

KOLENDAR

SVOBODNE SLOVENIJE

19 6 0 0 50

AÑO DEL LIBERTADOR
GENERAL SAN MARTIN

ARGENTINSKI DRŽAVNI PRAZNIKI

Días de las Américas — Dan obeh Amerik	14. aprila
Día de los trabajadores — Dan delavcev	1. maja
Día de la revolución de Mayo — Dan majske revolucije	25. maja
Día de la Bandera — Dan zastave	20. junija
Día de la Independencia — Dan neodvisnosti	9. julija
Día de la Reconquista — Dan ponovne osvojitve	12. avgusta
Día del Libertador (Muerte del Gral. San Martín — Dan Osvoboditelja (Smrt gen. San Martina)	
Día de Acción de Gracias (Santa Rosa de Lima) — Zahvalni dan (Sv. Roza iz Lime, patrona Argentine)	17. avgusta 30. avgusta
Día de la Raza — Dan rase	12. oktobra
Día del Pueblo — Dan ljudstva	17. oktobra
San Martín de Tours — Martinovo	11. novembra

CERKVENO ZAPOVEDANI PRAZNIKI

Obrezovanje Gospodovo ali Novo leto	1. januarja
Razglašenje Gospodovo ali Sv. Trije Kralji	6. januarja
Sv. Jožef	19. marca
Vnebovohod	18. maja
Sv. Rešnje Telo	8. junija
Sv. Peter in Pavel	29. junija
Vnebovzetje Marijino	15. avgusta
Vsi svetniki	1. novembra
Brezmadežno Spočetje Marijino	8. decembra

Zapovedane praznike smo dolžni posvečevati tako kakor nedelje: da gremo k sv. maši in opustimo hlapčevska dela.

Opraviči od te zapovedi bolezni, nujno delo ali kak važen vzrok.

POSTNA ZAPOVED V JUŽNI AMERIKI

Postna postava loči:

1. **Zdržek od mesnih jedi in mesne juhe**, veže vsakega vernika od izpolnjenega sedmega leta dalje. Smejo se jesti vse druge jedi, tudi jajca in zabeliti se sme z vsako živalsko maščobo. Opravičuje od zdržka bolezni in uboštvu.

2. **Pritrganje v jedi**, to je, da smemo do sitega se najesti samo enkrat na dan in da več kot trikrat ne jemo, veže vsakega vernika od izpolnjenega enaindvajsetega leta do začetka šestdesetega leta.

Zjutraj se sme piti čaj, kava, čokolada, mleko in jesti tudi sir, ni pa dovoljeno jesti mesa in jajc. Zvečer pa je dovoljeno te dni jesti vse, razen mesa in mesne juhe. Kadarkoli čez dan je dovoljeno piti čaj in kavo, četudi je nekoliko primešano sladkorja. Ne more pa se piti te dni čez dan mleko, ker se smatra kot hranivo. Možno je prenesti glavni obed od opoldne na zvečer. Opravičuje od pritrgranja bolezni, težko delo in uboštvu.

3. **Strogi post**, ki združuje zdržek in pritrgranje.

Zapovedan je:

1. Zdržek od mesnih jedi brez pritrgranja na dneve pred naslednjimi prazniki: Božičem, Binkoštimi, Sv. Petrom in Pavlom, Vnebovzetjem Marijinim.
2. Pritrganje brez zdržka kvaterni petek v adventu, vse srede štiridesetdnevnega posta in na veliki četrtek.
3. Strogi post je zapovedan na pepelnično sredo in vse petke štiridesetdnevnega posta. Vsak post preneha vse nedelje vsega leta in zapovedane praznike, ne neha pa na praznike, ki padejo v štiridesetdnevni post.

Kot je razvidno, so postni dnevi nekoliko drugačni kot v Evropi.

Čas za velikonočno sv. obhajilo

V Južni Ameriki je za prejem velikonočnega svetega obhajila določen čas od prve predpostne nedelje do praznika sv. Petra in Pavla 29. junija. Kdor v tem času ne prejme sv. sakramentov, jih je dolžan prejeti čim prej.

Znamenja za post v koledarju: * zdržek, † pritrgranje, †* strogi post.

5/1950

KOLENDAR

**SVOBODNE
SLOVENIJE**

1950

Uredili
UREDNIKI "SVOBODNE SLOVENIJE"

Izdala in založila
"SVOBODNA SLOVENIJA", BUENOS AIRES, VICTOR MARTINEZ 50

Izseljenska kolednica za leto 1950

Kole-kole-koleda-
kdo gre z nami krog sveta?

Kdor je ljubil rodni krov,
kdor je stražil svojo vas,
kdor je branil skupni dom,

kdor nazdravljaj ni s pestjo,
kdor življenj ni s srpom žel,
kdor ni v tilnik s kladvom bil,

kdor prelamljal ni priseg,
kdor Svobodi odpiral pot,
kdor Človeka spoštoval,

ljubil pa nad vse Boga:
ta gre z nami krog sveta!

Kole-kole-koleda:
kdo se vrnil bo s sveta?

Ta, ki upal bo v Boga,

ki mu Človek vsak bo brat,
ki Svobodi odprl bo pot,
ki se držal bo priseg,

ki bo s kladvom svet gradil,
ki bo s srpom žita žel,
ki pozdrav mu — odprta dlan,

ki mu skupnost bo nov dom,
ki vsak kraj — njegova vas,
ki bo ljubil rodni krov:

ta se vrnil bo domov!

Kole-kole-koleda,
roko v roki vsak naj da,
hej! in — v kolu krog sveta!

Buenos Aires.

JEREMIJA KALIN

D 385/1965

General José de San Martín

Ob stoletnici — 17. julija 1850 — njegove smrti

"Yo soy un instrumento de la justicia y la causa que defiende es la causa del género humano".

"Orodje pravice sem in dobrina, ki jo branim, je splošno človeška".

SAN MARTIN

RUBEN DARIO:

Argentina

Corazón de América y brazo del futuro americano.

Dueña del sol de Mayo.

Madre de luchadores, patria de corazones.

Tierra en que germinan semillas de porvenir.

Pampa inmensa donde el sol se expande y los rebaños, el trigo, el avestruz y el potro tienen existencia.

Matrona de bronce que tuviste por sangre y hierro tu libertad.

Fecunda y misteriosa protectora de las razas del mundo, que pones en cada una de ellas tu germen autóctono.

Comodora de la bandera blanca y azul, que en la escuadra de América presentas tu sol delante de todas las estrellas.

Gloria y amor a ti ¡oh, Argentina Patria!

Un galope de pegasos nuevos, anunciando triunfos, nació de las naciones latinas, y tus hombres de obra trabajan en siembras de ciudades y de ideas.

Y tu bella sangre ¡oh, Argentina!, comunica su ritmo al vibrar de todo el Continente.

La estatua de la Libertad está levantada delante de la ciclópea Nueva York; el simulacro de la vida futura de la América latina debe levantarse, triunfante, delante de Buenos Aires.

Como en el crisol el oro, en ti se purifican la sangre y los pensamientos de todos los pueblos.

Como en la pampa el potro, en tu cielo vuela libre el pegaso.

Y la ciudad de lo sueños que vienen será Buenos Aires.

Tal lo espera los hijos de la Visión; tal lo aguardan los ausentes de la Esperanza; tal lo miran los ciudadanos y los obreros de la Atlántida.

Gloria por los colores de tu pabellón.

Gloria por la fuerza de tu historia y por San Martín, Belgrano y Moreno.

Amor a ti, nación de las naciones de América.

Amor a ti, porque eres nuestra abanderada continental.

Porque en ti alienta la santa vitalidad latina.

Y porque en tus palpitations; oh corazón de América! tanto como si fuera un ritmo pitagórico — yo creo escuchar la música del universo futuro!

LJUBLJANA — PRESTOLNICA SLOVENIJE
 "Vse blagoslove Tebi, Ljubljana!" (Cankar)

1950

JANUAR

1950

1	N	Novo Leto — Ime Jezusovo — Detetu dajo ime Jezus
2	P	Ime Jezusovo
3	T	Genovefa
4	S	Angela
5	Č	Telesfor
6	P	Sv. Trije Kralji — Razglašenje Gospodovo
7	S	Valentin
8	N	1. Po razgl. — Sv. Družina — 12 letni Jezus v templju. Lk. 2, 42-52
9	P	Julijan
10	T	Viljem
11	S	Higin, Pavlin
12	Č	Modest
13	P	Veronika
14	S	Hilarij
15	N	2. Po razgl. — Pavel Pušč. Ženitnina v Kani Gal. Jan 2, 1-11
16	P	Marcel
17	T	Anton Pušč.
18	S	Stol sv. Petra v Rimu
19	Č	Marij in tov.
20	P	Fabijan in Sebastijan
21	S	Neža
22	N	3. Po razgl. — Vincenc, Jezus ozdravi gobavca. Mt. 8, 1-13
23	P	Rajmund
24	T	Timotej
25	S	Spreobr. sv. Pavla
26	Č	Polikarp
27	P	Janez Zlatoust
28	S	Peter Nolask
29	N	4. Po razgl. — Franc Sal. Jezus pomiri vihar na morju.
30	P	Martina
31	T	Janez Bosco

Mat. 8, 23-27

MARIBOR
mejniki ob Dravi med griči klopotev in trte.

1950

FEBRUAR

1950

1	S	Ignacij Antiohijski	
2	Č	Svečnica	
3	P	Blaž	
4	S	Andrej Korsini	
<hr/>			
5	N	1. Predpost. (Sedemsetnica) — Agata. Delavci v vinogradu.	
6	P	Tit	Mt. 20, 1-16
7	T	Romuald	
8	S	Janez Mat.	
9	Č	Ciril Aleks.	
10	P	Sholastika	
11	S	Lurška Mati Božja	
<hr/>			
12	N	2. Predpost. Evlalija. — O sejalcu. Lk 9, 4-15	
13	P	Bl. Janez T.	
14	T	Valentin	
15	S	Faustin	
16	Č	Julijana	
17	P	Franč.	
18	S	Simeon	
<hr/>			
19	N	3. Predpost. Konrad — Jezus ozdravi slepca. Lk 18, 31-43	
20	P	Sadot	
21	T	Pust. Irena	
22	S*†	Pepelnica	
23	Č	Peter Damijan	
24	P*†	Matija	
25	S	Feliks	
<hr/>			
26	N	1. Postna (Pepelnična). Matilda — Jezus trikrat skušan. Mt. 4, 1-11	
27	P	Viktor	
28	T	Roman	

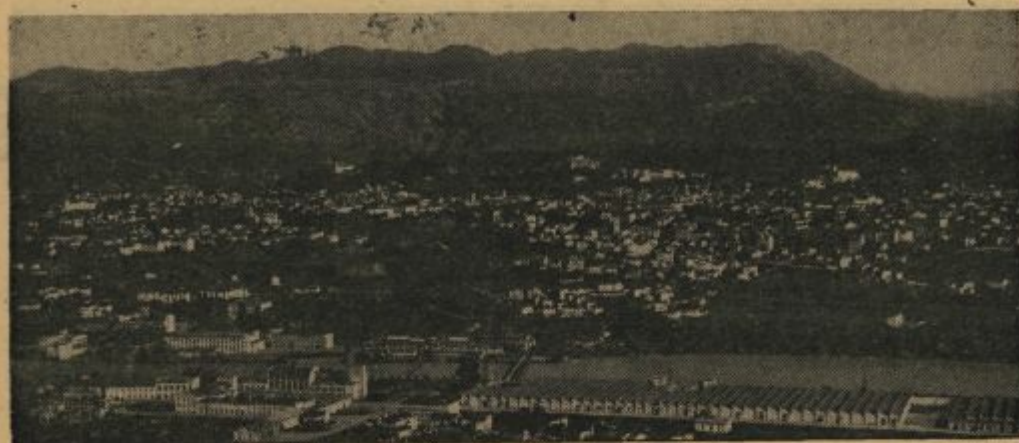
MURSKA SOBOTA
molin ob Muri, panonski kolnik, jagned s štrki.

1950

MAREC

1950

1	S † Albin — Kvatrna	
2	Č Simplicij	
3	P*† Kunigunda — Kvatrni	
4	S Kazimir — Kvatrna	
5	N 2. Postna - Kvatrna — Janez od Križa. — Jezus se na gori	spremeni. Mt 17, 1-9
6	T Felicita	
7	T Tomaž Akvinski	
8	S † Janez od Boga	
9	Č Frančiška Rimska	
10	P*† 40 mučencev	
11	S Sofronij	
12	N 3. Postna - Brezimna. Gregor Veliki — Jezus izžene hudobnega	duha. Lk 11, 14-28
13	P Teodora	
14	T Matilda	
15	S* Klemen Dvôrak	
16	Č Hilarij	
17	P*† Patrik	
18	S Ciril Jeruz.	
19	N 4. Postna - Sredpostna — Sv. Jožef — Jezus nasiti 5000 mož.	Jan 6, 1-15
20	P Evgenij	
21	T Benedikt	
22	S † Katarina Genovska	
23	Č Jožef Oriol	
24	P*† Gabrijel	
25	S O z n a n e n j e D. M. — nez. pr.	
26	N 5. Postna - Tiha. Emanuel — Judje hočejo Jezusa kamenjati.	Jan 8, 46-59
27	P Janez Damašč.	
28	T Janez Kapistran	
29	S † Ciril	
30	Č Janez Klimak	
31	P*† Modest Krški — 7 Zal. Bl. D. M.	

GORICA

odprta roža v soncu — Trnjulčica ob Soči.

1950

APRIL

1950

1 | S Hugo

2 | N **6. Postna - Cvetna.** Franc Pavelski — Jezus jezdi v Jeruzalem.

3 | P Rihard | Mt 21,1-9

4 | T Izidor

5 | S † Velika sredo — Vincencij

6 | Č † Veliki četrtek — Celestin

7 | P*† Veliki petek — Herman

8 | S Velika sobota — Dionizij

9 | N **Velika Noč** — Jezus vstane od mrtvih. Mt 16, 1-7

10 | P **Velikonočni ponedeljek**

11 | T Leon Veliki

12 | S Lazar

13 | Č Hermenegild

14 | P Justin

15 | S Atanazij

16 | N **Bela Nedelja.** Lambert — Jezus se prikaže. Jan 20, 19-31

17 | P Anicet

18 | T Antej

19 | S Leon IX

20 | Č Neža M.

21 | P Anzelm

22 | S Soter in Gaj

23 | N **2. Povelik.** Vojteh — Jezus dobri pastir. Jan 10, 11-16

24 | P Jurij

25 | T Marko

26 | S Klet in Marcel

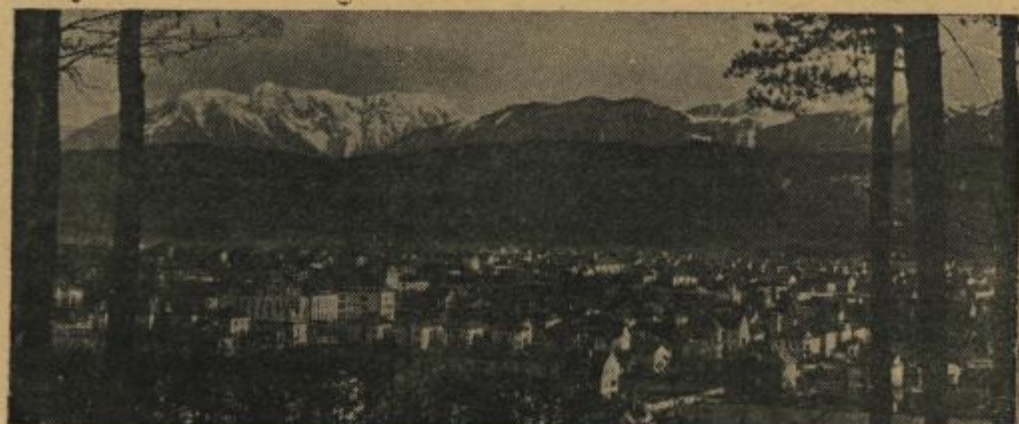
27 | Č Peter Kanizij

28 | P Pavel od Križa

29 | S Robert

30 | N **3. Povelik.** Katarina Sienska — Jezus napoveduje svoj odhod.

| Jan 16, 16-22

CELOVEC

varuh knežjega kamna, naš krik v krempljih Zmaja.

1950

MAJ

1950

1	P	Filip in Jakob	
2	T	Atanazij	
3	S	Najdenje sv. Križa	
4	Č	Monika	
5	P	Pij V.	
6	S	Janez Ev. pri Lat. vratih	
7	N	4. Povelik. Stanislav — Jezus obeta Sv. Duha. Jan 16, 5-14	
8	P	Prikazen sv. Mihaela	
9	T	Gregor Nac.	
10	S	Antonin	
11	Č	Angela	
12	P	Pankracij	
13	S	Servacij	
14	N	5. Povelik. Bonifacij — Jezus uči o moči molitve. Jan 16, 23-30	
15	P	Zofija	
16	T	Janez Nepomuk	
17	S	Pashal Bajl.	
18	Č	Vnebovhod	
19	P	Prudent	
20	S	Bernardin	
21	N	6. Povelik. Andrej Bobola — O pričevanju sv. Duha.	
22	P	Milan	Jan 15, 26-16, 1-4
23	T	Janez Rossi	
24	S	M. Pom. kristjanov	
25	Č	Urban	
26	P	Filip Neri	
27	S *	Beda	
28	N	Binkošti. Avguštin — Jezus govori o sv. Duhu. Jan 14, 23-30	
29	P	B i n k . p o n e d e l j e k — Edita. Nez. pr.	
30	T	Ivana Orleanska	
31	S	Angela, Marija Srednica milosti — Kvatrna	

TRST

morski breg Lepe Vide, nam zamreženo okno v svet.

1950

JUNIJ

1950

1	Č	Fortunat	
2	P	Erazem. Kvatrni	
3	S	Klotilda Kvatrna	
4	N	1. Pobink. Presv. Trojica — Jezusu je dana vsa oblast.	
5	P	Bonifacij	Mt 28, 18-20
6	T	Norbert	
7	S	Robert	
8	Č	Sv. Rešnje telo	
9	P	Primož	
10	S	Marjeta	
11	N	2. Pobink. Barbara — Prilika o veliki večerji. Lk 14,16-24	
12	P	Janez	
13	T	Anton Pad.	
14	S	Bazilij Veliki	
15	Č	Vid	
16	P	Presveto Srce Jezusovo	
17	S	Adolf	
18	N	3. Pobink. Marko in Marcelijan — Prilika o izgubljeni ovci.	
19	P	Julijana	Lk 15, 1-10
20	T	Silverij	
21	S	Alojzij	
22	Č	Ahacij	
23	P	Agripina	
24	S	Rojstvo Janeza Krstnika	
25	N	4. Pobink. Viljem — Čudežni ribji lov. Lk 5, 1-11	
26	P	Janez in Pavel	
27	T	Ema Krška	
28	S *	Irinej	
29	Č	Peter in Pavel	
30	P	Spomin sv. Pavla	

NOVO MESTO
zidanica Dolenjske v vencu zelene Krke.

1950

JULIJ

1950

1	S	Dragocena Kri N. G. J. Kr.
2	N	5. Pobink. Obisk D. M. — O grehu v misli in besedi. Mt, 5, 20-24
3	P	Leon II
4	T	Urh
5	S	Ciril in Metod
6	Č	Izaija
7	P	Vilibald
8	S	Elizabeta
9	N	6. Pobink. Tomaž Moore. Jezus nasiti 4000 mož. Mt 8,1-9
10	P	Amalija
11	T	Pij I.
12	S	Mohor in Fortunat
13	Č	Anaklet
14	P	Bonaventura
15	S	Vladimir
16	N	7. Pobink. D. M. Karmelska — Lažnivi preroki. Mt 7, 15-21
17	P	Aleš
18	T	Kamil
19	S	Vincencij Pavelski
20	Č	Marjeta
21	P	Danijel
22	S	Marija Magdalena
23	N	8. Pobink. Apolinarij — Krivični hišnik. Lk 16, 1-9
24	P	Kristina
25	T	Jakob
26	S	Ana
27	Č	Pantaleon
28	P	Nazarij
29	S	Marta
30	N	9. Pobink. Abdon in Senen. — Jezus joka nad Jeruzalemom.
31	P	Ignacij Lojolski Lk 19, 41-47

CELJE

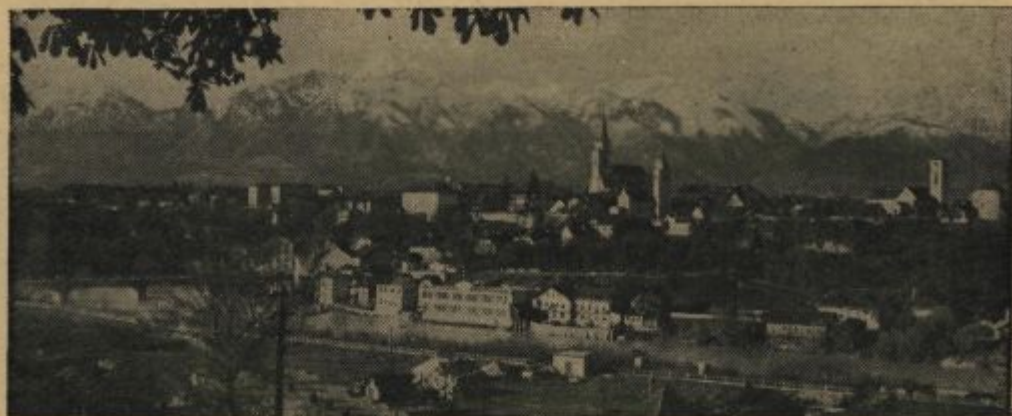
razvalina moči in slave, bel vhod med hmeljske nasade.

1950

AVGUST

1950

1	T	Vezi sv. Petra
2	S	Porcijunkula
3	Č	Lidija
4	P	Dominik
5	S	Marija Snežna
6	N	10. Pobink. Gosp. Spremen. — Farizej in cestninar. Lk 18, 9-14
7	P	Kajetan
8	T	Avguštin K.
9	S	Janez Vianney
10	Č	Lavrencij
11	P	Tiburcij
12	S	Klara
13	N	11. Pobink. M. D. Pribež. grešnikov — Jezus ozdravi gluhone-
14	P	Evzebij
15	T	Veliki Šmaren
16	S	Rok
17	Č	Emilija
18	P	Helena
19	S	Janez E.
20	N	12. Pobink. Bernard — Usmiljeni Samarijan, Lk 10, 23-37
21	P	Ivana Šantalska
22	T	Srce Marijino
23	S	Filip
24	Č	Jernej
25	P	Ludvik
26	S	Zefirin
27	N	13. Pobink. Jožef Kal. — Jezus ozdravi 10 gobavih. Lk 17, 11-19
28	P	Avguštin
29	T	Obgl. Janeza Krst.
30	S	Roza Limanska
31	Č	Rajmund

KRANJ

starodavna skala, semanj Gorenjske, Pesnika grob.

1950

SEPTEMBER

1950

1	P	Egidij	
2	S	Štefan	
3	N	14. Pobink.	Doroteja — O božji previdnosti. Mt 6, 24-33
4	P	Rozalija	
5	T	Lavrencij, Just	
6	S	Caharija	
7	Č	Marko	
8	P	Mali Šmaren	— Rojstvo D. M. — Nez. pr.
9	S	Peter Klaver	
10	N	15. Pobink.	Nikolaj Tol. — Jezus obudi mladeniča. Lk 7, 11-16
11	P	Hijacint	
12	T	Ime Marijino	
13	S	Notburga	
14	Č	Pov. Sv. Križa	
15	P	7 žalosti M. D.	
16	S	Ljudmila	
17	N	16. Pobink.	Rane sv. Franč. As. — Jezus ozdravi vodeničnega. Lk 14, 1-11
18	P	Jožef K.	
19	T	Januarij	
20	S	Agapit — Kvatrna	
21	Č	Matej ap.	
22	P	Tomaž — Kvatrni	
23	S	Lina, Tekla — Kvatrna	
24	N	17. Pobink.	Kv., Marija reš. jetnikov. — O največji zapovedi. Mt 22, 34-36
25	P	Kamila	
26	T	Ciprijan	
27	S	Kozma in Damijan	
28	Č	Vaclav	
29	P	Mihael	
30	S	Hieronim	

PTUJ

rimski bogovi, staroslovenski grobovi, Marijina Črna gora.

1950

O K T O B E R

1950

1	N	18. Pobink.	Remigij — Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mt 9, 1-8
2	P	Angeli varhi	
3	T	Terezija D. J.	
4	S	Frančišek Asiški	
5	Č	Placid	
6	P	Bruno	
7	S	Marija Kraljica sv. Rožnega venca	
8	N	19. Pobink.	Brigita — Kraljeva ženitnina. Mt 22, 1-14
9	P	Dionizij	
10	T	Frančišek Borgia	
11	S	Materinstvo Bl. D. M.	
12	Č	Maksimilijan	
13	P	Edvard	
14	S	Kalist	
15	N	20. Pobink.	Terezija — Jezus ozdravi kraljevega uradnika.
16	P	Gal	Jan 4, 46-53
17	T	Marjeta Marija Alacoque	
18	S	Luka	
19	Č	Peter Alk.	
20	P	Janez Kanc.	
21	S	Uršula	
22	N	21. Pobink.	— Prilika o neusmiljenem hlapcu, Mt 18, 23-35
23	P	Klotilda, Roman	
24	T	Rafael	
25	S	Krizant in Darija	
26	Č	Evarist	
27	P	Frumencij	
28	S	Simon in Juda	
29	N	22. Pobink.	Kristus Kralj — O božjem kraljestvu.
30	P	Alfred	Jan 18, 23-37
31	T	Volbenk	

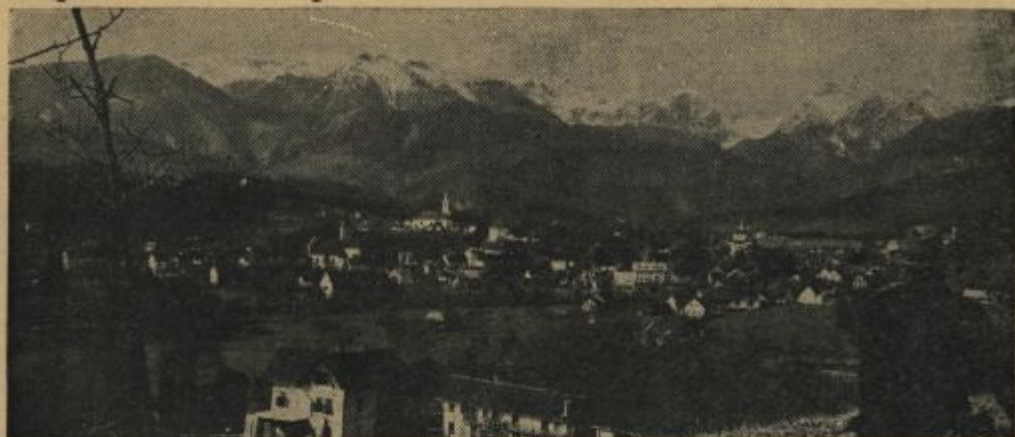
ŠKOFJA LOKA
tisočletni škofijski grad v šumenju Sor. Ljubnik.

1950

NOVEMBER

1950

1	S	Vsi Sveti	
2	Č	Verne duše	
3	P	Viktorin	
4	S	Karel Boromejski	
5	N	23. Pobink. Caharija in Elizabeta. — Jezus obudi Jairovo hčer.	
6	P	Lenart	Mt 19, 18-26
7	T	Engelbert	
8	S	Bogomir	
9	Č	Božidar	
10	P	Andrej	
11	S	Martin	
12	N	24. Pobink. (5. Po Razgl.) — Sejavec, ki je sejal dobro seme.	
13	P	Stamislav Kostka	Mt 13, 24-30
14	T	Jozafat	
15	S	Leopold	
16	Č	Jedert	
17	P	Gregor Čud.	
18	S	Odon	
19	N	25. Pobink. (6. Po Razgl.) Elizabeta. — O gorčičnem zrnju in	
20	P	Feliks	kvasu. Mt 13, 31-35
21	T	Darovanje D. M.	
22	S	Cecilija	
23	Č	Klemen	
24	P	Janez od Križa	
25	S	Katarina	
26	N	26. Pobink. (Zadnja). Silvester. — O razdejanju Jeruzalema in	
27	P	Vergilij	vesoljni sodbi. Mt 24, 15-25
28	T	Gregor III.	
29	S	Saturnin	
30	Č	Andrej	

KAMNIK

Mali grad pod Veliko planino ... postrv in gams.

1950

DECEMBER

1950

1	P	Edmund	
2	S	Babijana	
3	N	1. Adventna. Franc. — O poslednji sodbi. Lk 21, 25-33	
4	P	Barbara	
5	T	Saba	
6	S	Nikolaj	
7	Č	Ambrozij	
8	P	Brezn. Spoč. Marijino	
9	S	Peter	
10	N	2. Adventna. Lavret. M. B. — Janez pošlje učenca do Kristusa.	
11	P	Damaz	Mt 11, 2-10
12	T	Aleksander	
13	S	Lucija	
14	Č	Pomej	
15	P	Irenej	
16	S	Evzebij	
17	N	3. Adventna. Lazar. — Janez pričuje o Kristusu. Jan 1, 19-28	
18	P	Gracijan, Prič. Mar. poroda	
19	T	Urban	
20	S	Evzebij in Makarij. Kvatrna	
21	Č	Tomaž ap.	
22	P †	Demetrij. Kvatrni	
23	S	Viktorija. Kvatrna	
24	N	4. Adventna Kv. — Adam in Eva. — Janez predhodnik Kristusov.	
25	P	Božič — Rojstvo Gospodovo	Lk 3,1-6
26	T	Štefan	
27	S	Janez Ev.	
28	Č	Nedolžni otroci	
29	P	Tomaž Kant.	
30	S	David	
31	N	N. v Bož. Osmimi — Silvester	

Razkropljenim rojakom

KAREL MAUSER — SPITTAL — TABORIŠČE

Zaklenil sem vrata, zagrnil okna, da bi kdo ne videl moje žalosti. Odprl sem zemljevid sveta. In sedaj gledam, kje so moji bratje in sestre. Mirno je med barakami našega taborišča. Transporti požirajo ljudi. Zdi se mi, da naši gazijo ocean.

Amerika!

Sanjal sem o njej, ko sem bil še otrok v Matijevčevi kajži. Takrat sem mislil, da sem strojevodja. Nisem še vedel, da je ocean širši kot blejsko jezero, in da so onstran oceana prav taki ljudje kot tostran, z veseljem in bolečino. Nisem še vedel, da so onstran oceana tudi ljudje pod zemljo, ob strojih da so tudi onstran oceana berači in bitja s prazno dušo. Zdaj vem, da je svet okrogel, da pustiš bridkost v Evropi in greš brez nje čez ocean, pa misliš, da si srečen, ko pride bridkost od druge strani in te najde sredi šumne ceste.

Toda ne za žalost, za veselje pišem ta pozdrav vsem Slovencem, ki so pregazili ocean, starim in novim.

Kaj so morja za ljudi, ki so z dušo doma? Nič! Samo mlakužica po dežju, ki jo pregazi dvoletno dete. Nič ne more zapreti pota ljubezni. Ne Himalaja, ne oceani, ne pragozdovi, ne neizmerne puščave. Za ljubezen ni razdalj, ni globočin, ni visočin. Da je domovina tisoč klatter globoko, ljubezen pride do nje.

Domovina je naš pelin in naša strd.

Za veselje, ne za žalost pišem te besede. Na tisoč kosov je raztrgana domovina. V Ameriki je je kos, v Braziliji utriplje, v Avstraliji živi, po Argentini diha, vsepovsod raste in poganja. Kako bi je ne ljubili, drobceno gorčično zrno, iz strdi in pelina zlito!

Joj, pa pravijo, da smo tako majhni! V zgodovino sem šel gledat in sem videl, da smo veliki, da smo nekoč goli lomili rimsko železje, da smo gospodovali od morja do morja. V brk se je smejal Samo košatemu Dagobertu!

Joj, pa pravijo, da smo tako majhni! Vso zgodovino so nas pobijali, pa še živimo. Za mrtve so nas imeli, pa smo vriskali, pokopali so nas, pa smo vstali — in danes po vseh kontinentih žubori slovenska beseda. Pesem polj in gozdov, pesem morij in gora.

Za veselje, ne za žalost je ta moj pozdrav. Ja ne bo nikogar sram slovenske besede, ko je samo ena. Poklekniti bi morali, kadar po domače govorimo, zakaj sladkost je v domači besedi, ki je nima svet.

Za veselje so te besede, za veselje in za veliko upanje!

Mirno je med barakami v našem taborišču, da slišim šumenje ladijskih vijakov, ki režejo oceane.

Pozdravljeni, kjer ste, bratje in sestre! Za nas in za našo ljubezen je tiščletni kamenček v najglobljem morju! Povsod je!

Za veselje je ta moj pozdrav, ne za žalost.

Pozdravljam vas, bratje in sestre, kjerkoli ste! Vaša ljubezen je zemeljski ekvator.

PREDSEDNIK DR. MIHA KREK:

POZDRAV IN PROŠNJA

"Vsak naj pomni, da moramo biti vsaj v kvalitetah med prvimi, ko smo po številu in moči med poslednjimi. Ena najvažnejših lastnosti v tujem svetu pa je, da smo enotni, složni, disciplinarni. Posamične akcije, tudi če so storjene v najboljšem namenu, a kažejo neslogo in razdor med nami, več škodujejo kot koristijo".

Dr. Miha Krek

V petem letu potem, ko je političen napačen račun velesil izročil našo domovino v oblast komunistični tiraniji, se bo menda dovršilo prvo dejanje tragičnih posledic te strašne napake. Slovenci, ki so si rešili življenje ali bolje rečeno, ostanek življenja pred komunizmom, si bodo v glavnem ustvarili bolj ali manj začasno eksistenco v svetu, ki je še svoboden, postali naseljenci v tujih deželah, se osamosvojili in osposobili, da vsak v svojem krogu in delokrogu store kar morejo za rešitev našega ubogega naroda doma, za osvoboditev domovine.

Večina slovenskih protikomunističnih borcev je že preko oceanov, daleč od Evrope. Vsi ti smo si svestni kako težko je emigrantsko delo. Ne mislim tu samo na osebno trpljenje, ki ga povzroči izkoreninjenost iz vsega, za kar smo neposredno živeli, ne mislim le na trpljenje in bolečine, ki jih pozroča življenje v nove razmere, fizične bolečine, ki jih pozroča novo, večkrat in prevečkrat neprimerno delo z ozirom na to, česar smo bili navajeni, mislim bolj na težave in ovire, ki jih srečujemo pri vsakem poizkusu storiti kaj za naš dom, ki nam je na srcu vsak hip in pri vsakem in slehernem utripu našega srca.

V tujih "domovinah" živimo, pod različnimi ustavami in postavami, v različnih političnih tokovih in gospodarskih interesih, ki imajo redno zelo malo ali nič skupnega, oziroma vsaj skladnega s cilji, ki so v naših mislih in željah. Redno nas ovirajo, redno ne trpe nikake organizacije s kakimi "inozemskimi" nameni, kaj šele združenj za čisto konkretne cilje našega lastnega naroda. Vse zahteva od nas, da postanemo popolni Argentinci, Amerikanci, Angleži, Kanadčani, Avstralci in da smo čim manj Slovenci. Proti tokovom plavamo v deročih vodah slabotni plavači.

Manjši del naših sester in bratov se še potika po taboriščih in se ubija po začasnih prebivališčih v Italiji, Avstriji in Nemčiji, kjer ne bodo mogli ostati. Deloma hrepeneče čakajo, da bi prišlo kako sporočilo, da se je tudi zanje našel kot in kos kruha kje v prekomorskih deželah, deloma čakajo le še na prevoz. Največji reveži pa so tisti, ki so kako pohabljeni ali bolni in vedo, da jih doslej nihče nikjer na svetu ne mara sprejeti. Presunljive njihove prošnje nas podžigajo, da vztrajamo v požrtvovalnem delu, dokler ne bo tudi zanje vsaj nekako preskrbljeno.

Od mnogih strani dobivam očitke kako da je naša emigracija tako razbita, kako, da se ni mogla oskrbeti naselitev v skupnosti, kjer bi mogli izseljeni Slovenci imeti svojo kulturno avtonomijo in se s skupnimi moči ohranjovati narodnostno in versko, rasti in nepredovati, da bi se čim močnejši mogli kdaj vrniti v osvobojeno domovino, oziroma, da bi še poprej za njeno osvobojenje čim več pripomogli.

Zdi se mi, da tisti, ki stavijo take in podobne očitke, pozabljajo na razmere, ki se je v njih našla naša emigracija, ko je prišla čez mejo.

Slovenske begunske množice so prišle v Avstrijo, Italijo in Nemčijo, torej med narode, ki so naši tradicionalni narodni nasprotniki. Na splošno niti oblasti, niti ljudstvo, kamor so begunci prišli jim ni bilo naklonjeno. Morali smo s tem dejstvom računati. Premakniti se kam naprej v zapadno Evropo ni bilo mogoče, ker so vojaški okupacijski režimi strogo prepovedovali premikanje beguncev še v notranjosti poedinih okupacijskih con, kaj šele med conami. Vse občevanje med poedinimi skupinami beguncev je bilo bistveno otežkočeno, deloma vsled dejanskih razmer, še bolj pa vsled striktnih upravnih odredb vseh vojaških administracij.

Po vojni je bila Evropa v oblasti četvernih zmagoslavskih zaveznikov. V vsaki zavezniški vojaški ali civilni vladi je sedel poleg drugih tudi Rus, ki je predloge Titove vlade glede beguncev ne samo sprejemal, ampak jih

skušal tudi uveljaviti. Vse mednarodne konvencije glede beguncev so imele poleg drugih tudi določila, ki so jih predlagali sovjetski delegati. Komunizem pa je hotel za vsako ceno preprečiti življenje množične emigracije iz za železne zavese. Komunisti vseh dežel so se trudili in prizadevali, da preprečijo vsako emigracijo svojih nasprotnikov. Uspevali so, da so v mednarodne ustanove, ki naj bi skrbele za begunce, usilili ne le svoje člene postav, ampak tudi svoje zaupnike in izvrševalce, ki so delali po komunističnih navodilih, pa tudi če so bili v drugih oblekah. Vse to so zlasti čutili tisti, ki so se trudili za begunsko skupnost in njeno rešitev. Rastlo je prepričanje, da je bivanje begunskih množic v taboriščih in izven njih vedno nevarno in da je treba bežati iz te nevarnosti čim najhitreje.

Prepričanje, da je treba skrbeti za čim prejšnji odhod beguncev je rastlo, ko se je videlo, da je imel komunizem resen namen osvojiti nadaljne dežele in narode po Evropi in je bilo na drugi strani malo učinkovitega odpora. Ne samo mi, tudi drugi so se bali, da bosta Italija in Francija padli pod komunistično sekuro. Med nami je bila ta bojazen še toliko večja, ker smo vedeli, da bi združeni italijanski in jugoslovanski komunisti z največjo slastjo poklali naše begunce, zaprte po taboriščih v Italiji, če bi se jim le za 24 ur nudila taka priložnost. V Avstriji je bilo še slabše. Tam je titovska osvobodilna fronta imela svojo organizacijo in svoje teroristične skupine po Koroški. Avstrija sama je bila razdeljena v štiri cone, med katerimi je bila ena ruska. Ruski zastopnik je imel neprimerno večji in trajnejši vpliv na vso zavezniško upravo kot v Italiji, kjer so se Amerikanci še najprej osvobodili ruskega tutorstva.

Vsi begunci so bili torej tudi v begunstvu v življenjski nevarnosti. Vedno je bil nad njimi Damoklejev meč vrnitve v titovino ali druga nasilja. To smo imeli pred očmi in zato z izselitvijo hiteli, kar smo najbolj mogli.

Po skrbnih poizvedovanjih in povpraševanjih pri vseh dosegljivih zastopnikih dežel, ki bi za izselitev prišle v poštev, smo prišli do prepričanja, da z eno samo izjemo, ki pa je bila iz drugih razlogov takoj na prvi pogled nesprejemljiva, nobena država ne bo sprejemala begunskih narodnostnih skupin pod pogojem, da se v njej kot skupine naselijo in kot skupine organizirajo. Nihče ni hotel nič slišati o tem, da bi novonaseljene skupine beguncev imele kake izjemne samoupravne pravice, nasprotno, vsaka vlada je vnaprej povedala, da bo odločala o sprejemu ali odklonitvi vsakega posameznika, po osebnih, strokovnih in drugih sposobnostih, upoštevajoč le potrebo svojega delovnega trga in nič drugega.

Po vojni razsuta, neurejena, obubožana Evropa za naselitev ni prihajala v poštev. Tam je grozila komunistična revolucija, vojna, tam je vladala brezposelnost, tam je bilo popolno nezaupanje napram beguncem iz komunističnega vzhoda.

Združene Države Severne Amerike in dežele britanskega imperija praktično niso pripuščale beguncev, niti niso o tem hotele razgovarjati niti še v letih 1946 niti 1947. Imele so na dnevnem redu razorožitev svojih armad in zaposlitev svojih vojnih veteranov.

Tako je ostala na razpolago edino le južna Amerika in v njej Argentina kot tista država, ki nam je po zaslugi rev. Janeza Hladnika najprej in najbolj na široko odprla vrata. Jasno je, da smo v tistem razpoloženju in zagati sprejeli priložnost izselitve v Argentino kot dar božji. Razmeroma hitro smo premagali in opravili mnoge upravne formalnosti in mednarodni organizaciji, ki je prevzela organizacijo razselitve, predložili na tisoče imen sprejetih naših beguncev in kandidatov za naselitev poprej, predno je ta sploh organizirala svoje delo. Vedeli smo namreč, da moramo hiteti tudi zato, ker bomo utonili v konkurenci med drugimi močnejšimi in uplivnejšimi sku-

pinami, če ne bomo med prvimi in najpridnejšimi. Le tako se je posrečilo, da smo zasigurali našo emigracijo v Argentino, še predno je ta imela z mednarodno organizacijo sploh kako pogodbo in dogovor za sprejemanje in transport.

Kasneje so se odpirale večje ali manjše možnosti emigriranja v druge države, ki so jih naši ljudje izkoriščali, kolikor so mogli, samo da so se nestalnosti in nevarnosti v taboriščih rešili. Z ozirom na kasnejše in sedanje odredbe argentinskih emigracijskih oblasti se je pokazalo, da je bilo tako ravnanje edino pametno in smoteno.

To so v kratkem razmere, ki so nas proti naši volji razdelile po vsem svobodnem svetu. Je to udarec za vse, ki smo želeli, da se naselimo v skupnosti, a v danih razmerah vendarle rešilen izhod. Samo Bog daj, da bi mogli izvesti to delo do konca in vsem pregnanim Slovincem preskrbeti kos strehe in kruha, ob katerem bo mogel vsak svobodno živeti, dokler se ne vrnemo.

Kljub temu, da smo protikomunistični slovenski izgnanci sedaj razsejani po vseh delih sveta, pa smo in tvorimo skupnost. Ta skupnost ima svoje dolžnosti. Potrebna je nam in domovini. Prva naša dolžnost bodi, da to naravno skupnost izdelamo, povežemo, za stalno medsebojno občevanje poskrbimo, da bomo v skupnosti napredovali, za skupnost in v skupnost rastli in si med seboj pomagali, da ostanemo dobri Slovenci in zvesti katoličani.

Dasi versko in cerkveno življenje ni področje, o katerem naj bi jaz pisal ali govoril, naj mi bo dovoljeno, da izrečem iskreno hvalo vsem, ki so pomagali, da je v tem oziru toliko dobro poskrbljeno skoro povsod. Le nekaj najoddaljenejših malih skupin slovenskih naseljencev je v krajih, kjer ne morejo doseči slovenskega duhovnika. Vsi pa morejo dobiti slovensko izvrstno versko časopisje, ki je nastalo po prizadevanju naših odličnih duhovnikov. V tem oziru nam je zelo olajšano, da bomo mogli ostati enotna skupina že zato, ker je Bog dopustil, da je med nami v izgnanstvu škof Dr. Gregorij Rožman. Dasi smo verniki raznih župnij in škofij v tujini, je on med nami. In tudi če bi ne imel nikake formalne vodstvene odgovornosti nad nami vsemi, je duhovniška avtoriteta, ki jo je samo treba ubogati in se po njenih navodilih ravnati, pa bomo ravnali prav in nikdar ne bomo pozabili, da smo enotna čreda dobrega pastirja. Duhovnikom in vernikom slovenskim ni treba nič drugega kot, da ga poslušajo in izpolnjujejo njegova navodila, pa bomo kot verniki vedno tako živeli kot smo dolžni kot člani katoliškega slovenskega naroda. Pod njegovim vodstvom bomo kot protikomunistična katoliška skupina največ pomenili. Njegova misijonarska pridnost ga žene, da neprestano obiskuje, pridiguje, spoveduje in svetuje. Njegova živahna delavnost nam je porok, da v verskem oziru naša skupnost ne bo škode trpela, dokler nam ga bo Bog ohranjeval in dokler ga bomo pridno ubogali.

Za opravljanje narodno političnih poslov ste že v domovini pred strašnim odhodom preko meje izvolili Narodni odbor za Slovenijo. Dasi se je njegov namen in delokrog v izgnanstvu bistveno spremenil in omejil, vendar pomen seje slovenskega parlamenta dne 3. maja 1945 in takratne izvolitve oziroma potrditve Slovenskega Narodnega odbora ni manjši.

V Narodnem odboru za Slovenijo imamo Slovenci predstavnštvo, ki je bilo izvoljeno še v domovini. Ne predstavlja tedaj samo izbeglih Slovencev, ampak celoten naš narod. Narodni odbor za Slovenijo je sestavljen po sporazumu med zastopniki vseh slovenskih demokratičnih strank, ki so v naši domovini v zadnjih desetletjih vodile slovensko politično življenje in zanj bile odgovorne. Dokler narod sam ne izvoli svobodno novih svojih za-

stopnikov, je Narodni Odbor v posesti tolike demokratične legitimacije, da je ni mogoče nadomestiti z ničemer, kar je mogočega in dosegljivega.

Razmere, ki smo jih deloma že omenili, deloma so znane, sicer zelo, zelo ovirajo narodno politično delo, ali ustavile ga niso. Kar je v teh razmerah storiti mogoče za osvoboditev domovine, kar je v naših skromnih močeh, to je opravljeno.

Imejmo pa vedno v mislih, da sedaj ni čas za malo politiziranje pa tudi ne čas proglasov, razglasov, programov in detajliranih političnih ciljev.

V sedanjem stanju je mogoče samo vključevati naše narodne sile v veliki tok, ki gre proti komunističnemu imperializmu. Opuščati je treba vse, kar bi moglo motiti harmonijo evropskih protikomunističnih sil, opuščati vse, kar izziva sedaj samo diskusije med poedinimi skupinami emigrantov iz Evrope in nastopati samo takrat in tako, da se podpira skupna protikomunistična borba vseh.

Glede razmer, ki naj bi nastopile po odstranitvi komunistične diktature v Evropi je sedaj mogoče razpravljati samo eno: o demokratični ureditvi Evropske skupnosti.

Večkrat zelo boli, da Slovenci ne moremo reči svoje politične besede. Vse nas to boli. Ali modrost zahteva, da nastopamo skrajno previdno, ker je vse še v razvoju in največ je nejasnega. Naša pozicija je delikatna. Naši severni in južni sosedji imajo svoje cilje in namere, ki nam niso niti prijazni niti pravični napram našemu narodu. Položaj Slovenije poznamo vsi. Ob uspehu vsake agresivnosti, tudi take ki bi v svetu izgledala malenkostna, bi bili Slovenci narodno razdeljeni, če ne izbrisani.

Temeljni naš narodno političen program je jasen in vedno isti: Hočemo imeti vse slovensko narodno ozemlje skupno in združeno v politično in upravno enoto, v kateri bo slovenski narod čimnajbolj neodvisno in suvereno vladal. Hočemo v taki združeni Sloveniji demokratični red in vlado iz naroda z narodom za narod. Hočemo popolnejšo slovensko narodno suverenost in državnost. Hočemo, da bi naš narod v polnosti užival osnovne svoboščine, kakor so zapisane v atlantski karti. Hočemo družabno ureditev, ki priznava in ščiti zasebno lastnino in podjetnost, a nalaga odgovornosti in dolžnosti za skupnost, da bi imel vsak član ljudske skupnosti kar moč enake pogoje in priložnosti za delo in napredovanje. Hočemo red stalnega napredka v krščanski civilizaciji.

Kako bomo najbolje dosegli ta svoj cilj, o tem bo mogoče šele govoriti, ko se bodo odkrila pota. Sedaj smo v temi. Slovenci in sosedje smo za železno zaveso. Mednarodno življenje je na prehodu, je v vrvenju.

Kakor vsak pameten delavec in gospodar ostanimo pri prvi točki, ki mora biti srečno dokončana in ne izgublajmo časa v brezplodnem modrovanju kaj bomo z medvedom, ki je še v brlogu: Delajmo za osvobojenje domovine izpod komunistične tiranije. Ta naloga je sama dovolj velika in dovolj lepa. V tem enem smo vsi edini, vsi protikomunistični slovenski pregnanci in ogromna večina naroda doma. O tem menda nihče več ne dvomi.

To prvo delo zahteva sedaj vseh nas, zahteva složen napor vseh Evropejcev. Negujmo slogo, gojimo jo, izpopolnimo jo. O slogi sedaj mnogo govorimo Slovenci, govorimo med Jugoslovani, govorimo med Evropejci. Znamenje, da sloge povsod manjka. Dopovedujejo nam drugi, da bo Evropa ali združila svoje narode ali pa propadla. Drugi nas uče kako mora Evropa združiti svoje naravne in kulturne sile, zavreči razdelitve in opredelitve svojih naravnih bogastev in kulturnih pridobitev in možnosti, zavreči svojo tozadevno preteklost preprirov in meja in carin. Drugi nam dopove-

dujejo, da smo kontinent malih narodov, ki v novi dobi kontinentalnega in svetovnega razvoja ne bomo nič pomenili, če se ne bomo znali zediniti.

Od vseh strani povdarjajo veliko pomanjkljivost, da se Jugoslovani ne moremo zediniti niti za složen nastop in enotno delo za osvobojenje Slovencev, Hrvatov in Srbov. Vsak nam kaže na dejstvo, da komunistična diktatura pomeni enako škodo za vse, enotno silo, ki je okupirala celo državo proti volji vseh teh narodov. Tujci povdarjajo, da bi proti enotnemu nasprotniku več pomenili in bolje uspevali, če bi se vsaj za ta cilj, za to delo združili, pa potem prepustili narodom naj odločajo o svojih bodočih oblikah vladavine, ko bodo svobodno mogli govoriti in odločati. Pa ne gre in ne gre. Na vseh straneh se dobe grlati modrijani, ki pravijo, da so njihovi politični programi nedotakljivi, njihovi interesi prvenstveni in da ne dopuščajo ne takega, ne takega skupnega nastopanja.

Ta dva zgleda v velikem naj nas učita za naše ravnanje v malem. Skrbno čuvajmo enotnost. Vsak naj pomni, da moramo biti vsaj v kvalitetah med prvimi, ko smo po številu in moči med poslednjimi. Ena najvažnejših lastnosti pred tujci, v tujem svetu pa je, da smo enotni, složni, disciplinirani. Posamične akcije, tudi če so storjene v najboljšem namenu, a kažejo neslogo in razdor med nami, več škodujejo kot koristijo. Vsaj redno pa je povrh še tako, da njihovi začetniki ne vedo vseh strani položaja, ki vpliva na naš razvoj in je njihovo delo že zato vnaprej obsojeno na neuspeh.

Nihče ne more pričakovati, da bomo vsi enih misli v vsem. Nihče nima namena komu kratiti svobode udejstvovanja. Demokratični moramo biti tudi, kadar je težko. Toda vsak mora imeti toliko svoje lastne discipline, da bo vselej upošteval, da je skupno in složno nastopanje eno najdragocenejših orožij našega dela in se prostovoljno podredil v zaupanju, da v osnovi vsi hočemo in delamo za eno, za osvobojenje in čim srečnejšo bodočnost slovenskega naroda. Naj še dodam, da se nam doslej skupnih akcij ni treba sramovati, pa naj smo jih storili med ali po vojni. Z vseh strani smo bili napadani, posebno so se komunisti potrudili, da nam premeljejo obisti, pa kako izgleda slovenski nastop? Sodbo zgodovine bomo prenesli, vsaka naša skupnostna akcija, vsak nastop slovenskega zastopstva je bil soliden in smotren ter kolikor je od nas zaviselo, uspešen.

Izogibajmo se hlastanja za dnevnimi dogodki in ne razburjajmo se s samovoljnimi zaključki in napovedmi. Nič drugega niso kot posledica vojnega nemira v nas. Otepajmo se tega in skušajmo boditi kolikor najbolj solidno ustaljeni ljudje, ki vestno oskrbujejo svoje dnevne naloge, ki so jim dosegljive, le glavna misel, glaven pogled jim je stalno in trdno uprt v narodno bodočnost, ki jo pričakujemo.

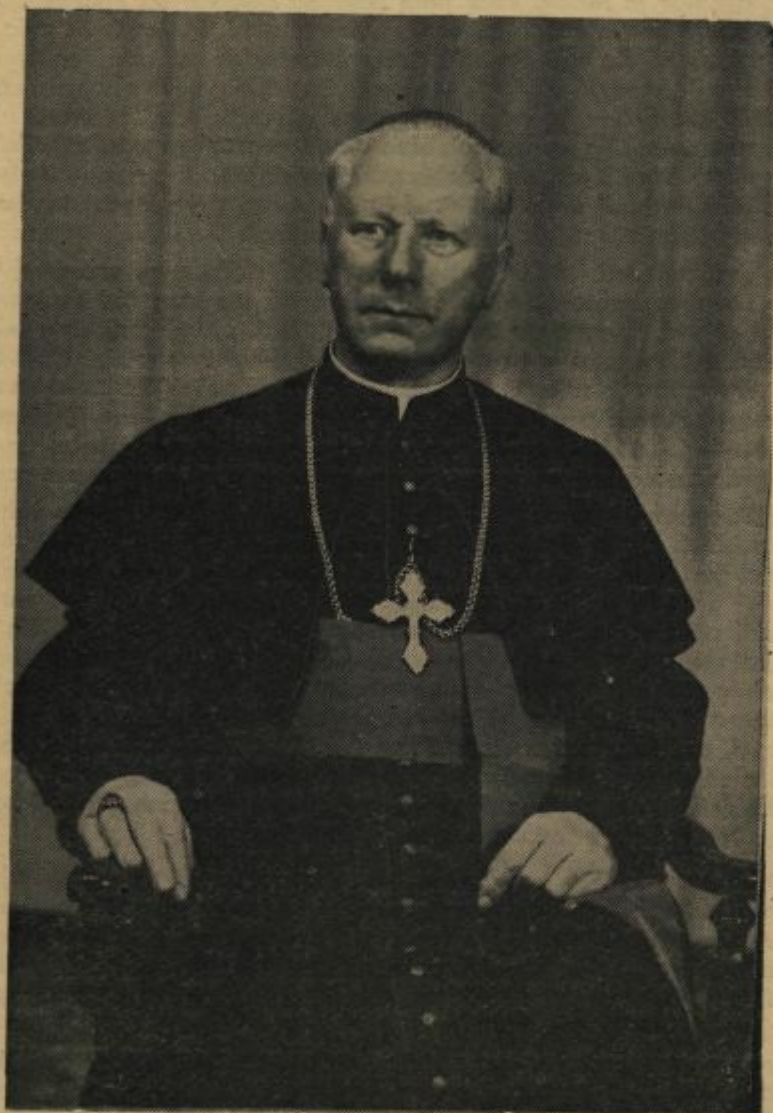
Kakor hitro se bodo naši ljudje naselili, da bodo zopet celi ljudje, ki svobodni morejo delati zase in svoje ideale, se bomo morali tesneje povezati v enotno narodno emigrantsko skupnost, ki bo svojo kulturo gradila, svoje socialne naloge opravljala in v narodovo bodočnost gradila. Emigrantska Slovenija kmalu ne bo več jata brezpravnih beguncev in razseljenih oseb, ampak skupnost svobodnih državljanov, ki bodo svobodno uporabljali zakonita sredstva za svoje ideale. Našo raztreseno emigracijo bomo morali tesneje povezati, naše moči osredotočiti, da bomo nove naloge mogli zmagovati, ko mine ta dolga doba iskanja in popravljanja strašnih posledic nesrečnega zaključka druge svetovne vojne.

Naj tudi letošnji Koledar Svobodne Slovenije prispeva v ta namen, naj vas vse ohranjuje v dobri volji in slovenski vztrajnosti in naj končno nese vsem Slovencem, kjerkoli jih doseže, moje najpriskrnejše pozdrave.

Cleveland, začetek oktobra.

ŠKOF DR. GREGORIJ ROŽMAN:

VZTRAJAJMO NA PRAVI POTI

"Odlok papeža Pija XII. pomeni za svet jasnost, katero smo mi, hvala Bogu, že prej imeli. Predolgo trajajočo nejasnost sveta glede brezbožnega komunizma je moral naš narod plačati z deset in deset tisoči življenji in jo še zdaj plačuje s trpljenjem, ki vpije do neba."

+ Gregorij Rožman
Škof ljubljanski

LETO 1949 je dalo NAM prav. Vedno jasneje spoznava svet, da z brezbožnim komunizmom ni kompromisov, ampak, da je imel papež Pij XI. prav, ko je v okrožnici "Divini Redemptoris" (19. marca 1937) trdil: "Komunizem je v svojem najglobljem jedru zlo in nihče, kdor hoče krščansko kulturo rešiti, ne sme v nobeni stvari sodelovati z njim". Mi smo Piju XI. od početka verjeli. Vse, kar smo slišali in zvedeli o komunizmu, nas je v tem potrjevalo.

Mnogi nas do zadnjega časa niso razumeli. Kazali so na Čehoslovaško, kako lahko krščanske stranke in organizacije sodelujejo s komunizmom v blagor celokupnega naroda. Najnovejši razvoj razmer v Čehoslovaški je vrgel te navčne iz sanj. Svet se je začel iztreznjevati, si tretji spanec iz oči in stvarno gledati v svetovno nevarnost organiziranega brezboštva v obliki komunizma. Naše verovanje je s tem opravičeno.

Verjeli smo Piju XI. tudi ko je pisal: "Prvič v zgodovini smo priče načrtne in točno pripravljene boja zoper vse, kar je božjega. Komunizem je po svoji naravi protiverski". V prežalostnih dogodkih med okupacijo smo sami doživljali resničnost teh papeških besed. Obsojali so nas, ko smo svarili tiste, ki so zapeljani in nevedni pomagali komunizmu do oblasti, ko smo dokazovali, da se vsak sam izključi iz cerkvenega občestva in od svetih zakramentov, kdor prostovoljno sodeluje z brezbožniki.

Ko je dne 28. junija 1949 vrhovna kongregacija svetega oficija, ki pod papeževim predsedstvom varuje in ščiti verske in npravne resnice, izdala znani odlok, ki potrjuje z najvišjega mesta pravilnost našega gledanja in postopanja, nas to ni presenetilo, ker drugačnega odgovora kot verni katoličani nismo mogli pričakovati. Po nespremenljivih resnicah, od Boga samega razodetih, ni mogoče zavzeti drugačno stališče do brezboštva in tistih, ki brezboštvo podpirajo ali razširjajo. Če bi bili drugače sodili in drugače ravnali, bi bili delali proti svoji vesti, bi bili grešili in druge v greh in odpad zavajali.

Za svet pomeni ta odlok jasnost, katero smo mi — hvala Bogu — že prej imeli. Predolgo trajajočo nejasnost sveta glede brezbožnega komunizma je moral naš narod plačati z deset-in desetstisoči življenj in še zdaj plačuje s trpljenjem, ki vpije do neba.

Razumljivo je, da nam je v nekako zadoščenje, ko svet spoznava to, kar smo mi že od začetka borbe spoznali. A to zadoščenje ne more posušiti naših solz, ne pomiriti naše žalosti za tistimi, ki jih več ni. Eno spoznanje in en sklep nam pa utrjuje: Vztrajajmo na svoji poti, po kateri smo hodili v letih groze in gorja in ki jo zdaj ves demokratični svet priznava za pravilno. Ta pot nas bi vedla iz domovine v begunstvo. Odločili smo se zanjo, da rešimo sebi in zanamcem SVOBODO IN VERO. Po večini so begunci že našli novo domovino — upamo, da samo začasno — in zdaj velja, da si v tujem okolju ohranimo to, kar smo z begom hoteli rešiti in ohraniti. Naša tragika bi bila popolna in dokončna, če bi v tujini izgubili to dvoje: svobodo in vero. Hudič bi užival demonsko zmagošlavje, ko bi nas v tujini vklenil v svojo sužnost, ko nas v domovini ni mogel. **VZTRAJAJMO TOREJ!** Ohranimo si za vsako ceno notranjo svobodo, ne postanimo sužnji materialističnega duha svojega okolja, tistega nesrečnega duha, ki je svoj nečloveški višek dosegel v komunizmu. Ne opustimo vere, mišljenja in življenja iz vere, udejstvovanja vere v bogoslužju, molitvi in prejemanju zakramentov. Tudi tedaj ne, ko bi bili med tujci osamljeni in med brezverci zaničevani. Nismo se uklonili **NASILJU** brezboštva, ne bomo vzeli njegovega trdega jarma nase **PROSTOVOLJNO**.

Vztrajajmo na svoji pravi poti — to bodi geslo in vodilo za leto 1950, da nam bo blagoslovljeno z notranjim veseljem in z upanja polnim pogumom.

Cleveland, konec septembra.

IZSELJENCI

Poslednji dan...
Nemirni ocean
sprejel bo ladjo v svoje vale.
In od obale
zavel bo vetra dih.
Še klic, pozdrav
domačih trav,
še zadnji stih,
bolesten tih,
evropske loke bodo zaigrale.

Pozdrav, gorice!
Kot plašne ptice
bežimo z vaših jas.
Slovenske trte!
Peruti strte
nas nosijo v neznane kraje,
med tuja mesta, tuje gaje.
Naš let gre mimo vas.

Planine, griči!
Kot blodni ptiči,
ki jih vihar čez morje žene
bežimo — jate raztepene —
iskat miru med tuje trate
s spominom na pobite brate.

V večerih tihih, mehkih dneh,
bo rosni blesk gorel v očeh,
iz src se pesem bo izlila
in nas nazaj domov vabila:
O, naše hoste, polja plodna,
potoki, gore, hiša rodna!

Še zadnji klic
bežečih ptic,
še blesk oči
vroč val krvi!

Nad morjem veter se igra
in val hiti: Slovenija...

Od doma daleč, a v dom nov
nas nosi ladja prek valov...

Oziramo se spet in spet,
kako za sabo pušča sled...

IGOR

PETROV BOŽIČ

Delavci so se vsuli iz sive tovarne na vroč velemestni tlak. Orjaška okna so prazno boljščala za njimi. Iz pisane reke se ni nihče oziral. Zakaj neki? Prosto so imeli tisto popoldne in še dva dni potem, iz žepa pa so jim steklenice gledale — letošnji božični dar.

"Hudič, koga je rekel? Da bo danes... večer... večer... ej, no, kakšen že? Ah, sveti večer. Vrag ga pocitraj, njega in njegove večere!"

"Misli, da smo še vedno mulci. Kdo bo še kaj dal na tisto oslarijo?!"

"Eh! Mošt pa le ni napak. Bom doma babo nadrevil, da mi kaj boljšega zabeli zraven..."

Peter ni zdržal. Kakor je tisočkrat vpraševal Boga, zakaj je moral v ta pekel, kakor je prosil pomoči, tistikrat ga je zmagalo. Zamrmral je nekaj o opravih in se opotekel v prvo stransko ulico.

"Kaj vedo oni za sveti večer? Pa vsaj pustite naj mi ga. Vsaj to... Da, vsaj to."

Čutil je, da tisti "to" ni tak sveti večer, kakor jih je d ma preživljal. Niti tak ni kakršni so bili dosedanji v tujini. Pomenil je manj, mnogo manj. A ne dom, ne mati, niti prijatelji, niti domači zvon. Čez vse se je že vdal. Nekaj globljega je manjkalo. Kaj, si ni znal razložiti.

V srcu in glavi mu je kovalo, roka je krepkeje objela steklenko v aktovki. Bi jo zalučal prednje... Bah! Ni vredno! Rajši jo podari prijatelju, ki z njim stanuje. Oba bosta vesela. Oni bi se mu pa samo smejali in še težje bi mu bilo. Spet so zazvenele psovke in kletve v spominu.

Zamahnil je z roko. Še tri mesece, potem poteče pogodba in bo lahko prebral, tam ne ostane več.

Dolgo uro se je vozil domov. Zdaj s podzemsko železnico, zdaj s tramvajem, trikrat je moral prestopiti. Misli ni mogel odvrniti od svetega večera.

"Da, sveti večer!" se je utrujen usedel na majavo posteljo. Šele tedaj je opazil, da pravzaprav vso pot ni drugega počel kakor le pohajkval: sveti večer, sveti večer... Vendar?!... sveti večer. No, res, letni čas s to svojo soparno vročino je čuden za tak praz-

nik. Mraz bi moral biti, če že snega ni! . . .

Peter si ni vedel odgovora, kdo je kriv, da ne čuti božiča, kakor se mu zdi, da bi ga moral. Prijel je v roke pismo, kjer ju študentje, njega in sostanovalca, vabijo na skupen sveti večer: "...pridita, nas bo več! Malo bomo zapeli, zaigrali..." Vrtil je list med žiljavimi prsti in koval načrt.

Ob petih sta dogovorjena z rojakom, sosedom. Voščit gre. Prej mora v trgovino po igrače, da ne bo stopil praznih rok pred otroke. Dolgo se ne sme muditi. Potem bi bilo dobro, malo v cerkev pogledat. So govorili v nedeljo po maši, da bo slovenski duhovnik proti mraku spovedoval. Ravno prav. Od tam bo šel naravnost k studentom. Dobri fantje so in človeku kar sama lezejo usta narazen, če jih posluša. In večerjal bo na oglu v mlekarni — post je.

Še jaslice je postavil: papirnat hlevček na hribček zelenega papirja, dve ovčki: eno za mamo, eno zase — očeta ni imel več — pred vse drobnno lučko. Da, ko je bil majhen in doma, je imel velike jaslice. Za kovača mahu je kupil, če je sneg prezgodaj zapadel. transformatorček in baterijskih žarnic vseh barv. Navadno mu jih je pol pregorelo pri poskusih. Stric se je zavzemal le za božično drevesce, a še to zadnji čas manj — vsako leto je manjšega kupil v Petrovo veliko veselje.

Nasmehnil se je zdaj ob tej misli. Tujina marsikako mladostno gorečnost ohladi.

"Tako. Jernej bo pa električno napeljal, ko pride. Svoje ovčke naj tudi pristavi, kamor se mu bo lepše zdelo. Zdaj grem. Sveti križ božji. Amen".

Kakor se je namenil, je storil.

Iz cerkve grede je bil kakor pomlajen. Peš jo je mahnil mimo nebotičnikov in palač med vrtove in nove hiše. Pričakoval je, da mu bo zdaj zdaj udaril v nos domač vonj borovega kadila.

"Ah, nespamet! Tu pa kadilo! Niti doma niso povsod kadili!"

Spomnil se je, kako je na sveti večer navadno z mamo hitel domov, obložen z darili za žlahto. "Peter", je dejala, "tu so pokadili." Šla sta naprej. Pa je spet dejala: "Pe-

ter, pri Pepčku še niso kadili, kar je ona umrla. On ne hodi v cerkev". Gartroževa družina je bila vedno najbolj pridna, največkrat je zamudila stara Luskovka.

Doma so je skoraj vedno z jeznim pogledom sprejeli. Seveda stara mati je bila utrujena od dela.

"Le kod se more človek zamuditi toliko časa? Alo, Peter in Cvetko, kadit!"

Vzela sta v kavno skodelico žegnane vode, noter vejico, kakršna je bila pri roki, smrekovo, rožmarinovo, pušpanovo ali marinovo. Nato staro škatlo od barv, na vseh koncih preluknjano, prevezano z rjavo žico. Kaditi je bil ideal, škropiti pokora. Zato se je kmalu ustavila vrsta Očenašev in zdravamarij.

"Daj mi sem kadilnico!"

"Še ne. Na pol poti."

"No da, saj je že."

Petru je postalo žal, da je bil dostikrat preveč zahteven do brata. Zdaj ga ni več. Je padel v vojski.

Kadar sta bila sama, sta pred hišo po cesti le takrat kadila, kadar je šel kdo mimo, kadar je bil stari oče zraven, je bilo treba počakati, da je neznanec odšel naprej.

Po kajenju so večerjali kisel krompir. Nato molili vse tri dele rožnega venca, prižgali svečke na drevescu, lučke pri jaslicah, razde-

lili darila več kot za svetega Miklavža in bolj praktična: obleke, čevlje... kar se za zimo potrebuje.

Peter je moral potem ograti na violino božične pesmi. Vsa družina mu je sledila bodisi s petjem ali z brundanjem. Ko je bil program izčrpan in je godalo začelo le preveč škripati, so ga ustavili. Ob brlečih svečkah in lučkah so sedeli in se pogovarjali, dokler ni začel nagajati spanec. Takrat so elektriko prižgali. Vmes je igral radio božične pesmi. In čas do polnočnice je hitro minil...

"Glej, glej, kaj si že prišel, Peter?" so se dvignili vsi štirje fantje, prej študentje, zdaj zidarji. Pravkar so si kuhali vino...
"...da doma ne pozabimo. Kar prisedi in če si pri volji katero razdreti, na dan z besedo: Nocoj nam ne sme biti dolgčas!"

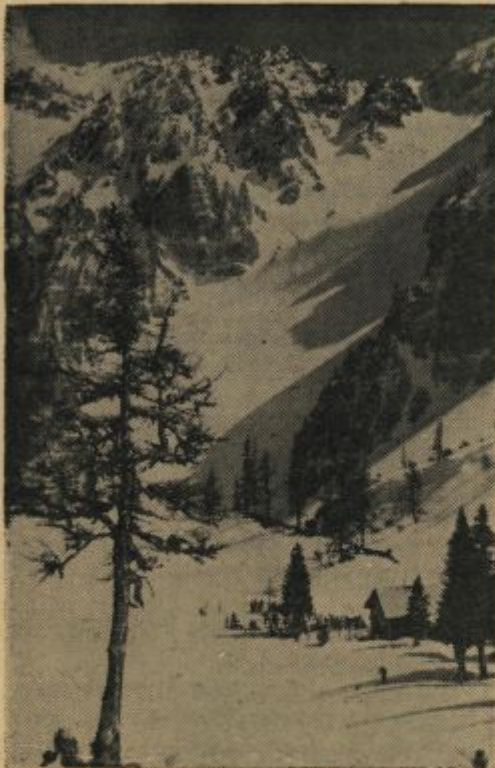
"A, tako, da bi vam dolgčas preganjal, ste me vabili? Hu, kakšni fantje pa ste, če vam je dolg čas?"

"Ooo! Nam ni nič dolgčas, saj smo štirje. vsega se lahko s pridom lotimo: taroka, pe-tja, dva se brez skrbi stepeta — vedno sta ostala dva na razpolago, da ju v skrajnem slučaju odneseta pod kap".

"Ne brij norcev kar naprej, France. Ti povem, da kljub veseli družbi, ki sem jo pri vas treh deležen, večkrat čutim dolgčas. Nekaj drugega kakor domotožje, ali kaj. Odkrito

Mrzli Studenec s Triglavom v starem božičnem razpoloženju.

Koča na Zelenici v snegu.

priznaj, da nam pogovor ni nič tekel, dokler ni Peter prišel.

Stane je medtem natresel sladkorja v pi-jačo.

"Jasno, danes je sveti večer. Vsakega nekaj domov vleče".

Postavil je vino na mizo in dodal:

"Alo, le po njem, dokler ima še moč!"

Joško je poslušal, tiho privlekel staro kitaro izpod postelje in otcžno zapel:

"Saj to življenje je hrepenenje..."

"Ti večni melanholik!" so smeje planili po njem vsi trije. "Vsaj za sveti večer nam prizanesi s temi obledelimi šlagerji. Ali ne, Peter?"

Tudi Peter se je široko zasmel. Prazno je zvenelo, ker se je spet zgubljal in mislil. Zgrabilo ga je, kakor tam pred tovarno.

"Kaj mi je? Obsodil sem delavca. Zakaj le? Vzgojeni niso. In te nedolžne šale so mi zabrusili!?"

Kakor bi odrezal, je utihnil, ko je opazil, da so se oni štirje spogledali.

"Zamislil sem se", je zinil v zadregi, "sveti večer je".

"...sveti večer je", odjekne iz Mirka.

Ura je tiktakala, vino se je kadilo. V krl je lezla tihota.

"Zdaj se pa cmeriti začnimo!" pride France prvi k sebi.

"Bo kaj? Ena, dve, tri... Začni ti, Jože, ki ga imaš najbolj pri kraju..."

"Oh, France, kar norčuj se. Ali nimaš nič srca, te nič ne boli, ker si tako daleč zdoma?" Joško se obupno ozira okrog in išče opore. Sam bi pri Francetu pogorel. Je še vedno.

"Kaj ne bi bolelo", so začeli pritrjevati vse vprek. Še France, ki je bil čudno mehak tisti večer. In Peter tudi. "Seveda boli, tebe domotožje, a kaj mene? Domotožje ne".

Tedaj se odpro vrata.

"Dober sveti večer!"

"Bog daj dobrega!"

Jernej in Matic.

Zdaj so zbrani vsi iz te okolice. Peli so, kramljali, obujali spomine, Joško je na kitaro brenkal, Mirko je prebral črtico in pesmi, ki jih je poslal v begunski list. Mirno veselje jih je prešinjalo.

Sosedovim strankam kar ni šlo v glavo, zakaj ni nič hrupa. Če kdaj, vendar nocoj. Ti tuji čudaki pa prav narobe. Ni skoraj večera brez bučnega smeha in vpitja, danes pa kot v gnezdu. Nerazumljivi ljudje.

K polnočnici so se odpeljali s podzemsko železnico.

Vetrič je pihljal od morja ter prinašal hlad in razpoloženje. Nebo se je krasotilo z vso južno bahavostjo, a za vele mestno hrumenje ni svetega večera. Divjalo je svojo pot, ni bilo pokoja kakor na domačih tleh. Ni bilo ne snega, ne bakel, ne zimskih sukenj.

Dolgo so še stali znanci in prijatelji pred cerkvijo in srečni so si stiskali roke, se povpraševali po tem in onem. Le Petra ni nič zdržalo. Takoj po polnočnici se je zmuznil domov.

"Ti moj ljubi Bog, da si me s tem udaril! In na sveti večer razodel! Srce dal, hrepenenje po domu pa vzeli!"

Na široko je odprl okna in se zazrl v zvezdnato temo. Orion se je razpredal kot veliki pakek med iskrkami.

"Seveda, najnižja zvezda v Orionu. Ivanu, ki je padel, sem jo kazal v internaciji: vidiš tam, za obzorjem skoraj zadnja. Povej

ji, mamici, ob tisti zvezdici se bo srečavalo najino srce. Ivan ni povedal, ko so ga izpustili. Kaj bi se nežil?! Čez dober mesec po tistem so tudi njega odpeljali proti domu. Dobro se še spominja. Na vseh svetnikov, v jutranjem mraku so jih s postelje nagnali v vojašnico — v stavbo za talce. Še zadnji dan pred svobodo so mu zagrenili. In ko se je začela delati tema, je bil prost.

Nikogar ni srečal. Sam, raztrgan, blaten, od jesenskega dežja premočen do kosti, drgetajoč je stiskal z vrstico povezano kartonsko škatlo. Tekel je, kolikor mu je oslABLJENO telo dalo. Končno. Pred hišo je zasopel obstal.

Luč imajo v kuhinji. Najbrž molijo rožni venec, vsi zbrani: za verne duše, zanj in za brata, ki je še tam ostal...

S tresočo roko je loputnil po vežnih dverih. Kuhinjska kljuka zaškriplje.

Kdo pride odpirat? Kaj naj reče?

Žarek rumene svetlobe je skozi ključavnico posvetil na dvorišče.

"Kdo je?"

"Jjj..." a so mu solze planile v goltanec in zatrle glas. Ne, ne bodo ga spoznali, če reče "jaz". Samo tega ne, da bi ga zdaj ne sprejeli, ga pustili na cesti, zdaj, ko so minute prišle, ki jih je kakor otrok na prste računel za mrzlimi žicami. Ne, tega ne...!

"Peter" je butnilo iz njega. "Odprite, jaz sem, Peter". Bolne oči so zažarele.

V kuhinji kršk.

Vrata se odpro na stečaj, Peter klecne v vežo. Mati mu plane kakor divja okrog vratu.

"Peter!"

Vsa družina je vstala od molitve, le stara mati se je s težavo pobirala.

"Ti moj Peterček! O ljuba Marija, da si mi vsaj enega vrnila! Moj, moj Peter! Nikdar več stran. Te ne dam!"

Stara mati je tedaj na glas zahlipala...

Orion, ali si videl tisto snidenje? Ne, nisi, je bilo doževno takrat... A sedajle vidiš, Petra nesrečnega, ki ga že četrto leto svet ubija. Mati spet moli doma. Joka in hrepeni, a sin?

Bog mu je vzel mater in domovino, vzel mu je tudi srce, ki bi čutilo, ki bi jokalo za izgubljeno srečo. Hudo ga je udaril.

Peter je brez besed vstal od okna, privil luč in vzel pisemski papir. Obrisal je solzo in začel:

Ljuba mamica!

Pozno v noč, v sveto noč, sedam k listu, ki

zdajle gleda moje solze in bo gledal Tvoje. ko pride do Tebe. Nekaj velikega Ti moram pisati. Moram. Ne bodi žalostna zato. Saj Te imam rad, molim zate, če me vprašajo, ali bom šel domov, vedno odgovorim: da, Ampak nečesa nimam: hrepenenja po domu, po Tebi in domovini. Pomisli, danes je sveta noč in mi je vseeno, ali sem tu, ali bi bil doma. Pomisli, meni je vseeno, Tvojemu sinu je vseeno!

Tujina me bo požrla. Nimam, s čimer bi hrepenel.

Blagor jim, ki imajo domotožje. Meni ga je Bog vzel. Drugim je hudo, ker je daleč dom. O sladka bolečina! Meni je težko, ker tega ne morem. Dvakrat hudo, tisočkrat!

Ti trpiš v ljubezni, jaz tudi. Pa vsak po svoje. Moli, moli zame.

Tvoj nesrečni.

PETER

Vstal je in šel k lesenemu zaboju po ovitek. Misel ga je žgala in pekla, ni hotel odnehati.

"Odpusti, mamica! Moram Ti to povedati. In nocoj je božična noč..."

Pogled mu je ušel na drug zaboj, ob postelji, kjer je v preprostem okvirju hranil njeno sliko. Otožno ga je gledala. Nemo so vpraševale temne oči: Sin, zakaj nova bolečina?

"Moram."

"Sin...?"

"Moram...??"

Oko je begalo po sobi in obstalo na jasliah. Kakor cestna svetilka je brlela na leseni opori majhna žarnica in sijala v nebeško družinico, sveti Jožef in sveta Marija pa se nista zmenila. Le Jezuščku sta kimala, ki se ni skoraj nič iz jasliah videl.

"Jezušček, povej... kaj naj storim?"

Dete se mu je smehljalo. On, na kolenih, molil.

Dete je razprostiralo ročice, on strmel.

Dete je vabilo, on sprejel.

"Vzemi svoj križ in hodi...!"

Peter je pretrgal prazen ovitek, nato še pisno na drobne kosce.

"Naj bo zate, mati, in za domovino!"

Duša mu je zapela:

"Ti Jezušček, kako ti znaš! Pot si mi pokazal. Dal miru. Hvala Ti."

Noč božična, sveta noč.

Jernej je našel Petra na postelji, oblečenega. Spal je in v spanju se je smehljajal. Pogleda v jasliah, glej Detece se tudi smehlja...

In se je nasmehnil še sam ter upihnil luč.

Na novih celinah

Slovenski protikomunistični begunci smo v minulih štirih letih preživeli najtežjo dobo našega križevega pota: dobo brezdomovinstva. Bili smo brezimne številke, celemu svetu v nadlego. Gledali so nas po strani kot kolaboracioniste, narodne izdajalce in vojne zločince. Ni bilo mesta, kjer bi lahko pojasnili, kaj se je dogajalo v naši deželi, in če smo poskušali, nam niso verjeli. Nikdar ne bo mogoče pozabiti dolge vrste ponižanj, preganjanj in krivic, ki so jih doživeli slovenski begunci po taboriščih. To je bilo hujše kot pomanjkanje, lakota in težave skupnega življenja. Lanski koledar je podal dovolj jasno sliko v tej grenki dobi slovenskih brezdomcev. Hvala Bogu, za veliko večino je ta doba že minila. Začenja se nova, kjer bomo postali zopet ljudje, prosti in polni načrtov in upov za bodočnost.

Naš novi dom.

Tisoči slovenskih protikomunističnih beguncev so zapustili Evropo in prišli v dežele, ki so si jih sami izbrali: v USA, v Kanado, Venezuelo, Brazilijo, Chile in Argentino, v Francijo, Belgijo in Anglijo, v Avstralijo in še drugam.

Blizu 6.000 se nas je naseilo v Argentini. Drugod so manjše skupine. Zato bo prav, če se pri pisanju teh vrstic oziramo pred vsem na to deželo, ne da bi hoteli s tem reči, da te besede ne veljajo za naše brate, ki so drugod.

Lahko rečemo, da si nihče izmed nas ni mogel ustvariti prave slike o deželi, ki mu je ponudila gostoljubnost. Saj smo slišali o njej to in ono, vendar ne pripovedovanje, ne zemljevid, ne knjige ne morejo dati tega, kar človek občuti, ko stopi v novo deželo.

Velika je Argentina. Mnogo večja kot smo si jo predstavljali, kajti na zemljevidu smo jo gledali v istem merilu kot evropske dežele. Potuješ po tej

deželi dvesto, petsto kilometrov, pa nisi še nikamor prišel. Vedno ista slika: pašniki, polja, pampa. In malo ljudi prebiva tod: sto kilometrov se voziš, pa ne vidiš ne mesta, ne vasi. Prav zaradi tega je dežela "bogata", kljub nerodovitni pampi, kljub predelom, kjer je dež skoro neznan, kljub kobilicam in drugim naprilikam. Pravijo, da bi na tem ozemlju lahko živel 150 milijonov ljudi, jih je pa le šestnajst milijonov. Argentina je dežela svobode. Ko prideš, ti dajo osebno izkaznico, potem te pa ne policaj, ne žandar ne bo vprašal, kdo in kaj si, če živiš pošteno in spoštuješ postave. Niti stanovanja ti ni treba prijavit! Smo v deželi miru! Argentina ima sicer močno armado z vsem potrebnim orožjem, vendar so minila že dolga desetletja, kar je morala z orožjem v roki braniti svoje pravice.

Obe svetovni vojni sta šli mimo te dežele. Nemara je ravno to pripomoglo k neverjetnemu dvigu države, ki jo danes štejejo med najbolj vpoštevane na svetu. Napredek dežele v zadnjih desetletjih je velik: bodisi v političnem, bodisi v kulturnem, gospodarskem in tudi verskem oziru. Poglejte le Buenos Aires, ki se v vsakem oziru lahko kosa s katerikoli velemestom sveta: je kulturno središče latinske Amerike, mesto nebotičnikov, podzemskih železnic, muzejev, parkov in zabavišč, središče trgovske mode in dobrega okusa. Predmestja so zavita v oblake tovarniškega in pristaniškega dima in človeško mravljišče raste iz dneva v dan. Pet milijonov ljudi živi v velikem Buenos Airesu! In dežela izven glavnega mesta:

Vse, kar si želiš ima: 45 stopinj vročine v Chacu in večni led na Ognjeni zemlji, nepregledne ravnine in 7 000 metrov visoke gore, krompir, pšenico in koruzo, pa tudi pomaranče, banane in vinsko trto, petrolej in rude, pa tudi pustinje, kjer viharji zamore skoro vsa-

ko sled življenja. Zares: dežela neštetih možnosti!

Prav to deželo si je velika večina naših brezdomcev izbrala za svoj novi dom. Prepričani smo vsak dan bolj, da so prav izbrali, kljub neizogibnim neprilikam in težavam.

Razočaranja

Prišli smo v dobi gospodarske prosperitete, ko dobi tako ali tako delo lahko vsakdo kar prvi dan, če hoče. Prvi dan smo lahko videli v smeteh in odpadkih kose belega kruha in mesa. Kmalu smo lahko nadomestili skromne taboriščne kalorije z zdravo in izdatno hrano. Kruha, mesa, maščob, testenin in sadja, mislim, da nikomur ne primanjkuje. Tudi vina je večkrat dovolj, čeprav ni ne dalmatinec, ne štajerc in ne cviček.

In vendar, kakšno razočaranje. Menda je redek med nami, ki ni že v pristanišču zaželel: Oh, da bi se mogel kar zdajle vrniti domov! Tako nekako, kakor tisti študentek, ki so ga oče pri-

peljali v mesto v šole. Pa je bil ves objokan, prej doma kot oče.

Slišal sem mlado študentko v taborišču: Ah, argentinska pampa! Kako bo lepo! Isker konjiček, jahalne hlače in širok klobuk, kot Tom Mix in hajdi čez drn in strn, med čredami rejene živine!! Pa se je začelo čisto drugače kot služkinja je garala od zore do polnoči in jokala, jokala!

In uradnik si je mislil: Da bi se zame ne dobilo primerno mesto v kaki pisarni, ki sem jo vaju: takole kak upravitelj, pravni svetovalec in podobno!

In obrtnik je modroval: Jim bom že pokazal, kako se dela in služi, jaz ki znam...

In tehnik: imam novo idejo, nov izum, poznam nov način proizvodnje, sem specialist za to in ono. Tepli se bodo zame.

Imam cel kup priporočilnih pisem!

Poznam to in ono tvrdko! Ni šment, da bi ne dobil primernege mesta!

In navihanec si je mislil: Mnogo sem se naučil v zadnjih letih. Ne bom se pretegnil, saj vem, kako je treba ukre-

Slovenska Koroška: Poletje pod Peco.

niti to in ono, da bom zlahka živel.

In še nekaj jih je bilo, ki so se prav po turško udali v usodo, češ, bo že šlo kako, če ne tako — pa tako.

Ogromna večina pe se je podala na pot čez morje z edino željo: priti v deželo, kjer bo mir, kjer bo begunec zopet človek, kjer bodo spočite roke zagrabile za delo, ki bo dalo kruha in še kaj prihranka za prihodnje dni. Edini ti so prav imeli, vsi drugi so bili razočarani.

Naval priseljencev je tako velik, da posamezniki in cele skupine kar vtonejo v tej množici. Nihče od domačinov te tu ne čaka z odprtimi rokami, nihče ti ne more v naprej pripraviti primerne mesta, nihče se ne ozira na tvoje načrte, ne na tvoja priporočilna pisma, nihče ne verjame tvojim spričevalom! Pridi, če hočeš, in začni prav od spodaj: skladaj opeko, mešaj in nosi malto, pometaj skladišče, nosi stokilske tovore, pomivaj avtomobile, prekladaaj zarjavelo železo! Bomo videli, če znaš to! Če znaš kaj več, se boš kmalu premaknil naprej: k strojnici, k stroju, v pisarno! Že vemo, kakšni tiči so pred vami prihajali v našo deželo!

Tako sprejme prišleka tuja dežela.

Ni kazalo drugegā, kot iti po tej grenki poti, polni dušnega in telesnega trpljenja, žalosti, ponižanj, skoro obupa. Kdor jo je prej in bolj korajžno nastopil, jo je prej končal. Je neizogibna šola, ki jo mora narediti vsakdo. Ne le v Argentini ampak povsod po svetu. Razlika je le v tem, da je to šolanje v Argentini najbolj kratko.

In posledica? Danes naši ljudje že sede v pisarnah kot državni uradniki, kot knjigovodje, kot upravitelji in nadzorniki, kot strokovnjaki pri kompliciranih strojih, kot pazniki itd. Tudi oni, ki ročno delajo, so upoštevani in plačani kot pridni in zanesljivi delavci. Danes vsi ti Argetino gledajo drugače kot so jo prvi dan skozi okno imigrant skega hotela.

Tako je za večino minila druga grenka doba našega tavanja po svetu: doba "raztaboriščenja" in vključitve v redno življenje. Za nami je doba, ko smo po taboriščih prebolevali stare rane in do-

bivali nove udarce. Iz telesno in duševno strtih beračev, nadležnih in brezpravnih, smo postali zopet ljudje, ki imajo tla pod nogami in stoje na lastnih nogah.

Nāše zgodbe ni še konec

Življenje se počasi ureja. Po letu dni so se upadla lica zopet napela in ohlapela mišice so zopet trde kot jeklo. Fantje so oblečeni in obuti kot pušeljc in dekleta si lahko privoščijo krilo po novi modi. Pošiljke romajo kot nepretrgana veriga iz dežele kruha v deželo lakote — onkraj morja. Denarnica tudi ni več suha. Prihajamo počasi v blagostanje, skromno sicer, vendar v blagostanje. Le poglejmo: Cigarete! Res niso bogve kaj prida, jih je pa kolikor hočeš. Sprva so bile dobre one po 25 centavov. Danes mo se pa kar vsi že odločili za one po 40, 50 centavov. Ne praskajo tako po grlu! V taborišču si delal zapletene račune, kako bi se dalo iz ene cigarete spraviti več dima, tu pa komaj prižgano cigareto mirno zadigaš na cesto, da se zrineš v tramvaj ali kolektiv. Kajne, če bi se bil dal Buenos Aires, s svojim bogastvom čikov, ki leže po cestah, prestaviti za par ur pred špitalsko taborišče? To bi bilo veselje v Izraelu! Kdo se še tu ozre nanj? Blagostanje! — Meso! Kolikor ga hočeš in kakršnega hočeš: goveje, ovčje, svinjsko, kuretina. Vendar nam že ne ugaja enkrat "pučero", drugič "asado", tretjič "bifte". Kje so časi, ko so se nam ob nezabeljenem zelju in korenju cedile sline ob misli na košček govedine? Blagostanje!

In pijača? Kolikor je hočeš! Res., da tukajšna zlahčna tekočina ne po barvi, ne po duhu, ne po okusu ne dosega naših slovenskih vin, vendar za glavo zmešati je pa dovolj močan. Kaj se ga nismo morda že malo preveč navadili, tega "kebrača"? Gorje, če je to res! Ne bomo ga dolgo pretakali! Izpil nam bo kri in mozeg! Blagostanje, ki se utegne sprevreči v bolezen in bedo. In tako bi šli lahko dalje. Kruh naš slovenski je bil boljši; klobase: domače so bile bolje prekajene; jabolka: šta-

jerska so bila bolj sočna; pomaranče in banane: sem se jih že prenajedel, kdo jih bo vsak dan natepal! Blagostanje!

Ni to "izpraševanje vesti" očitek, Bog varuj! Saj potrebujemo zlasti v tej deželi obilne in dobre hrane, da pri težkem delu in včasih neprilicnem podnebjju ne bomo oslabei. Te vrstice hočejo le povedati, da smo se po prestanih strahotah vendar hitro opomogli.

Vendar nas čaka še obilno težkih in odgovornih nalog. Poglejmo nekatere.

Naše družine

Družine so prva in naša največja bolečina. Zlasti družine s številnimi nedoraslimi otroki in družine starejših, za delo le delno sposobnih članov.

Prvo gorje teh družin je pomanjkanje stanovanj. Prebivalstvo velikega Buenos Airesa se je v dveh letih povečalo za milijon. Dvestotisoč trisobnih stanovanj bi bilo treba, da bi se vsa ta množica dostojno spravila pod streho. Zidajo na vseh koncih in krajih, vendar nove stavbe ne morejo dati zatočišča vsem, ki ga potrebujejo. Povrh vsega so pa nova stanovanja tako draga, da si jih družina, ki ima le enega de-

lovnega člana, ne more privoščiti. Prav tako je taki družini nemogoče misliti na zgradbo lastnega doma, saj oče za služi komaj za hrano in obleko. Je to žalostna in trenutno nerešljiva težava, ki nalaga družinskim poglavarjem številnih družin velike skrbi.

Misli na lasten dom ne smemo nikdar opustiti. Če nam danes ni mogoče, pa čez par let, ako bomo takrat še tu.

Vendar vprašanje lastnega doma ni najvažnejše. Bolj pereče je vprašanje vzgoje naše mladine. Življenje v vlemestu je nevarno za slehernika, za mladino še toliko bolj. Tako malo dobrega vidi in sliši človek v modernih babilonih in mnogo je pasti in zanj, ki love nedolžne, za dobro in slabo dojemljive otroške duše. Ne le starši, ampak cela naša narodna družina mora storiti vse, kar je mogoče, da ta doraščajoča mladina ostane taka, kakor si jo želimo. Navajajmo mladino na to, da si pametno izbere bodoči poklic. V tej deželi bodo veliko lažje prišli do dobrega kruha kot dobri tehnik in obrtniki, kot pa kot pisarniške moči, ki so razmeroma slabše plačane. Ne pozabimo na dolžnost gojiti duhovniške in redovne poklice. Enih in drugih bo naša domovina

Brezje — prestol kronane slovenske Marije Pomagaj.

Svete Višarje — Marija na meji slovenske zemlje, zroča z višav domov in v tuji svet.

še zelo potrebovala. Dajmo otrokom v roko slovensko knjigo in časopis, da bodo poznali lepoto naše besede in jo spoštovali.

Fantje in dekleta

Veliko jih je prišlo z nami. Trda doba vojne in begunstva jih je izjeklenila.

Duševno so veliko bolj dozoreli kot so bili njihovi sovrstniki v predvojni dobi. Zgodaj so padli iz toplega družinskega gnezda in bili dostikrat sami v borbi z življenjem. Naravna pot teh fantov in deklet vodi v zakon. Prav je, da si tu ustanove družino in se na ta način ohranijo na pošteni poti v lastno korist in v dobro svojemu narodu. Res, da begunska nevesta ne prinese k hiši ne bale in ne dote, vendar vemo, da več kot to velja delavnost, skromnost in poštenje. Res, da se nobena ne bo primožila na hišo in grunt, kot si je morda sanjala, vendar bo zadovoljstvo tem ve-

čje, ko si bo z življenskim drugom sama zgradila miren domek in srečo v njem.

Mislimo na bodočnost

Nihče ne ve, kaj nas čaka jutri. Negotova bodočnost nas sili k prevdarnosti. Naše misli se vračajo vsak dan domov. Tja bi radi! Misel na dom naj nas vodi pri našem delu. Vendar pa ne izgubimo iz misli druge možnosti, da bomo morali tu ostati dolgo ali pa za zmeraj.

Zatorej gospodarimo modro in previdno. Prišli smo v novi svet v dobi gospodarskega blagostanja. Vsakdo lahko dobi delo in dober zaslužek. Staro gospodarsko pravilo veli, da letom dobrih krav slede leta suhih in da smetnjavi klasi žro klene klase. Mislimo na to vsak dan. Naseljenec, ki si v dobrih letih ni znal za stara leta nič prihraniti, utegne postati čez noč berač, slabši kot

berač, ki je že vaju pritisniti kljuko in ve, v katerem kotu se bo stisnil k počitku. Smisel za varčevanje je pri nas močno opešal. Je to posledica hude denarne krize v predvojnih letih in propast vseh denarnih prihrankov med vojno. Marsikdo je sklenil: Varčeval ne bom več! Ne bodo se drugi okoriščali z mojimi žulji! Pa je posebno za nas naseljence ta sklep lahko usoden. Pomnimo dobro, da se varčevanje prične pri majhnih neznatnih stvareh. Prav vsakdo naj prične takoj spravljati skupaj takozvano železno rezervo za dni, ki nas nemara čakajo.

Poleg gospodarske lahko pridejo še druge stiske, zlasti bolezen in starost ali invalidnost. Velik revež je bolnik, ki je navezan le na javno dobrodelnost.

Pravijo, da se med vsemi naseljenci v tej deželi opomorejo najprej Lahi. Skromni in varčni so spočetka, pa jih je mnogo med njimi, ki so si nabrali v teku let veliko premoženje. Le učimo se od drugih, če vidimo pri njih kaj dobrega.

Z odprtimi očmi

V vsaki deželi in pri vsakem narodu se lahko česa naučimo. Učimo se pred vsem jezika. Kasteljanščina je bogat jezik in govori ga več kot 100 milijonov ljudi. Ne zadovoljimo se s spakdrankami, ampak poskusimo se priučiti pravih izrazov in pravilne izgovarjave. Spomnimo se, kako smo v naši deželi smešili Nemce in Lahe, ki so slabo znali slovenščino. Tako se godi sedaj nam, če jezika ne znano. In znanje jezika odpre pot do lažjega dela in boljšega zaslužka. Tu res velja pregovor: Kolikor jezikov znaš, toliko veljaš. Pri tem pa na svojo materino besedo nikdar ne pozabimo in nikdar se je ne sramujmo.

Vsaka dežela ima svoje navade, marsikdaj zelo različne od naših. Le ne mislimo, da je bilo pri nas vse najboljše in da je vse naše dobro tudi za drugam. Slišal sem, kako je naš človek omalovažujoče presojal argentinsko vprego in vozilo, češ: Saj niti enega poštenega parizarja ne premorejo.

Kdor pozna pota in "ceste" v argen-

tinski deželi, ve, da bi z vozilom po našem okusu občal v suši v prahu, v blatu pa bi se pogreznila do sode. Z dvo-kolnico s poldrug meter visokimi kolesi se pa že kako prekobali preko kotanj in blata.

Ne le zunanji način življenja, tudi miselnost tega naroda je v marsičem različna od naše. Drugačne krvi so, kot mi, mrzli severnjaki. Začetna nezaupljivost do prišleka je razumljiva. Saj je že toliko slabih ljudi prišlo preko morja v to deželo. Vendar se ta nezaupljivost kmalu poleže in naši ljudje imajo med Argentinci že dosti iskrenih prijateljev in tovarišev, ki radi pomagajo z nasvetom in v dejanju.

Versko življenje v tej deželi v mnogočem zaostaja za onim, ki smo ga bili vajeni v naši deželi. Če pa pogledamo tukajšnje cerkve, bomo videli, da se vsi, ki v cerkev pridejo, prav lepo obnašajo. Pomanjkanje duhovščine in izredne razdalje seveda neugodno vplivajo na versko življenje. Le pomislimo, koliko bi pri nas bilo ljudi v cerkvi, če bi morali v nedeljo hoditi k maši iz Ljubljane v Maribor, pa ne z železnico, ampak čez drn in strn! In tu imajo deželani velikokrat tako daleč do fare.

Ena družina smo

Za dobro faro nas je, argentinskih novonaseljencev. In kakšna fara je to: tri tisoč kilometrov dolga in nad tisoč široka! Od Buenos Airesa do Mendoze, od Jujuya do Ognjene zemlje. Avijoni in ladje, železnice in avtomobili so potrebni, če hočemo eden do drugega. Pa nam vendar pamet in srce velevala, da smo ena družina. Gojimo ta čut in ne pustimo, da bi zamrl.

Organizacijska sposobnost Slovencev mora tu roditi sadove! Mislim, da je prav vsakdo preričan, da mu je organizacija potrebna. Stotine sposobnih in v organizacijskem delu preizkušenih ljudi je med nami. Kar smo zmogli doma, lahko dosežemo tudi tu, vključno da'javam, ki nas ločijo.

Tiskana beseda je ona, ki nadomešča osebni stik. Ne pozabimo nanjo. Bolj nam je potrebna, kot je bila doma. Ča-

sopis in knjiga: to dvoje ne sme manjkati v nobeni slovenski družini. Skromno je, še eno in drugo, pa je naše. Ni zavržen denar, ki ga dam za tiskano besedo. Ne le bravcev in naročnikov, tudi sodelavcev potrebuje naš tisk: takih ki ga razširjajo in takih, ki vanj pišejo. Čim več bo enih in drugih, tem bolj bo tisk uspeval.

Potrebna nam je skupna organizacija: društvo in zlasti solidna podporna organizacija. Že prvo leto našega življenja v novem svetu je pokazalo, da nam je potrebna. Že so med nami stari ljudje, invalidi in neozdravljivi bolniki. Ali naj jih pustimo, da na cesti poginejo? Nihče se ne bi smel oddaljiti ali izločiti iz naše skupne družine. Le tako bomo močni in zmožni pomagati eden drugemu.

Ljubezen naj nas druži

Ljubezni nam manjka. Takole je modroval nekdo: Vse smo morali pustiti doma, hiše in polja, službe in premoženje, čast in ugled, eno stvar pa smo v begunstvo odnesli nedotaknjeno: naše male prepire in medsebojno nezaupanje. Pa je menda res tako! Koliko nepotrebne gorja nam je v taboriščih povzročila ta nepotrebna šara, ki jo tako skrbno prenašamo s seboj in ki smo jo zanesli tudi čez morje. Zdi se, da smo še danes razdeljeni v različna omizja in skupinice, ki so se v potu obraza trudile, da so dobile dovolj razloga za "različno gledanje" na slovenske in svetovne probleme, vse nesrečne, če so ugotovile, da sosednja skupina pravzaprav ravno tako gleda. Koliko dragocenih moči se izrabi v takih brezplodnih trenjih. Če bi bili veliki, bi človek to še razumel, če pa je skromna peščica neenotna, je velika škoda za vse.

Pomanjkanje prave krščanske ljubezni vodi še dalje: v nezaupljivost, krivična sumničenja in obrekovanje. Te napake pa so kot strup, ki uničuje zdravo narodovo rast. Če kdaj, je danes čas, da se rešimo teh žalostnih preostankov minulih časov. Edino, kar danes vprašajmo svojega bližnjega bodi: Si kristjan, si Slovenec, si protikomunist. Vse drugo je tako otročje majhno.

Golica — livada narcis.

Napake? Kdo izmed nas jih nima! Odpustimo jih drugim, kot mi želimo, da bi drugi pozabili naše napake. Saj smo vendar bratje.

Slovenci smo majhen narod. Vsak dan bolj čutimo svojo neznatnost. Tako malo nas poznajo. Kar izginemo v krdelu velikih in močnih sosedov. S številom se ne moremo nikjer uveljaviti. Nekaj drugega je, kar nas lahko v svetu postavi v prvo vrsto: kvaliteta.

Sleherni Slovenec v tujini mora biti dostojen glasnik svojega naroda: veren, pošten, delaven, napreden. Kdor ravna drugače, škodi celemu narodu. Dolžnost skrbeti za dobro ime Slovencev je danes še teliko večja, ker je edino slovenskim protikomunističnim beguncem mogoče svobodno povedati in pokazati kaj smo in kakšni smo.

Pomnimo, da poldrugi milijon naših trpečih bratov v domovini z upom in skrbjo spremlja naše misli, besede in dejanja. Ne razočarajmo jih.

J a n k o:

P E S M I C E

I d i l a .

Trije topoli za bajto,
za bajto ob modrem potoku.
Močno napete so njive,
bela pot vzpenja se v loku.

Veter odganja vročino.
Ovce se sklanjajo v travo.
V senco se zleknil pastir je,
slamnik obkroža mu glavo.

Trije topoli in bajta,
potok in veter in petje.
Glavo podpira pastir si,
misli in zre v razodetje.

Z v e č e r

Vsak večer stopim na vrt,
iz sive lesene kolibe.
V potoku se svetijo ribe,
po cvetih pretaka se strd.

Veter zapiha med ločje.
Breza je mlada nevesta.
Beli v ovinku se cesta,
Sence se vzpno na pobočje.

Zleknem počasi se v travo
in štejem oblake drveče.
Topla kri sili mi v glavo,
v srce pa srebrni vir sreče.

I z o r i e n t a

Kot kocke so hiše
vse bele in sinje.
Bose stopinje
nekdo v pesek riše.

Zde z vrči dekleta
ob starem vodnjaku.
Lase jim po zraku
vroč veter opleta.

T a l i t a *)

Pomlad je prišla,
dihnil je maj.
In je umrla.
Bog vedi, zakaj.

Zdaj v gozdu leži
vsa bela kot kruh.
Obraz je še mlad,
svetal kakor duh.

Gozd tiho ji šumi:
Morda pride On
in de kot nekdanj:
"Talita kumi!"

T i h o ž i t j e

V kosmih pada sneg
tiho, čisto tiho.
Bel, ves bel je breg.

Spijo rjavi mlini,
Dimniki pokriti
so kot kapucini.

Smreke — nune tihe.
Potok jim prenehal
je kovati stihe.
Ura neha teči.
V mojem srcu, jojme,
je toplo kot v pečl.

Nebo je zeleno.
Glas cokelj pastirja
in hitro vreteno
prepevata v eno.

Silhueta palm.
Tam v dnu karavana.
Zrak vonja kot mana.
K Očetu vre psalm.

*) "Talita kumi!" — Deklica vstani!

DRUŽINA

Najvažnejše vprašanje našega izseljenstva.

Od vseh težavnih vprašanj, ki so nastala z našim begunskim življenjem, je brez dvoma najtežje vprašanje naših družin. Težina vprašanja izseljenske družine ni le v tem, da mora v tujem svetu za svoj obstoj prevzeti nase neprimerno večja gospodarska bremena, kakor posamezni izseljenec, ampak da od telesnega in nramnega zdravja naših družin zavisi moč in pomen vsega narodnega narodnega življenja v zamejstvu.

Pričujoči spis je posvečen naši izseljenski družini in sicer tako, da najprvo na kratko povzame temelje zdravega družinskega življenja; v drugem delu skuša prikazati glavne težave in nevarnosti, v katerih so se znašle naše begunske družine; tretji del pa navaja nekaj pripomočkov gospodarskega in nramnega značaja, da se ohrani sveža in zdrava srčika našega rodu na tuji zemlji, vse do tistega časa, ko bo božja volja, da svobodna domovina zbere ves slovenski rod v svoje materinsko okrilje.

A. TEMELJI ZDRAVEGA DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

Želeč razpravljati o temeljih družinskega življenja, bi utegnili zaiti v suhoparna teoretična razmišljanja, ko ne bi imeli pri roki živnega zgleada, ki je slehernemu med nami drag in ki ga nosi globoko v duši zapisanega: zglead lastne družine, iz katere je izšel, ali kar splošno povedano: zglead poštene slovenske družine. Spoštljiva in svetla je misel na slovensko družino, iz katere so v teku vekov izhajali rodovi naših prednikov, častitljiv bo ostal njen spomin, dokler bo slovenski rod hodil po zemlji.

Če danes daleč proč od domovine razmišljamo o osnovah naše slovenske družine, tiste celice, ki je v neštevilnih viharjih, ki so v stotletjih bučali nad našo deželo, znala ohraniti slovenskemu ljudstvu njegovo prirodno zdravje, moč, poštenje, vero in govorico, potem vidimo, da so bile tako dušeslovne, kakor družabno gospodarske in verske osnove, na katerih je temeljilo zdravje, trdnost in lepota slovenske družine.

Na poti v novi svet.

1. Dušeslovene osnove

Družina je naravna in trajna družabna ustanova, obstoječa iz rediteljev in otrok. Človeška narava s svojimi zakoni in potrebami je tista, ki zahteva ustanovitev družine. Zato jo najdemo pri vseh narodih in v vseh časih človeške zgodovine. Je osnovna celica in temelj našega družabnega življenja. Brez družine človeška družba ne more obstojati.

Do zakona med možem in ženo navadno pride na temelju treh dušeslovnih činiteljev, ki so naravno nagnjenje enega spola k drugemu, medsebojna ljubezen in želja po potomstvu. Iz zakona, ustanovljenega na teh dušeslovnih osnovah, potekajo prednosti oziroma

v človeku tudi vsako plemenitejše čustvovanje, tako da tak človek za resnično ljubezen sploh ni več sposoben. Resnična ljubezen, kakor tudi želja po potomstvu, nista sebična nagona, temveč iščeta dobro bližnjega. Sta altruistična, dvignjena nad osebno uživanje iskajočo strastvenost.

Umetno preprečevanje spočetja, ki gre za tem, da spolno uživanje loči od skrbi za potomstvo, ni v resnici drugega kot strežba sebični spolni sli, kar ima v zakonu pogosto za posledico, da izgine ljubezen med zakoncema.

Te zablode modernega časa naši predniki skoraj niso poznali. Materinstvo je bilo iska-

Med potjo prijeten postanek v Lizboni.

dobrine zakona, ustrezajoč potrebam človeške narave in te so: rodnja in vzgoja otrok, druga je gojitev zakonske ljubezni in medsebojna pomoč in tretja je opravičenost in ureditev spolnega življenja.

Pri naravno vrvnovešenih poročencih se prva dva psihološka momenta, to je spolna strast in ljubezen povežeta med seboj in se prelijeta v pravšne medsebojne odnose. Strast, ki je prvenstveno sebično, samega sebe iskajoče nagnjenje, se v zakonu podredi vodstvu ljubezni in želji po potomstvu. — Nasprotno pa kaže preučevanje človeške narave, da dalje časa trajajoče spolno izživljanje, ki pa se ne poraja iz ljubezni in ki mu ni namen potomstvo, ne le okrepi in pomnoži sebično strast, ampak zamori pelagoma

no in zaželjeno kot nekaj častnega in vzvišenega, kot sodelovanje s samim stvariteljem Bogom. Čim pa iz odnosov zakoncev izgine roditeljski cilj, potem je največkrat žena tista, ki doživi prva razočaranja in ponižanja, ko pričinja z notranjim odporom opazovati, da mož na njo ne gleda več kot na osebo, kot na ljubo in spoštovano mater, mater svojih otrok, ampak le še kot orodje, ki naj služi zadovoljitvi njegovih nižjih nagonov. To ni padec od človeške na živalsko raven, ampak človek zdrkne nižje kot žival.

2. Družabni red

Eden najvažnejših činiteljev urejenega družinskega življenja v naši narodni polpreteklosti je bil družabni red, ki je urejal delo, življenje in stalnost slovenske družine.

Družina Peregrina Usa pred odhodom v daljnji svet.

Večina naših družin je živela od poljedelstva, ki že po svoji naravi vsem družinskim članom, dokler ostanejo pri hiši, nudi delo na domači grudi. V kmetški družini ima mati gospodinja prav tako odmerjen delokrog, kakor ga ima gospodar. Vsak po svoje prispevata k skupni družinski blaginji. Isto velja za otroke, ko količkaj odrastejo. Ti združeni napori vseh družinskih članov za skupni družinski obstanek močno utrdijo medsebojne družinske vezi. Tudi če je kak član družine prišel v stisko ali zbolel, je vedel, da ne bo ostal zapuščen na cesti, ampak bodo domači zanj preskrbeli in ga obvarovali pred najhujšim.

Družina je skupno delala, pa se skupno tudi radovala, uživala počitek in se veselila verskih in družinskih praznikov. Skupna radost in skupno trpljenje, igre, oddih, izleti, romanja, ista pesem in isti udarci usode so vse družinske člane povežali v trdno družinsko skupnost.

A predvsem je bila zavest stalnosti temelj naše družine v preteklosti... Poljedelstvo že po svoji naravi navezuje ljudi na grudo. Zunanjih stikov in vplivov je bilo malo, malo tudi družabnih sprememb. Stalnost bivanja, kakor tudi stalnost opravkov je imela za posledico trdnost navad in običajev; ustvarjala je družinsko tradicijo, ki je kot nepisan zakon šla iz roda v rod. V tej tradiciji je

imel oče kot glavar družine svoj poseben, spoštljivo odmerjen položaj, kakor so ga imele tudi matere in otroci. Vsak član družine je zavzemal svoje določeno mesto, ne le pri delu, temveč tudi pri skupni skledi, pri molitvi in počitku.

VERA

Za krščanske zakonce pa je zakon veliko več, kakor le to, kar narekujejo telesne in psihološke potrebe. V smislu krščanskega nauka ni zakon zgolj zveza, ki jo narekuje narava in ki bi kot takšna bila le predmet pogodbenega prava. Zakon je mnogo več: je zakrament, postavljen od Jezusa Kristusa in neločljiv do smrti enega ali drugega zakonca.

Zakrament zakona, ki ga zakonca sprejmeta na svoj poročni dan, pomnoži v njunih dušah posvečujočo milost in jima da pravico do posebnih stanovskih milosti in božje pomoči, ki jima je potrebna pri izpolnjevanju zakonskih dolžnosti. Zakrament posveti in daje nadnaravni značaj razmerju med zakoncema in ostalimi članj družine. Končni namen zakona je zveličanje roditeljev in njihovih otrok. V krščanskem občestvu ima zakon tako vzvišen značaj, da njegova svetost in neločljivost najde izvor v večni zvezi med Kristusom in njegovo Cerkvijo.

Tako je Cerkev učila naše prednike, tako so verovali in živeli. Zakon se je smatral v prvi vrsti za božjo ustanovo, bolj kot pa

le družabno pogodbo, ki bi jo mogla urejati kaka civilna postava.

Krščanstvo je posebno dvignilo položaj žene, ker je poplemenitilo odnos moža do svoje življenske družice in odvzelo tej zvezi zgolj spolni značaj, ki označuje poganski zakon. Nauk, da ima človek neumrjočo dušo, da je torej duhovno bitje, po duši božji otrok in podoben angelom, dviga zakonske odnose nad golo spolno slo in jih usmerja k plemenitemu medsebojnemu spoštovanju. Krščanstvo je najvišje duhovno plemstvo in: noblesse oblige pravi francoski rek. Duhovno plemstvo, h kateremu kristjan pripada po svoji veri, zahteva od njega vzvišenejši način mišljenja in življenja, ki ga dviga nad miselnost in ravnanje zgolj nagonskega človeka.

Žena in družina se morata za vse zahvaliti Cerкви, ki uči enotnost, neločljivost in svetost zakona.

To so osnove krščanskega zakona in krščanske družine, ki so bile temelj tudi verni slovenski družini, v kateri, — kdo tega ne ve —, ni življenje bilo nikoli brez velikih težav in žrtev, pa je vendar zakonska zveza na splošno ostala sveta in nedotakljiva, z njo pa tudi enonost in svetost družinskega življenja.

Res smo v zadnjih desetletjih tudi doma občutili bolj in bolj razkrajajoče vplive, ki so deloma prihajali od drugod, deloma pa so bili posledica naraščajoče urbanizacije in industrializacije naše dežele. Toda socialni zakoreninjenosti v narodni tradiciji in živi veri slovenskega ljudstva se je bilo treba zahrvalliti, da je vsaj kniečka družina ostala zdrava in trdna kljub hudim napadom modernega časa na pravnost družine,

B. RAZKROJEVALNI VPLIVI TUJINE

Idealno lepa slika slovenske družine iz preteklosti je dan danes, bojimo se, le še lep spomin. Kajti, nevarnosti, ki groze slovenski družini pod brezbožnim komunizmom so še neprimerno večje, kakor pa so težave, s katerimi se morajo naše družine boriti v izseljenstvu. Pa tudi te so dosti velike. Premotimo jih najpreje za gospodarske strani, potem pa na kratko pogledjmo še moralne nevarnosti novega okolja, kamor nas je zanesla usoda.

1. Neugodni vplivi gospodarskega značaja.

Kar najbolj ogroža obstoj naše begunske družine je dejstvo, da je izgubila svoj lastni

Slovenska mati v Argentini.

dom, hišo, domačijo in s tem svojo gospodarsko sigurnost, ki je predpogoj za urejeno družinsko življenje. Še v rednih predvojnih razmerah se je veliko razpravljalo o tem, da je gospodarski položaj družine ogrožen in da je nujno potrebna socialna reforma, ki bo družini zagotovila njene gospodarske temelje in tako zavarovala vrelo vsega družabnega življenja.

Mnogim socialnim spisom in pobudam v tem smislu so se pridružili tudi veliki socialni papeži zadnjega časa, kakor Leon XIII. z okrožnico "Rerum novarum" (1891), v kateri izrecno naglašča, da je stalnost in nedotakljivost domačega ognjišča tako v gospodarskem, kakor v нравstvenem pogledu pogoj zdravega družinskega razvoja. — Pij XII. v svojih okrožnicah, zlasti v "Quadragesimo anno" isto misel še dalje razvija in poudarja, da je iz družine nastala tudi prava gospodarska enota, zgrajena na delu, prihrankih in delovanju. Poleg nujnih gospodarskih sredstev, ki so za življenski obstanek potrebna, naj bi vsaka družina razpolagala še s tolikimi dohodki in premoženjem, da bi

mogla biti zavarovana pred takimi presenečenji, da bi čez noč ostala brez sredstev na cesti. Šele v zagotovljenih gospodarskih pogojih se more družinsko življenje zdravo razvijati.

Sedanji sv. Oče Pij XII., ki ga bo zgodovina označila kot največjega branilca družine nele v moralnem temveč zlasti še v socialnem redu, pa gre še korak dalje in v svojih socialnih govorih med drugim opozarja na zelo sodobno misel, da je družini treba zagotoviti njen "življenski prostor", to je stvarno družinsko posest, ki je najboljšje jamstvo reda, pravičnosti in miru v družbi. (Binkoštni nagovor 1942),

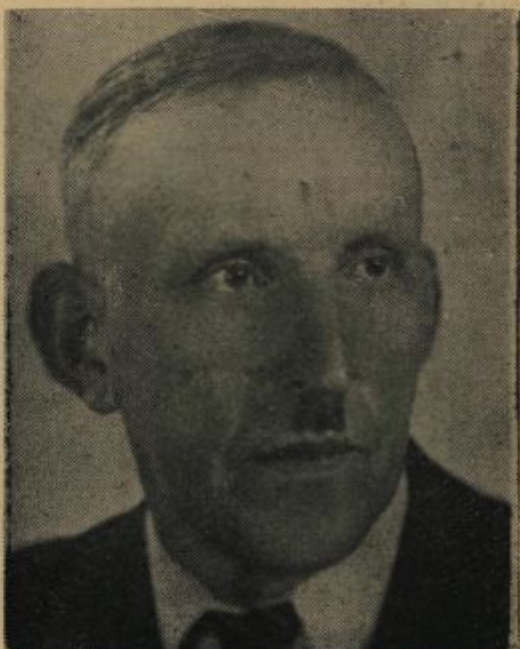
Kaj je umeti pod "življenskim prostorom" družine? Po Piju XII. naj bi imela vsaka družina nekaj lastne posesti in lasten dom. Šele potem moremo govoriti o družini kot celi družbe, ako je zakoreninjena v časni družinski posesti, ima lasten dom, ki tesno veže sedanji rod s preteklimi in bodočimi rodovi. To je pravična in krščanska zahteva. Družinski dom naj bi bil zavetje miru in ljubezni, središče in svetišče, kamor naj bi želela vsa družinska srca, ki bi čuvala družinsko tradicijo in vse lepe spomine preteklih rodov. Družinski dom, o katerem bi vsak mogel reči: Skromen je, pa je naš! Tu so se rodili moji predniki, tu smo se tudi mi rodili, delali, trpeli in se veselili in bomo tudi mi umrli, toda naši otroci bodo nadaljevali naše delo...

Ko sredi našega begunstva premišljujemo vzvišene smernice papežev o gospodarski osnovi za družinsko življenje, šele živo občutimo, kaj vse smo izgubili in kako daleč smo od nakazanega ideala. Kajti naši izseljenski družini manjka prav vsega, kar naj bi bila gospodarska podlaga njenemu življenju. Ni stalnosti in nedotakljivosti, tudi ne moremo reči, da bi imela pogoje za zaokroženo družinsko gospodarstvo in seveda še veliko manj, da bi imela zavarovan svoj življenski prostor.

Kakšen je po velikem delu gospodarski položaj naše izseljenske družine? Edini vir za preživljanje je plača družinskega rednika, ki se je večkrat moral oprljeti nevajenega, za njega pretežkega in neprimernega dela. S tem zaslužkom je treba kriti stroške za hrano, stanovanje in obleko. Ker pa je moževa plača največkrat premajhna, pa mora še že-

na, mesto, da bi doma gospodinjala, z doma v tovarno, da družina more shajati. Nedoraslih otrok v mestu gospodarsko zaposliti skoraj ni mogoče; to morejo le družine, ki so se vselile na kmete. Skoraj vse družine trpe zaradi natrpanosti stanovanj. Več "družinski prostor" obsega tri, dve, včasih le eno sobo! Kam z otroci, kje naj se igrajo in skačejo? Kdo naj pazi nanje?

Stalnosti ni nobene. Danes tukaj, jutri tam! Kjer je delo in zaslužek. Jasno je, da s tem preseljevanjem družinska tradicija izginja in se nova ne more ustvariti. Kjer so starši ves dan z doma in jih otroci vidijo samo zvečer po trdem delu, se tudi družinske vezi zrahljajo. Mladina hitro dozoreva in se čuti samostojno. Čim otroci tudi že kaj zaslužijo, se čutijo tudi gospodarsko nezavisne. Izven družine si iščejo zvez, zabave, prijateljstva, zgodaj začno živeti lastno življenje. Če studirajo, nimajo doma, nikogar, s katerim bi izmenjavali misli in ki bi vravnal in oplemenitil njih mišljenje. Napol dorasli imajo že svoje nazore, ki jih trmasto zagovarjajo, kar često vodi do nastopov s starši, do mnogih družinskih bridkosti in pogostih skritih solza. So tudi taki, ki jih družba pokvari. Smisel izgube za žrtve staršev,

Mirno gleda oče v bodočnost,

Slovenski fantje pri košnji na župnijskem travniku v Šmihelu.

postanejo zahtevni, žele si lepih oblek in denarja čez razmere.

Slovenska begunska družina je s tem, da je bila izruvana iz rodne grude, postala proletarska družina v pravem besednem pomenu. Posledica tega novega stanja niso le gospodarske težave, ampak se pojavljajo tudi še druge nevarnosti, ki ogrožajo nравstvenost naše izseljenske družine.

2. Nevarnosti nравnega značaja

Miselno ozračje, v katerem se gibljemo v novem svetu, je pod močnim vplivom anglo-ameriškega protestantizma, za katerega je značilna —, če se omejimo na družinsko vprašanje —, sekularizacija zakona in pretiran individualizem.

a) Vse ustave južno ameriških držav so nastale pod vplivom evropskega liberalizma, tako da imajo nekatere uzakonjene ločitev Cerkve od države, vse pa obvezen civilni zakon. Izkušnja pa kaže, da uvedba civilnega zakona polagoma tudi med katoliško prebivalstvo zaneslo naziranje, da gre pri zakonu le za civilno pogodbo, ki jo je vedno mogo-

če preklcati, odpraviti ali spremeniti. Zakon po tej miselnosti izgubi svoj nadnaravni in zakramentalni značaj, ni več dosmrtna zveza sklenjena pred Cerkvijo, ki sploh izgubi nadzorstvo nad zakonom. Sprevrže se v civilno pogodbo, podobno drugim pogodbam, ki jo vplše civilni urad in ki jo je na željo pogodbenikov tudi mogoče preklcati in razveljaviti. To imenujemo sekularizacijo zakona, ki ima v protestantizmu svoj izvor.

b) Pretiran individualizem, to je čezmerno vrednotenje osebnih pravic in svoboščin pa se v družinskem življenju more javljati pri enem, kakor drugem zakonskem drugu. Če se pri ženi, je to tako imenovani integralni feminizem, ki zahteva popolno enakost in popolno svobodo obeh spolov. Pod besedo "integralni feminizem" ni torej mišljeno ono zdravo stremljenje ženstva za večjo veljavo in vpliv v zasebnem, zlasti pa v javnem življenju, ki se da naravno in socialno opravičiti, in je bilo ravno krščanstvo tisto, ki ga je vedno pospeševalo, vrnilo ženski čast in ji pomagalo, da se je bolj in bolj dvigala v

svoji veljavi. — Integralni feminizem je nasprotno izraz nemoralnega in pretirane-ga podčrtavanja ženske osebnosti, ki odklanja vsako hierarhijo v družini in celo zakonsko vez, pač pa se zavzema na svobodno lju-bezen brez materinskih dolžnosti.

Zagovorniki te pretirane osamosvojitve žene uče trajne svoboščine in sicer glede vodstva v družini, glede uprave imetja in glede preprečevanja ali uničenja zaroda in jo imenujejo socialno, gospodarsko in fiziološko e-mancipacijo. Fiziološko, češ, da je ali da bo-dí žena po svoji volji prosta bremena so-proge, bodisi zakonskih, bodisi materinskih; gospodarsko, ko hočejo, da sme žena tudi brez vednosti moža in proti njegovi volji ime-ti gospodarske posle, jih samostojno voditi in upravljati, ne meneč se za moža, otroke in družino. Socialno slednjič, ko hočejo z njo oprostiti ženo skrbi za hišo, družino in otro-ke, da bi se mogla, prosta vseh skrbi, vda-jati svojim prirodnim nagnjenjem in se po-svetiti tudi javnim opravilom in službam.

Glede takšne pretirane ženske osamosvo-jitve je Pij XI. v okrožnici o krščanskem za-konu (31. dec. 1930) zapisal, da to ni tista pametna in častna svoboda, ki pristoji pok-licu krščanske in plemenite žene in soproge; nasprotno, to je pokvara ženske nravi in plemenitega materinstva ter prevrat vse dru-

žine, ki jemlje možu ženo, otrokom mater, domu in družini pa vedno čuječo varuhinjo. Ta napačna svoboda in nenravna enakost z možem se prevrača v pogubo žene same. — Zakaaj, če žena zapusti svoj prestol, ki jo je v družini nanj dvignil evangelij, bo kmalu prišla v staro sužnost, če ne po vnanjem vi-dezu, pa po resnici, in bo postala kar je bi-la pri poganih, golo orodje moža.

Pretirani individualizem pa se javlja tudi v moškem svetu. Njega živa podoba in vtele-šenje so sebične narave, ki hočejo biti sre-dišče neprestane pozornosti drugih, katerim je le za lastno udobje in ki imajo le to skrb, kako bi imeli "čim več od življenja". Vsaka žrtev jim je preveč, odpovedi ne poznajo. Gnani od bolnega samoljubja se še v zako-nu ozirajo po vedno novih ljubavnih pusto-lovčinah, brez čuta za lastno čast in srečo žene ter otrok. Kako rja uničuje železo, ta-ko samoljubje razjeda zastopnost, skladnost in srečo v zakonih.

c) Svet, v katerem se gibljemo in živimo, ima večkrat o življenju in posebej o zakonu drugačne nazore, kakor smo jih mi prinesli s seboj. Amerikanski kino, radio, romani, gledališke predstave, zabavne popevčice... po-gosto prikazujejo zakon kot romantičen do-življaj, ko se fant in dekle "na prvi pogled" zaljubita in se vzameta v pričakovanju, da

Kmet pri spomladanskem oranju.

se bo vitežko dvorjenje od ene strani in neizmerno občudovanje od druge v zakonu nadaljevalo in le še stopnjevalo. Morda je to posledica svobodnega ameriškega življenja, ki mladini pušča dosti več svobode, kakor pa je bila navada v Evropi in ki brez ozirov na družinske razlike ali kulturno ozadje mlada državljana svobodno izbirata in odločata o svoji usodi. Brezbrižnost za vprašanje bodoče nastanitve, za življensko usposobljenost bodočega zakonskega moža ali za gospodinjske sposobnosti bodoče žene se smatra še prav posebej dokaz "velike medsebojne ljubezni".

Na težave, na odpovedi nihče ne misli.

več ne dopušča harmoničnega sožitja. Toliko važnost pripisujejo v Ameriki tej romantični zaljubljenosti, da se je našlo nekaj najbolj radikalnih in smešnih "strokovnjakov", ki so predlagali v javnosti, da je treba zakon razvezati, čim se romantično nastrojeenje med zakoncema razkadi! Tako imenovani "Hollywoodski zakoni" filmskih igralcev in igralk so moderen zgled takšne miselnosti, ko se filmski zvezdniki poročajo in razporočajo skoraj tako pogosto kakor v igralskih vlogah, ki jih odigravajo na filmskem platnu.

d) Povrhu vsega moramo računati še z razvado našega časa, ki se imenuje življenje

Na Pohorju — mariborska koča 1080 m.

Čim pa se pojavijo, kakor je neizbežno v življenju in posebej v zakonu, se pojavi tudi že razočaranje.

Po nekaj letih, ako ne prej, zakonca spoznata trdo življensko stvarnost, ko se mora mlada žena sprijazniti z mislijo, da njen mož ni pravljični junak, ampak majhen zemljan, ki že godrnja, če je njegovo kosilo deset minut prekasno in ki se je vsak hip pripravljen sporeči zaradi neprišitega gumba. Pa tudi mož odkrije, da njegova mlada žena ni čudežni angel, o katerem je sanjal, ampak bitje s temperamentom in živci, ne redko skromna kot kuharica in malo varčna kot gospodinja.

In potem se zgodi, da so včasih hitro pri roki izgovori na "različnost značajev", ki

čez razmere, Ni to le moda bogatinov, ampak često tudi srednjih in nižjih slojev. V mnogih družinah si nočejo priznati, da bi edina rešitev za njih obstoj bila pot nazaj k večji skromnosti, k zmogljivemu, pa še vedno življenskemu standardu.

A to bi bilo proti miselnosti časa, proti okolju, v katerem se živi. Ker je plača mladega moža skromna, se zakonca domenita, da gre po poroki "za nekaj let" še žena v službo, da olajša gospodarsko breme. A je marsikje že tako, da se večji dohodek ne daje na stran za bodoče otroke, za čas materinstva, ampak se porablja sproti za stvari, ki niso vedno neobhodno potrebne. Tako se mladi par navadi na življensko višino, ki se da vzdržati le, dokler je tudi žena v, fab-

Najstarejša slovenska begunka je gotovo ga Neža Tomazin iz Rašice na Dolenjskem. Rojena je bila l. 1859 in je odšla v U.S.A.

riki in — dokler ni otrok. Tako ostajajo mnoga družinska ognjišča prazna in brez otrok, ker zakonca nimata volje, da bi vzela na sebe breme za bodoči zarod.

e) Ravno med takimi zakoni najbolj žanje veliko socialno zlo našega časa, ki se je posebno po obeh Amerikah močno razpaslo: ločitev zakona. Statistika kaže, da je dve tretjini ločitev med zakonci, ki nimajo otrok. Lahki ločitveni pogoji ta proces še pospešujejo. A glavna krivda ni v zakonodaji, ki ne more uzakoniti miselnosti. Zlo je v mišljenju, to je v pretirani želji po neomejeni svobodi in v sebičnosti, ko hoče vsak živeti "svoje življenje" po mili volji, ne da bi prevzemal odgovornost za svoje početje pred družino, pred družbo in pred Bogom. Svetost in urejenost družinskega življenja je vselej prava žrtev razbrzdanega svobodnjaštva.

Kako naj bo družina stalna, kje naj bo veselje do otrok, kako naj zakon izpolnjuje svojo družabno nalogo, ako nad njim neprestano visi možnost ločitve in skrb, kako v

vsakem slučaju neomejeno ohraniti svojo individualnost in svobodo? Že sama možnost ločitve omaja ono tesno več, ki bi med zakonca morala biti. V trenutkih, ki nalagajo žrtve in odpovedi, ki bi bile v stanu trajno skovati srca in duše zakoncev v nerazdružljivo enoto, ako bi jih sprejela na svoja rame, v takih trenutkih se kaj rad pojavi privid odprtih vrat na izven zakonsko svobodo. Le tako eden ali drugi zakonec ne doprinese žrtve, ki bi jo drugače najbrže sprejel nase.

Zato bi zakon ne smel biti izpostavljen možnostim, ki slabe njegovo stalnost, tudi v slučajih ne, ki so poedini vzeti vredni vsega pomilovanja. Saj opazujemo, kako se v tem oziru izjema kaj hitro spremeni v pravilo, kakor kažejo razmere v protestantizmu in komunizmu.

C. NAŠ ČOLNIC OTMIMO

Nepriumno lažje je očrtavati težave, s katerimi se morajo boriti naše izseljenske družine, pa naj bodo že gospodarskega ali нравstvenega značaja, kakor pa nuditi nasvete za učinkovito odpomoč, kaj šele stvarno pomagati. Pa vendar moramo tudi to storiti. Čeprav smo namreč prepričani, da je naše izseljenstvo prehodnega značaja, pa se moramo že po sili razmer prilagoditi novim razmeram, v katerih smo prišli in ne se brezdeljno prekrižanih rok prepustiti toku časa in razmer, da nas žene kamor hoče. Posebno družina, ki predstavlja živi tok življenja, nje ga neprestano rast in zorenje, ne bi prenesla take brezbržnosti za našo usodo.

Odgovorni voditelji celo velikih narodov z neprestano pažnjo spremljajo vse družabne pojave, ki se tičejo družinskega življenja. Toda, če je ohranitev družine odločilne važnosti celo za velike narode, kolikega pomena je ta vrelec življenja šele za majhne narode, kolikšne važnosti šele za nas slovenske izseljence, ki smo kakor neznamen ljudski drobci sredi tujih narodnih skupin!

1. Kako premagati gospodarske težave.

Enako kakor na domači grudi je tudi v tujem svetu za zdravo in urejeno družinsko življenje potrebna gospodarska osnova. Vsaj za enkrat je gotovo v tej točki težišče našega družinskega problema. Kako zagotoviti gospodarski obstoj slovenske izseljenske družine?

a) Samopomoč

Predvsem je potrebna samopomoč. Zasl-

žek moža in žene ter otrok, če so že odrasli, je in ostane prvi in vsekakor glavni gospodarski vir za vzdrževanje družine.

Glede zakonov, ki se šele sklepajo, je treba zelo poudariti, da sta fant in dekle, ki mislita na zakon, že nekaj let pred poroko dolžna resno misliti na to, da si nekaj prihranita, da bodeta mogla biti kos prvim gospodarskim potrebam ali jih bodeta vsaj mogla omiliti. Smo hvala Bogu v deželi, kjer vsak, ki je delavoljen in delazmožen, more brez težav dobiti zaposlitev in zaslužek. Je to važen činitelj, ki posebno mladim ljudem daje priložnost, da si v letih priprave na zakon denejo nekaj na stran, ali si že preje omislijo, kar jim bo potrebno za skupno gospodinjstvo.

Prvi korak do samopomoči je torej **delo**, ki naj bi bilo toliko plačano, da družinski materi ne bi bilo treba zapuščati domačega gospodinjstva in otrok in hoditi v tovarno. A tudi primerna in zadostna plača ne bo zadostovala za vzdrževanje družine, ako zakonca ne bodeta varčevala. Varčevanje je drugi prav tako važen činitelj samopomoči.

Varčevanje ima več pomenov. Najprvo pomenja opustitev vseh nepotrebnih izdatkov, je torej nasprotje zapravljanju in razsipnosti. Potem pomeni varčevanje pametno in smotreno uporabo sredstev, ki so na razpolago, ko se znamo v svojih izdatkih omejiti in pazimo na kakovost predmetov, ki jih nabavljamo. In končno je varčevanje zbiranje prihrankov za bodočnost

Varčevanje ima torej globok pomen za gospodarsko trdnost in nezavisnost družin. Osnovni predpogoj je za napredek družine. Družina, ki izkazuje nepotrebne izdatke za alkohol, za veseljačenje, za drage obleke, bo vedno živela v revnih razmerah ali pa bo prišla v revščino. Veliko nepotrebnih izdatkov povzroča hlastanje po izrednih predmetih, ki gre tako daleč, da je neki sociolog, ki popisuje družinske razmere v Sev. Ameriki, zapisal, da si mnoge družine le zato še niso kupile slona, ker si ga sosedovi še niso omislili...

Tudi doma smo po večini bili vajeni skromnega življenja, a v tujini je še bolj umestno, da smo preprosti v vsem našem življenju in da nekaj prihranimo za težje čase, ki morda pridejo tudi nad to deželo. Kajpada je ravno varčevanje za bodočnost najtežje, a je naj-

Prvo pismo od doma.

bolj važno, posebno če hoče že starejša ali pa novo nastala družina uresničiti svoj najdražji načrt: **postavitev lastnega doma**. Vsakodnevni zgledi nam kažejo, da misliti na lastno hišico z malim vrtičkom nikakor ne pomenja zidati gradove v oblakih. Tisoči in tisoči so to zmogli, ki so prišli čez lužo prav tako praznih rok kakor mi. Zakaj bi marljiv in podjeten slovenski človek ne zmogel prav toliko? Ako je plača zadostna, da more dostojno preživljati ženo in otroke, bo gospodar brez velikega truda, če je pameten, že nekaj privarčeval, da si bo kupil malo zemljišče in si polagoma postavil čeprav še tako skromen, pa vendarle lasten dom!

Rečeno je bilo, naj bi žena, če le mogoče, ne hodila izven doma na delo. Zakaj ne? Zato, ker je njen najvažnejši prispevek k skupnemu gospodarstvu njeno gospodinjstvo in skrb za otroke. Ta vloga žene v domačem gospodinjstvu, ki je ženi naravna, je tudi zgolj gospodarsko vzeto tolikega pomena, da se z nobenim denarjem ne da poplačati. Seveda mora biti soproga za naloge gospodnje in matere pripravljena in primerno vzgojena. Ako ji kaj časa ostaja, more še vedno doma posvetiti kakšno uro šivanju, ročnim delom, reji malih živali i t. d. ter tako v slučaju

potrebe po svoje prispevati k vzdrževanju družine. Toda prej ko slej je njeno mesto doma v družini, da bo iz nje rastle telesno in npravno zdrav in zadovoljen rod.

Resnični poznavalci družabnega življenja soglašajo, da je med poročenimi ženami gotovo devet med desetimi, ki več prispevajo k vzdrževanju družine s tem, da ostanejo doma in skrbno opravljajo gospodinjske posle, kakor pa če bi iskale zaslužka izven, doma pa nekoga plačevale, da pazi na otroke, posebno če upoštevamo manjšo vsposobljenost služabnice za takšen posel, zanemarjanje otrok od strani matere ali da večkrat sploh ne mara otrok.

b) Organizirana samopomoč

V organizaciji je moč! Bogate tozadevne izkušnje imamo iz domovine, ko smo bili sicer revni na kapitalu, a smo s pomočjo organizacij in posebej zadružništva mogli začeti in uspešno voditi velika gospodarska podjetja, ki bi jih posameznik nikdar ne zmoget, blagodejne sadove katerih so potem uživali desetisoči.

Vse, kar se je doma obneslo, je prav da z organizatoričnim duhom, ki je lasten Slovencem, polagoma uveljavimo tudi v novih razmerah. Še bolj ko v domovini, smo tukaj potrebni organizirane samopomoči, ki je v stanu učinkovito podpreti zlasti gospodarsko osamosvojitve naših izseljenskih družin. Pri

tem ne mislimo le na organizirano pomoč pri iskanju primerne zaposlitve in stanovanj, kar se že hvalevredno vrši, ampak tudi na razne vrste življenskih zavarovanj, potem na hranilne in posojilne zadruge, na organiziran nakup zemljišč, na obrtne in stavbne zadruge, ki moreje veliko pripomoči družinam do lastnega doma.

Organizirana samopomoč ima tudi velik npravstven pomen, ker navaja k štedenju, gospodarski kontroli nad samim seboj in urejenemu gospodarstvu. Ohraniti more malega človeka pred krivičnim izrabljanjem, ker nudi organizirano zaščito njegovemu delu in mu v slučaju gospodarske stiske omogoča kredit brez oderuških obresti.

c) Karitas

Ker bi pa samopomoč staršev in organizirana samopomoč ne zadostovala, da bi krila stroške družine, zlasti če je mnogoštevilna in manj zmore, tedaj določno zahteva krščanska ljubezen do bližnjega, da to, česar potrebim manjka, dopolni krščanska karitas. Res da nimamo v naši sredi bogatinov, ki bi razpolagali z velikim imetjen. Vendar pa si skoraj vsak med nami more nekaj pritrpati ali da ne troši za prazne izdatke in ne zapravlja, ampak vporabi svoj "vdovin dar" v ta namen, da ohrani življenje in zdravje tistim, ki še potrebnega nimajo.

Motiv v Planici — v ozadju planine.

Kranjska gora — v ozadju Prisojnik (2547 m) in Mojstrovka (2332 m).

Vsi smo žrtve iste usode, ki pa vendar ni vseh-enako hudo zadela.

Ko govorimo o Karitas gre za prostovoljno pomoč krščanskega občestva, ki pomaga svojim potrebnim občanom, pa ne le iz naravno človeških in tudi ne le iz narodnostnih nagibov, ampak v prvi vrsti iz nadnaravne občestvene zavesti, ki jo podpira tudi nadnaravna moč božje milosti. Glavni cilj krščanske Karitas pa mora biti družina. Podpreti družino in jo zopet dvigniti, ako je v nevarnosti, da se zruši, je najplemenitejši cilj vsake ljubezenske pomoči.

Kdor je sam okusil, pomanjkanje in edinščino, ne bo ostal slep in gluha za stisko slovenskih izseljenskih družin, ki si vkljub skoraj nečloveškim naporom roditeljev še vedno ne morejo pomagati iz siromaščine. Takim družinam je brezpogojno treba pomagati, tudi če bi se mi sami morali v ta namen kaj omejiti v naših življenskih potrebah in razmerah.

Nad vso hvalo vzvišene in na tako primereno in v krščanskem duhu delujoče Vincencijeve in Elizabetne konference bodo tudi v novem kraju našle dosti hvaležnega polja. "Pojdite med delavce, predvsem med revne delavce, in sploh pojdite med reveže in spolnajte tako nauk Kristusov in njegove Cerkve" (Pij XI. v okrožnici Divini Redemptoris).

d) Pomoč države

"Tisti, ki jim je skrbeti za državo in splošno blaginjo... , ko delajo postave in določajo javne stroške, morajo misliti tudi na to, kako pomagati bednim družinam, in jim mora biti ta skrb ena izmed poglavitnih dolžnosti njih oblasti" (Pij XI. v okrožnici o krščanskem zakonu).

Tudi država kot čuvarica javne blaginje mora torej skrbeti, da žive družine ljudi vredno življenje. Svobodne države skušajo tej dolžnosti zadostiti na razne način: da omogočajo gradnjo cenениh družinskih stanovanj; s postavami, ki predpisujejo plače, s katerimi je mogoče vzdrževati družino; da skrb za primerno zaposlitev družinskih rednikov; z vzdrževanjem nizkih "ljudskih" cen za najvažnejše, življenske potrebščine; da matere v izrednih težavah materinstva dobe zadostno živila, zdravniško pomoč in zdravila; s spregledom davkov pri družinah s številnimi otroki i t. d.

Mi seveda nimamo vpliva na politično vodstvo in zakonodajo držav, v katerih živimo raztreseni kot priseljenci. Kar posebej tiče Argentine, kjer živi veliko naših novih naseljencev, moramo z zadoščenjem povedati, da je njena nova ustava iz leta 1949 socialno zelo napredna in da je poseben oddelek v državnem okvirnem zakonu (3. pogl. 2. oddelek) posvečen družinski zaščiti.

Argentinska ustava priznava družini značaj osnovne družabne celice, ki naj "uživa prvenstveno državno zaščito", da more uveljaviti svoje posebne družinske pravice, jih braniti in dosegati svoj naravni namen.

Država ščiti zakonsko vez, jamči pravno enakost obeh zakoncev in roditeljsko pravico staršev do otrok. Nadalje ustava obljublja, da bo država imela v vidu družino tudi kot gospodarsko enoto, napoveduje poseben zakon, ki bo varoval nedeljivost družinske posesti, posebno pozornost pa obljublja posvetiti materam - porodnicam.

Naloga naših organizacij in listov je, da opozarjajo svoje člane na družinsko zakonodajo dežele, v kateri živimo, da se bodo znali okoristiti z morebitnimi ugodnostmi, ki jih prebivalstvu nudi.

Šele, ko bodo naše izseljenske družine primerno gospodarsko oskrbljene, moremo upravičeno pričakovati, da bodo postale ognjišča tudi prave duhovnosti in zgledega krščanskega življenja, ki označuje našo narodno tradicijo. Saj že sv. Tomaž Akvinec uči, "da je za dobro versko življenje potrebna oskrba z snovnimi dobrinami, katerih raba je za gojitev kreposti potrebna", (De Regimine principum 1,15).

2. Pažnja na ponarejene vrednote.

Že smo v teku razprave mogli videti, s kakšno zmotnimi in ponarejenimi osnovami bi radi moderni osrečevalci družbe "reformirali" družino. V resnici pa ni druge poti do družinske sreče, kakor povratek k onim нравstvenim osnovam, ki so v vseh stoljetjih zgodovine bile temelj in odlika krščanske družine.

a) Kaj je važno in kaj ni važno

Sprejeti zgolj čustveno nagnjenje in romantično sanjarjenje kot edini in zadostni nagib za zakonsko zvezo je treba označiti kot lahkomišljeno in nevarno zadevo. Bodoča zakonca morata pogledati življenju stvarno v oči in računati s tem, da jima s teževami in bridkostmi vseh vrst ne bo prizanešeno. Ako se s to stvarnostjo ne sprijaznita že ob sklepu zakona, bodeta padala iz enega razočaranja v drugega.

Pod vplivom Freudove psihologije se pogosto pretirava pomen spolnega življenja za zakonsko srečo. Izkušnja namreč kaže, da so pogosto tudi drugi činitelji: n. pr. zadovoljstvo staršev zakoncev, sreča lastnih otrok in sploh toplina družinskega ognjišča še po-

membnejši činitelj zakonske sreče. So to stvarne ugotovitve mnogih družboslovcev, ki razblinjajo trditve tistih, ki uče, da je zakonska sreča mogoča le v prvih letih po poroki.

Rajši bomo pritrdili znani ameriški pisateljici, ki pravi: "Romantično nastrojenje prvih tednov v zakonu je zelo podobno-okraskom,, ki jih iz sladkorja napravimo na ženitovanjskem kolaču. Tisti okraski in figure so prijetne za oko in napravijo pogačo zelo praznično, a vsak ve, da bistveno k stvari ne spadajo. Trajne vrednosti nimajo. Tudi, če jih skrbno postržete in shranite, se bodo kmalu posušile in nič več ne bo ostalo od vsega lepoticja kot nekaj strtih drobtin, ki jih bodete ob priložnosti, ko bodete pospravljali po miznici, vrgli med smeti.

To kar ima vrednost je kolač sam. In če je oslajen z ljubeznijo, če je poln razumevanja in začinjen z medsebojnim potrpljenjem in žrtvami ter povrh še dobro prepečen v ognju samospoznanja, potem je zelo vseeno, ali je okrašen s srci, cveticami in naplisi. Mož in žena moreta 30 ali 40 let dan za dnem

Znamenje ob poti.

Sv. Peter nad Begunjami.

drobiti od njega, ne da bi jima prešla slast po njem..."

Pretrsljiva resnica je, da veliko mladih mož in žena, ki sanjajo o ljubezni, ne ve kaj je resnična ljubezen in jo prezro in zamude, ko je šla mimo. Mislijo, da je ljubezen v nekem eksaltiranem mrzličnem stanju, In ker niso bili vsi vznemirjeni in prežarjeni ob prvem pogledu "njega" ali "nje" in jim ni sree zastalo ob odmevu korakov dragega, mislijo, da imajo premalo ljubezni za srečen zakon.

Brez števila mož ostane samcev in prav tako je veliko starih deklet zaradi tega, ker niso razumele, da je ljubezen v topli in mirni naklonjenosti, v izvrstnem tovarištvu, v sreči, da moreš priti skupaj z osebo, do katere čutiš nagnjenje in spoštovanje, pa čeprav šele po težkem in umazanem dnevnem delu. To je znamenje resnične ljubezni, kakor boljše ne najdeš na svetu". (Doroty Dik, South Bend Tribune, 1845).

Sicer pa pravijo, da ima srečen zakon nekaj podobnosti s plavanjem, ki tudi ni dar narave, ampak se je treba naučiti ga in ga z vztrajno vajo izpopolniti. Zakon je stavba, ki jo je treba vsak dan znova zidati. Preko neizbežnih socioloških trenj, postopnega medse-

bojnega razumevanja in prilagoditve vodi pot do tega, da zakonca postaneta res "eno".

b) Šola življenja

Družina je kraj socialne vzgoje, to je vzgoje k onim družabnim krepostim, ki omogočajo znosno in celo prijetno življenje v narodnem in državnem občestvu. Ako se otrok v družini ni navadil ubogati in spoštovati avtoritete staršev, premagovati svojih sebičnih nagonov, ako si ni privzgojil čuta pravičnosti in plemenitega mišljenja ter volje do dela, mu vsa šolska vzgoja, ki se navadno omeji na vzgojo uma, teh socialnih čednosti ne bo mogla več privzgojiti. Ko bo tak otrok odrastel, bo slab državljan, ker ne bo spoštoval avtoritete države, ne bo imel potrebnega socialnega čuta in družabne povezanosti, poznal bo le sebe in svojo lastno korist, kateri bo podrejal vse ozire in celo naravne pravice drugih.

Toda družina ni le kraj vzgoje za otroke, temveč tudi za odrasle. V naših dneh veliko slišimo o šolah za odrasle, premalo pa se vpošteva, da je zakonsko in družinsko življenje njih poglavitna šola. Družina je šola življenjske izkušnje in zrelosti, v kateri si mož in žena obrusita svoje nagonsko samoljubje in sebičnost, ki je tako popolnoma nasprotna nesebični ljubezni, ki naj zakonca veže na kr-

ščanskem temelju v prvo družabno celico, ki je podlaga in ltk celotni družbi.

Nikjer tako kot v zakonu in v družini ne prihaja do veljave diktat dolžnosti in npravne obveznosti, da je treba osebna nagnjnejša in včasih tudi lastno resnično ali namišljeno srečo podrediti blaginji družinske skupnosti. Samo družba, ki ima veliko mož in žena, ki so prežeti s tem globokim socialnim čustvovanjem, bo trdno zgrajena in zmožna kljubovati vsem zunanjim viharjem.

V zamejstvu nam bo le družina ohranila izročilo našega rodu: jezik in vero. Ako slovenska mati ne bo učila slovenske govorice svojega otroka, je ne bo spoštoval in kmalu jo bo pozabil. Le ona mu bo pravila o prečudni deželi med gorami, kjer med sadovnjaki dremljejo bele vasi, povezane z belimi cestami in jih stražijo zeleni griči z Marijinimi cerkvicami.

Bajala mu bo o čudežnem Zlatorogovem kraljestvu pod Triglavom, o mogočni Dravi, bistri Savi in tihi Krki, o molčečih gozdovih Kočevskega Roga, o Slovenskih Goricah in ravnem Prekmurju, ki mu bo vtisnila v dušo podobo dežele, kateri ni enake pod soncem, da jo bo vzljubil in rod, ki na njej prebiva.

Verni starši so tudi najboljši veroučitelji otroku in najzanesljivejši kašipot v bodoče življenje, Verna družina je najboljša semeniš-

če bogoljubnega življenja. Je svetišče, kjer je ljubezen staršev do otrok in spoštljiva udanost otrok do staršev posvečena, kjer hodi avtoriteta in pokorščina roko v roki, kjer se oblikujejo značaji, in se otroci vzgajajo z žrtvami in molitvijo ter mladina dorašča ob vestnem izpolnjevanju dolžnosti v dobre državljane in vredne člane verskega občestva.

c) In kaj je z osebno srečo?

Med sodobnimi pisatelji najdemo tudi takšne, ki vidijo glavni namen zakona in družine v gojitvi in pospeševanju "osebne sreče". Samo pod tem vidikom res mnogi moderni zakonci vrednotijo uspeh ali neuspeh svojega zakona. Pod "osebno srečo" pa seveda umevajo udobno, brezskrbno uživanje. Zakoni sklenjeni s tako miselnostjo vsekakor nimajo trajne vrednosti.

Nasprotno je za katoličana zakon **socialni zakrament**, s katerim oni, ki ga sklene, prevzame na sebe obveznosti do Boga, družine in družbe. Možato izpolnjevanje teh obveznosti v srcu značajnega moža in značajne žene poraja tolažljivo zavest, da je njuna zakonska vez uspešna, ker je po božji volji in njuno življenje ni prazno, pa naj bi bila združena tudi z mnogimi osebnimi žrtvami. Kako bi sicer brez te npravstvene podlage bila pripravljena vzeti na sebe breme za vzdrževanje otrok in družine! A ravno iz teh ne-

Sv. Urban pri Mariboru (595 m).

sebičnih žrtev in iz odpovedi osebnemu udobju se porodi ona velika in globoka življenska sreča, ki je sebično srce ne doume in tudi nikdar ne doseže.

Strnimo vrste!

Vsaka slovenska izseljenska družina, — da ponovimo ob sklepu —, je košček naše ljube domovine v tujini, s slovensko govornico, z domačimi običaji in navadami, z mišljenjem in vernostjo našega ljudstva, Ali se bo taka tudi ohranila, ali bo mogla kljubovati težavam in nevarnostim izseljenskega življenja? Težko, ako bo vsaka za sebe živela življenje od drugih ločeno. Potem bo kakor odtrgan list v vetru, ki ga usoda žene v neznanu.

Zato je nujna potreba, da se slovenske družine povežejo v trdno slovensko skupnost! Ze doma smo videli, kako odločilnega pomena je za nraavstveno in versko življenje bila okolica, vaško in farno občestvo. Mnogi bi se izgubili in padli, ko bi bili samim sebi prepuščeni. Pa jih je držala na pravi poti okolica, dobro ime in vernost domače družine, vpliv soseske, moralna opora in javno mnenje cele fare.

Vsega tega v tujem svetu seveda nimamo. A nadomestilo, in sicer dobro nadomestilo našemu mlademu in odraslemu rodu morejo biti naša slovenska društva in vse naše organizacije, ki na raznih področjih družabnega življenja skušajo zajeti slovenskega izseljenca, mu nuditi pošteno tovarišjo, raz-

JAKOPIČ FRANC

BOHIKOV KOT

Križ med okni v kotu,
luč nekdanje sreče.

Mati ob zibeli,
že o njem šepeče.

A sedaj vse tiho,
klop je ves dan prazna,
miza nepokrita,
tuja neprijazna.

Tih visiš na steni,
sence te kropijo,
misli, tople misli,
vsak dan bolj bolijo.

Bog solzi se v kotu,
kakor nikdar preje,
pesem je umrla,
pesem zimske preje.

Morda ob večerih,
žena se oglasi.

Očenaš, za one ...
moli prav počasi.

vedrilo, izobrazbo, pa tudi duhovno in gospodarsko pomoč. Oklenimo se jih brez predsodkov in pomnožimo s svojim članstvom njih ugled in moč, da bomo vsi skupaj sestavljali cno samo verno, pošteno in prijateljsko slovensko družino!

Dr. Ivan Ahčin,

Kamniško sedlo (1884 m), levo Brana (2253 m), desno Planjava (2399 m)

SERENADA

Pred Gibraltarjem

Pred vrati Gibraltarja.
Mrak na morje pada.
Rdeče raste zarja,
kot roža razcvetena.
S strune moje udarja
poslednja serenada
v Evropi Tebi, Žena!

Pojem Ti s krova ladje —
slavec na zibajoči se roži.
Ovil se jamborov hlad je.
Čez zor gre temna koprena.
Sij pada kot zadnje sadje.
Struna kot veter toži,
po Tebi kliče, Žena!

Trese se glas mi kot ptici,
odhajajoči na tuje,
cvrkutanje lastovici.
Jata selilk prepodena,
vsa niha na moji žici,
ne ve, če kdaj še pripluje
v gnezda ob Tebi, Žena!

Svetilnik pred mano... Ne utoni,
Tvojih oči lesketanje!
Na okno temě se nasloni —
o kita las razpletena!
Daj, da naslonim se nanje!
Zasuj me z njenimi vonji!
Zalij me s slapom rok, Žena!

Noč diha v me s temnim cvetjem.
Kot čoln se med lāsje Ti izgubljam
med penami — belih rok objetjem,
na valih — o grud zasopljena!—...
Oči govore z razodetjem
kot ustnici, ki ju poljubljam,
da v jok mi ne krikneš, Žena!

Ah, jaz kričim v noč serenado
nemo... poslednjo v Evropi.
Glas dvigam visoko kot nado:
Še lica Ti oترم zasolzena,
še Te poljubljal bom mlado
Ah, kaj prelivim, prekopi —
nad vsemi kot sen sva, Žena!

Zapiram oči, da nad brezni
prenesem Te s te celine.
O noč, še bolj plašč svoj povezni,
naj zvezda ne vzide nobena:
Le to mojo Zvezdo Ljubezni
pripelji čez morij ātrine
v nebo novi obl!... Žena!...

Jeremija Kalin.

Očetova bolečina

Tiho sva sedela v sobi. Zunaj se je večerilo, zadnji prameni so padali skozi zaveso, sonce je tonilo v rdečem žaru v pampo. Zunaj je gorel večer, večer kakršen je v pampi, in z njim je gorela limona, ki se je sklanjala globoko čez dvorišče in skozi zaveso je silila njena veja; zeleni plodovi so bili kakor debele krvave solze, porojene v bolečini hrepenenja.

Gledal sem skozi zaveso, veter je šumel v limoni, veja z zelenimi plodovi se je nihaje sklanjala in dvigala. Pogledal sem ga, ki je sedel pri mizi, globoko se je sklonil nad list, napisal besedico, dve, se zopet dvignil, podoben limonini veji z zelenimi plodovi. Obraz ga je izdajal, da gloda v njegovem srcu hrepenenje. Mogoče porojeno iz bolečine, porojeno iz domotožja. Morda se mu je stožilo po domu tam nekje na Kranjskem, po domu pod Goro... Ali se je spomnil žene, otrok... Ni bilo na njegovem obrazu solz, a gorela je žalost, ki bi potrebovala hladila podobnega solzam, velikim solzam podobnim zelenim plodovom limone.

Dvignil se je in me pogledal.

Nekaj je hotel reči, pa si je premislil. Obrnil se je in stopil po sobi, trdo je zapel njegov korak, njegova senca je zakrila okno.

“Si končal?!”

“Pismo misliš?!”

“Saj si pisal pismo?!”

“Da pisal sem ga... Ženi... otro... kom... pismo domov...”

“Tudi jaz sem ga pisal. Materi sem ga pisal in očetu... Niti besede nisem dobil od njih...”

Tedaj se je ustavil in me pogledal. Njegovi težki koraki so utihnili.

“Ti si še mlad. Pozabiš na mater, očeta... To človek pozabi! To je njegova začrtana pot. Zapustiš mater, očeta in si ustvariš dom, svojo družino. — In ti ostane spomin, samo hvaležen spomin na starše...”

Če pa ti nekdo ukaže: “Zapusti ženo, otroke! Zapusti njo, ki si jo izbral za

mater svojim otrokom, zapusti otroke, zapusti kri svoje krvi!”, to je udarec, ki boli, ki skeli ves čas, dokler jih zopet ne vidiš...

In meni ga je zadala, nevidna roka, zadala mi je udarec s krvavim kladivom in nastavila krvav srp, da požanje sad moje krvi... V krvavi zarji je umiral takrat večer za Goro, ko sem se moral ukloniti temu ukazu, ko sem odhajal.

Prav tak, kakor gori danes tam zunaj na pampi...”

Pokazal je z roko skozi okno. Njegova roka je trepetala in globoko se je sklonil, podoba starca je stala v sobi.

Tako je stal, ni se premaknil, ni trenil z očesom, ko je nadaljeval:

“Danes sem jim napisal pismo. Z veliko ljubeznijo sem ga pisal, vsako besedo sem pretehtal, v vsako sem položil vse svoje hrepenenje, v vsako del svoje ljubezni. Samo žalost sem skrnil, za sebe sem jo shranil, da jim ne zagrenim trenutka, ko bodo brali moje besede...”

Kar vidim jih, kako se bodo zbrali okrog lista, tihi kakor po žegnu na velikonočno jutro. Žena bo prestrigla ovoj, otroci bodo odprli ustka, oči bodo zažarele: “Ata piše!”

“Mami, kdaj pride ati?”

Vidim jo, mojo malo Metko, slišim njen glasek, ki sprašuje.

In slišim ženo, ki odgovarja: “Kmalu, kmalu!” In ve, da bo tisti kmalu še dolgo...

Potem berejo, besedo za besedo, slovesno kakor župnik evangelijski, ki oznanja blagovest o Odrešeniku na sveto božično noč. Dolgo so čakali Izraelci Odrešenika, dolgo so Ga čakali in je prišel. — Tudi ati bo prišel... V pričakovanju tečejo dnevi, tedni, že celi meseci so potekli, kmalu, bodo minila leta. V pričakovanju se rodi hrepenenje, ki seka boleče rane... Toda ati bo prišel... In tedaj bo lepo!

Nekega dne se bo pokazal med vrati. O, tedaj bo lepo!

Otroške oči se smejejo, mala Metka vtika prst v usta in poskoči:

“Ati bo prišel! — Kdaj?...”

“Kmalu!”

Žena spravi list in se obrne. Njene oči so meglene, njena bolečina velika. Otroci jo gledajo, nobeden se ne pre-makne, kakor kipi stojijo in ne more-jo razumeti...”

Utihnil je, glas mu je trepetal, ko je izgovoril zadnje besede.

Vzel je pismo, s tresočimi rokami ga je dvignil kakor svetinjo.

“Veseli ga bodo, tvojega pisma. Veseli, da ti gre dobro in upanje bo vsta-lo. Žena bo prebrala otrokom blagovest o očetovi vrnitvi...”

Rekel sem, ker sem pač moral nekaj reči, da bi ga potolažil, čeprav sem vedel, da je v mojih besedah bilo vse prej kot tolažba.

Tedaj se je naglo obrnil, papir je za-šumel med njegovimi prsti, ki ga je

razburjen trgal. Kakor zadnji, oveneli listi v pozni jeseni so se vrtinčili koščki in padali na tla.

“Ne! Ne morem... Lagal sem v pi-smu! — Varal sem jih...”

Zadnji listič je zaplesal proti tlom, razprostrl je roke, nagnil glavo nazaj in zazrl se je z brezupnimi očmi v strop. Zadrhtel je kakor brezlisto drevo v je-senski burji, roke so mu omahnile ob telesu.

Kakor obešenec na nevidni veji.

Ravno tedaj je zunaj na pampi umrl dan. In zbudil se je vihar, nenadoma je butnil v vrata, piš je udaril skozi špra-nje in v poltemi so zaplesali ostanki pi-sma po sobi.

Veter se je igral z njegovimi lepimi besedami in zunaj na pampi je tulil vi-har, kot bi se porogljivo krohotal nje-govi bolečini...

Buenos Aires, v aprilu 1949.

Buenos Aires, Plaza Británica s pogledom na nebotičnik in Plaza San Martin.

Na pragu življenja

Življenje ni samo neko trajanje v času, tudi ne samo presnavljanje in izmenjava snovi. Vsaj za življenje, ki naj zasluži ime življenje človeka, to ne zadošča. Človek namreč ni samo prirodno, marveč tudi duhovno bitje. Največja njegova odlika, pa tudi največja njegova odgovornost je v tem, da njegovo življenje ni nekaj, kar je prejel čisto določeno ter ga more in celo mora le prenašati in trpeti. Človek prejme življenje kot neko nalogo, to je kot nekaj, kar naj izvrši. Njegovo življenje je torej v svojem bistvu neko udejstvovanje, neko ustvarjanje. Navajeni smo imenovati ustvarjalce samo ljudi, ki pišeje pesmi, slikajo podobe, skladajo melodije, gradijo hrame, odkrivajo zakone dogajanja v svetu in vesoljstvu. Vendar so vsi ti pri takih opravih ustvarjalci le v nekem drugotnem pomenu besede. Vsak izmed nas in od njih pa je bil najprej poklican, da ustvari svoje lastno življenje.

Preveč se je tudi med nami razširilo in uveljavilo mnenje, da pri oblikovanju svojega življenja mi samo prav malo ali skoraj nič se sodelujemo. Nekateri menijo, da je vse naše življenje že povsem enoumno zasnovano v naši naravi, torej prirojeno; drugi so prepričani, da je človek povsem "produkt" ali plod okolja in da ne more ničesar storiti proti temu; tretji dopuščajo obe možnosti, le človeku samemu nobene. Vsi namreč pozabljajo, da niti prirojene zasnove niti vpliv okolja človeku življenja ne določajo, temveč samo omogočajo. Prirojena narava je dobaviteljica sil, je življenjsko gibalno okolje pa je priložnost, je delovno torišče življenja. Človek sam, to je njegov jaz, pa je postavljen med oboje z nalogo, da živi, to se pravi, da svoje sile vodi, krepi in kroti, ureja in uporablja, da z njimi sega v svet okrog sebe, se bori z njim in ga oblikuje, ga obvladuje in si ga prilagaja, pri tem pa s svojim prizadevanjem v svojem pravem okolju, to je v tistem, ki si ga sam sproti ustvarja, raste, se krepi in izpopolnjuje on sam. Ne torej, da se prepusti svoji naravi in svojemu okolju — kdor to stori, ne živi, ampak je kvečjemu živet —, ampak da jemlje to, kar mu nudi ta narava in okolje kot gradivo in priložnost za ustvarjanje svojega življenja, to je poklic človeka.

Poklic, da. Kako malo razumemo tudi to besedo! Poklic ni služba in ne delovno mesto, moj poklic je notranji klic, notranji glas, ki mi narekuje, kaj naj storim, katero pot naj izberem, da bom mogel ustvariti življenje, ki bo zares moje, v katerega bom mogel vložiti čim več samega sebe, v katerem se bom mogel sam čim bolj izpopolniti. Kajti živim zato, da se dovršim in dodelam, da postanem popoln, "kakor je Oče v nebesih popoln".

* * *

Bolj kakor kdorkoli drug, čuti to vselej mladi rod. Mladina je tista, s katero se vedno znova rodi človeški poklic, ki je ustvarjati lastno življenje, izpopolnjevati se. Zato je vsaka mladina živa vest za svoje ljudstvo; s svojim idealizmom, ki je oboje, požrtvovalna vnema in zagon za ustvarjanje pravičnega in polnega življenja in pa neučakan prezir resničnih težav in zaprek, ostro sodi vsakokratni starejši rod kot nesposoben ali celo pokvarjen, ker ni uresničil vseh idealov. Zato pa je vsaka mladina tudi živi up vsakega zrelega rodu, ki ni mogel izoblikovati življenja tako, kakor ga je bil nekoč izsanjal, pa pričakuje, da bo mlajši rod zastavil, kjer bo moral sam nehati, da bo nadaljeval in dovršil, česar njemu samemu ni dano storiti.

Težka naloga leži na mladini. Starejši so svoje storili; če so jim duše ostale mlade, niso pozabili idealov svojih mladih let in z umevanjem gledajo na sveži zagon mlajšega rodu ter mu pomagajo, da čim bolj zastavi svoje

Slovenski fantje in dekleta so pred odhodom v tuji svet prišli po slovo in blagoslov k svojemu škofu dne 29. februarja 1948 v Salzburg, kjer je tedaj še bival.

delo. Toda življenje je bilo trdo, računati je bilo treba na vsakem koraku z resničnostjo in v tem boju ni bilo težko pozabiti mladostnih idealov ali vsaj izgubiti pravi smisel za njihovo veljavo in plodnost. Tedaj mladi rod ne najde tistega umevanja pri starejših, ki ga najlaže pripravi do nadaljevanja dela očetov. Išče po svoje in mimo starejših, nastopa glasno in hrupno, naglaša zlasti potrebo tistega, kar je starejši rod zanemaril, s prezirom zavrača kot nepopolno, kar je ustvaril, in hoče pričeti zgodovino iznova.

V tem je problem očetov in sinov, ki ga nismo vselej znali pravilno reševati.

Naša mladina, ki pravkar stoji na pragu življenja, pa ja še v čisto posebnem položaju. Mnogi izmed naših mladih so morali prežgodaj okusiti sad življenjskega spoznanja, prežgodaj so trčili ob trdo resničnost, prežgodaj so morali vzeti nase odgovornost za svoje življenje in za življenje svojih, zato se njihov mladostni življenjski idealizem ni mogel prav razcvetiti. Ti bodo mogli postati pridni težaki na polju našega skupnega življenja, pravega mladostnega zaleta ne moremo terjati od njih. Če ga najdemo, jih moramo zares občudovati.

Drugo dejstvo, ki tudi leži trdo pred našo sedanjo mladino, je še usodnejše. Dosedanji mladi rodovi so stopali v svet in življenje, kakor so jim ga biti ustvarili predniki. Niso bili zadovoljni z njim, marsikdaj so ga hoteli povsem preobraziti, končno so ga vselej sprejeli, zastavili delo na dediščini očetov in jo skušali izpopolniti. Sedanja mladina ni tako srečna. Vihar, ki nas je zanesel v svet, je porušil tudi življenjsko zgradbo prednikov. Mladi rod je doživel brzino razsula, težko bo kdaj umel in mogel ceniti veličino dela, ki je naš svet ustvarilo. Mladina že itak ni posebno nagnjena k temu, da bi se ozirala v preteklost, zlasti kadar je k temu ne sili sedanost. Njen pogled meri v prihodnost in ta je v sedanjem hipu tako daleč od naše preteklosti, da je težko pričakovati od sedanje mladine, ki si mora ustvariti zares svoje in povsem novo življenje, da bi se utegnili mnogo meniti za preteklost. Starejši rod bi to hotel in razhod je nekako nujen.

Napetost med rodovoma je utemeljena že v naravi. Starejšemu rodu je zmeraj lažje gledati v preteklost, v katero je zakopal svojo dušo in rad vidi zlate čase v minulih dobah ter je težko pravičen v sodbi o novih prizade-

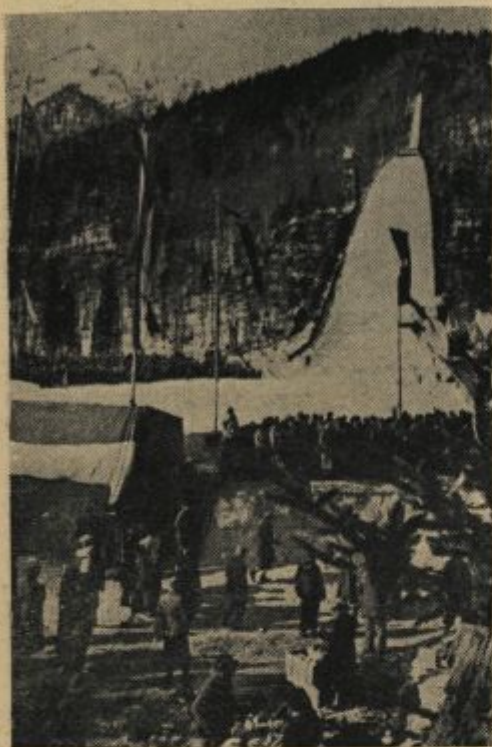

Slovenski fantje v Argentini — Smučarski prvaki France Jerman, Janez Flere in Dinko Bertonec na končanih tekmah.

vanjih. Sedanji starejši rod pa je na slabšem od prednikov: ker ga neposredna prihodnost plaši bolj, se tudi preteklosti oprijemlje bolj, in to še mrtve preteklosti. Mlajšim nima iz svoje lepše dobe skoraj ničesar pokazati. Kako naj torej mladino in njeno v prihodnost usmerjeno voljo poveže z onim, kar mu je bilo in mu je še drago, pa je tako oddaljeno in nepriljivo? Kako naj vodi sedanjo mladino, da ji pomore do pravilne rešitve njenih nalog, do polnega in pristnega življenja, ki ne bo le primerno novim časom, temveč ne bo niti zapravilo starih vrednot?

V tem je pač jedro ali stržen našega vprašanja. Naša sedanja mladina stoji pred mnogo težjimi nalogami, kakor jih je moral reševati kateri koli rod poprej. Ustvariti si življenje, to je za sedanjo mladino še v posebnem pomenu besede povsem nova naloga. Manjka pa ji pravega vodstva očetov, kajti tem samim manjka za to potrebne oblasti, pa tudi gotovosti in ugleda.

Oče, ki bi doma nekoč z varno in gotovo roko mogel voditi v življenje svoje sinove, danes tega ne more storiti. Novega položaja tudi sam ne ume. Saj je bil vzgojen za povsem drugačnega, si ga je tudi ustvarjal, rasel v njega in z njim, prišel nekoliko bolj v leta — in tudi sam se je nenadoma našel pred novimi nalogami, ne da bi mu bila vrnjena nekdanja mladostna prožnost. Da bi spoznal novo življenje, potrebuje časa in nepristranosti, kar mu ni lahko doseči. Poleg tega nima tiste oblasti in ugleda, kakor je to bilo včasih. Svoje družine marsikdaj ne živi več on ali vsaj ne samo on; tudi sinovi so morali prevzeti nase skrb za družino, včasih celo večji

Smuška skakalnica v Planici.

del, in njihov delež se bo večal, ko se bo očetov manjšal. Oče torej niti ni na isti ravni ko sinovi, kaj šele više. Kdor misli, da more sama šiba nadomestiti oblast in ugled, ne misli mnogo.

In če bi očetu ostala potrebna oblast in ugled, mu manjka gotovosti. Ne ve, kako naj vodi svoje sinove; ali prihodnost pripravlja še kake spremembe ali pa se je treba vživeti čim bolj v sedanji položaj in iztisniti iz njega kar naj več, odkod naj to ve!

Težko je biti danes oče, zlasti če še čuti odgovornost za življenje sinov! In težko je biti mlad, v tem času začeti življenje, brez trdnega vodstva, brez neposredno uporabljivih dobrih izročil, brez izhojenih poti!

* * *

Kljub temu položaj današnje mladine nima le slabih strani. Saj očetovsko vodstvo ni bilo vselej najboljšo in najbolj posrečeno. Često so očetje, ki so sami uspeli v življenju, preveč hoteli, da sinovi stopijo v njihove stopinje in niso pustili, da bi si ti ustvarjali morda skromnejše, morda tudi bogatejše, morda le

drugačno, vsekako pa zares svoje pristno in polno življenje. Očetje, ki niso uspeli, pa so zopet radi nalagali sinovom, da izvrše in dosežejo, česar sami niso mogli, nakladali so na ramena otrok bremena, ki so nje same strla. Kako malo so se le prečesto očetje zanimali za pristno in zares njihovo prihodnost svojih otrok, kako radi so jih silili v oklepe svojih življenjskih idealov!

Danes so očetje sami ostali brez svojega polnega življenja, mnogi ne živijo več, so le živeti. Njihovi ideali so se odmaknili v daljno preteklost. Če jasno ne vidijo, slutijo, da sinove čaka drugačno življenje, kakor je bilo njihovo: okolje se je toliko spremenilo, da nudi druge možnosti in stavi drugačne ovire razmahu. Očetje mu bodo ostali tuji, živeli bodo od sveta, ki biva le še v spominih. Zato ne bodo mogli z gotovo roko voditi svojih otrok, ne bodo jih mogli siliti v stare oblike življenja, morali jim bodo pustiti njihovo pot.

Težko bo sinovom najti pravo pot v povsem novih okoliščinah. Toda bolj ko očetje bodo čutili in umeli, da je naše bivanje boj za pristno življenje, vedno prizadevanje, da uveljavimo najboljše v nas in se izpopolnimo, da je ustvarjanje naše usode, ne pa nekaj naprej danega, urejenega, izglajenega. Vsakdo izmed mladih to čuti na svoji koži in je bolj prisiljen, da vzame življenje z vso resnobo, zato si bo mogel ustvariti polnejše življenje, kakor smo ga živeli poprej.

Saj se je treba le nekoliko pozorneje ozreti naokrog, pa ni težko videti ljudi, ki niso nikoli živeli lastnega življenja. Prepuščali so se tokovom, ki so jih zanašali in zanesli do sem. Nikjer se niso dobro počutili, a nikoli se niso zavedeli, da se nikoli niso potrdili, da bi si ustvarili svoje življenje. Vedno so iskali na drugih krivde za svojo usodo. Sami niso ničesar zakrivilili (v tem imajo prav!), ker niso ničesar storili ne zase ne za druge, ampak so pustili, da se je delalo z njimi. Če bodo nove razmere prisilile tega ali onega, da bo končno vendar vzel svojo usodo v svoje roke in zaživel vsaj nekaj svojega življenja, to je življenja, ki ga bo sam ustvaril in mogel in hotel imeti sam vso odgovornost zanj, pa bo vendar nekaj imeli od izgnanstva.

Pred vsem pa upajmo, da se bodo v novem svetu zlasti mladi zavedeli te velike resnice.

* * *

Seveda je življenje bilo vselej in je trdo za vsakogar, ki hoče zares in pristno živeti.

Zanj je treba moči, pobud, opor. Temu so zmeraj služili vzgledi tistih, ki so že pristno in polno živeli. Treba je tudi vodil in luči, da je mogoče najti pravo pot. Ne voznih redov, ti veljajo le za izgajena in izvožena pota, in nobeno pristno življenje ne teče po takih. Zanj je treba visokih orientacijskih znamenj, zvezd, treba je priprav, ki kažejo glavne strani neba (neba, ne zemlje). Tudi te smo imeli že vključene v svoje skupno življenje.

Novo okolje, v katerem in proti kateremu bo naša mladina ustvarjala svoje življenje, je prežeto s svojimi vrednotami. Vse, kar človek ustvari, je več ali manj posrečeno uresničenje vrednot. Tudi naše novo okolje. Kdor bo hotel prav živeti v njem, jih bo moral poznati. Toda ne more vsaka vrednota oploditi vsakega življenja, voditi vsake usode. Naši mladi so podedovali po svojih očetih našo naravo, njihovo življenje bo vzkliko iz nje in da bo zares polno in pristno uresničenje prave osebnosti, bo potrebovalo vrednot, kakor jih je ustvarila podobna narava, to je naši kulturni stvaritelji. Te vrednote bodo morali naši mladi uresničiti v sebi in v svojem novem

Slap Vintgar

okolju, da bodo sami prav živeli in da bo okolje bogatejše. Obojemu bo to v korist. Morda je v tem vzrok kulturne in moralne nižine mnogih naseljencev v tujini, da niso v novi svet znali rešiti starih vrednot, da so te po nemarnem izgubili in pozabili, ko jim še nove niso mogle seči v dušo.

Rešiti torej stare vrednote v novo življenje, oploditi z njimi novo okolje, to bo ena izmed življenjskih nalog naše mladine.

Življenje je odgovorna naloga. Težko je pristno živeti, a treba je in treba je tudi prav živeti. Saj končno od vseh problemov, ki se mučimo z njimi, le eden zares velja: vse, kar storimo, je treba prav storiti; ne gre za to, da pridobimo svet, dušo je treba rešiti. Zato pa je treba vedeti, kaj je prav in kaj ni. Vse je treba gledati v luči pravih načel in zdravih vodil, teh pa si je treba dobiti in osvojiti v resnem študiju.

Študij ni učenje in ne branje. Učenje je prisvajanje že izgotovljenega in urejenega znanja; branje je izprehod po skladišču nabranih vrednot. Študij pa je iskanje pravega odgovora na pereča vprašanja, reševanje osebnih problemov. Kdor hoče študirati, mora marsikaj brati in se marsičesa naučiti, to za uvod, toda pravi študij je več in se na onem šele gradi.

Eden izmed predsodkov, ki nam kalijo pogled, je, da se da študirati samo v šolah in da se splača študirati samo za spričevala in za kruh. Toda v resnici je študij sestavni del življenjskega boja, prizadevanje za ustvaritev pravega in pristnega življenja. Kdor čuti potrebo zares živeti in ne le biti živet, se ne sprašuje, ali se splača študirati, kdaj in kje bo mogoče napraviti izpite in kje bodo dobljena spričevala veljala. Prav kakor se ne sprašuje, ali se splača živeti, ali mu bo uspelo rešiti življenjsko nalogo in kaj bo dobil za to, temveč živi, to je, se bori in uresničuje, ker pač živi; prav tako študira, se bori s problemi in jih rešuje, ker pač živi in je vse to sestavina življenja.

Torej: Živimo in ne ostaja nam drugega. Ko je že tako, živimo čim polnejše in čim pravilnejše življenje! Ne klonimo prehitro pred težavami, borimo se in skušajmo jih premagati! Potrebno pa je, da uporabimo za

to vsa sredstva, ki jih moremo. Med temi je vedra vera vase in v smisel življenja, trden pogum in volja do uspeha, žilava vztrajnost pri delu in vsem prizadevanju, trezno gledanje okrog sebe in živo prepričanje, da ni najvažnejši zunanji uspeh, dobrine tega sveta, marveč da imamo z njimi opraviti le, da se izpolnjujemo sami, da množimo svoje notranje bogastvo, zlasti tisto, ki bo na teht-

nici sodnjega dne odločilo našo večno usodo.

Tam je cilj, pot skozi bridkosti in radosti življenja pa moramo v luči dobrih vodil in načel iskati in — iti!

Vsi! Vendar so gornje besede napisane pred vsem v napotek onim, ki je še vse ali skoraj vse pred njimi.

Vinko Brumen

12-9-1949.

VLADIMIR KOS:

HREPENENJE

*Samotno sonce tiho hodi vzdolž po njivi.
In kmalu bodo hribi onstran — temnosivi.
Bo zadnji voz do vrha poln.
Za pot v večer.*

*Nad strehami odteka luč.
Nikjer ne bije.
Le gozd šumi.
Iz ločnih bilk temina klije.
Iz mesca teče k polju bel, tenak izvir.*

*Potem je noč, ki nosi borov šelestenje,
trepet gladin
in sen
in daljno žuborenje.
Nekdo je hrepenenje skrtil na dnu globin.*

150 letnica rojstva Franceta Prešernca

1800:

“Brat France je bil pri Ribiču v Vrbi 3. dec. 1800. ob treh popoldne rojen. Krščen je bil na Rodinah na ime sv. Franciška Ksaverija, ki ga praznujemo ta dan. Osem, bratov in sestra nas je bilo pri Ribiču. Trije fantje, pet deklet. Vsi s^o bili rojeni tle v kamri, ki se hiše drži.”

Sestra Lenka v zadnjem pismu.

“France, tako fleten otrok si bil!”

Umirajoča mati sinu — pesniku.

1850:

“Tu je voda, ki je nikdar ne zmanjka, naj je tudi vedno zajemamo. Tu je obnebje, ki se nikdar zemlje ne dotika, ampak zmeraj nove, nezmerne lepote v jasni daljavi kaže. Tu je vijolica, ki nikdar duha ne izgubi, ampak nam kakor staro vino zmeraj žlahtneje diši, kolikor dalje ga kuhamo. Tu je godba, ki nam zmeraj nove glase daje in naše srce v vedno novih harmonijah ziblje. Tu je z eno besedo večni pesnik, čigar poezije so iz srca pognale, iz katerih je drevo zrastlo, ki bo s svojim sladkim sadjem tudi še pozneje vnuke radovalo.”

Janez Trdina.

1900:

“O domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiti mora s črnim gnevom v duši;
kdor se naučil ni kot papagaj
besed svečanih, svete hrane ruši;
kdor noče laži dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehajoče v suši.
Glej, smešna krinka, opičji obraz —
to boginja svobode je pri nas!”

Oton Župančič.

1950:

“Poznam Slovenca, ki je pri begu iz domovine vzel s seboj samo dve knjigi: slovensko Sveto pismo in Prešernove Poezije. Božjo Besedo, po domače povedano, in prvo slovensko pojoče neumrjoče srce. Z njim potuje po svetu in, če mu je dano v tujini umreti v brezupu, naj ga spremljata v grob ta dva prijatelja: Biblija in Prešeren: Vera v Bo-

ga — in Ljubezen do vsega, kar je človečanskega in slovenskega, najbolj dehteča gruda slovenske prsti.”

Jeremija Kalin.

VRBA

*O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta,
da b' uka žeja me iz tvojga sveta
speljala ne bila, goljfiva kača!*

*Ne vedel bi, kako se v strup prebrača
vse, kar srcé si sladkega obeta,
mi ne bilá bi vera v sebe vzeta,
ne bil viharjev notranjih b' igrača.*

*Zvestó srcé in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka,
bi bil dobil z izvoljeno devico;*

*mi mirno plavala bi moja barka,
pred ognjem dom, pred točo mi pšenico
bi bližnji sósed vároval — svet Marka.*

Dr. Alojzij Odar,
univ. prof.

Slomšek - Mahnič - Jeglič

Duhovni mejniki naše zgodovine

I. ANTON MARTIN SLOMŠEK

(1800 — 1862)

Svoje dni je vsak slovenski otrok v slovenski šoli kaj slišal o Slomšku; danes pa Bog ve, kako je; najbrž slovenskim otrokom pri nas doma ne opisujejo Slomška, vsaj prav ne. Bil je Slomšek sodobnik velikih slovenskih mož, Prešerna, Čopa, Barage. Dalo nam ga je leto Prešernovega rojstva. Tri leta starejši je bil njegov kranjski dvojnik Friderik Baraga, ki se je rodil istega leta kot Matija Čop, in je umrl šest let za Slomškom. Bila sta Baraga in Slomšek približno enako dolgo škofa, 15 oziroma 16 let; čeprav prvi med Indijanci v Severni Ameriki, drugi pa v lavantinski škofiji na Štajerskem; oba sta bila slovenska nabožna pisatelja; oba sta živela svetniško in o obeh upam, da jih bomo Slovenci kdaj videli povzdignjena k časti oltarja. V cerkvah, ki jih bodo Slovenci nekoč gradili po svojih vaseh in mestih, bodo postavljali oltarje svetemu Frideriku Baragi in svetemu Antonu Slomšku. Po slovenskih domovih pa bosta poleg križa in podobe naše nebeške kraljice Marije z Brezij viseli še podobi dveh svetih škofov Slovencev. Tako bo, upam. Bog daj, da bi bilo kmalu!

Kaj je Slomšek Slovenec? Kratko povedano: *vzor*. Bil je človek, ki je svojo življenjsko nalogo izpolnil na vzoren način. Življenjsko nalogo določa človeku božja volja, ki se javlja v življenjskem poklicu in v tisoč časovnih okoliščinah. Življenjsko nalogo izpolni, kdor je mož na mestu, kakor pravimo. Takšen je bil Slomšek. Bil je vzoren duhovnik in dušni pastir, kakor mu je to naročal njegov poklic. Bil pa je tudi vzoren slovenski domoljub, kakršnega so potrebovali Slovenci, zlasti lavantinski, v prvi polovici in sredini preteklega stoljetja. Tako je postal Slomšek vzor slovenskega dušnega pastirja,

Antonius Martinus Slomšček

slovenskega duhovnika, slovenskega inteligenta in Slovenca sploh. Njegova velikost je v tem, da je spoznal nalogo svojega življenja in jo je skušal izpolniti z vso silno energijo. Prešeren je bil velik kot pesnik. Čop je bil velikan v svoji literarni in svetovni izobrazbi, Slomšek pa z Baragom ni bil samo velik narodni in kulturni delavec, marveč tudi velik človek.

Veliki bogoslovec jezuitskega reda Suarez je lepo dejal, da je vsak posamezen človek enkratna udejstvitev individualne božje ideje. Zato mora vsak sam doseči namen, ki ga ima Bog z

njim. O Slomšku moremo mirne duše reči, da ga je dosegel. Bog je imel z njim velik namen, zelo velik; Slomšek pa je odgovoril na ta namen popolno, kolikor je mogel. Zato je v resnici velik in vzor za vse Slovence.

Slomšek je v otroški in prvi mladeniški dobi prehodil pot slovenskega kmečkega sina, ki ga starši pošljejo v mesto v šolo. Rodil se je 26. novembra 1800 na Slomu pri Ponikvi na Štajerskem. Dokončal je tedanje gimnazijske nauke v Celju, študiral na to modroslovje v Ljubljani, kjer je bil Prežernov sošolec in prijatelj, v Senju in Celovcu. Stopil je v celovško bogoslovje in je bil l. 1824 posvečen za duhovnika. Naslednje leto je stopil v dušnopastirsko službo. Bil je kaplan na Bizeljskem in pri Novi Cerkvi, deset let spiritual v celovškem semenišču, nato od leta 1838 dalje nadžupnik in dekan v Vuzenici, l. 1844 je postal stolni kanonik pri sv. Andražu na Koroškem, kjer je bil takrat sedež lavantinske škofije. Po smrti lavantinskega knezoškofa Franca Kutnarja († 1846) je postal njegov naslednik. Kot škof je prenesel sedež lavantinske škofije v Maribor in združil v svoji škofiji skoraj vse štajerske Slovence. Umril je v Mariboru v duhu svetosti 24. septembra 1862.

Po svojem značaju je bil mil, plemenit vzgojitelj; izredno dober z ljudmi. Bil je silno delaven, nenavadno sposoben dušni pastir in najboljši slovenski cerkveni govornik v 19. stoletju. Kar pomeni Prežeren za slovensko pesništvo, bo Slomšek za narodno in duhovno prebujenje slovenskega ljudstva.

Slovensko slovstveno delovanje je začel Slomšek s prevodi Schmidtovih mladinskih povesti. Spisal je več nabožnih knjig, pridig, življenjepisov. Najbolj znana pa je njegova poučna in vzgojna knjiga "*Blaže in Nežica v nedeljski šoli*", kjer Slomšek v povestnem okviru uči stare in mlade Slovence vsega, kar bi jim utegnilo v življenju prav priti. Knjiga nam danes kaže, kako so Slovenci pred sto leti mislili, čutili in živeli. Knjiga je zrasla iz slovenskih razmer. Preveva jo duh plemenitosti, dobrote, vedrosti, poštenosti in pobožnosti.

Sveta gora pri Sv. Petru na Štajerskem — romarska cerkev.

L. 1846 je začel Slomšek izdajati "*Drobtinice*", ki so bile namenjene učiteljem in učencem, staršem in otrokom v pouk in kratek čas. Želel je ustanoviti društvo za izdajanje dobrih slovenskih knjig. Iz te zamisli se je l. 1851 rodila *Družba sv. Mohorja*.

Slomšek je zelo ljubil pesem in petje. S profesorjem Ahacljem je že l. 1833 izdal "*Pesme po Koroškem ino Štajerskim znane*" z notami. L. 1852 je izšla njegova "*Šola veselega petja*". Slomšek je sam zložil veliko pesmi. Njegove pesmi so vedre, preproste in rahlo vzgojne. Poje zlasti o miru in zadovoljstvu, ki sta doma v dobrem in poštenem srcu. Več njegovih pesmi je ponarodelo. Kdo ne pozna teh-le: *Preliubo veselje, Eno roščo ljubim, En hribček bom kupil?*

Kot dušni pastir je opravil Slomšek ogromno delo. Povedati se to z besedo ne da. Na vseh mestih svojega složbovanja je zapustil globoke sledove. Cele človeške rodove se je poznal vpliv njegovega dela. Ljudje, ki so imeli srečo, da so slišali Slomška v svojih otroških letih, so se tega spominjali še v starih letih. Ob spominu na Slomška so bile njihove oči solzne.

Slomšek je samo eden. Veliki genij verne slovenske množice. Preprost, globok v veri in zelo priden, kot je bil slovenski človek v preteklem stoletju.

Prav nič ne smemo dvomiti, da ga

nam je sam Bog poslal za naš vzor. Žal, da smo ga premalo posnemali. Ni smo hodili za njim.

Slomšek živi med nami v svojih spisih. Ena izmed prvih naših narodnih dolžnosti je, da izdamo njegove spise v taki obliki, da bodo dostopni vsakemu

slovenskemu človeku, nato pa jih bomo morali vsi pogosto prebirati. Učili se bomo v njih slovenskega mišljenja, slovenskega čustvovanja in izražanja; gledali bomo v njih podobe stare slovenske vernosti, poštenosti in delavnosti.

2. ANTON MAHNIČ (1850.—1920.)

Dr. Anton Mahnič, veliki Klavidar
s Krasa.

Anton Mahnič spada brez dvoma med najpomembnejše slovenske velmože. Kulturne zgodovine Slovencev v zadnjih dveh desetletjih preteklega stoletja brez njega ne moremo razumeti, še prav posebej pa je pomemben za katoliško kulturno delovanje in njegov razmah med Slovenci. Leta 1884. je Mahnič, kakor pravi naš literarni zgodovinar Ivan Prijatelj "vrgel v slovenski kaos baklio načelnega boja". Ta baklja ni ugasnila, marveč zažgala veliko grmado. Ob njenem svitu je idej-

na nejasnost med Slovenci skoroda izginila. Slovenski duhovi so se razšli.

Slovenska "šolska" zgodovina ni znala, še manj pa hotela, Mahniča pravilno oceniti. V njej se je ponavljalo le to, da je "nemuzični" Mahnič preostro in krivično sodil Simona Gregorčiča, da nam je naravnost ubil tega "goriškega slavčka", da se je neumestno zaletaval v Stritarja, da je brez potrebe napadal slovenski liberalizem in podiral edinost med Slovenci.

V groznih plamenih današnjih dni pa se jasno razodeva, kako prav je imel Mahnič s svojim delom. Če bi ga le bili bolj pravilno umevali in bolj zvesto hodili za njim!

Mahnič je bil slovenski pisatelj in katoliški kulturni filozof, Hrvatom pa škof in kulturni filozof. Odlikovali so ga: bistro mišljenje, obsežna izobrazba, odločnost, delavnost in doslednost. Vse to prednosti je vrgel v boj za načelno razjasnitev in katoliško prenovitev. Kot videc je zrl strašne socialne prevrate, če človeštvo ne bo spoznalo, da ni rešitve zanj razen v Bogu in Cerkvi.

Mehniču je bila idejna jasnost vse, Njegova leposlovna dela so v službi idej, ki jih je izpovedoval. Je začetnik idejne kritike med Slovenci. V estetiki je cenil višje vsebino kot obliko in tako izpopolnil formalistično Stritarjevo estetiko, ki je gledala predvsem na obliko. V celotnem kulturnem življenju je Mahnič zahteval idejno jasnost in doslednost.

Kratek zunanji obris življenja "velikega Klavivarja s Krasa" je ta-le:

Rodil se je 14. julija 1850. v Kobdiju na goriskem Krasu. Gimnazijo in bogoslovje je dovršil v Gorici v letih 1863. do 1875. Leta 1874. je bil posve-

čen za duhovnika in l. 1881. je postal doktor bogoslovja. Od l. 1875. do l. 1896. je upravljal različne službe v goriškem semenišču, najprej v dijaškem, potem pa v bogoslovnem; 16 let je bil profesor svetopisemskih ved. Proti koncu 1896. pa je bil imenovan za škofa Kvarnerskih otokov s sedežem na otoku Krku. L. 1918. je podpisal majniško deklaracijo in dokazoval, da je za južne Slovence proti nemškemu imperikalizmu edina rešitev, če se združijo v svojo državo. Avstrijski ministerski predsednik mu je zato zagrozil, da "ga bo strl z vso državno močjo". Toda bilo je že prepozno. Ko je Italija zasedla Kvarnerske otoke, je Mahnič protestiral proti italijanskemu nasilju v spomenici na mirovno konferenco. Odločno se je uprl italijanskemu podadmiralu Cagniju, ker se je italijanska oblast vtikala v cerkvene zadeve v njegovi škofiji. Italjani so ga nato zvijsko zvalili na ladjo in deportirali v Rim. Fizično strt se je po enajstih mesecih vrnil na otok Krk, se šel zdraviti na Hrvaško in umrl v Zagrebu 14. decembra 1920.

V Mahničevem javnem delovanju se ločita dve dobi, slovenska in hrvaška. Prva se je začela l. 1884. Takrat je namreč objavil Mahnič v "Slovincu" "Dvanajst večerov", kjer je nastopil proti umetnostnemu skepticizmu in razvil svoje nazore o umetnosti. Govoril je o metafizični trojici resničnega, dobrega in lepega, da ni nič dobro, kar ni resnično, nič lepo, kar ni resnično in dobro. Namen umetnosti je "dvigati" in "kazati višje ideje v vzornih podobah". Vsekakor umetnost ne sme ničesar izražati, "kar bi bilo krščanstvu nasprotno", ker je "krščanstvo resnica". Potem se je obrnil proti Stritarju. Zelo je sicer pohvalil njegovo kritično in literarno delo v jezikovnem in formalnem oziru, odločno pa zavrnil njegovo svetobolje, njegov idealizem in schopenhauerjanski pesimizem, da je nekrščanski in njegovi nazori zlasti o spolni ljubezni, da so zmotni. Ob koncu je pokazal na isti nekrščanski pesimizem v nekaterih Gregorčičevih pesmih.

Savica.

L. 1887. so škofje goriške nadškofije izdali skupni pastirski list proti slovenskemu liberalizmu, ker je začel Krutorogov (Hostnik) v "Slovenskem narodu" zelo sovražno pisati proti Leonu XIII., ki ga je indirektno imenoval "izvržek človeštva".

Ti dogodki so napotili Mahniča, da je začel l. 1888. izdajati revijo "Rimski Katolik". Posvetil je svojo revijo, kot sam pravi, "razodeti resnici, katere nezmotljiva učiteljica je rimska stolica". Braniti je hotel z njo katoliško vero slovenskega ljudstva zoper krive nauke, a je obravnaval tudi znanstvena, predvsem filozofska vprašanja, ker je naravno spoznanje pač podlaga verskemu spoznanju. Mahnič je izdajal Rimskega Katolika do svojega odhoda za škofa na Krk (l. 1896.). Pisal je vanj povečini sam. Ni več presojal le leposlovja, marveč vse kulturno življe-

nje, tudi politično delovanje, a vse le načelno, to je, pod vidikom krščanskih načel. Njegovih razprav je zelo veliko število. Iz vsih pa proseva načelnost. Filozofsko je utemeljeval, da mora človeka, ki je razumno bitje, vedno voditi ideja, načelo. Breznačelnost je nejasnost spoznanja, negotovost hotenja in nestanovitnost delovanja. Vse mora voditi načelo. Načelo pa je resnično ali neresnično. Značajan človek ne sme kolebaty med resnico in zmoty. Predmeti Mahničevih razprav so zelo različni.

Vsa vprašanja, ki so bila tedaj za Slovence aktualna je pojasnjeval in ocenjeval s katoliškega vidika. Z gorečo bakljo je svetil v slovenski kaos v načelnih stvareh. Neprestano je kazal na polovičarski liberalizem in svaril pred filozofskimi in verskimi zmotami, ki so vdirale med slovenski narod po slovestvenem liberalizmu zlasti pri Stritarju, pa tudi pri Trdini, Aškercu, Jurčiču, Tavčarju, po katoliškem liberalizmu v politiki in po nejasnem mišljenju v verskih in filozofskih stvareh.

V drugi polovici 19. stoletja so na katoliški strani značilni katoliški shodi pri različnih narodih. Mahnič je začel oznanjati misel slovenskega katoliškega shoda že v prvem letniku svojega Rimskega Katolika in ni miroval, dokler ni leta 1892. res prišlo do prvega slovenskega katoliškega shoda, ki je dal katoliški organizaciji vsega javnega življenja na Slovenskem "silno podlago", kot prizna Prijatelj. Začelo se je organizirati slovensko katoliško dijaštvo, mogočno se je razmahnilo politično organiziranje slovenskih katolčanov in nato tudi socialno. Za zadnji dve je dal Mahnič s svojim idejnim delom neobhodno podlago, čeprav neposredno ni bil udeležen pri njih.

Kot škof je Mahnič od l. 1897. dalje skoro vse svoje delovanje posvetil Hrvatski. Delal je po istem programu in po isti metodi, kot prej med Slovenci, le vsebino programa je kot škof moral nekoliko razširiti. V tej hrvatski dobi svojega delovanja je zlasti po slovensko-hrvatsko katoliškem shodu l. 1913., vedno bolj nujno oznanjal potrebo soglasja med umom in srcem, med načel-

li in življenjem po načelih. Njegov "načelni boj", ki ga je bojeval vse življenje, se mu je izpopolnil v veliki idejni pokret okrog tega, da se vsi poedinci in ves naš čas prenovimo v Kristusu.

Mahnič se je celo življenje odločno boril proti zmotnim idejam. Prepričan, da je samo katoliška ideja prava, je hotel tudi druge pridobiti za to spoznanje. Z energijo, ki nima kmalu para, je zasledoval v idejnem oziru neodločni liberalizem, kjer ga je le našel. Brezobzirno je napadal in smeil vse, ki so liberalizem zagovarjali. V leposlovni kritiki pa je šel s svojo logiko večkrat predaleč. Pozabljal je, da ljudje niso vedno logični, ampak, da večkrat delajo pod vplivi čustev stvari, pri katerih nič ne mislijo. Zlasti poezija večkrat izraža občutje, ki je nejasno in tudi miselno neizrazno.

Po svoji naravi je bil Mahnič oster, v mladosti zlasti brez obzira do sebe in večkrat tudi do drugih. Njegova raskava oblika je mnoge bolj rahlo čuteče odbijala. Toda nikdar ne smemo pozabiti, da ga je čakala v življenju silno nevhvalezna naloga. Plavati je moral proti toku. Bil je jasen videc, ki je moral zaspani in v idejnem pogledu zmešani slovenski malomeščanski družbi dopovedovati pomen idejne opredeljenosti in resnico katoliške ideje.

Opravil je svoje delo odlično. Udaril pečat novi dobi na Slovenskem. Knjige, ki bi nam kritično opisala Mahniča in pomen njegovega dela, Slovenci žal, še nimamo. Doslej nam je Mahniča še najbolj predstavil njegov veliki naslednik med Slovenci Aleš Ušeničnik, zlasti v svojem zgoščenem članku v Biografskem Leksikonu, odkoder so vzeti tudi zgornji podatki in misli.

3. ANTON BONAVENTURA JEGLIČ

(1850.—1937.)

Ob stoletnici njegovega rojstva se ga še mnogi spominjamo. Njegova postava je bila tako značilna, da ga nisi nikoli porabil, če si ga enkrat srečal. Bil je kakor knez med škofi. Svoje dni ga je poznal vsak Kranjec, saj je Jeglič preromal petkrat vso obširno ljubljansko škofijo. Pa tudi zunaj ljubljanske škofije je bilo njegovo ime znano, ne le po štajerskem in Primorskem, marveč tudi po Hrvatski in Bosni, Slovaški in Češki. Nad trideset let je bil ljubljanski škof, dvajset let še pod avstro-ogrsko monarhijo. Ob majski deklaraciji l. 1917. je postal znan vsem narodom obširne monarhije, pa tudi zunaj v svetu. Ko je bil star 80 let se je odpovedal ljubljanski škofiji in bil nato imenovan za naslovnega nadškofa. Umaknil se je na škofijsko posestvo v Gornjem gradu, nato pa v cistercianski samostan v Stično, kjer je umrl pred dvanajstimi leti. Kar verjeti ne morem, da bi bil sedaj že sto let star.

Rodil se je Anton Jeglič 29. maja 1850. v Begunjah na Gorenjskem, ki so bile znane po ženski kaznilnici. V tej so v drugi svetovni vojni Nemci mučili marsikaterega Slovence. Devet let starega so starši poslali Antona v Ljubljano v šolo. Poleti l. 1869. je dovršil ljubljansko gimnazijo, vstopil v jeseni istega leta v ljubljansko semenišče ter bil l. 1873. posvečen za duhovnika. Nato je odšel na Dunaj nadaljevat bogoslovne študije in je postal tam doktor bogoslovja 15. decembra 1876. Vrnil se je domov in služboval najprej kot kaznilniški kurat v rojstnem kraju. Potem je šel na znanstveno potovanje po različnih nemških visokih šolah in prišel tudi v Rim. Od maja 1878. do začetka l. 1882. je bil podvodja in profesor v ljubljanskem semenišču. Že v teh mladih letih je napisal Jeglič več povestic z npravno tendenco in nekaj apologetičnih člankov. Živahno je deloval v tedanji slovenski družbi.

Ena in trideset let star je odšel Jeglič v Bosno v Sarajevo za stolnega kanonika, kamor ga je povabil nadškof Stadler. Ostal je tam sedemnajst let.

Jeglič v času svoje zadnje, najmočnejše besede.

V Bosni je opravil silno veliko dela v spovednici, na prižnici, v pisarni in na številnih misijonskih poteh po vzhodnih delih obširne nadškofije. Zraven pa je napisal celo vrsto člankov iz različnih področij bogoslovja. Članke je priobčeval zlasti v listih "Balkan" in "Vrhbosna". Spisal je v hrvatskem jeziku tudi vzgojeslovje za učiteljska in priredil obširna premišljevanja za redovnice. L. 1890. je postal nadškofov generalni vikar in l. 1897. je bil posvečen za siuntskega škofa.

Toda mi poznamo Jegliča vse bolj kot ljubljanskega škofa. V Ljubljano se je vrnil l. 1898. Ob koncu l. 1897. je bil namreč ljubljanski škof Jakob Missia, pozneje prvi slovenski kardinal, imenovan za goriškega nadškofa. Na njegovo mesto je nato avstrijski cesar imenoval Jegliča za ljubljanskega škofa, kar je poprej Leon XIII. potrdil 24. marca 1898.; 22. maja istega leta je bil škof Jeglič v ljubljanski stolnici sloves-

no ustoličen kot ljubljanski škof. Bil je takrat star osem in štirideset let.

Težko je v kratkih besedah, četudi le povrhu pokazati, koliko je storil v dva in tridesetih letih svojega škofovanja. Bil je s kratka velik škof, radodaren mecen slovenskega šolstva, neustrašen branitelj slovenskega naroda ter plovit verski pisatelj.

Kot škof je organiziral versko življenje v škofiji. Pripravil je štiri škofijske sinode, uvedel konference dekanov, pospeševal ustanavljanje Mariinih družb, neprestano priporočal misijone, uvedel vedno češčenje presv. Rešnjega Telesa, vsako leto pošiljal skrbno sestavljena pastirska pisma, ustanovil konvikt in gimnazijo v Zavodu sv. Stanislava, ki ga je zgradil z ogromnimi stroški. Petkrat je na vizitacijah prehodil celo škofijo.

Podpiral je zalaganje slovenskih učnih knjig. Dal je ogromne vsote denarja za izdajanje grško-slovenskega in latinsko-slovenskega slovarja. Podpiral je mnogo slovenskih dijakov.

Branil je pravice slovenskega naroda pred nemškimi navalom zlasti v težkih letih prve svetovne vojne. Ko je prišla l. 1917. za naš narod odločilna ura, je škof Jeglič zastavil vso svojo avtoriteto in podpisal majniško deklaracijo. Povabil je zastopnike vseh slovenskih strank, da so jo podpisali z njim vred. V očeh avstrijske vlade je postal veleizdajalec in je zaigral svoje škofovstvo. Le zaradi zunanjih razmer ga niso mogli odstaviti. Ko so po končani prvi svetovni vojni Italijani čim dalje bolj segali po slovenskem ozemlju, je odšel škof Jeglič v Pariz in London iskat prijateljev svojemu narodu.

Tudi kot škof je napisal dolgo vrsto verskih knjig in člankov. Obširno je obdelal v poljudni obliki vso apologetiko, dogmatiko in moralno bogoslovje. Jezusovo življenje je opisal v svoji najlepši knjigi "Mesija" (1914. in 1915.). Duhovnikom je v sedmih zvezkih razložil psalmé in himne, ki jih molijo v brevirju. Knjižica "Zeninom in nevestam" je zbudila zaradi podivjanih političnih razmer mnogo odpora in prinesla škofu Jegliču veliko trpljenja, a sam Henrik

ČISTA MARIJA

Videl sem tvoje deviške oči.
Na molu si stala, Marija.
Mornarji so vlekli za dolge vrvi,
v vodi plesale so zlate luči.
Bilo je opoldne, Marija.
Ladja odprla je belkasto dlan —
za Aires, za Pablo, za Rio.
Na vrhu v ograji je stal kapitan,
dolgo je pela sirena v pristan—
potem so odpluli z Marijo.
Videl sem Tvoje otroške oči,
v daljavi široko razprte.
Galebi so švignili v modre poti,
morje je butnilo v žejne peči,
za ladjo se spele so črte.

Rim

VLADIMIR KOS

Tuma, znani socialist, je zapisal o njej: "Očitno je pisana z dobrim namenom in odgovarja dejanskim potrebam".

Škof Jeglič je delal neprestano, hitro, urejeno in premišljeno; le tako si je mogoče razlagati, kako je mogel opraviti toliko delo.

Ljubil je zlasti mladino, zato so mu bile njene organizacije najbolj pri srcu. Ves je gorel za "Orla".

Njegova narava je bila silna. Povzročala mu je veliko težav, a škof Jeglič jih je zmagoval v junaškem boju sam s sabo. V občevanju z okolico mu je včasih spodletelo, a je trde nastope sproti obžaloval in se zanje pokoril. Zelo veliko je molil. Njegovo škofovsko geslo in življensko pravilo je bilo "po Mariji k Jezusu".

Zadnjih sedem let je nadškof Jeglič preživel v samoti. Bral je, premišljeval in molil. A tudi v samoti je spremljal usodo svojega ljudstva. V javnosti se je pokazal le parkrat, ko so ga naprosili. Pred smrtjo pa se je šel posloviti od dragih gorenjskih vasi, nastopil na slovenskem taboru v Celju, kjer je zrastel v nikdar poprej doseženo velikost vidca in preroka, ki je zrl pred sabo veliki boj med dobrim in zlom, nato je odšel v Stično umret. Umrl je v jutru prvega petka, na praznik Marijinega obiskanja 2. julija 1937.

Blejsko jezero s Karavankami v ozadju.

LEPA VIDA

Na Oceanu

Lepa Vida je pri morju stala,
pesmi pela... brat v vodó jo pahne —
zamorska ladja mimo pripeljala...

Bela ladja pluje—
grad na Oceanu...
Lepa Vida gre na tuje,...

Kdo jo vozi čez Atlantído,
Pesem mojo, Desetnico našo,
izgnanko z doma, Lepo Vido?

Bela ladja nima veslarjev!
Pravljíčni grad brez zlatih koles je—
kdo jo vozi po gričih viharjev?

Po sinji stepi drve košute,
né, srne rujave — o morski delfin!
Kot jadra drže visoke plavute!

Skakavci—plesavci v dvoje... v troje...
v šestero — love se... držeč se za roke
vprežejo v kljun se ladji kot v oje—

morski konjički za kraljevske galeje!
Kot pred Davidom s harfo v slapov šumenju
v šesteroparih plavajo reje

v vseh legah in krogih in lokih in bokih,
v tenčice vseh barv se zavijajoč;
mavrica v vodi... odaliske ob zvokih

godbe, mesečine in zvezd ob vodometih
iz Tisoč noči!... O krila plešoča!
Metulji podvodni! Konjiči v poletih:

delfini v vpregi
pred ladjo belo,
ki med doli in bregi

hiti na prebliskih poskakovanj
kot noj krilati v step...
Kdo vozi tako se v Ocean?

Bela ladja plava.
Ples pred njo poskakuje.
Kita galebov je nje bela zastava.

V vetru jok zapuščenega otročiča...

Lepa Vida gre na tuje
dojit španskega kraljiča,...

Jeremija Kalin.

PRPREKOVA TILA

I.

Če bi ne bilo v kuči na kraju Vrablovščaka pet lačnih ust, se vse to menda ne bi nikoli pripetilo. Tako pa je lepa in močna Tila vzela prav Prprekovega Bolfenka, in Bog je hotel, da je Prprekova Tila možu Bolfenku malodane vsako leto kar sredi dela v goricah darovala novega kričača. Bolfenk je kajpak imel z njimi veliko veselje; Tila pa povrh še več dela in skrbi.

Ko so se nad bregovi zavrteli kuštravi oblački toplega sprotoletja, da so izvali dišeče brstenje goric po bregovih in travnikov po dolinah, zares tudi Prprekova Tila ni mogla zadušiti v sebi materinske sle v ženskost njenega telesa položene rodovitnosti. Z dozorevanjem goric je leto za letom zorel v skrivnosti njene plodnosti novi sad Bolfenkove ljubezni.

Prprekov Bolfenk je zato seveda moral vsako poletje o žetvi navezati cepé in iti za mértikom, zakaj samo veselje tudi goričanskih otrok ne redi. Svoje zemlje sta Prpreka imela prav toliko, da sta morala trdo delati, otroci pa se iz nje niso nikoli nasitili.

Prprekov Bolfenk je bil dober težak. Kjer je on zasadil motiko v zemljo, plevel zatrdno ni več odjedal gnoja vinski rozgi. Zato so se nekateri jezili, ker ga niso mogli dobiti na delo vedno, kadar bi ga potrebovali.

"Naj bi imel toliko fáčokov, kot jih lahko zemlja nosi.— Ko bodo vsi iz jančic zlezli, mu bodo ogle oglodali, čeprav bo noč in dan garal.— Kjer ničesar ni, ne moreš ničesar vzeti..."

Prprekova Tila in Bolfenk sta kajpak to slišala. Pa se nista ne jezila, ne sramovala zaradi otrok.

"Viš, to je hrana za kljune mojih otrok", je odgovarjal Bolfenk Prpek in podsukal rokave, da so se mu mišice na rokah skoraj izizzivalno nabreknile. "Ko bodo odrastli in delali kot mladi blki, seveda nikdo ne bo vprašal, zakaj so na svetu..."

Še krepkeje je Bolfenk Prprek vihtel motiko ali cepé. Misel na mlade Prpreke, ki bodo nekoč huškali na vrh Vrablovščaka in izizzivali čehske iz treh far, ga je kar napihovala.

"Takšni čehi..."

Zares je Bolfenkov najstarejši, ki so mu po dedeku dali ime Vanek, kazal, da je iz pravca lesa. Bil je naphan in drččen kot mali mož. Že sedaj so se šolarji razbežali na vse vetrove, če je zavihtel torbo, da so razcefrani papirji kar zafrčali po zraku. Huškalkal je kot mladi volk. Bolfenk si zares ni mogel kaj, da ne bi bil nanj ponosen, in ga je le še počžigal k vragolijam,

"Pravi čeh mora biti že iz mladih let iz žilavega lesa..."

Če sta s Tilo stala na sepu vrh goric in gledala vdiljen po vrhu, kjer so cvilili otroci in se obmetavali z blatom iz klanca, je Bolfenk Prprek imel vse razloge za to, da je bil na svoje potomce ponosen.

Iz takšnih bojov je njegov Vanek prihajal vedno ves blaten. V eni roki je pestoval najmlajšega Vinčeka, ki je z vlažnimi, začudenimi očmi nerazumljivo gledal okoli sebe in ril z blatnimi prsti po slinastih ustih; z drugo je vlekel kolca, v katerih je sedela mala Zalika in se navadno iz vse grlice drla. Japec se je skušal skobacati od zadaj na kolca, za kar ga je starejši Tjašek, ki je hlačal za njim, z blatno roko vztrajno klestil po napol golem zadku, da je bilo bolj veselo.

Tako so prihajali, da se je Tila grabila za glavo, Bolfenk pa se je na tihem nasmihal, čeprav je tu in tam pograbil prakoltč in ga zagnal proti deci, da je napravil red.

Ko je zlato božje oko na vedrem nebu obču'ova'o pisano lepoto goric pod seboj, so se Prprekovi otroci valjali po cvetoči trati pred hramom. Tila in Bolfenk sta za hip obstala sredi dela v goricah in se zazrla v vrjéko pred hramom. Božajoča mehkoča tihega zadovoljstva se je narahlo, skoraj nezaznatno ovila okoli njunih src, od koder je privabila novih moči za težko delo, da otroci ne bi zaveljo gladu kričali,

Škrjancem, ki so noreli nekje v nedogledni višini nad njima, sta na skrivaj, kot da ju je sram lepe misli, izročala svoje želje, da bi bile bliže Bogu. Iz te višine nekje se je vsaka misel vračala obogatena z blagoslovom božjim, ki se je razlival po njunih udih. Ob zaznavanju tega blagoslova se je njuna ljubezen košatila in drhtela, da so bili trenut-

ki spočetja novega sadu njune zveze tako blizu...

Bolfenk je prijel Tilo skoraj sramežljivo za roko in se zazrl v njene voljne, vdano pripravljene oči, iz katerih je odsevala lepota sončnih bregov. Toliko neizčrpnega bogastva njenega materinstva je pronicalo iz njih, da je Bolfenk čutil svojo nerodno nebogljenost spričo Tila. Samo še krepkeje jo je stisnil za roko in komaj slišno zašepetal:

“Žena...”

Brez besed ga je Tila razumela, kot je dosledna skrivnost iz cvetu porajajoče se vinske jagode. Samo narahlo je prikimala. Priprla je oči. Okoli usten ji je zarajal drhteči nasmešek, ki je kril toliko lepote, zaradi katere je bilo njeno ženstvo blagoslovljeno z materinstvom...

V topolih so se prižgale lučke zatega dneva, ki je objemal gorice. Jate ptičev so si hodile sončiti pisano perje na zibajoče se veje jagnjedi in čebljale, kar Bolfenk in Tila nista znala povedati, pa sta nosila v srcu.

“Ma-a-amaaaa...”, je zateglo zavpila mala Zalika nekje iz slivja, kjer je kobacala po cve-toči travi in z nerodnimi prstki grabila po di-sečih glavicah marjatic in iskric.

Tila in Bolfenk sta se zdrznila iz sanjajo-če molččnosti,

“Južino jim bo treba dati”.

“Pridi, pridi...”

Ko so ostali to slišali, so jo ubrali kar po-čez po goricah. Vedeli so, da to pomeni kruh...

Tila je izpod trsa, kjer je imela v senci s predpasnikom pokrito južino, izvlekla načetek kruha. Otroci so se postavili okoli nje in ji poželjivo gledali pod nož. Vsakemu je odrezala po zagozdo in dala načetek Bolfenku, da si je tudi on odrezal. Potem je vzela Vaneku iz rok malega Vinceka. Sedla je na vrh grabice, odpela prsi in malemu potlačila v usta sočne grudi, da se je Vincek lakotno zas-sasal vanje.

“Poberi drobtino”, je Bolfenk strogo po-gledal Japeca, ki je s tolikšno vnemo tlačil sladek kruh v usta, da niso utegnili dovolj hitro mleti. “Do mértika je še daleč”.

Japec je prav tako hitro pobral drobtino in jo poljubil. Kar s travo, ki se mu je pri-jela slinastih prstov, jo je stlačil med zobe.

Potlej so se otroci zopet zapodili nekam za hram, da jim je dan nad goricami minil v norenju, smehu in joku, ko sta Bolfenk in Tila rila po zemlji, v kateri je zorel sok nju-ne sreče na Vrablevščaku...

Slovenska domačija med goricami.

II.

Zima je poveznila na bregove težko belo cdejo, Samo svisli hramov so kukale iz snega kot oči preplašenih otrok. Oskubene jag-nedi so štrlele proti sivemu nebu kot da bi ho-tele zadržati oblake, ki so se spuščali prav do zemlje.

Gorice so bile potlačene v morečo tišino, skozi katero se je le s težavo izvijalo bev-skanje priklenjenih psov. Vrane so se šopiri-le po kojju in letale okoli hramov, kjer so kradle koruzo izpod kapov.

Prprekovi otroci so preselili svoje kraljest-vo izpred predoken v hram. Valjali so se po blatnih tleh in se podili kot da bi hoteli ku-čo razriniti. Čeprav je Bolfenku šlo včasih skozi ušesa, jih je pustil pri miru. Tako so vsaj na glad pozabili, ko ni bilo pri hiši skoraj ničesar več, s čemer bi jim zatlačil usta.

Tila je hodila iz kuhinje v hišo in grban-čila čelo. Ogenj, ki je prasketal na ognjišču jo je dražil, ker ni imela več kaj deti v lo-nec. Sama toplota v hiši otrok tudi ni mogla držati pri življenju,

Dela po kot za nalašč nikjer.

Vsakdo je bil najbolj vesel, če mu ni bilo treba iz hrama. Goričanci so luščili koruzo in čehljali perje, da bi na nek način izkoristili tudi kratke zimske dneve.

Le Križniški so v Stari gori podirali les, ker je bil dober saninec, da ni bilo preveč težav s tovorjenjem. Prprekov Bolfenk za to menda še zvedel ne bi, da ni nekega jutra po klancu navzgor po Vrabloščaku pricing-ljal Volajev Štefek, ki se je peljal s sanmi vozit križniške hlode.

Bolfenk Prprek je pogledal otroke, ki so se prekopicavali po tleh. Burknilo je v njem.

Še tisti hip je sedel k Volajevemu Štefeku na sani in se odpeljal v Staro goro. Kakšne-ga kovača bo že zaslužil, da otroci ne bodo lačni.

Delo kajpada ni bilo lahko. Toda za Prpre-rovega Bolfenka tudi ne pretežko,

Jutro za jutrom je hodil v Staro goro, ko so otroci še spali. Vračal se je, ko so že zo-pet plegli po koteh. Tila pa je imela kaj pristaviti k ognju, da ni zastoj prasketal v peči.

"Tudi zimo bomo pretolkli", je rekel Prpre-kov Bolfenk, ko se je onega jutra odpravljaj v Staro goro. "Na sprotoletje bo že boljše.— Vanek bo šel k Volaju za pastirja, da bo imel

dovolj kruha.— Kruh je za njegove kosti po-treben. Drugače si ga ne bo mogel nikoli sam zaslužiti..."

Za hip se je zazrl v otroke, ki so ležali v cunjah za pečjo, Bilo mu je, da bi jih povrsti poljubil, če bi ga ne bilo sram te mehko-be.

"Pojdimo v imenu božjem", je rekel Tili in se odpravil v temno jutro proti Stari gori.

Vsak udarec s sekiro je bil račun, ki ga je sešteval za svoje otroke, Vsem, ki so se mu norčevali zaradi njih, je hotel nekoč dokazati moč svojega zaroda.

Ko je moral zaslužek deliti s Tuškovim Ju-rekom, mu je bilo kar težko, da že njegov Vanek ni toliko velik, da bi mu lahko poma-gal. Zato je še bolj mahal. Kot da bi hotel prisiliti rast svojega sina iz smreke, ki ji je izpodkopaval korenine.

"Veš, Jurek, Vaneka bom dal na sproto-letje k Volaju za pastirja. Sedaj je že toliko velik, da si bo kruh odslužil. Drugega pa mu treba ni..."

Tuškov Jurek je bil razumen mož in mu je pritrjeval.

"Japeca bi dal h Kolariču k Sv. Miklavžu, da bi se naučil za krojača.— Tjašek naj bi se pri Borkovem Tuneku naučil čevlje dela-ti, ko bo čas za to..."

"Dobro računaš, Bolfenk."

"Tako sem si mislil: Zalika naj ostane pri materi. Dekleta ne dam izpod strehe... — Za Vinceka bomo še videli, "se je Prprekov Bol-fenk nasmehnil, kot da bi imel z njim prav posebne namene.

Udarjal je s sekiro po korenini, da je orjaš-ka smreka prav v vršičkih zastokala.

"Ne bodo se mi ne smejali..., zaradi otrok... Nekoč..."

Prprekov Bolfenk je stal v jami, ki jo je iz-kopal okoli korenin. Za trenutek se je naslonil na sekiro in si obrisal čelo.

Misel na otroke ga je povsem prevzela. Spletala je mehko vez tisočev spominov nje-gove in Tiline ljubezni, da mu je srce drge-talo.

"Tila... — Žena..." je komaj slišno huknil pred sebe, da se je naslednji hip ustrašil, kot da bi mu Tuškov Jurek pogledal naravnost v srce.

Prsi so se mu napele. Mišice nabrekile. Kot da so ga lepe misli očarale. Kri mu je udarila v glavo, da mu je kar v ušesih pozvanjalo.

Prprekov Bolfenk je umolknil. Samo sekiro-

je vihtel. Z vsakim udarcem se je zajedal globlje v razganjajoče sanje.

Udarci sekir so odmevali po lesovih Stare gore in se mešali s kričanjem sestradanih vran.

Prprekov Bolfenk jih ni slišal, še svojega udarca ni slišal Prprekov Bolfenk. S tolikšno strastjo se je zagrizel v korenine smreke rad seboj, kot da mora zdaj zdaj zrasti pred njim sanjana resničnost njegovih namenov.

V vrhovnih smrek je zajokalo. Zadržetalo je in zapiskalo, kot da se velikan pripravlja na smrt.

Prprekov Bolfenk je udarjal z neodjenljivo strastjo...

"Moji otroci... —Nekoč... —Nekoč se mi ne bo nihče smejal".

Smreka se je pošastno zazibala. Z vejami se je obupno lovila za sosedami. Zahreščalo je.

"Jurek... —Bolfenk... —Skočita!" so zavpili tovariši, ki so sekali v bližini,

Jurek in Bolfenk sta odvrгла sekiri in se vrgla proti izkopu. Drevo je grozeče zahreščalo.

Prprekovega Bolfenka je za kratek hip spreletela mrtveča groza. Nagibajoče se drevo mu je stisnilo škorenj k izkopu. Z grozničavo naglico je skušal izvleči nogo. Kot da jo hoče v kolku izpuliti.

Smreka je z vedno bolj naglim padanjem klestila okoli stoječe sosede.

"Jezus...", je obupno zakričal Prprekov Bolfenk. Samo za hip je videl, kako se orjaško deblo z zoprno počastnostjo seseda na njegovo glavo. V nogi je začutil topo bolečino.

Vrgel se je na izkop. S prsti se je obupno zagrizel v prst in sneg. Obraz je pritisnil v sneg, kot da bi hotel pregnati iz zavesti podobo grozeče smrti.

V blestečih podobah so šli skozi njegovo zavest otroci in Tila, ki ga čakajo na kraju Vrablovščaka...

"Jezus... —Zaradi njih...", je Prprekov Bolfenk zavpil, kot da bi hotel izsiliti usmiljenje božje...

Samo čutil je, kako se mu hreščeče drobi-jo kosti... —

Potem je njegova zavest odplavala v krvavih podobah nekam med vrhove smrek, s katerih so odletavale preplašene vrane...

Izpodkopana smreka se je zvalila preko njega... —

Ko je Tuškov Jurek brez sape vdrl v kučo na kraju Vrablovščaka, je Prprekova Tila samo otrpnila. Na veliko je odprla oči. Kot da bi z enim samim pogledom hotela objeti vso minulo srečo z Bolfenkom. Spustila je malega Vinceka iz rok, kot da niso več njene.

Skočila je na plano v sneg. Kar počez po goricah je nihala po globokem snegu, ki se ji je udiral pod nogami,

Izpod črne neba so počasi padale velike snežinke. Sedale so na njene razmršene lase, da so se ji lepljivo obehale preko potnega ob-
raza.

Tila ni mogla dojeti pomena svoje poti skozi zasnežene gorice. Rila je sneg, omahovala, vstajala, sopla, hitela... Preskakovala je potoke in odrivala zasnežene veje, ki jih je srečavala...

Ko je pritekla po Vuzmétincih navzgor in obstala na vrh klanca, so se ji noge zašibile. Nedoumljiva sila jo je potisnila na kolena v sneg. Zajokala je kot umirajoča zver.

Nad njo so se spreletavale črne vrane. Vračale so se v Staro goro, kjer je bilo zopet vse mirno in tiho, kot da se je sama smrt preselila tja...

Navzgor iz Stare gore so prišli drvarji. Dva sta nosila mrtvega Bolfenka Prpreka. Ostali so nosili na ramah sekire in motike in sključeno stopali po visokem snegu.

Prprekova Tila se je vzpela. Zadržala je sapo. Naslonila se je na zasneženo drevo poleg sebe. Zastrmela se je v sprevod, ki je prihajal iz doline. Prprekova Tila se je nezadržno zavedla, da ji možje iz doline prinašajo najstrašnejšo resničnost...

"Zdaj ima... —pet mladih juncev", je modroval nekdo izmed mož. "Kaj mu je bilo treba toliko dece? —Od gladu bodo siromaki umirali, ko jih je spravil na svet..."

Prprekova Tila je poznala moža, ki je govoril te besede. Skozi stisnjene ustnice je siknila:

"Svinja... — Zakaj si potlej ti lezel za menoj...?"

Prprekovi Tili se je zdelo, kot da je nekdo z upazanimi, smrdljivimi kremplji zagrabil prav v sredo najlepše sreče njene ljubezni do Bolfenka, ki jo je kronal z bogastvom materinstva...

Neizčrpane sile njene materinske rodovitnosti so se v hipu sprevrgele v nezadržno moč užaljene živali.

*

Zakadila se je v sneg in planila med može. "Moji otroci ne bodo umirali od gladu", je zavpila in se s pestmi udarila po razpetih prsih.

Porinila je može narazen. Za trenutek je obstala pred zmečkanim truplom moža, kot da le ne more doumeti neizbežnosti smrti, ki ga je zdbodila.

Vig'la se je nanj in se izjokala, da je nje-no ihtenje umiralo v gostoti snežnega mete-ža.

Može so se razmaknili in si grizli brke.

Prprekova Tila se je sunkoma dvignila. Z grozečimi očmi je udarila po Repičevem Tuneku, ki je govoril one besede.

"Ti jih ne boš hranil, Tunek... —Ti ne... —Kar je moj Bolfenk spočel, bo Tila znala preživeti...—"

Zopet je padla na kolena k Bolfenku. Dvignila ga je čisto blizu k svojemu obrazu, kot da je šele sedaj z vso resničnostjo doumela njegovo negibnost.

Brez besed ga je vzela v roke. Njena neizmerna ljubezen se je očitno sprěmenila v samo moč. Vzpela se je na kolena in se dvignila. Polomljeno telo njenega Bolfenka ji je mrtvo omahnilo v naročju. Zravnila se je. Vsi občutki v njej so se prelivali v nepozna-ne moči.

Samo ozrla se je za hip po možeh, da so se umaknili.

Obrnila se je. Stopila je v sneg. Teža mrtvega bremena v naročju jo je nihala, ko so se ji udirale stopinje v visoki celec.

Sunkoma je padala v dolino.

Preko trdo zategnjenega obraza so ji lile solze. Stapljale so se s snežnikami in blagoslavljalje blede, okrvavljena lica moža.

Sredi Vrablovškega brega so ji moči odpovedale. Sesedla se je z Bolfenkom v naročju.

Roke so ji odmirale, proti glavi se ji je nezadržno vspenjala uspavajoča omrtvelica. Bilo ji je, da bi pritisnila razgreta lica k Bolfenkovim in z njim zaspala...

Snežni val je prinesel nekje s kraja Vrablovščaka komaj slišni, zategli jok otroka.

Prprekova Tila se je zdrznila.

"Otroci... —"

Prisluhnila je:

"Zalika...? — —Bolfenk... — —Bolfenk...

— —Lačni otroci te čakajo...—"

Potem se je zavedla:

"Ne bodo umirali od lakote.."

Naložiti si Bolfenka ni mogla več. Obupno se je ukvarjala z njim, da bi ga dvignila.

Napol vlekla ga je po goricah navzgor, da so nj gove mrtve noge opletale po traju in rezale v sneg globoki tir.—

Tako ga je privlekla v hišo.

Položila ga je na posteljo.

Skozi okna se je plazil iz hiše ugašajoči dan in medlo božal posinela lica Prprekovega Bolfenka.

Tila je zbrala otroke, ki so z radovednimi, topimi očmi gledali mirnega očeta na postelji.

"Atek je mrtev", je siknila skozi stisnjeno, suho grlo.

Prprekova Tila je stisnila vse otroke k sebi in se zazrla v moževo mrtvo lice. Še enkrat je ponovila:

"Atek je mrtev..."

Potem je s težavo požrla slino, ki jih je nesrkala v usta nenadoma zadavljena sreča. Sedaj je bila njena sreča samo še spomin, iz katerega je rasla sreča njene ljubezni do Bolfenkovih otrok...

Trdo je zašepetala skozi zobe:

"Ne boste lačni..."

Potem so molili.—

III.

Sprotoletje je zopet razpelo preko gorice nežno tenčico brstenja in cvetenja.

Po slivju so se spreletavale sinice in delala družbo veselim ščinkavcem, ki so se kričavo ženili.

Glog na robu gozda je omamljal srakoprije in trosil obletavajoče cvetje v studenec, ki je kipel izpod njega. Pomlajeno bukovje je napravilo med vijoličasto brstečimi goricami in zelencimi travniki rumenkasto mejo, da je bil Vrablovščak še lepši.

Prprekova Tila je zimo prebila, in otroci niso pomrli od gladu. Ko je Volaj, ki je bil že zgovorjen s pokojnim Bolfenkom, prišel po Vaneka da bi mu bil za pastirja, se je Tila temu celo upirala.

"Vse jih bom preživela..."

Potlej je uvidela, da zares ne zmore, in je bila Volajeve odločitve vesela.

Tako Vanek vsako jutro, ko gre mimo doma v šolo, prinese načetek kruha, da si otroci zamašijo želodce. Vanek je pameten in zaradi tega na moč ponosen, ko ga otroci jutro za jutrom čakajo v klancu, da bi jim dal kruha.

Mali Tjašek je mnenja, da morajo pri Volaju pač imeti cele skladovnice kruha, ker so tako bogati.

"Fant, takšne kolače, da enega samega še dvigneš ne.."

Otroci se čudijo in potem modrujejo o kruhu, dokler Vanek ne zbeži dalje po vrhu v šolo. Tila jih posluša in grlo ji stiska žalostna tesnoba.—

Prpekova Tila neguje gorice, kot da ovija tisoče lepih spominov s toplo mislijo na pokojnega Bolfenka...

Po umitem nebu se prepeljavajo skoraj prozorni oblaki. Nastavljajo se soncu in se prekopicavajo v globino nedogledne neskončnosti.

V lesovih piskajo drozgi, na cvetečih breskvah se razkazujejo višnjevogrle taščice.

Tila čuti v božanju pomladi nujnost Bolfenkove pričujočnosti...

"Bolfenk, ubogi... — Če bi bil sedaj tukaj... — Sedaj... — In če bi zopet privekalo... — lačno ne bi bilo... — Tako močan si bil".

Potem še bolj strastno obrača zemljo. Skelenje njene pričakujoče ženкости se ji preliva v ude, da iz njih izsiljuje tudi delo, ki bi ga moral opravljati Bolfenk. — Da bi otroci ne bili lačni.

Sredi poletja je Vanek prinesel otrokom celi kolač kruha. Takšnega, kot jim je pripovedoval. Tjašek je res moral napeti vse moči, da ga je obdržal v rokah. Med vriščem so ga otroci zanesli v hram in položili na mizo. Potem so poklicali Tilo, da so se skupno veselili pridobitve.

Ne dolgo za tem je Volaj pripeljal Vaneka. Odprl je vrata v priklet in sunil Vaneka, da se je opotekel v kuhinjo Tili pod noge.

"Tu ga imaš.. — Smilili so se mi fáčoki in sem vam pošiljal kruha. — Celih kolačev mi pa ne bo več kradel..."

Zalcutnil je vrata in šel.

Tila se je zdrznila. Noge so ji okamenele. V obraz ji je udarila omamljiva vročina.

Potlej je pograbila poleno in udarjala po Vaneku. Kot da hoče s tem pregnati iz lastne notranjosti razganjajočo muko. Njen sin je kradel, da bi bili otroci siti...

Vanek se je samo stisnil v kot in trpel, dokler Tila ni prav tako brez besede nehala kot je pričela.

Naslonila se je na kúmen. Podprla si je glavo in se topo zagledala v prasketajoči o-

Ze trta poganja.

genj v peči. Pred očmi so ji zaplesali rdeči vrtinci plapolajočega odseva iz peči. Potlej so se ji spustile na lica debele vroče solze.

Iz hiše je odjeknilo vekanje otrok.

"Maa — maaa... — Lačni.."

Tudi najmlajši Vincek se je oglasil s tenkim glasom:

"Maaa — maaa..."

Prpekova Tila si je s pestmi zadelala oči in jokala, kot da se je njena notranjost pretrgala čez polovico. Nemoč spričo gladovanja otrok se ji je preselila v hrbtnico in ude, da bi se sesedla.

Na Vrablovščak se je iz doline počasi plazil večer in oznanjal, da je blizu noč. Prav nad Jeruzalemsko cerkvijo se je nenadoma prižgala večernica in mežiknila, da je priklicala milijone tovarišic, ki so se zabliskale na nebu kot veseli roj ivanjskih muh,

Prpekova Tila je postavila na mizo koruzno juho, da so otroci planili po njej kot izstradane zveri na mrhovino. Stisnila je zobe in skozi vlažne oči gledala, kako so otroci hlastali in goitali brezokusno gostoto ko-

ruznega močnika. Vinceku je pomagala sama, da ne bi bil prikrajšan.

Potlej je najmanjšim pomagala, da so po-
legli po ležiščih, in šla ven...

Stopila je na sep. Postavila se je med trsje,
ki je iz mlade noči srebalo roso. Z rokama se
je prijela za kolje in kot na križ pribita str-
mela proti dniki.

Izpod bukovja je noč dihala omamljivi hlad,
ki je komaj zaznatno plal proti vrhu in se
poigraval v Tilinih laseh. Objel je gorice in
priklical iz njih vse spomine na Bolfenka. Bo-
lestno sveže je prinašal v Tilo nastrojenje,
da je zatrepetala in naslonila glavo na kol.

"Bolfenk..."

Sunkoma se je ozrla proti nebu. Kot da od
Bolfenka tam gori prosi odpuščanja za svoj
sklep:

"Moram, Bolfenk... —Ne morem druga-
če... — —Ko pa otroci nimajo kaj jesti... —
—Sama ne morem..."

Pekoča boleost se je v njeni duši prelivala v
še bolj pekočo sramoto priznanja:

"Prav si imel, Tunek Repič... —Ne mo-
rem..."

Klecnila je med trsjem navzdol.

Zaradi odločitve, ki se je porodila iz nemo-
či spričo lačnih otrok, se ji je zdelo, da se ji
noge pogrezajo do kolen v zemljo, vsó prepo-
jeno z njeno in Bolfenkovo ljubeznijo. Bilo
ji je, kot da z lastnimi nogami stopa prav v
sredo razbolelega srca.

Gorice! Dale so ji Bolfenkovo ljubezen, da-
le so ji otroke, zaradi katerih naj sedaj ve-
žejo Prpekovo Tilo na človeka, ki ga ni lju-
bila... Gorice! Srce in bit goričancev! V njih
bi Tila morala preživljati najlepše trenutke
svojega življenja... Oooo...

V prvi grabici jo je podzavestna, neodjenj-
ljiva sila vrgla na kolena, da je poljubila
zemljo, ki se je napajala z opojem rose po-
letne noči. Srce ji je drhtelo prav na robu
vročičnih ustnic, da so ji zobje zašklepetali.

Razpela je roke in naslonila čelo na hlad-
no zemljo. Bilo ji je, kot da prav iz srca
zemlje pronica v njeno zavest nikoli pozablje-
na sladkost na tem mestu spočetega prvega
sadu njenega materinstva...

Iz vuzmétinskih lesov je komaj slišno od-
meval slavčev napev poletne noči. Dalje pro-
ti Kogu so se pogovarjali nemirni psi, da je
njih bevskanje plalo med grabami in se iz-
gubljalo v neslišnost vsemirja. Pod trsjem so

trzali čirčeki, kot da se nešteti nevidni pritli-
kavci kličejo na koražjo,

Prpekova Tila je prav zaradi tega dožive-
la grozo svoje nemoči še huje. In vendar so
se njene misli izgubljale vedno bolj v lepoto
spominov. Med njimi so stali kot mejniki Va-
nek, Tjašek, Japec, Zalika in Vincek...

"Sedaj pa je Vanek že ukradel pri Volaju
kruh..."

Prpekovo Tilo je zagrabilo za grlo. Meša-
nica lepih misli, ki so prihajale iz te zemlje,
se je zagrizeno borila z neodjenjivostjo nje-
ne odločitve. V očitkih razbolelega srca se je
porajalo kot prošnja za odpuščanje:

"Lačni so... Lačni... —Jaz pa ne morem..."

Z grozo je spoznala, da pred minulo prete-
klostjo stoji brez moči... "Kaj bodo sicer jed-
li...?"

Ta misel se ji je zarila v glavo in neusmi-
ljeno odrinila vse ono, za kar se je krčevito
oprijemalo njeno srce.

Zagnala se je navzdol po goricah, da so
se ji janke lovile za trsje. Vse v njej jo je
sililo, da izvrši hitro, kar mora izvršiti.

Tekla je skozi gozd v vuzmetinsko grabo
in se zasopljena zarila v reber Kajžarja. Hi-
tela je kar naravnost skozi Tomažičev mla-
doles. Sova, ki je skovikala nekje na osamlje-
nem borovcu, se je prestrašila in se neslišno
preselila v gostoto zvezdne noči.

Prpekova Tila je tekla k Repičevemu Tu-
neku... K Repičevemu Tuneku...

Prpekova Tila je bila lepa žena in je ime-
la krepke, žilave ude. Mnogo jih je bilo, ki so
jo hoteli imeti pod svojo streho, ko je ona
izbrala Prpekovega Bolfenka. Tudi Repičev
Tunek.

"Repičev Tunek me je hotel... Sedaj naj
me ima, da bodo tudi Bolfenkovi otroci si-
ti..."

Ko je Bolfenka zmečkalo drevo, je Tila o-
pazila, da jo je navzlic petorici majhnih o-
trok še vedno mnogo moških, ki so bili sami,
hotelo imeti za gospodinjo in ženo. Njene
krepke roke so hoteli imeti za gospodinjo,
njeno lepoto za ženo... To je Repičevega Tu-
neka kmalu po Bolfenkovi smrti zapeljalo, da
se ji je ponudil in obžaloval one besede. Tila
pa ga ni hotela. Prav posebej njega ni ho-
tela...

Sedaj je Prpekova Tila šla naravnost k
njemu, da se mu da sama od sebe. Da bi bili
Bolfenkovi otroci siti...

Prav misel na otroke, spričo katerih je tudi njena drgetajoča ljubezen do mrtvega Bolfenka bila brez moči, jo je tako naglo podila na vrh Kajžarja. Krilila je z rokami pred seboj, kot da si hoče na silo utreti pot skozi goščavo razganjajočih, bolečih občutkov...

Ko je šla proti vrhu Kajžarja, so nekje ob klancu peli otroci, ki so bili siti in jim zaradi tega ni bilo treba iti zgodaj spat. Bilo ji je, kot da ji ti otroci vpijejo v skelečo razbolelost srca, da bi tudi njeni otroci lahko nekoč zopet tako peli...

Potlej se ji je zdelo, da jo je Bolfenk narahlo objel okoli pasu in ji zašepetal čisto od blizu na uho tiste mehke besede, ki so vzbujale v njej drgetajočo voljnost...

Zagrabila se je za glavo, ki jo je zbolela zaradi prerivanja vročičnih misli.

"Jezus, kaj delam? — Kaj bo Bolfenk rekel?"

Tako živo je čutila Bolfenkovo bližino, da se je prestrašila svojega sklepa kot ostudnega greha...

Potem so pri Pajniku nekje v vrhu otroci zajokali. Zdelo se ji je, da je noč sem od Vrablovščaka prinesla krik njenih otrok, ki jih je lakota zdramila na ležiščih, kamor jih je položila...

Sedaj Prpekova Tila ni mogla misliti na nič več. Kot da jo glad otrok sam potiska naprej, se je zdrzala s sepa v klanec, da bi potrkala na Repičeva vrata in rekla:

"Prav si imel, Tunek... Ne morem več... Tu me imaš, ko si me želel... Dobra žena ti bom, ko... ko si me že hotel imeti..."

Tako si je Prpekova Tila namislila, ko je šla po klancu, preko katerega so drevesa ob strani z mesečno srebrnino stkala zamotane sence.

Tila zares ni mogla. Pet otrok in gorice... Preveč za eno samo žensko, pa čeprav je to Prpekova Tila, ki je zalegla za dva dedca, če je zamahnila z motiko.

"Če bi se gorice na nek način rešila? — Potem bi lahko šla vsak dan v tábrh in otrokom zaslužila za kruh..."

Do Repičevih vrat je bilo le še nekaj korakov.

"Ne gorice! — — Moj Bog, tam je posejana najina sreča; kajne, Bolfenk? — Kako bom sicer prestajala...? — —"

V oknih Repičevega Tuneka je ždela noč. — Prpekova Tila je nasilno udušila vse misli.

Kar preskočila je čez stopnice do Repičevih vrat in pritisnila na kljuko. — Dveri se niso udale... — —

Iz miklavževske dnike je zaplalo petje fantov, ki so se zbirali pred vasovanjem. Od Plovščaka je odjeknil vrisk in zatrepetal preko gorice.

Prpekova Tila se je naslonila s hrptom na Repičeva vrata in prisluhnila pesmi noči nad goricami.

Potlej se je stresla, kot da jo je nevidni bič oplazil počez po hrbtu.

"Kaj delam tu? — Da dam Repičevemu Tuneku to, kar je bilo samo Bolfenkovo...?"

Kar padla je nazaj s stopnic in se spustila v klanec.

Rdečica ji je zalila obraz. Zdelo se ji je, da ji drevesa s črnimi sencami udarjajo v sredo srca.

"Prešušnica..."

Prijela se je za glavo, kot da si hoče zamášiti ušeca... — Da bi ne slišala strašne obsodbe, ki jo je vpila za njo gluha noč iz tisoč pošastnih senc...

"Moj Bog, kaj delam...? — Kaj delam?"

Vsa moč ji je splahnela iz drgetajočih udov. Klecala je nazaj v vuzmétinsko grabo. Med skovikanjem sov in piskom čukov je tekla skozi Tomažičev mladost.

Ko je pritekla na veliko cesto, je obstala.

Na kraju Vrablovščaka so v svetli mesečini medlo žarele njene gorice... — Njene gorice... —

Z dlanjo si je zatislila oči, da ji podoba spečih gorice ne bi pregnala novega sklepa... Zaradi otrok...

Čez leta bom gorice spet rešila, da jih bodo Bolfenkovi fantje orali... — Sebe pa ne dam... — Bolfenk, ne dam. Ker ne dam!"

Kot v potrdilo njenega sklepa so fantje privriskali na vrh Vrablovščaka. Kot da jih vodi Prpekovi Bolfenk Tili pod okno...

Prpekovi Tili je odleglo.

Še tisto noč je s Tomažičem, ki je bil dober in pameten človek, uredila tako, da mu je prepustila gorice, dokler vsaj Vanek toliko ne odraste, da jih bosta lahko obdelovala. Vedela je, da bodo poslej otroci siti. Tomažič je povrhu vzel še Vaneka za pastirja in Zalko, da bi pazila na piščeta in odganjala vrane, če bi jih hotele krasti... —

IV.

Prprekova Tila je hodila v tábrh.

Otroci so bili zopet siti.

Zadovoljnost je v ude in obraz Prprekove Tile zopet vtisnila mikavnost minulih let.

Bila je prepričana, da je Bolfenkov spomin ohranila čist, in bila tega na moč vesela.

Povsod so je bili veseli, če je prišla na delo, in radi so ji prilagali kaj na vrh za otroke.

Svoje ženskosti, ki je navzlic peterim otrokom izzivala moške, ni mogla zatajiti. Prprekova Tila je vedela, da nje zaradi tega ne zadene nobena krivda, in je bila mirna.

Če so po opravljenem delu težaki noreli in se sezuvali, so se fantini prav posebej upikovali v Prprekovo Tilo, ki jih je z zdravimi, močnimi udi premetavala kot vreče. To je fantine le še bolj dražilo; Prprekovi Tili pa škodovalo na dobrem imenu, da so jo vrhovljanske babe začele vlačiti po jezikih.

Prprekova Tila si iz tega ni delala skrbi.

"Jim že pokažem... vsem... — Otroci niso lačni in tudi druge želje se babam ne bodo izpolnile. — Ne bodo se".

Tila je mislila, da ne greši proti pokojnemu Bolfenku, če svoje zadovoljstvo preliva v pesmi, ki jih je grulila kot grlica, ko je opravljala majhne opravke okoli hrama.

Ko se je v njej neodjenljivo javljala sla ženskosti še ne izžrane mladosti, se je v lepih nočeh zatekala v gorice in v spominih minule lepote z Bolfenkom hladila razgreta čustva.

Na možitev ni mislila več, čeprav se ji je včasih zdelo, da jo sama narava sili, da dopolni, kar je oni zimski dan smreka v Stari gori tako neusmiljeno prekinila. Objemala je otroke in jih stiskala k sebi, da so stekali. Tako je dušila slo, ki je vznemirjala njeno odločnost, in bila zadovoljna.

Prprekova Tila...

Lahko ji ni bilo.

Če je Prprekova Tila zaradi Bolfenka in otrok premagala sebe, skritih namenov moških, ki so jo srečavali na delu, in zlobe jezikov vrhovljanskih bab ni mogla zadržati.

Tega se je Tila zavedala in to jo je vznemirjalo.

Repičev Tunek jo je zalezoval in napenjal vse sile, da bi se je polastil.

"Ko bi vedel, kako blizu sem mu že bila..."

Repičev Tunek tega seveda ni vedel. Prpre-

kova Tila pa se mu je prav zaradi tega še bolj umikala, kar ga je dražilo do pobesnelosti.

"Prekleta baba..."

Nastavljal se ji je na pot in iskal priložnosti, da bi jo ujel. Plazil se je okoli nje kot priliznjeni pes in ji govoril besede kot zaljubljeni pastirček.

Prprekova Tila je vedela, kje je začetek in konec njegove zaljubljenosti, in si je dopovedovala:

"Nak... — Če zaradi otrok nisem dala, kar je bilo namenjeno samo Bolfenku, — zaradi sebe tem manj... — Repičev Tunek..."

R pičevemu Tuneku pa je odgovarjala:

"Otroci ne bodo pomrli od lakote, Tunek... — Se spomniš, kaj si govoril..."

S tem ga je dražila, da se je njegova poželjivost počasi prelivala v besno jezo.

"Ti že pokažem, baba..."

Prprekova Tila pa se mu je na tistem smejala... —

V njenih goricah je bil zakopan zaklad, kamor je hodila hladit svojo bolečino, kadar so v njej nezadržno burknili spomini in ji razgibalj kri...

Čez noč so čirički natkali med vinskimi goricami drgetajočo tenčico poletne pesmi goric.

Potem so goričanci nasadili klopote, da so mleli toploto zraka, ki je ujekal dozorevajoče jagode. Kokoši so pod poveznjenimi kobáčami služile svoj zapor, ki se je vlekel od Velike Maše tja v pozno jesen, dokler niso bile gorice obrane. Pesem ščinkavcev se je izgubila v kričanju škorcev, ki so se v jatah preletavali z vrha v vrh in sedali na remirne jagnjedi.

To je bil čas Tilinih sanj.

Zatekala se je v gorice in računala, koliko krat bodo jagode še dozorevale za Tomažiča, ko bo Vanek toliko močan, da bosta lahko sama skrbela za gorice in želodce otrok.

To so bili trenutki, ko je Prprekova Tila čutila bližino Bolfenka tako tesno pri sebi, da jo je bolela pesem poletne noči okoli nje.

Izpod vsakega trsa se je dvigal k njej duh zemlje, ki sta jo v onih lepih letih posvetila Tila in Bolfenk s svojo srečo. Od te sreče je pila sedaj Tila, da uduši nagon svojega mladega telesa in ostane samo Bolfenkova...

Preko vrhov je potegnila sapa, da so klo-

potci kar zakričali in presekali polglasno podrihtevanje pesmi, ki jo je pela poletna noč.

Tila je nastavila obraz in telo sapi, da ji je dražče hladila ude.

Stala je na grabici in si pogledi božala senco temnih bregov, ki jih je naslikala na obzorje sled zašlega sonca. Zvezde so se prižgale na črnem vsemirju in mežikale, kot da izzivajo zaljubljene čiričke

Prpekova Tila je razprostrla roke in si šepetala v noč, ki je dihala prijetno sapo:

"Bolfenk... — Otroci niso lačni in jaz bom samo tvoja... — Nalašč... Ker sem hotela imeti tebe..."

Bilo ji je, da bi ob tej ugotovitvi napela prsi in zakričala kot zadovoljna ptica... —

V sredi lepih misli je otrpnila... Ledena zona se je bliskoma spustila po njenem telesu navzgor, da so se ji za hip izbuljile oči...

Čutila je, da so jo močne roke pograbile za kolena in jo podrle v grabico, kjer je na travo noč napredla mrzle bisere rose.

Prpekova Tila je zatrepetala...

Nasilo je dvignila glavo.

Tik nad seboj je zagledala moški obraz, ki je iz noči padal proti njej kot dušljiva mora. Čutila je, da nanjo lega zoprna, moreča teža nečesa strašnega.

Z nogami se je uprla v zemljo in s kolena na vso moč udarila proti zoprni črni senc, ki je počasi, vztrajno legala nanjo, da jo je dušilo.

Srce ji je razbijalo, kot da hoče razbiti pretesne prsi. Grudi so se ji napejnale. Prsti na rokah so ji hoteli otrpneti...

Prpekova Tila je z grozo spoznala:

"Repičev Tunek..."

Iz sopečih ust, ki so smrdele po žganici, je siknilo:

"Tila..." —

Prpekova Tila je hotela iz vse grlice zavpiti. Zdelo se ji je, da mora kričati. Odprla je usta. Glasu ni bilo iz njih. Senca, ki je ležala nanjo, ji je zadušila grlo. Njeno telo se je spričo zoprnosti, ki je odvzemalo moči, drgetajoče upiralo teži nad seboj.

"Bo — o — olfenk..." je z muko zašepetala v drgetajočem strahu, kot da samo nebo roti za pomoč.

Vroč obraz se ji je bližal vedno bolj. Čutila je bližino smrdečih ustnic tako blizu nad svojimi, da jo je zbolelo.

Za hip se je Prpekovi Tili zdelo, da izgublja zavest. Obležala je kot premagana... —

Vince z gore bo gredo srce.

Prpekova Tila je začutila, da je blizu nekaj groznega, kar ji je nagnalo v glavo zavest in v roke moč.

Zdelo se ji je, kot da se je Bolfenk obrnil od nje, si s pestmi zadelal oči in zajokal...

Tilo je objel vsemočen obup.

Čez vrhe je potegnila močnejša sapa.

"Tiiiiiiiiiiila..." je zatuliło skozi noč, dokler se ni ujelo v vetrnicah klopotecev, ki so zakričali:

"Ti prokleta... ti prokleta... ti prokleta..."

Potlej je videla, da se je v neskončnosti utrgala zvezda in v velikem loku padla za črno pregrado, ki jo je nevihta podila izza Gomile. Nebo je zažarelo. Blisk je siknil sloj svetlobe Tili prav v obraz, da se je za hip posvetilo lice Repičevega Tuneka. Bil je obraz sopeče pošasti.

Sam Bog je dvignil nekje za Gomilo svoj mogočni glas in zagrmel v nemirno noč nad goricami.

Prpekovi Tili se je zdelo, da vse doli do Ivančice za Dravo odmeva:

"Otrrrrooooooci..."

Groza je Tili povrnila moči. Osvobodila si je roke. Prerila jih je ob telesu do vratu.

Razklenila je prste in trepetajoče tipala proti grlu Repičevega Tuneka. Ko je začutila pod prsti zoprno, vročo, potno kožo, so se ji prsti naglo, krčevito stisnili...

Prpekova Tila je stiskala, stiskala do o-nemoglosti.

Podzavestno je čutila, kako se ji nohti in členki zajedajo v ostudno gmoto. Stiskala je vedno huje, vedno strastneje, z morilsko besnostjo...

V ustih nad njo je zagrgalo...

Tunekove roke so jo krčevito prijele za lak-ti. Skušale so stisniti; pa jim je moč naglo plahnela... —

Prpekova Tila ni mogla popustiti. V prste se ji je zagrizel dražeči krč.

Tunekova glava poleg njenega obraza je omahnila. Iz ust je pisknilo, zagrgalo...

Tila je čutila, da je v telesu nad njo kole-nil obupni napon dušče se zveri. Ona pa je še vedno stiskala...

Repičev Tunek je zabrcal kot zadavljeno mače... Ohlapno se je zvalil na stran in ob-ležal v grabici. Iz ust se mu je še enkrat zvil tenek, piskajoči sik...

Tila se je dvignila.

Dolgi blisk je prerezal nebo in se ujel v Tunekovih na široko odprtih ustih, da je Ti-lo stresla gnusna zona... —

Prpekova Tila je bežala v noč, kakršna je bila...

Razkuštrana in z napol potrgano obleko je bežala naravnost proti nevihti, ki ji je vrgla v obraz pest ledenih kapelj.

Pri križu na vrhu Vrablovščaka ji je za-stavil pot slepljivi blisk. Kot da je res sam Križanec zakričal s svetega lesa med jagne-di, je zagrmelo nad goricami.

"Otrrrrrrooooooci... —"

Vihar je pripodil črne oblake nad Vrablov-ščak in zliž iz njih mrzel dež na vrhove pod njimi.

Prpekova Tila je padla na kolena in obje-la križ, s katerega se je cedila voda.

"Križani, Križani... — Kaj sem storila? — Umorila sem človeka... — Križani... — Križani..."

Jagnedi so se sločile pod udarci nevihte. Klopotce je veter gonil, da so rezgetali kot pobesneli žrebci in stokali, dokler jih ni po-metal s ščóпов, da so polomljeni utihnili na razmočenj zemlji...

Prpekova Tila se je držala križa, kot da

jo hoče vihar zares odnesti v zrak. Rotila je Boga nad seboj:

"Zaradi otrok... — Zaradi pokojnega Bol-fenka... — Dal si nama jih za ljubezen, Kri-žani Nazarenc... — Tunek pa je žalil otro-ke in mene in najino srečo... Saj veš, Je-zus..."

Dež ji je bil v obraz in ji zlival cele cur-ke vode za vrat, da ji je zoprno gomazelo po razgretem telesu...

Prpekovi Tili je bilo, da bi Križanca nad seboj prosila za smrt.

Pa je zopet odgovorilo iz razbesnelih vi-šav:

"Otrrrrrrooooooci..."

Prpekova Tila se je zaveda.

"Ni moj greh..."

In kot da ji je bešenje viharja čez vrhe pritrjevalo:

"Niiiiii..."

Dvignila se je.

Ozrla se je še enkrat na Boga nad seboj na križu. Vihar jo je zanihal in sam obrnil proti kraju Vrablovščaka. — — —

V kuči so se prestrašeni Japec, Tjašek in Vincek tiščali v klopčič v kotu postelje in iz vse grlice kričali:

"Maaamaaa..."

Tila je obstala pred njimi in z izbuljeni-mi očmi strmela v njihove obraze, ki so jih lizali odhajajoči bliski.

Padla je k njim na kolena in jih objela. Kot da jih stiska poslednjikrat...

"Jutri me bodo že žandarji peljali... — — — Jezus, Jezus, kaj bo sedaj z vami? — — — Kaj sem storila...?"

Potem se ji je v spomin zagrizel gnus gre-ha, ki je v goricah lezel nanjo...

"In na kraju boste kljub vsemu lačni... —"

Ta zavest jo je dušila do obupa... — Sa-mo ponavljala je:

"Bolfenk... — Bolfenk..."

Nezadržna bridkost ji je iz globine srca črpala vroče solze, ki so ji skeleče drle pre-ko vročičnih lic.

Prehitevajoča se zmešnjava dogodkov, spo-minov in občutkov se je lovila v odsevih od-hajajoče nevihte.

Zmučenost je Prpekovi Tili lepila na ve-ke zaspanec, da se je v objemu otrok zruši-la na ležišče... — —

★

Od takrat se je podilo čez gorice že mno-go neviht. Križ med jagnedi na vrh Vrablo-

ščaka so nagnile čisto na stran. Za onimi, ki jih je nevlhta pometala tisto noč, so vetrovi razpihali še mnogo klopotev...

Gorice poganjajo, zelenijo, evetejo, rodijo. Nad Vrablovščakom se vrstijo sprotoletja, jeseni in zime. Včasih gorice obrodijo bogato. Včasih ujme požrejo nastavek. Kakšna je pač volja božja.

Prpekovi čehi so takšni, da se jih tri fare bojijo.

Niso pomrli od gladu.

Vanek je Volaju že sto krat odslužil tisti kolač kruha. Volajevemu Štefeku se zdi, da ni nobeno delo prav opravljeno, če ne pomaga Prpekovi Vanek. Vrhovljanske babe znajo celo povedati, da Volajeva Cilika meče oči po Prpekovi Vaneku. Koliko je na tem resnice, se bo že še iskazalo...

Japec sicer ni šivankar, kakor je kanil z njim pokojni Prpekovi Bolfenk. Tjašek tudi ni okusil Borkove kneftre, ker je kmalu moral trdo delati v goricah. Zato pa je najmlajši Vincek v šolah, o čemer tudi Prpekovi Bolfenk nikoli ni sanjal. Vzdržujejo ga gospod župnik; pomagajo pa jim starejši bra-

tje, ki pridno služijo denar. Zalika se v predpustu prê kani možititi nekam v bolfenško faro.

Prpekovi čehi imajo svojo mater zelo radi. Povsod se ponašajo z njo, kako jih je po očini smrti iz jančie skopala. — Ponosni so Prpekovi čehi na svojo mater. Tri fare ji zavidajo za takšne sinove...

Kaj in kako se je zgodilo tisto viharno noč v grabici njenih goric na kraju Vrablovščaka, ni zvedel nikdar nihče.

Prpekove Tile niso žandarji vodili v zapor...

Ko je burja nalila Repičevemu Tuneku zadosti vode v zevajoča usta, se je streznil in zavedel. Potlej se je hotel obesiti vsled sramu. Nekaj časa se je skrival pred ljudmi, potlej pa je odšel nekam v svet, da vrhovljanci niso več zvedeli zanj...

Prpekova Tila tudi nikomur ni pripovedovala, kakšno grozo je preživljala tisto noč...

Najlepše pa je Prpekovi Tili, kadar jo njeni čehi peljejo pod roke v vrh Vrablovščaka in ji zapojejo tako glasno, da klopotec prevpijejo... —

Klopotec, zvon prleških goric.

Stoletnica rojstva pisatelja Dr. Fr. Detela

1850—3.XII. — 1950

V Moravčah se je pred sto leti — natančno pedeset let po Prešernu! — rodil bogatemu kmetu pisatelj dr. Fran Detela, profesor, ravnatelj v Novem mestu in pozneje vpokojenec v Ljubljani, kjer je umrl 11. ju. 1926 za slepičem na stanovanju v škofijski hiši pri svetem Petru, v katero se je po njegovi smrti vseil pisatelj Narte Velikonja.

Detela je bil tovariš Tavčarjev in vrstnik Keršnikov, ki mu je tudi popravil njegovo prvo povest "Malo življenje", išlo v "Zvonu", pozneje pa je postal ves "dominsvetovec" in Mohorjan ter eden najbolj branih slovenskih ljudskih pisateljev. Naj se zdaj ob stoletnici rojstva vsak spomni povesti izpod njegovega peresa, ki jih je bral v svoji mladosti: **Malo življenje, Veliki grof, Trojka, Prihač, Svetloba in senca, Tujski promet, Takšni so itd.** in njegove uvodne povesti v Dom in svetu: **Školci, Delo in denar, Spominska plošča** i. t. d., i. t. d. do zadnje njegove "Vest in zakon", s katero je že nakazal vdor razvratnega komunizma v domovino. Njegove igrice **Učenjak, Begunka, Dobrodelnost, Dobrodušni ljudje** itd. so šle čez naše ljudske odre, pa tudi v Narodno gledališče (Učenjak).

Bil je resnični katoliški ljudski pisatelj v najlepšem in najboljšem pomenu besede, sodelavec Dom in sveta, Mohorjeve družbe, kjer so pred vojsko začeli izhajati tudi njegovi Zbrani spisi, ki ga postavljajo na pravo mesto v naši literarni zgodovini.

Ob stoletnici se ga spominja slovenska emigracija — med katero je tudi njegov sin — kot enega tistih slovenskih kulturnih delavcev, ki je zrastle resnično iz naroda in pisal na narod. In ta ga je ponesel tudi za morje in ocean in v njegovih podobah preteklosti vidi podobe naših dni.

Takole je opisal Detela dobo prve krive vere v sredi XVI. st. med Slovenci:

"Pozdravili so jo radostno vsi, katerim je bila katoliška odveč, ki so se šteli zaradi tega za kaj imenitnejšega in boljšega in zrli z ošabnim milovanjem na verno 'nerazsodno' naso. A sprejeli so jo iz prepričanja tudi premnogi tesnosrčni poštenjeki, ki so zaradi ne vrednih vernikov zavrgli po napačnem sklepanju pravo vero, kakor sklepa dandanes preprost človek, da so zakonj slabi, če vidi, da se ne izpolnjujejo, ali da se izpolnjujejo nemarno. Med temi je bilo mnogo duhovnikov, ki so zakrivili z odpadom veliko pohujšanja. Našli pa so takoj mogočrnih zaščitnikov med najvplivnejšimi posvetnimi veljaki, ki niso vprašali kakšen da je odbadnik, in zakaj da je odpadel; samo da je začel napačati in sramotiti vero in Cerkev, ki ga je vzgojila v njegovem naročju, so ga začeli hveljiti, braniti in podpirati. Odmev te slave zveni še dandanes po mnogih ušesih.

Pogovarji slovenskih dežel so se pač ustavljali novotarjenju; a rok niso imeli prostih: od severa jih je pritiskalo uporno protestantsko gibanje od juga grozni turški meč, ki je zmagoval po ogrskih, hrvaških in slovenskih

pokrajinah. Tako je pretilo od ene strani protestanstvo, od druge mohamedanstvo vzeti slovenskemu ljudstvu, kar je človeku najdražje: vero, svobodo in blagostanje".

"Dolenjec je bil pač romantik v tistih časih. Vedno je bil v nevarnosti, da pridere Turk in pograbi in požge, kar so bile s težkim trudom pridobile pridne roke, da pobije ali odvede v grozno sužnost, kar bi mu prišlo do živega. Vznemirjale so ga vrhu tega še izmišljene vesti, katere so raznašali popotniki in trgovci in katere je v svojem strahu tem zvesteje poslušal in tem rajši verjel, čim groznejše in neverjetnejše so bile".

"...jemljejo nam, kar imamo; in če brani-
mo svojo posest, kriče, da jih preganjamo in
od vseh strani se nam kliče, da mir, mir,
mir!..."

"...mi se bojujemo za svobodo vesti, za
svobodo mišljenja, za svobodo vere!..."

"In v imenu svobode napadate in preganjate tiste ki so drugega mišljenja in druge vere; v imenu svobode se je katoliški Cerkev vzelo skoraj vse, kar so ji bili podarili katoliški predniki... kjer imate večino, se ne očitajte na manjšino; kjer ste v manjšini, kričite o zatiranju; če se vam večina ne ukloni. Vi napadate, mi se branimo; da se branimo, to vas jezi in zato nas tožite po pismih in knjigah in zborih..."

"Če so drugi pogumni za slabo reč, za krivo vero, tem pogumnejši moramo biti mi za pravico in resnico!"

Detela v povesti "Takšni so!"
leta 1921

natančno dvajset let pred ponovitvijo
istih razmer v naši domovini!

DETELA GOVORI

"Zabavljanje, če ne leti nanj, poslušaj sleherni rad".

Kakor trenutje je človeško življenje, in že to kratko časne sreče nam zagreni slavohlepnost; tako se odrekamo časne sreče in zaigramo čisto tudi večno... Dostojanstvo so pač bremena, katera malokdo odloži rad, bodisi vaški župan, bodisi vladar na prestolu, naj še tako hrope pod njimi.

BELE SANJE

Moje žile
so razpete strune na godalu,
rose na drvečem valu
so mi čelo omočile.

Bele sanje,
ki med strunami drhte,
so pripete na srce,
Morja valovanje...

Divje ptice
so s perotmi me zakrile,
pred požarom sonca skrile
so mi lice.

Blesk oči
staplja se z neba sinjino,
misli režejo kot vino...
Dom gori.

Igor

"Takšne ste ženske: zdaj se smejete, zdaj jočete; zdaj ljuljate, zdaj sovražite; samo ne mirujete nikoli."

"Slaba stran se hitreje pokaže, nego dobra; napak se učimo tudi brez učitelja, dočim nasprotujemo dobremu, naj se še tako priporoča; in kadar potegne pomladni veter in izvabi iz zemlje mlado zelenje, rase hitro in bohotno med žitom plevel, ki zamori zlahtno rastlinje, ako se ne poruje v pravem času".

"Če vam smem kaj svetovati: opominjevanje kar ob kratkem; tega se človek hitro naveliča; zabavljajte pa, kar se da! Saj veste, kakšen je svet: pod kožo smo vsi krvavi; kdor pa zabavlja, tega imamo za boljšega!"

Najmileje nas dirnejo one napake bližnjega, ki jih imamo sami.

"Prva misel je vselej ali najboljša ali najslabša, ker jo vdahne ali Bog ali hudič; človek pa pridene potem svoje slabosti, da nastane zmes dobrega in slabega".

Mili Bog, razsvetlji voditelje, da obrnejo na pravo pot narode, ki z zavezanimi očmi in zamašenimi ušesi dero proti prepadu!

V NAŠA KULTURNA PRETEKLOST V SVETLOBI OBLETNIC (II.)

Lani smo stopali od ene vidne zarez v času do druge in opazovali, kaj je iz njih spominna vrednega in nove vrednote porajajočega pognalo; letos pa zberimo to, na kar petdesetice in stotice kažejo, po sorodstvu misli in dela. Tako se bomo 1.) poklonili štirim cerkvenim knezom, 2.) spoznali nekaj najvažnejših sadov slov. pravne vede, 3.) preleteli nekaj poglavij iz zgodovine naše besede in 4.) končno poklonili priznanje nekaterim našim umetnikom.

I. Štirih slovenskih cerkvenih knezov se spominjamo letos: stopetdesetletnice rojstva prvega mariborskega škofa Antona Martina Slomška, ter treh stoletnic mariborskega škofa Mihaela Napotnika, krškega škofa Antona Mahničiča in ljubljanskega škofa Antona Bonaventura Jegliča. Tu naj bodo samo zaznamovani, kajti od treh med temi govorimo v posebnem članku.

II. Sto let je letos od prevoda avstrijskega občnega državnega zakoniku v naš jezik. Spominjamo se ob tem na drobce pravne vsebine med prvimi spomeniki slovenščine — 400 let teče n. pr. od postanka "kranjskega rokopisa"; to so štirje prisežni obrazci za sodnike in priče, občinske svetnike in meščane — na prvi prevod celotnega zakonā (rokopis Andreja Recla, "farmoštra na Raki" iz 1. 1582; vinogradski zakon), na prevode raznih razglasov, posebno pod Marijo Terezijo in pod Francozi. Prestava ODZ-a pa je bila velikansko delo, ki ga je zahteval čas. Začel ga je lani omenjeni **A n t o n M a ž g o n**, končal pa že julija 1850 **Jožef Krajnc**. Ta mož je poleg **Tomaža Dolinarja**, ki je bil med sestavljalci občnega državnega zakonika in glavni korektor tiska 1.1811, najuglednejši slovenski pravnik. Za življenja sicer ni izšla kaka večja stvar, po smrti pa so izdali njegovo mogočno delo: **Sistem avstrijskega splošnega zasebnega prava** (v nemščini), prvo svoje vrste, izšlo po prvi izdaji 1885 še večkrat. — **Krajnc** je bil med najvidnejšimi slovenskimi zastopniki v avstrijskem državnem zboru 1.1848 in 1849. Potem je v Gradcu nadaljeval slovenska predavanja iz civilnega prava, ki jih je začel **Maigon** v Ljubljani. Odpovedal se je konec

1853, bil nato 16 let profesor prava na akademiji v Sibirju na Sedmograškem, končno pa na praški univerzi. Umrli je 54 let star v Pragi leta 1875.

Ta obletnica smrti je rojstno leto treh pravnikov — stebrov ljubljanske univerze, a danes že pokojnih: **Gregorja Kreka**, **Radoslava Kušēja**, in **Metoda Dolenca**. Prvi je bil profesor rimskega in državlanskega prava in član raznih zakonodajnih svetov. Njegovi so bili načrti zemljiško-knjižnih zakonov, splošnega dela občnega državnega zakonika; o vidovdanski ustavi je napisal temeljno razpravo (v nemščini). V naši kulturi je zapustil še sledove v književnosti, predvsem pa v glasbi.

Kušej je bil strokovnjak za cerkveno pravo. Že 33 leten je zaslovel s temeljitim delom o **Jožefu II.** in cerkveni ustavi v **Notr.** Avstriji, kot profesor v Ljubljani pa je izdal učbenik **Cerkvenega prava**.

Kazensko pravo in kazenski pravni red je bilo pa področje **Metoda Dolenca**, enega najbolj plodovitih pravnih piscev. Od manjših stvari omenimo razprave v času 1923: **Kriminalni proces zoper Jezusa Krista** in luči novejših pravnozgodovinskih raziskavanj. Glavno delo pa je **Dušanov zakonik**. Še več je napisal iz slovenske pravne zgodovine, med drugim obsežni "priročnik": **Pravna zgodovina slovenskega ozemlja**. Tudi v književnosti se je poskusil.

III. Pogled iz 1.1950 na življenje slovenske besede ostrmi ob njegovem razvetu v pesniško lepoto — 3. decembra 1800 je rojstni dan njenega mojstra —, od tod pa preleti na oba kraja: na njen prvi pojav v pismenkah pred devetsto in petdesetimi leti, pa na pisatelja, ki "hrom je bil, naglušnen", tedaj pa, pred petimi leti "ves zravnčan, kot da stoji pred puškami ob zidu" — **Velikonja** pred morilci Slovencev in uničevalci naše kulture.

Prešernovega rojstva so se pred petdesetimi leti spominjali na prireditvah v Gradcu, na Dunaju, v Pragi, v Sarajevu, v Trstu. Ljubljana je dala govoriti **F. Levcu** o razvoju slovenske književnosti, nabirala denar za spomenik in izdala **Prešernov album**. Lani je pesnika za stoletnico smrti oblačila v rdeče

in tudi letos ga vsaj od uradne strani ne čaka boljšega. Nam, ki "prosti si vol'no vero in postave", ne gre braniti mrtvega pesnika — s komunisti je vsaka debata neumnost —, pač pa za to, da nam Vrbljanova knjiga ne bo mrtvo blago: dela velikih duhov so v tem podobna božjim, da so za človeški razum neizčrpana. Tiste ideje, ki so se v sijaju lepote zliile v stihe Prešernovih Poezij, so tudi nam drage: ljubezen do rodu, do svobode, do duhovnosti; predvsem pa živimo iz ideje Krista. Tu so izhodišča za naše delo.

Zraven "dohtarja" zremo njegovega zvestega prijatelja Andreja. Življenje mu je najbolj natančno opisal France sam v prelepi zdravici; Tavčar ga je skušal pokazati kot mladega bogataša in nesrečnega snubca "steklene princeze", Trdina pa pripoveduje o njem kot bolehnem, demokratskem prežeškem gospodu. V našem slovstvu je ostala njegova zbirka narodnih pesni, predvsem pa njegovo neumorno založniško delo in prizadevanje za slovenski časnik — oboje v zadnjem letu življenja. Izdal je Linhartovega Matička (v bohoričici in gajici), svoj prevod Garrickovega Varuha in Vodnikove pesmi. V boju za časnik pa se je ravno pripravljal, da gre osebno k cesarju, ko ga je na godovni dan zadela kap.

Iz tega časa se nam je spomniti še na Pre-

šernovega sošolca Jožefa Burgarja, navdušenega metelčičarja, prevajalca K. Schmida in na podjetnega tiskarja ter založnika Jožefa Blaznika (pratika!).

Leto po Prešernovi smrti smo dobili, za kar so se za Ciglerjem in tovariši trudili Kordeš, Blaznik in Smole: književni časnik (Novice so bile v začetku pač predvsem res "kmetijske in rokodelske"). Ustanovitelj Slovenske Cbele (tednik od januarja do marca 1850 v Celju), je bil duhovnik, tedaj pomožni gimnazijski učitelj v Celju Josip Drobnič. Program je obljubljal "čedne pesmi, kratke in podučivne pravlice in pripovedi, popise posebno pomnenja vrednih prigodb in oseb iz slovenske dogodivščine, slovstvena razjasnjenja in kar slovensko jezikoslovje sploh zadeva, šolske reči in vse, kar požlahnenje človeškega duha podpira". List je ostal štajerska zadeva in ni uspel. Pobudil pa je Janežiča, da je že julija poslal iz Celovca v svet Slovensko Bčele in jo vodil 27 števil. Tudi Janežič je imel podobno obširen načrt, a več kot to, kar je bilo doseženo, je pomenilo nesebično navdušenje za slovensko književnost, ki se je iz Bčele točilo v srca mladine. Pojavljale so se dijaške "Slavije", pot do Glasnika je bila odprta.

Od tod pa je šlo na dvojce: ena smer je bila Dunajski Zvon (80 letnica ustanovitve in 70

Triglav — "naš skalni car".

letnica prenehanja je letos) — Ljubljanski Zvon, druga je vodila v Dom in svet, ki mu je ustanovitelj Francišek Lampe, umrl pred 50 leti. (O njem je kratko pisal lanski kole-dar.).

S prve poti je kot zrel mož, zaslužen vzgojitelj, človek, ki je po pravici prišel do najvišjih mest v svojem področju, prešel na drugo prof. dr. Fran Detela. Obdaril je našo književnost s povestmi Pegamom in Lamber-garjem, Trojko, Svetlobo in senco, s komedi-jo Učenjak in še s toliko drugimi spisi. De-tela je dragocena pisateljska osebnost: mod-rest in dobrohotni optimizem, lastnosti, ki sta sicer tako težko najti v našem slovstvu, sta se z njim uveljavili in se bosta morali — prav iz njegovih del — nanovo okrepiti.

Iz dominsvetovske usmeritve nam je ome-niti še dva duhovnika "slavjanofila" Jožeta Abrama, prevajalca silnega in opojnega Ukrajince Tarasa Ševčenka ter Ivana Vese-la - Vesnina, tvorca Ruske antologije in pre-pesnitelja Psalmov v najraznolikejših kitič-nih in verznihi oblikah.

Daleč pred temi in daleč pred Prešernom pa stoje na pergamentnih listih zbornika v menckovski knjižnici besede: "Jaz se zagla-goljo zloděju i vsem jeho dělom in vsem je-go lepočam... Věrujo, itd..." besede novega življenja, besede, ki so bile znamenje vsemu resnično dobremu in lepemu v slovenski zgo-dovini, besede, ki je v njih izpolnjevanju po-rok bivanju Slovencev na zemlji in uspeva-nju njih kulture. Tako so brižinski spomeniki ohranili najstarejše slovenske odstavke, v njih pa največje misli, ki jih morejo nadalj-nja stoletja le opisovati in zaljšati, nikoli pa spremeniti.

In tem mislim je posvetil svoje delo Narte Velikonja, pisatelj Otrok, Višarskih polen, Besed, Matere, kulturni in karitativni dela-vec, mož volje, v svojo slavo obsojen in pobit od komunistov, a darujoč vso slavo Tistemu, ki Mu edinemu gre, prav po geslu iz prvega briž. spomenika "Milostivý Bože, Tebě poro-če me tělo i mo dušo i moja slovesa i me de-lo i mo voljo ino vero i moj život".

IV. Najpomembnejši Slovenec — glasbenik se je rodil pred 400 leti v kraju, ki ga zgo-dovinarji še niso čisto nedvoumno ugotovili. Večino nedolgega življenja je Jakob Petelin po stari šegi polatinjen v Gallusa — prebil na češkem in Moravskem. Daljši službi: ka-

pelnik škofa Pavlovskega v Olomucu, potem pa voditelj cerkvenega zbora v Pragi. Veči-na njegovih 517 del so zborovske skladbe za 4, 8, 12, tudi 24 glasov in maše. Dr. Mantua-ni takole ocenjuje Gallusa: "... sodi v vrsto največjih in vodilnih skladateljev in je sa-mostojen, poljuden ter išče novih potov, no-vega izraza".

Poleg tega slavnega sodobnika Palestrine in O. Lassa spada v pregled že med pravniki navedeni Gregor (Gojmir) Krek, ideolog in organizator moderne naše glasbe. Njegova revija Novi akordi (1901—14) so zakladnica klavirskih in violinskih skladb, samospevov in zborov, književna priloga pa tehtnih člankov in kritik. Kot komponist je K. predvsem go-jlil samospeve. Zbrana dela je objavljial pri Glasbeni Matici v letih pred smrtjo.

Dvostopetdeset let teče od rojstva Fr. Je-lovška, enega izmed naših najboljših slikarjev. Živel je največ v Ljubljani, dasi ga je delo vodilo na vse konce Slovenije. Slovel je kot mojster fresk. Poslikal je cerkev sv. Petra v Ljubljani, strop cerkve v Štepanji vasi, žup-no cerkev v Kamniku, romarske cerkve ža-lestne Matere božje na žalostni gori pri Mo-kronogu.

V freskah cerkve na Sladki ogri je za-pustil lastno podobo. Mnogo njegovih del se je pouničilo, za druge spet strokovnjaki ne morejo z gotovostjo reči, da so njegove. Ved-no bolehnega umetnika je štiriinšestdesetlet-nega pobrala smrt sredi dela pri očetih boson-egih avguštincih. Bilo je to v samostanu v "kvadri", ki ji danes nasproti stoji Figovec.

Kot lani smrti se letos spominjamo sto let rejstva Janeza Šubica, romantičnega slikarja prizorov iz cerkvene in svetne zgodovine.

Prevažen dogodek je bila I. slov. umetn. razstava v Ljubljani. Organiziralo jo je ma-lo prej ustanovljeno Umetniško društvo, ki mu je bil duša R. Jakopič, tajnik Fr. Govekar, blagajnik pa I. Grohar. Z razstavo so im-presionisti (predvsem veliki talenti: Jakopič, Grohar, Jama) zmagali celo posmehljivo ne-zanimanje domovine, tako da se odtlej ni bi-lo treba slovenskim slikarjem zatekati v svet, ampak so lahko delali in malo da ne živeli doma. Z drugo razstavo so prišli na dan 1.1902, s tretjo pa, ko so premagali odporno zaspanost oblasti s tem, da so si sami posta-vili paviljon v Tivoliju, 1.1909. Odtlej pa le-to za letom.

Datumi:

Okoli 1.1000. **Bržižinski spomeniki**, prepis dveh obrazcev spovedj in ene pridiže. Izvirnik more segati že v 9. stoletje. Prva novica o najdbi je prišla v svet 1807. En obrazec za spoved je izdal Kopitar 1.1822, vse tri spomenike paruski slavist P. Keppen 1.1827; nato so izšli še večkrat. Najnovejša in najboljša izdaja je Ramovš-Kosova.

1.1550. Rojen na Kranjskem Jakob Petelin-Gallus.

1.1550. Kranjski rokopis.

1.1700. Rojen 4. novembra v Mengšu Franc Jelovšek.

1.1800. Rojen 7. februarja v Idriji Jožef Blaznik.

Rojen 21. marca v Krašnji Jožef Burgar.

Rojen 18. novembra v Ljubljani Andrej Smole.

Rojen 26. novembra na Slomu pri Ponikvi Anton Martin Slomšek.

Rojen 3. decembra v Vrbi France Prešeren.

1.1850. Rojen 29. maja v Begunjah na Gorenjskem Anton Jeglič.

Rojen 14. julija v Kobdilju (župnija Štanjel) Anton Mahnič.

Rojen 20. septembra v Tepanju pri Konjicah Mihael Napotnik.

Rojen 3. decembra v Moravčah Fran Detela.

Rojen v Poljanah v Poljanski dolini slikar Janez Šubic.

Prenehata izhajati mladinski časopis *Vedež* in politični časnik *Slovenija*, ki je imela velik smisel tudi za leposlovje. Na kratko pot pa sta stopila *Ljubljanski časnik* in *Jadranski Slavjan*.

Prva naša slovstvena revija je *Slovenska Čbela*, druga — bolje nadaljevanje prve — pa *Slovenska Bčela*.

1.1875. Rojen 2. februarja v Štanjelu Jože Abram.

Umrl 22. februarja v Pragi Jože Krajnc.

Peričnik — šumeča mavrica.

Rojen 27. junija v Gradcu Gregor Krek.

Rojen 21. julija v Libučah pri Pliberku Radoslav (Jakob) Kušej.

Rojen 19. decembra na Slapu v Vipavski dolini Metod Dolenc.

1.1900. I. slovenska umetniška razstava v Ljubljani.

Umrl 24. septembra v Ljubljani Frančišek Lampe.

Umrl v Trnovem pri Ilirski Bistrici dekan Ivan Vesel.

1.1945. Ubit 25. junija v Ljubljani Narte Velikonja.

Drevje, ki se preveč košati, rodi malo sadja ali pa nič. Tako se godi tudi mladini, ki se baha in bogato vede; le malo ima in malo velja.

Slomšek

RIM JE ZOPET SPREGOVORIL...

Ze večkrat.

V začetku julija letos je kardinalska kongregacija sv. oficija v Rimu izdala odlok, v katerem obsoja komunizem. Ni to prvi odlok sv. stolice o obsodbi komunizma. Saj poznamo na pr. okrožnico Pija XI Divini Redemptoris z dne 19. marca 1937, ki izrečno govori "o brezbožnem komunizmu", kot pravi sama v podnaslovu. Kongregacija sv. oficija pa je že 8. julija 1936 svarila pred tiskom, ki priporoča sodelovanje s komunisti. Takole pravi: "Ob tej priliki sami kardinali opominjajo vernike, da se varujejo kakršnihkoli knjig, dnevnikov, revij in ostalih spisov, ki priporočajo — zlasti pod pretežno sodelovanja pri karitativnem delu — sodelovanje katoličanov s pripadniki komunizma." Sicer pa je cerkev že prej večkrat obsodila komunistični nauk; tako n. pr. že papež Pij IX 1. 1846 in papež Leon XIII 1. 1878. Že nad sto let je torej, kar je sv. stolica komunizem prvič obsodila. Navzlic temu pa je gornji odlok sv. oficija z dne 1. julija 1949 vzbudil v svetu veliko zanimanja. Alij upravičeno?

Zakaj znova.

Vsak oče in mati vesta, kakor tudi vsakdo drug, ki ima opravka z vzgajanjem, da je treba otroka in gojenca večkrat posvariti pred istim napakami in ga opozoriti na iste nevarnosti. Tako mora delati tudi Cerkev, ki je velika vzgojiteljica narodov za nadnaravno življenje. Vzgojitelj svoje opomine ponavlja, kakor razmere naraščajo; opomine vedno bolj natančno opredeljuje. Tako tudi Cerkev.

Zadnji odlok sv. oficija o komunizmu po vsebini ni ves nov, vendar ne moremo reči, da ne prinaša nič novega.

Bil je potreben iz več razlogov. Nekaterim se je namreč zdelo, da se je sv. stolica med zadnjo svetovno vojno odmaknila od radikalnega stališča, ki ga je zavzel nasproti brezbožnemu komunizmu papež Pij XI v znani okrožnici Divini Redemptoris. Govorili so že, da so bile papeževe besede iz omenjene okrožnice, ki so prepovedovale kakoršnokoli sodelovanje s komunizmom, nekam prenačljene in

premalo premišljene, in da jih zato ne gre jemati po črki. Tudi pri nas doma v Sloveniji so se slišali taki glasovi. Še celo v begunstvu se je nekaterim vzbujala misel, če morja le nismo jemali besede papeža Pija XI preveč dobesedno. Slišala se je beseda, da smo slovenski katoličani preveč "načelni" in radikalni, premalo diplomatični. Glejte, so govorili, sedanji papež Pij XII molči in ne ponavlja besed svojega prednika... Kakor da bi moral papež govoriti, kadar bi mi hoteli, ali da bi moral vsak papež znova vse obsoditi, kar je obsodil že njegov prednik, ker bi sicer prejšnje obsodbe izgubile veljavo.

Drugič je bil odlok potreben, ker so bili nekateri škofje, zlasti v Italiji, zadnja leta prisiljeni, da so izdajali konkretne obsodbe komunizma. Pa so zopet začeli nekateri take cdloke napak tolmačiti; razlikovati so hoteli nad škofi: nekaj da jih je proti komunizmu, drugi pa riso. Pariški nadškof da sprejema "od komunistov ponujeno roko" severnoitalijanski škofje pa ne.

Tretji razlog za odlok pa je bil ta, ker je bilo treba na avtoritativen način rešiti nekatera vprašanja, ki so v zvezi s prejšnjimi obsodbami, komunizma in s splošnimi cerkvenopravnimi določbami.

Odlok sv. oficija je vzbudil, kakor vemo, veliko pozornost. Svetovno časopisje ga je prikazovalo na različne načine. Tudi razlagati so ga začeli različno.

Da si bomo na jasnem, kako je prav za prav s tem odlokom in njegovo vsebino, si v naslednjem najprej oglejmo njegovo besedilo nato pa kratko strokovno razlago.

ODLOK SE GLASI:

"Tej najvišji sv. kongregaciji so bila predložena naslednja vprašanja:

1. ali je dovoljeno vpisati se v komunistične stranke ali jih podpirati;
2. ali je dovoljeno izdajati, širiti ali brati knjige, revije, liste ali letake, ki podpirajo komunistični nauk ali delovanje komunistov, in ali je dovoljeno pisati vanje;

3. ali se morejo pripustiti k sv. zakramentom verniki, ki so zavestno in svobodno izvršili dejanja, ki se omenjajo pod št. 1 in 2;
4. ali zapadejo verniki, ki izpovedujejo materialistični in protikrščanski nauk komunizma, in zlasti tisti, ki ga branijo in širijo, že s samim dejanjem sv. stolici na poseben način pridržanemu izobčenju kot odpadniki od katoliške vere.

Njihove Eminence kardinali, ki imajo dolžnost skrbeti za vero in pravnost, so na plenarni seji v torek 28. junija 1949 odločili, potem, ko so slišali mnenje prečastitih gospodov svetovalčev, da je treba odgovoriti takole:

na prvo vprašanje: Ne, zakaj komunizem je materialističen in protikrščanski, in njegovi voditelji se dejansko kažejo, čeprav z besedo včasih govore, da ne napadajo vere, kot nasprotnike Boga, prave vere in Cerkve Jezusa Kristusa;

na drugo vprašanje: Ne; stvar je prepovedana po samem pravu (prim. Kanon 1399 cerkvenega zakonika).

na tretje vprašanje: Ne; skladno z rednimi načeli o odrekanju zakramentov tistim, ki nimajo potrebnih dispozicij za njih prejem;

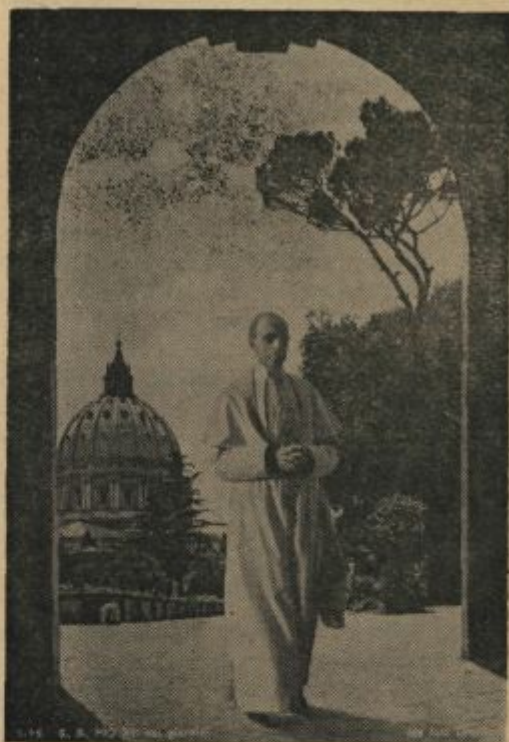
na četrto vprašanje: da

Naslednji četrtek, 30. istega meseca in leta, je sv. oče Pij XII v redni avdienci, ki jo je dovolil Ekscelenci prečastitemu gospodu Asesorju sv. oficija, odobrjal to določbo Eminenc kardinalov, ki se mu je predložila, jo potrdil in ukazal objaviti v uradnem listu Acta Apostolicae Sedis."

Pedro Vigorita
notar najvišje sv. kongregacije
sv. oficija.

R a z l a g a .

Odlok obsega štiri predložena vprašanja in odgovore, ki so jih na nje dali na plenarni seji kardinali, člani kongregacije sv. oficija. Te odgovore je potem papež potrdil in jih ukazal objaviti v uradnem listu sv. stolice. Kardinalska kongregacija sv. oficija ima za nalogo varovati, kot pravi kanon 247 § 1 cerkvenega zakonika, "verski in нравni nauk". Po svoji nalogi je prva med kardinalskimi kon-

Papež Pij XII. v tišini vatikanskih vrtov.

gregacijami, ki so zborna oblastva papežu v pomoč pri vladanju Cerkve. Vprašanja so pri kongregaciji sv. oficija natančno preučili; nato pa so nanje kardinali, člani te kongregacije, na svoji plenarni seji kratko in jasno odgovorili.

Prvo vprašanje: vstop v komunistično stranko.

Po odgovoru na prvo vprašanje ni dovoljeno vpisati se v komunistično stranko ali jo podpirati. To pomeni: kdor se prostovoljno vpiše v komunistično stranko, ali kdor jo prostovoljno podpira, čeprav sam vanjo ne vstopi, greši smrtno.

Komunistična stranka ima namreč brezbožno ideologijo in deluje proti Bogu, veri in Cerkvi, čeprav komunistični voditelji včasih govore, da ni tako. Kdor se torej prostovoljno vpiše v komunistično stranko ali jo podpira, ta ji pomaga pri njenem brezbožnem delovanju. Delovanje brezbožnikov, kakor tudi sodelovanje pri njem pa je brez dvoma v popolnem nasprotju z vsako vero v osebnega Boga, kaj šele s krščansko vero. Je greh proti prvi in drugi božji zapovedi.

Če pa se kdo vpiše v komunistično stranko le prisiljen, le zato, ker mu grozi veliko zlo, če se le vpiše, a sam ne odobrava komunističnega brezbožnega delovanja in tudi pri njem naravnost ne sodeluje, ne grešji s tem, ker se je vpisal v to stranko.

Ali je greh vpisati se v socialistično stranko? Treba je razlikovati, ker se različne socialistične stranke. Če socialistična stranka izpoveduje materialistični svetovni nazor in napada vero ter Cerkev, je vpis vanjo prav tako nedovoljen, kot vpis v komunistično stranko.

Komunistična stranka katoličanom ni prepovedana zaradi svojega gospodarskega, političnega ali nacionalnega programa, marveč zaradi svoje osnovne materialistične ideologije in zaradi svojega nasprotovanja veri, ideji Boga in Cerkve.

Drugo vprašanje: literatura, ki podpira komunizem.

Po odgovoru na drugo vprašanje je izdajanje, širjenje in branje tiska, ki podpira komunistični nauk ali delovanje, prepovedano po obeh določbah cerkvenega prava.

Ker knjige in časopisi, kot vsakdo ve, na ljudi zelo vplivajo, je naravno, da hoče Cerkev svoje vernike zavarovati pred vplivom tekeva tiska, ki bi škodoval njihovim dušam. Zveličanje duš je namreč nad vse resna zadeva, prav za prav edina resna zadeva na svetu. "Kaj pomaga človeku, če vse pridobi, na svoji duši pa škodo trpi". Tisk pa utegne povzročiti duši in ne samo eni, marveč dušam stotisočev ogromno škodo, ki se navadno ne da več popraviti. Zato je razumljivo, da Cerkev določena vrste tisk svojim vernikom prepoveduje. Pred škodo, ki bi ti jo povzročil slab tisk, se namreč obvaruješ le tako, da ga ne bereš.

V kan. 1399 cerkvenega zakonika se naštevajo v enajstih točkah knjige in spisi, ki jih Cerkev prepoveduje. Sem spadajo med drugimi: knjige, ki skušajo izpodkopati temelje vere; knjige, ki namerno napadajo vero ali nraavnost; knjige, ki napadajo ali smešijo kako katoliško dogmo ali branijo od Cerkve obsojeno zmoto; knjige, ki skušajo podreti cerkveno disciplinò; ki namerno sramote cerkveno hierarhijo; ki zagovarjajo razporoko; ki namerno obravnavajo, pripovedujejo ali uče opolzke in nesramne stvari.

Lahko je uvideti, da tisk, ki zagovarja ko-

munistični nauk ali komunistično delovanje, očitno spada pod gornjo določbo. Ali morda ne zagovarja ta tisk materialističnega svetovnega nazora, ki je zanikanje Boga? Ali ne izpodkopa temeljev vere v Boga? Ali ne napada vere? Ali ne smešji tolikokrat katoliški dogem? Ali ne sramoti papeža? Ali ne zmerja škofov? Ali ne zagovarja grobega naturalizma v morali?

Cerkev torej prepoveduje tisk, ki zagovarja komunistični nauk in delovanje. Prepoveduje ga po splošnem zakonu o prepovedi knjig. Komunistična literatura kot taka dosedaj ni prepovedana s kakšnim posebnim zakonom, marveč velja zanjo le splošni cerkveni zakon. Gornji odlok kongregacije sv. oficija pa avtentično pove, da je ta tisk navadno takšen, da spada pod cerkveno prepoved v kánonu 1399.

Kakšen učinek pa ima cerkvena prepoved knjig? Kánon 1398 § 1 cerkvenega zakonika določa o tem takole: "Prepoved knjig ima za učinek, da se knjige brez pristojnega dovoljenja ne sme ne izdati, ne brati, ne obdržati, ne prodati, ne v drug jezik prevesti in na noben način drugim dati".

Tiska torej, ki zagovarja, širi ali podpira komunistični nauk ali delovanje komunistov, kristjani ne smemo brati, kupovati, imeti pri sebi ali ga drugim posojati in prodajati. Prepovedano je vse to pod smrtnim grehom. Če pa ima kdo pameten razlog za to, da bi kako tako knjigo ali spis bral, naj se obrne na škofijsko kurijo po dovoljenje.

Tretje vprašanje: pripuščanje k zakramentom.

Duhovniki smejo deliti zakramente le takim osebam, ki so za prejem zakramenta pravilno razpoložene. Kdor na primer ne kaže kesanja, ali se noče poboljšati, ali noče odpraviti bližnje grešne priložnosti, ali pohujšanja, ki ga daje, noče odpraviti, ne more dobiti odveze pri spovedi.

Po splošnih pravilih, ki veljajo za pripuščanje javnih grešnikov k zakramentom, se morajo ravnati po odgovoru na to tretje vprašanje duhovniki tudi takrat, kadar želijo prejeti kak zakrament oseba, ki se je pregrešila zoper odločbe v prvem ali drugem vprašanju.

Kder torej noče zapustiti komunistične stranke, v katero je prostovoljno vstopil, ne more dobiti odveze pri spovedi. Prav tako je ne more dobiti tisti, kdor noče prenehati s

podpiranjem komunistične stranke, ali kdor noče opustiti tiska, ki je prepovedan, kakor smo zgoraj videli.

Četrto vprašanje: izpovedovanje materialističnega komunističnega nauka.

Razlikovati moramo med grehom in kaznivim dejanjem v Cerkvi. Kaznivo dejanje v Cerkvi je tak na zunaj storjen smrtni greh, za katerega je Cerkev zagrozila s kaznijo. Vsak smrtni greh torej še ni kaznivo dejanje. Samo prestop cerkvene norme, ki grozi s kaznijo, je cerkveno kaznivo dejanje.

Prostovoljni vpis v komunistično stranko je smrtni greh, kakor smo videli, ni pa cerkveno kaznivo dejanje. Prav tako je samo greh, ne pa tudi kaznivo dejanje, prostovoljno podpiranje komunistične stranke ali branje ter širjenje tiska, ki podpira komunistični nauk ali delovanje komunistov.

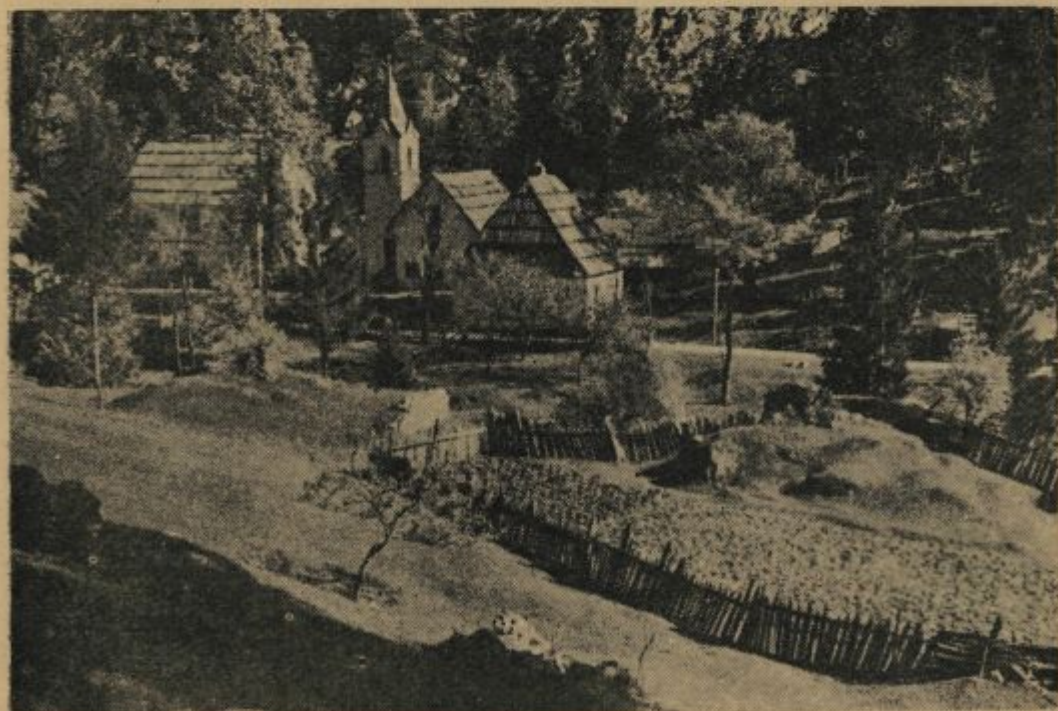
Drugče pa je s tistim, ki v komunizmu deluje aktivno. Po odgovoru na gornje četrto vprašanje je namreč izpovedovanje materialističnega in protikrščanskega komunističnega nauka, zlasti pa še branjenje in širjenje tega nauka ne samo smrtni greh, marveč tudi cerkveno kaznivo dejanje, ki ga

zadene ista kazen kot odpad od vere. Za odpad od vere pa je v kánonu 2314 § 1 cerkvenega zakonika zagrožena kazen cerkvenega izobčenja.

Zapade pa storilec temu izobčenju takoj, ko je to kaznivo dejanje izvršil. Se ne zahteva, da bi mu cerkveni sodnik ali predstojnik še le moral naložiti kazen. Že s samim dejanjem, kakor pravimo, zapade izobčenju.

Izobčenje preneha le z odvezo, ki jo podeli cerkvena oblast. Glede na to, kdo more dati odvezo od izobčenja, razlikujemo več vrst izobčenja. Včasih ni izobčenje nikomur pridržano; takrat ga more odvezati vsak spovednik. Včasih pa je izobčenje pridržano krajevnemu škofu, včasih pa sv. stolici. V teh primerih moreta dati odvezo le škof ali sv. stolica, kakor ja pač pridržano. Sv. stolici pa more biti izobčenje pridržano na tri načine, ki se imenujejo preprosti, posebni ali prav posebni način. V primeru, ki ga obravnavamo, gre za izobčenje, ki je sv. stolici na poseben način pridržano.

Izobčenje, ki zadene takoj, ko je kaznivo dejanje izvršeno, se imenuje vnaprej izrečeno izobčenje. Odgovor na gornje vprašanje

Ob izviru Soče v Trenti.

torej pove, da zapadejo tisti, ki izpovedujejo materialistični in proti krščanski nauk komunizma, zlasti pa tisti, ki ta nauk branijo in širijo, kot odpadniki od katoliške vere naprej izrečenemu cerkvenemu izobčenju, ki je sv. stolici na poseben način pridržano.

Izobčenje zadene, prvič tiste, ki izpovedujejo materialistični in proti krščanski nauk komunizma. Kdor bi izpovedoval le gospodarski ali politični komunistični nauk, bi zato še ne zapadel izobčenju. Kdor pa izpoveduje komunizem v bistvu, kakršen je, zapade izobčenju. Izpovedovati se pravi priznavati v besedi, pismu ali dejanju. Še hujše kot izpovedovanje je brenjenje in širenje. Zato zapade izobčenju tudi tisti, ki ta komunistični nauk brani in širi.

Sama pripadnost k komunistični stranki še ne zadišča za izobčenje, pa se tudi ne zahteva. Izpovedovati, braniti ali širiti materialistični komunistični nauk more tudi tak, ki sam ni vpisan v komunistično stranko. V komunističnih strankah pa so brez dvoma tudi taki zgolj pasivni ali nezavadni člani, ki ne izpovedujejo materialističnega in protikrščanskega komunističnega nauka.

Zakaj so izobčeni tisti, ki izpovedujejo materialistični nauk komunizma.

Po kân. 2314 § 1 cerkvenega zakonika zadene izobčenje vse odpadnike od krščanske vere. Materialistična ideologija komunizma pa je popolno zanikanje krščanstva in vere. Komunist ne more biti kristjan, in kristjan ne komunist. Krščanstvo uči o sebi, da je od osebnega Boga samega razodeta vera, po Leninovem uradnem nauku komunizma pa je vera le opij za ljudstvo, sredstvo, ki so si ga gospodarsko močnejši sloji izmislili, da bi lažje izkoriščali gospodarsko slabejše.

Lahko je uvideti, da je prepričan komunist nujno odpadnik od krščanske vere. Gornji odlok sv. oficija v svojem odgovoru na četrto vprašanje ni uvedel izobčenja za one, ki izpovedujejo, branijo ali širijo materialistični in protikrščanski nauk komunizma, marveč je prav za prav le avtentično pojasnil, da taki ljudje objektivno spadajo med odpadnike od krščanske vere.

Izobčenje je huda cerkvena kazen. Z njim Cerkev vernika izključi iz zunanega občestva vernih. Tak izključen vernik ne more biti deležen onih duhovnih dobrot, ki jih je Kristus Cerkvi izročil in ki jih je Cerkev sama uvedla. Ker se izobčeni teh dobrot ne mo-

re udeleževati, je njegovo večno zveličanje v veliki nevarnosti.

Je pa izobčenje zdravilna kazen. Zato Cerkev izobčenca takoj odveže od izobčenja, če neha biti trdovraten.

Zakaj je gornji odlok sv. oficija pomemben.

Iz zgoraj povedanega lahko spoznamo, kaj je odlok sv. oficija z dne 1. julija 1949 prinesel novega in v čem je pomembnost. Preglejmo še enkrat njegova vprašanja in odgovore!

V odgovoru na prvo vprašanje odlok jasno pravi, da ni dovoljeno vpisati se v komunistično stranko ali jo podpirati. Ali je doslej bilo dovoljeno? Tudi ne, za tistega, ki je vedel, kaj je komunizem. Pomembnost odloka je v tej točki v tem, da avtentično pojasnjuje, da so komunistične stranke takšne, da že po naravnem pravu nikomur ni dovoljeno biti njihov član ali jih podpirati.

V odgovoru na drugo vprašanje imamo avtentično pojasnilo, da ni dovoljeno brati in širiti tiska, ki podpira komunistični nauk ali delovanje. Za tiste, ki so poznali ta nauk, je bilo že do sedaj to prepovedano. Pomembnost odgovora je v tem, da je avtentično opozoril, da spada te vrste tisk pod prepoved v kân. 1399.

Pomembnost odgovora na tretje vprašanje je v tem, da opozarja zlasti dušne pastirje in spovednike, kako se jim je ravnati, kadar bi želeli prejeti zakramente taki, ki podpirajo komunističen nauk ali berejo tisk, ki ga zagovarja. Stvarno so se morali že doslej tako ravnati. Očividno pa je, da se vsi niso tako ravnali. Zaradi tega je tudi bilo vprašanje predloženo.

Po odgovoru na četrto vprašanje je avtentično pojasnjeno, da spada tisti, ki izpoveduje materialistični in protikrščanski nauk komunizma, med odpadnike od krščanske vere in ga zato zadene cerkvena kazen, ki je zagrožena za odpad od vere.

Pomembnost odloka torej ni v tem, da bi uvedel kake po vsebini nove določbe, marveč v tem, da je avtentično opozoril in pojasnil, da se morajo na pripadnike materialističnega komunističnega nazora in člane komunističnih strank in njih podpiralce uporabljati splošna cerkvena načela in pravne določbe.

Noben katoličan si odslej ne more več zakrivati oči, se izgovarjati in opravičevati. Rim je zopet spregovoril...

VETER S PAMPE

S strahom in spoštljivo vedečnostjo sem poslušal prve besede o vetru. O vetru, ki bo naš veter, ko se konča dolgo potovanje.

"Ta burja, da bi je ne bilo!"

Le psovke. Dobra nič, o tisoč lepota nič, nič toplega o tem vetru, ki ga je Bog ustvaril, ki sinove te zemlje iz otopelosti budi!

Skrivnostno tih postaja veter na vse to. Smeji se ubogim računarjem, ki jim nikoli ni vsem vse prav, igra se, besni kadar mora, je silen in krotak, rezek in domač, počasen, hiter, nagnjiv...

Naš veter.

Vleče čez pampo in poje nam svojo zavito vižo ves božji dan.

Poslušaj ga iz sobe, za mizo sede, čakaš... čakaš kaj ti bo nedopovedljivega prinesel. Zdaj... zdaj... ure in ure... zdaj... Hrepenenje vliva pesem. Močnejše, spet tiše... kaj bo dal? Ne še... morda...

Doma je ječal in stokal, divjal malo

kdaj. Tu se zažene v štiri, šest glasov, buta in gospoduje. Je postavljen čez vse te ravnine. Peha oblake prahu in peska za obzorje. Nebo odgrinja, zagrinja in se igra s soncem. Za njim stegujejo neplodna poprova drevesa svoje gibke veje. Mahajo mu kakor v pozdrav, se sklanjajo, šume v nerazumljivi govorici. Ustreči mu hočejo s tem, onim, kakorkoli, kajti ni krut vladar. Privlači z neznano silo.

Če ga gledaš skozi okno, s svojo veličastnostjo tudi tvoj pogled zajame. Vse hiti, se vrti v jadrnem plesu in beži. Rad bi še ti... sili te, da bi se predal tej začarani lepoti in se izgubil v daljini. Preveje ti dušo, odtrga od dela. Zdrzneš se, ko te volja pokliče nazaj.

A kdo bi mogel povedati, kaj je tisto, kar privlači? Z vetrom se je vendar tudi boriti lepo. Glej ljudi na cesti: zavijajo se v zvihrane suknje, naprej so sklonjeni, oko v oko z vetrom in mu kljubujejo. Papirčki in smeti beže mimo z neusmiljeno naglico. Sunki za-

Čreda pod Jalovcem (2.645 m)

našajo. Zmagujejo samotni pešci, vsi žarečih obrazov, čeprav jih oči skele.

Razigran stojim na terasi in se držim za ograjo. Vra narava valovi. Oblaki spejo v dve smeri: tanka zgornja plast je kakor tenčica, kakor gladina velikega morja, spodnja pa kakor neskončna mreža polna rib, ki jih je ribič zajel, pa se mu mudí, da jih čimprej spravi na varno. Veter se v blaznem diru podi proti jugu in vozi mrharje na Suho reko.

Skušam se pripraviti do pomenka, a je kakor otrok; čeblija, piha v uho, la-se mrši, gre, pride, se zaleti, poboža. Noži bele cvetke in pisane... misli... na dom, na mater. V vrtincu vihra preteklost, razbiraš bodočnost... vidiš svojo pot... znanci, prijatelji, spomin na ljube kraje, vse vstaja in izginja, da boli in hladi, da kuje... Si vztrajal ob vsem tem? Boš še vnaprej? K umiku te hoče prisiliti piš.

Oj, veter iz pampe! K odpornosti in kljubovanju si'š ter v istem hipu sam daješ veselje in moč zanj. V življenju ni tako: tam le nasprotujejo, odpora si nihče ne želi. Zakladi se odpirajo, samo da molčiš, ko bi ne smel. Veter je uganka kot tujec, preprost kot starejši brat.

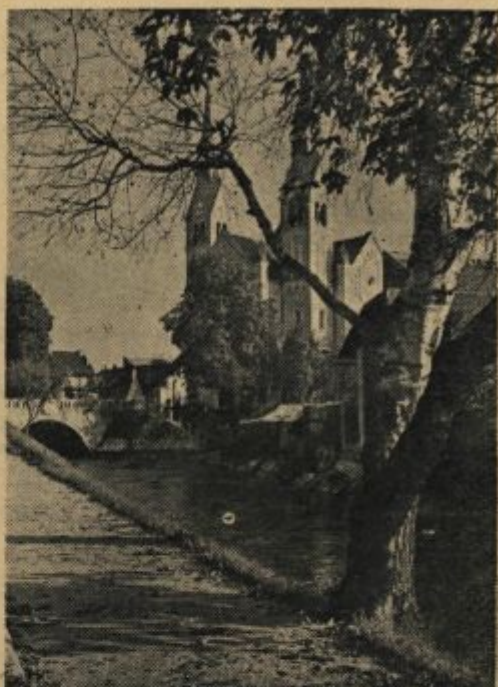
Poje svojo vižo ta veter. Brunda v čas in piska skozi trnjevo goščo. Včasih je razposajen in tedaj meče pampa okl-ščke za njim.

Danes se je sprevrgel. Postala je silno mehka njegova dlan. Najel je v sose-ⁿⁱni deželi dež. Pomaga sam, da se vse dobro razmoči. Prepeljava vodene megle in skrbno pazi, da bo pravičen: o-^atu manj, pastirievim njivam več. Vidi se, da ima rad svojo zemljo.

Umiva sonce in nebo, da sta čistejša. Pozdravlja usehlo listje. Poprime tu, dregne v češmin, zatrobi v razbitino zagorelega gauča. Živina moka pomladi v pozdrav. Peket konjskih čred postaja isker.

Nov veter polni pljuča z novim zagonom.

Ljubeznivo gladi gola brekova drevesa. Kar ržnata rdečica jih obliva, tako jim dobro dene. Diha življenje v gosto grmovje, travi daje zdravo bar-

Ljubljana — Trnovo

vo. Hodi kakor slikar, kane na cvetko malo modrega, prebarva žive meje, skale znova po-ivi. Še bodoči akaciji se pozna prerojenje...

Tak je naš veter. Trd kot življenje, dober kot srce, krepak kot junak, lep, če hočeš njegovo lepoto videti in slišati.

Naš veter — pesem naše narave.
Odsvit večnega Boga.

Hudo boli čustvo osamelosti. Zakaj ljudje smo navzani drug na drugega, in nesrečnež je odljudnik, dasi nikdar ne brez svoje krivde. Bistro naj pregleda svojo dušo in zapazil bode v skritem kotu čepečo ničemurnost, ki mu šepeče, da je on mnogo boljši od drugih; in čó je tako moški, da jo iztira, bo zagledal za njo kup svojih napak; in dasi so morebiti manjše od tujih, vendar ne bo videl več samo tujih; kakor nam hribci, ako stoje blizu nas, zastavljajo razgled celo na visoke gore".

★

Huda reč je politika, če človek ne ve natančno, odkod vleče sapa. Prenagli se lahko pri najboljši volji in zabrede takorekoč po nedolžnem.

Detela.

Spomin na Dr. Antona Korošca ob desetletnici njegove smrti

Smrt dr. Antona Korošca pred desetimi leti (14. dec. 1940) je bila žalni preludij k slovenski tragediji. Kdo se ne spominja onega nrzlega decemberskega dne, ko je Ljubljana zavita v črnino polagala v grob zemske ostanke svojega velikega voditelja? Huje ko strupen mraz po kosteh, je pekoča žalost in zaskrbljenost kljuvala v srcih. Slovenci so se čutili kakor družina, ki je nenadno izgubila srbnega očeta.

Po Evropi je plamtela nova vojska. Tudi čez slovensko ozemlje so že legale temne senec. Črne slutnje so glodale v srcih vseh in strah, da se bliža ura, ko bo slovenski rod izročen v roke svojim sovražnikom in se bo nad slovensko zemljo razbesnel vihar, ki sta ga oba velika narodna voditelja, škof Jeglič in dr. Korošec slutila in pred smrtjo napovedovala.

In je res prišlo in udarilo po nas tako strašno, da je v svojem jadu slovenski človek blagrovao one, ki so v grobovih, ko še za sebe sredi brezdanjih strahot ni videl druge rešitve, kakor hladno smrt pod zeleno rušo.

Deset let ni dolga doba, a v trpjenju se vleče kot vekovi. In tako se nam zdi, da je zelo daleč tisti čas, ko smo hodili na Koroščeve shode in slavili Koroščeve proslave. Kakor odmev daljne pesmi je spomin na stadion, na morje slovenskega ljudstva, ki je valovilo v pozdrav svojemu ljubljenu voditelju...

Ob desetletnici njegove smrti bi Slovenci, ob drugih časih, brez dvoma imeli že obširen prikaz življenja in dela tako pomembnega moča, kakor je v naši zgodovini dr. Anton Korošec. Nekateri so skušali podati že kritično oceno Koroščevega dela. Pričujoči članek tega namena nima. Hoče poživiti le na skromen način spomin na našega voditelja, s čigar imenom je najtesnejše združen narodni in politični razvoj Slovencev v prvih štirih desetletjih našega veka.

* * *

Dr. Anton Korošec (rojen 12. maja 1872 v Biserjanah pri sv. Juriju ob Ščavnici) nastopi v slovenski politični javnosti od časa, ko se narodno vodstvo več ne zadovolji s samo

Dr. Anton Korošec ob 20 letnici osvoboditve naroda iz tisočletnega robstva.

zahtevo po upravni združitvi vseh slovenskih pokrajin v eno samo upravno enoto z Ljubljano kot središčem, ampak ko vidi rešitev slovenskega vprašanja le v zvezi z jugoslovanskim vprašanjem. Ako imamo to pred očmi, potem lažje razumemo ves političen razvoj in delo dr. Korošca.

Po eni strani je germanizacija slovenskega ozemlja, posebno Koroške in Štajerske, s pospešeno hitrico napredovala. Nasilje nemških nacionalističnih oblastev nad Slovenci je postajalo bolj in bolj krivično in brezozbirno. Ni bilo veliko upanja, da bi Slovenci sami, kljub žilavemu odporu proti nemštvu in nemškutarstvu, mogli vzdržati pred germanskim navalom. Po drugi strani pa je jugoslovansko vprašanje posebno z aneksijo Bosne in Hercegovine 1908 leta stopalo vedno bolj v os-

predje in zadobilo že splošen evropski pomen. Umljivo, da so se slovenski politiki ozirali na jug, od koder so edino mogli pričakovati zaveznikov. Rešitev jugoslovenskega vprašanja naj bi prinesla tudi izpolnitev slovenskih teženj po združenju. Vsi vodilni slovenski politiki te dobe, z dr. Šušteršičem, dr. Krekom in dr. Korošcem na čelu, so vprašanje Zedinjene Slovenije vezali na rešitev jugoslovenskega vprašanja. Dr. Šušteršič je v poletju 1909 predložil avstrijskemu prestolonasledniku Francu Ferdinandu načrt trializma za ustanovitev jugoslovenske države v okviru monarhije, a dr. Korošec je istega leta kot predsednik Slovenskega kluba v graškem deželnem zboru zahteval združitev slovenskega dela Štajerske in Koroške z ostalimi jugoslovanskimi pokrajinami v eno upravno celoto.

Vendar pa je misel, da bo jugoslovansko vprašanje mogoče rešiti v avstrijskem okviru, vedno bolj plahnela spričo splošnega političnega razvoja v Evropi. Pred vsem bodi povdarjeno, da so trialistični zamisli nasprotovali skoro vsi odločilni politični činitelji dvojne monarhije. S sarajevskim atentatom (1914) pa je trializem itak zadobil smrtni udarec. Nerazumevanje Avstro-Ogrske za slovenske in hrvaške politične težnje je že samo po sebi navajalo k rešitvi jugoslovenskega vprašanja izven dvojne monarhije, posebno po Balkanski vojni (1912), ko so se balkanski narodi otresli turške nadoblasti in je posebno Srbija po zmagi nad Bolgari (1913) postala pomemben političen činitelj na slovanskem jugu. Svetovna vojska je nakazan razvoj samo pospešila. Nemci so vojno oklicali za spopad med germanstvom in slovanstvom. Naumannov načrt samonemške Srednje Evrope je jasno pokazal, kakšna usoda čaka predvsem Slovence ob nemški zmagi. Ko je prisiljen po razvoju dogodkov na bojiščih, cesar Karel sklical v maju 1917. državni zbor, so na Krekov predlog v "Jugoslovanskem Klubu" zbrani poslanci sklenili v slovesni izjavi ponoviti svoje državnopravne zahteve. Tako je prišlo do majniške deklaracije, ki jo je 30. maja 1917 prebral predsednik Kluba dr. Korošec v dunajskem parlamentu in ki zahteva "združitev vseh, po Slovencih, Hrvatih in Srbih naseljenih predelih monarhije v eno, samovladno in na demokratski osnovi zgrajeno državno telo". Avstrijski okvir je bil tedaj omenjen le, da je bilo v času vojske omogočeno deklaracijsko gibanje.

Jugoslavija torej, da se v njenih mejah izpolni stoletna zahteva Slovencev po združenju Sloveniji. Jugoslovanska politika, da se Slovincem omogoči narodni obstoj in življenje. Čeprav je bil dr. Janez Krek glavni ideolog te politike, je bil dr. Korošec njen spretni realizator. Tej politiki je dr. Korošec ostal zvest do smrti.

Kaj naj bi Slovenci ob tistem usodnem zgodovinskem razdobju sicer storili? Ostati pri Avstriji, ki jih je tlačila, pa je med svetovno vojno zunanje in notranje dozorela za razpad in bi neizbežno propadla tudi ko bi jo Slovenci hoteli ohraniti pri življenju? Res je cesarski manifest 16. okt. 1918 obljubljal preureditev monarhije tako, "da postane po volji svojih narodov zvezna država, v kateri tvori vsak narod na ozemlju, kjer je naseljen svojo lastno državnost". Toda Slovani niso mogli zaupati Nemcem, ker so videli v njih popuščanju le manever, ki naj bi rešil, kar je bilo že izgubljeno. Posebno pa Slovenci niso mogli verjeti v iskrenost cesarjeve obljube, ker je le nekaj mesecev prej (4. maja 1918) ministrski predsednik Seidler izjavil, da sicer ni izključeno, da bi se ustanovila jugoslovanska država, da pa na noben način morebitna Jugoslavija v okviru monarhije ne bo obsegala slovenskega ozemlja, ki leži Nemcem na poti do Jadranskega morja. Tudi Seidlerjev naslednik Hussarek je še 30. julija pri avdijenca škofa Jegliča najodločnejše odklonil slovenske zahteve. Povrhu bi pa cesarski manifest, tudi ko bi se po črki izvedel, le deloma rešil slovensko narodno vprašanje, ker je bil iz reformnega načrta izvzet Trst z okolico, ki naj bi dobil poseben statut.

V kasnejših letih, ko nam tako zaželjena Jugoslavija ni bila vedno dobra mati, smo večkrat slišali očitke, da bi moralo slovensko politično vodstvo ob razpadu Avstrije po načelu narodne samoodločbe, ki so ga oklicali zmagoviti zavezniki, zahtevati lastno slovensko državo brez vsake vezanosti na ostale južnoslovanske narode — Ni nam znano, če je bil v tistem času kdo od slovenskih politikov, ki bi predlagal tako rešitev in prav tako ni mogoče reči, ali bi mu slovenski narod sledil. Bilo je splošno prepričanje, da bo v Jugoslaviji Slovincem zagotovljen nemoten naroden razvoj, a da bi slovenska država zaradi svoje šibkosti ne mogla uveljaviti svojih teritorialnih zahtev napram sosedom in ne obdržati svojega nacionalnega ozemlja, ker bi po-

stala hiter in lahek plen premočnih, grabežljivih sosedov.

* * *

V času veselja nad zedinjenjem je Slovence iz prvega početka bilo primešanega mnogo pelina. Prvič je četrtnina Slovencev ostala pod tujcem izven novih državnih meja. Drugič pa se je narodno zedinjenje 1. decembra 1918 izvedlo mimo navodil Narodnega Veča v Zagrebu, ki je fungiralo kot suverena oblast države Slovencev, Hrvatov in Srbov za ozemlje bivše monarhije in mimo njenega predsednika dr. Antona Korošca, ki se je tedaj mudil v Švici in je z zastopniki Jugoslovanskega odbora ter Pašičem kot predsednikom srbske vlade v emigraciji sklenil Ženevski pakt, ki naj bi bil osnova za pravo enakopravnost države: Za Srbe Jugoslavije v bistvu ni bila več kot razširjena Srbija, Hrvati in Slovenci pa so zahtevali popolno enakopravnost brez vsake nadvlade s srbske strani. Korošec, ki se je 20 let v Avstriji boril proti temu, da bi se Slovenci utopili v germanskem morju, je kot vodja večine Slovencev naenkrat stal pred novo, še težjo nalogo. Boriti se je bilo treba proti belgrajskemu političnemu, gospodarskemu in kulturnemu centralizmu, proti "jugoslovenstvu", ki je pod pretvezo državne enotnosti skušalo prečanske dele države zlititi s srbstvom in izpodkopati slovensko in hrvaško narodno samobitnost. Več kot 20 let je Korošec

vodil to borbo za slovensko samobitnost v novi državi, ob neprestani opoziciji med Slovenci samimi, z neenakimi sredstvi in močmi in mnogimi bridkimi peripetijami.

V parlamentarnih debatah o načrtu ustave je parlamentarno zastopstvo SLS pod Koroščevim vodstvom že 1921 predložilo Vesničevi vladi uvedbo federalizma kot dejanskim razmeram mlade države najbolj primerno rešitev. Vendar je bila sprejeta z odločilno pomočjo slovenskih demokratov in kmetijcev 28. junija 1921 centralistična vidovanska ustava s pičlo nadpolovično večino. V boju zoper vidovansko ustavo so Slovenci pod Koroščevim vodstvom zahtevali "avtonomijo", ker je bil političen pritisk tolik, da ustavnopravno bolj določene načrte ni bilo varno javno terjati. V boju za samoupravnost je Korošček položaj in ugled stranke, ki ji je načeloval, doma v Sloveniji in v državi bolj in bolj rasel. Že v volitvah 1923 je SLS dobila za svoj avtonomistični program tri četrtine slovenskih volilcev. Korošček je mogel spet govoriti kot predstavnik slovenskih narodnih teženj.

Po usodnih streljih v belgrajski skupščini 1928 je razdvojenost med Belgradom in Zagrebom začela že resno ogrožati obstoj same države. Med Hrvati je vrelo, v belgrajskih krogih se je načenjalo vprašanje "amputacije" Hrvatske in Slovenije. Ko je notranjepolitična kriza dosegla svoj višek, je kralj Alek-

Jezersko — del osvobojene Koroške.

sander dr. Korošcu — prvič prečanu — zaupal sestavo vlade, v kateri je Korošec obdržal tudi notranje ministrstvo. Korošec je vedel da je osnovno zlo v centralistični ustavi. Hotel je zato spremembo ustave v trialističnem smislu: država naj bi se razdelila na srbsko, hrvaško in slovensko banovino, skupni parlament pa naj bi se sestavil iz odposlancev banovinskih odborov. Toda zaradi odpora srbskega krila koalicijske (Vukičević-Davidović) reforme ni bilo mogoče izvesti. Koroščeva vlada je morala odstopiti, nakar je Aleksander 6. januarja 1929 z državnim udarom odpravil vidovdansko ustavo, razpustil parlament, kmalu nato tudi stranke in uvedel osebno diktaturo.

Na osebno prošnjo kralja je Korošec ostal kot minister v novi vladi generala Petra Živkovića v upanju, da mu bo dana možnost vplivati na obliko nove ustave. Toda leta (delo Milana Srškića) je bila oktroirana v septembru 1929 in je ostala kljub devetim "samoupravnim" banovinam enako centralistična, kot je bila prejšnja vidovdanska. Korošec je nato odstopil, videč da njegova navzočnost v vladi ne more zavreti unitarističnega kurza.

V dobo Živkovićeve diktature, katere eksponent v Ljubljani je bil ban Marušič, pade Koroščeva "Slovenska deklaracija", ki so jo nasprotniki krstili za slovenske punktacije (30. dec. 1932). V njih se zahteva, da se da slovenskemu narodu v Jugoslaviji taka samostojnost, da bo privlačila Slovence izpod tuje oblasti v Italiji, Avstriji in Madžarski. V ta namen je potrebna narodna samobitnost, ime in zastava, finančna samostojnost, politična in kulturna svoboda ter korenita socialna zado preganjanje pristašev SLS po vsej Sloveniji in Srbi s svobodno pogodbo na demokratični podlagi osnovati sestavljeno državo enakopravnih enot, katerih ena bodi Slovenija. —Zaradi te federativne izjave se je pričelo hudo preganjanje pristašev SLS po vsej Sloveniji. Korošec sam je bil interniran v Vrnjački banji, kasneje v Tuzli in nazadnje na Hvaru vse do umora kralja Aleksandra v Marseillu 9. okt. 1934.

Internacija je še povečala Koroščev političen ugled po celi državi in še poglobila zaupanje Slovencev v njegovo politično vodstvo. V novo vlado Milana Stojadinovića, ki je po majskih volitvah l. 1935 dobila nalogo od kneza regenta Pavla, da pomiri nasprotje med

Gospa Sveta bdi nad Korotanom.

vlado in opozicijo, je dr. Korošec vstopil kot notrajni minister. Za svojo glavno nalogo je smatral, da doseže sporazum s Hrvati. Decembrske volitve 1938, ki jih je vodil kot notranji minister, so bile zadnje veliko politično delo dr. Korošca. Hrvatje in Slovenci so mogli pri teh volitvah svobodno izraziti svojo politično voljo. Posledica je bil naslednje leto sklenjen sporazum vlade Dragiša Cvetkovića s Hrvati (ob koncu avgusta 1939). Temu sporazumu, katerega sad je bila banovina Hrvatska, bi morala slediti banovina Slovenija. A neposredni izbruh druge svetovne vojne je njeno izvedbo odložil, ker so bili srbski krogi mnenja, da bi enak statut morala dobiti tudi banovina Srbija, a da sredi vojne ne kaže začeti s tako dalekosežnimi notranjimi reformami.

Čeprav je postavitve nekakšnega trializma, ki se je pričel 1939 izvajati, bila v jedru le upravna reforma, ob še vedni veljavnosti centralistične ustave, katere knez Pavle, ki je bil le gerent, ni želel spremeniti in bi šele nova ustava, ki se je pripravljala, ustavno urakoniła federativno obliko države, moremo mirno trditi, da poti nazaj v unitarizem ni bi-

lo več. Smrt je vzela dr. Antona Korošca Slovencem in Jugoslaviji v trenutku, ko je v glavnem dobojeval dvajsetletni boj za "sestavljeno državo enakopravnih enot, katerih ena bodi Slovenija".

* * *

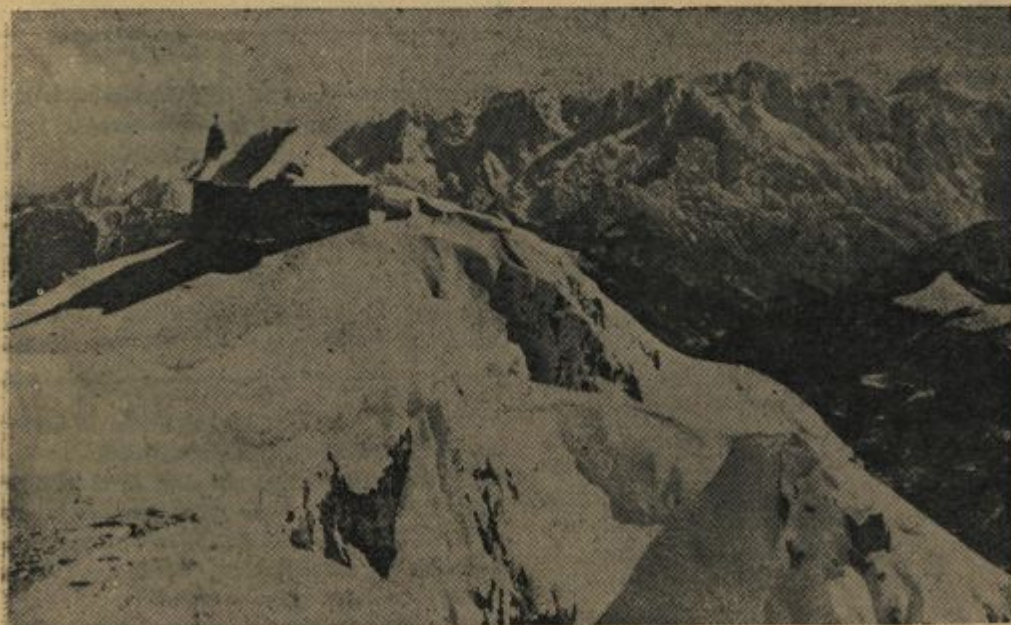
Ob tem bežnem prèglodu jugoslovanskega notranjpolitičnega razvoja se pojavlja misel, ali mar ne bi bilo mogoče preje doseči federalizacije države, ko bi se Korošec tesneje naslonil na Zagreb in skupno s hrvaško opozicijo vodil boj proti Belgradu. Vemo, da so Hrvatje pogosto očitali Korošču, da se mimo Zagreba vozi v Belgrad in da igra vlogo jezika na tehtnici v hrvaško-srbskem sporu.

Veliko se je o tem razpravljalo še ko je Korošec živel in tudi po njegovi smrti. Mislimo pa, da je treba odločno odkloniti podmeno, da bi Korošec ne bil iskren prijatelj Hrvatov od pričetka pa do zadnjih dni svoje politične delavnosti. Dalje je bil Korošec politik tolikšnega formata, da si nikakor ni mogoče misliti, da bi iz golega političnega oportunitizma, zaradi političnih drobtin, ki bi jih za Slovence dobil iz Belgrada, ne hotel tesnejšega sodelovanja z Zagrebom.

Korošec je imel za svoje ravnanje mnogo globlje razloge. Nikdar ni bil proti Hrvatom in tudi ni nikdar vladal proti Hrvatom, a bal se je hrvaške politike, ker se je bal za uso-

do Jugoslavije. Za usodo Jugoslavije pa se je bal v prvi vrsti zato, ker je smatral, da je usoda Slovencev tesno združena z obstojem Jugoslavije. Večkrat smo ga slišali govoriti: "Če pride do razsula države, ga bomo plačali edino mi Slovenci. Srbi bodo imeli še vedno svojo državo, tudi Hrvatje, a Slovenci imamo na svojih mejah vsaj tri sosede, ki bodo prvo uro planili čez nas in si nas razdelili". (Njegove napovedi so se po črki izpolnile veliki teden 1941). Dalje je Korošec pogosto poudarjal, da ne smemo nikdar pozabiti na usodo krvnih bratov izven jugoslovanskih meja (slovenska deklaracija!) in da mora biti eden glavnih slovenskih političnih ciljev združenje vseh Slovencev v isti državi. Samo močna in edina Jugoslavija, kakor je mislil, more v pravem zgodovinskem trenutku izvesti to nalogo.

Geopolitičen položaj Slovencev je torej v prvi vrsti Korošču narekoval drugačno politiko napram Belgradu, kakor pa so jo vodili Hrvatje. So bili tudi še drugi, čeprav manj tehtni razlogi, kakor n. pr. socialno-gospodarska struktura slovenskega življa, ko je skoro vsak drugi človek v Sloveniji bil kakorkoli odvisen od vsakokratnega režima, kar ni dopuščalo tako radikalne in dolgotrajne opozicije, kakor so jo zmogli Hrvatje s svojimi kmečkimi masami. Dalje strah pred dualistič-

Pogled z Dobruča na Koroškem proti Julijskim Alpam.

nimi težnjami, po katerih naj bi se država razdelila v hrvaško in srbsko vplivno področje, bojazen, ki ni bila tako popolnoma osnovana, kakor se je pokazalo po letu 1939.

Skrb za ohranitev države, a v prvi vrsti skrb za ohranitev Slovencev je vodila dr. Korošca, da se je v svoji politiki izogibal skrajnosti. Vedno je skušal pomirljivo vplivati na srbsko-hrvaški spor. Toda tudi najbolj radikalni Hrvatje mu upravičeno nikdar niso mogli očitati, da bi vladal proti Hrvatom, kadar je on in njegova politična skupina bila v vladi.

* * *

Morda bi se ob koncu teh vrstic, ki so vse preskromen spomin na velikega našega voditelja, utegnil kdo vprašati: Ali naj bodo politične smernice, ki so vodile dr. Antona Korošca, smernice tudi za bodočo slovensko narodno politiko? Kakor hočeš in presodiš, dragi bralec! Članek sam tega namena nima. Položaj Slovencev danes ni isti kot je bil 1917 in tudi ne več prav isti, kot je bil 1939. Novi časi morda prinesejo drugačno rešitev slovenskega vprašanja. Sredi silnega trpljenja slovenski narod zori v svojo polno zrelost.

Gotovo pa bo lik našega velikega narodnega voditelja vedno ostal zgled velike, nesebične in požrvovalne ljubezni do svojega ljudstva. Dr. Korošec je imel v veliki meri sposobnost za narodnega voditelja: Bil je nadarjen mož, širokega koncepta, a vedno z globokim čutom za stvarnost; izredno bister in nagel v presoji položaja; smotren in vztrajen delavec; bleščoč govornik, duhovit časnikar, spreten parlamentarec in okreten političen taktik. Naravnost čudovito je, kako je z malimi sredstvi, ki jih je imel na razpolago in sredi malega naroda mogel doseči tolikšne uspehe, ko vsi vemo, da usodo malih narodov v svetu največ krogijo činitelji, ki leže izven njih območja in njihove volje. Korošec je bil res umetelnik političnega vodstva.

A kar je tako tesno strnilo slovenska srca okrog njega, je bila njegova dobrotu in ljubezen, s katero je s polnimi rokami delil, ne le, kar je imel, ampak je razdal tudi samega sebe. Slovensko ljudstvo je privlačilo njegovo poštenje, ki ga nobeno natolcevanje ni moglo oblatiti, njegova iskrena vera v slovenski narod in njegovo pravico. Ker ni iskal sebe, ni bil zato nikdar toliko zagrenjen ali razočaran, da bi kljub premnogim neuspehom,

MARJAN JAKOPIC

KAMRICA

*Kamrica bela,
beli zidovi,
kriši na oknih,
rdeči cvetovi.*

*Sonce poljublja jih,
rožmarin boža,
ve, da za njimi
še lepša je roža.*

*Vse že spi, tihi večer,
tihi kořaki,
kaše svoj bled obraz
lunica v mlaki.*

*Sveže seno diši,
zvezde gorijo,
danes je lep večer
srca drhtijo.*

*Okno, oj, okence
kamrica bela,
koga bo ta večer
dekle objela?*

kljub nehvaležnosti in izdajstvu med lastnimi brati ne nadaljeval borbe za narodno pravdo.

Topel optimizem je oživiljal vse Koroščevo delo. Verjel je, da se pot slovenskega naroda šele pričinja. In če bi danes stal med nami, no dvomimo, da bi nam ponovil besede svetega pisma, ki jih je govoril na Krekovem grobu: Dvignite glave, ker bliža se vaše rešenje!

“Tudi za ceno svojega življenja si dolžan morilca obsoditi, požigalca obsoditi, posiljevalca obsoditi, roparja obsoditi, če si količkaj kriv, da se je moglo to vršiti. Morilec je morilec, požigalec je požigalec, ropar ropar, četudi dela po naročilu tkzv. “ljudskega” — da se ne primem za glavo - sodišča!

Narte Velikonja.

O petletnici smeti Narteja Velikonje

“...Jaz sem se Mu postavil v službo za dobre, vredne in potrebne ljudi. Naj pove kaj hoče in naj pazi On, da ne bo nič zoper Njega... Zahvaljen bodi Bog za to veliko milost, da mi je dal spoznanje, prosim ga samo, naj mi da še moč, da bom mogel povsod in uspešno to spoznanje povedati; potem pa naj On določi čas, koliko časa želi, da to širim. Naj ne zgorim na grmadi kot Njegov nasprotnik, nimam pa nič proti, če zgorim na grmadi v Njegovi službi. Toda tega nisem vreden, tega se bojim, da ne bom vreden, zato si s tem ne belim glave, četudi bi imel čas...”

Pustimo odvišno skrb Njemu, fantje, izpolnimo pa to, za kar naz je postavil!

Mi imamo pa toliko slabosti in pogrškov, da prosimo: “Pusti nas v nebesa vsaj za vrata, saj smo tudi v življenju prišli v cerkev samo do kropilnega kamna”.

Narte Velikonja 1945.

Iz zagovora pred “sodiščem”:

“V ideologiji se nisem zmotil, temveč v svoji taktiki...”

Drugo, kar je bilo pri meni odločilno, je bila mistična vera pomagati ljudem. Nisem delal napačno v duhu katoliške in humanitarne misli. Nisem gradil na zločinu, ampak proti njemu”.

Na zadnje vprašanje, zakaj je proti OF, je izpovedal:

“Zato, ker katolicizem ne more sodelovati s komunizmom!”

Ko so ga obsodili na smrt kot prvega slovenskega “vojnega zločinca” po “osvobojenju”, je samo vzkliknil:

“Živel Kristus Kralj!”

Mnžica je pobesnelo kričala in divjala, terjajoč njegovo kri.

Časnikar je napisal:

“Narte Ve'ikonja je obsojen na smrt... z njim vsa ona lopovščina, ki je pod plaščem katoliške vere in z blag slovom škofa pripravlja a eno največjih katastrof v zgodovini našega naroda...”

Po poročilih.

Iz pisma tistih dni:

“Narte Ve'ikonja je vzor in svetel vzgled in vse žene, ki imamo može zaprte, molimo, da bi se zagovarjali, kakor Velikonja...”

Ve'ikonja je umrl kot mučenec...”

Dne 25. junija 1945 so ga komunisti ubili nekje: na dvorišču sodnije ali na Turjaku... njegov grob še ni odkrit...”

Nič ni pri hiši, ne živina, ne polje, ne vinograd, ne lepi hram, ne denar, kar bi bilo več vredno, kakor ljube otročiče dobro vzgojiti. Starši, ki svoje otroke dobro vzgojijo, si prihranijo velik kapital, katerega obresti bodo uživali celo večnost, medtem ko bodo morali vse posvetno zapustiti.

Trojno moč ima srce materino, po kateri pri otroku vse premore: ljubezen, veselje in pobožnost.

Učite otroka: potrpežljivo, ljubeznivo in dolgo, to je prva in tako imenitna materina dolžnost, da se je nikoli ne more dovolj priporočati.

Anton Martin Slomšek

PRED PETIMI LETI...

Pred petimi leti se je začela naša begunska pot... maja 1945... pred petimi leti se je dopolnila naša Kalvarija, ko so Angleži vrnili iz Vetrinja našo slovensko narodno vojsko in so jo slovenski komunisti pobili po vseh krajih domovine, odslej spremenjene v množični grob... Na njih kosteh grade zdaj svojo državo... na bratovem umoru... Trhel temeljni kamen... Pa maščevanje je v božjih rokah.

Naš je SPOMIN IN ZVESTOBA.

Lani smo dali v središče Koledarja — prve slovenske knjige v novi domovini — SPOMIN NA NAŠE POBITE. Vsako leto junija se jih spominjamo. Letos pa še posebej za petletnico njihovega zadnjega križevega pota po naših gozdech in poteh k jamam in breznom.

Naš je SPOMIN in ZVESTOBA in ČAKANJE...

In naša je čast, ki jo dajemo tem žrtvam, danes doma v grobu brez nje.

In naša je molitev, ki jo pošiljamo k Bogu zanje, da sprejme njih zadnjo žrtev kot dopadljivo in njih telesa iz brezen, ki niso večna, popelje častiljiva v nebeške dvore.

Šopek teh naših spominkov naj bo roža vsesvetnica na njih petletni neznan grob.

Zaključni prizor iz Kalinove "Črne maše" na odru IDNAVE na dan spomina protikomunističnih žrtev. Slikano okno delo akad. slikarice Bare Remčeve.

TEHARJE — PRODANI BATALJONI

Odlomki iz romana.

Domov gremo!

Nekaj vezelega je šlo preko zaskrbljenih, upadlih obrazov onstran bodeče žice. Globoko v kalnih očeh se je zbudilo upanje, da so jasneje zrle preko visoke mreže in temnih borštov tja do zelenih polj in modrih gora v daljavi.

“Domov! O, ko bi tudi za nas prišel kdaj ta dan!” si mislijo fantje.

“One tam v civilni baraki bodo morda res pustili, vsaj ženske in otroke”, si želi Mejačev Lojze. Mater ima tam in dve sestri, do sedaj jih še niso odpeljali.

“Da bi vsaj ženske izpustili!” se zazre Janez v zelene borovce tam zunaj mreže. “Da bi vsaj one prišle domov!” Tudi on si želi tega, prav tako kot Andrej; njegova Majda je tam.

Kar rami se mu razklenijo koščeni prsti, kakor da bi hotel zgrabiti ugrabljeno srečo, ki se mu zdi ta trenutek tako blizu. Le nekaj metrov, pa bi bil tam pri cnih borovcih v dišečem resju in Majda bi bila prosta.

Janezovi prsti grebejo po ostrem kamenju kot bi se hotel dokopati skozi črni prah do cvetočega resja, do njegove Majde.

“Ah, ta žica je tako visoka, gosta in še vsak dan jo na novo prepletajo” — Vedno tesneje se mu zdi, da jih oklepa. Kadar zaveje lahna sapa preko temnih borštov, da zadiši po praproti in zlatorumeni smcli, se razširijo njegove prsi, kot bi hotel zajeti vso prostost; in tedaj začuti bodečo žico, ki ga oklepa že okoli prsi; ostre konice se mu zarivajo v kožo. Ko bo začutil to trnje v zapestju, tedaj bo konec. Zastonj bo sanjal o domu, o Majdi in o sreči, ki ga čaka z njo.

“Ne, ne, to žico mora raztrgati, mora pa naj se zgodi karkoli”.

“Janez!” komaj slišno je zašepetalo tam pri oknu. “Boš šel z menoj? Pravijo, da bomo šle domov”. Vezelo je zopet zagorel ogenj ugasle sreče v Majdinih očeh.

“Bom deklica. Morda te bom že čakal tam zunaj žice”.

“Kako misliš?” je zaskrbljeno vprašalo dekcle. Sluti, da Janez zamišlja nekaj groznega.

“I tako, sem mislil, da bi ne čakal kamijonov, da bi kar sam poskusil peš.”

“Janez!” se je skoro ustrašila Majda teh besedi, vendar pa bi mu najraje kar potrdila; saj ve, da zanj ni druge rešitve.

“Teško bo”, je nalahno zmajala z glavo, da so njeni kodri komaj vidno vzvlečeni na ramenih.

“Kaj, ko bi še malo počakal, morda bo pa tudi za Vas prišla kakšna rešitev”.

“Hm, rešitev”, pokimava Janez. “Le

Majeva balada

*Večeri v maju vtikani so v sivino.
Resje diši krvavo v tihi hosti.
Zastrti cveti skrivajo skrivnosti.
Mrak s težko roko je pokrtil dolino.*

*Tam daleč za gorami mala koča
med brezami posluša šum v kotanjah
Skrivnostno zemlja se odpre ko v
sanjah:
po njej se vije rdeča kri deroča.*

*Balado poje veter v črne veje:
povest o mladcih močnih, čvrstih
hrastih,
o boju, kroglah, krvi, o pošastih,
golči lobanja. Veter veje, veje.*

*Udarec zvona se je zlil med koče.
Sam mir. Vsi listi se zapro na roži.
A zemlja ne utihne. Strta toži.
Noč vsako vroče joče... joče... joče...*

JANKO

kdo jo bo prinesel, mar Angleži. Prezirljivo mu zaokrožijo ustnice.

"Pa je za vas gotovo, da greste?"

"Ne vem, oni komi ar je bil preje v baraki, pa nam je objubil".

"A i je tudi nas kaj omenil?"

"Vprašale smo ga, kaj nameravajo z vami, pa ni odgovoril".

"Seveda; ni odgovoril, saj dovolj glavo govori Mozelj, Krimski jama in druge grape. No ja, sicer pa, saj božje oko bdi nad nami", je Janez udan.

Oba sta se zamislila. Vsa mladost se je zgrinjala pred njima in ljubezen, ta njuna čista, skoro boječa ljubezen, je bila kakor rožni popek, ki boječe odpira svoje nežne liste.

Komaj sta si tiho zaupala, da se imata rada; ona, Majda niti ni še tega prav razodela njemu, pa Janez to dobro ve. Njene oči mu to govore, v njih bere vsa ljubezen, ki jo hrani zanj, zato se tako boji za njega.

Komaj sta se približali njuni srci, že je vstala med njima pregrada, bodeča, krvava. Se bo li kdaj pretrgala ta mreža, ki ju loči...? ?

"Veš, kaj sem mislil, Majda", se Janez zopet previdno ozre proti oknu.

"Če boste šle res domov, kaj, ko bi našim domačim zaupala, kako je z nami, kje, da sva z bratom.

"Saj tega mi ne bodo mogli verjeti".

"Potolaži jih, dekle; tega, kar pa počen ajo z nami, jim pa nikar ne povej".

"Janez, napišiva jim listek", mu svetuje brat, ki ga je prebudilo pekoče sonce in je čul njun pogovor.

"Andrej ima košček papirja in svinčnik".

"Saj res, Marjan, še ljubše jim bo; le kako izročiti pisanje na ono stran žice?"

"Boš napisal Janez", ponudi Marjan bratu drobni papir.

"Kar ti daj, Marjan, spodaj se pa podpiševa oba".

Previdno se je ozrl po stražarjih, položil pod papir trsko, ki mu je služila za žlico, se sklonil in Marjan je pisal na kolenih poslednje pismo:

Predragi!

Ne us'rašite se, ko boste prejeli te vrstice. Sporočava Vam, da sva tu oba,

prodana, kot je volja Vsemogočnega. Če je v načrtu božje Previdnosti, da greva po poti, kakor so šli prvi naši mučenci, Ivan, France in še drugi, ne jokajte za nama. Pripravljena sva na vse, kajti "manj strasna noč je v črne zenitje krili, kot so pod svetlim soncem suznji danovi!"

Z neomajno vero v Boga iskreno pozdravljava Vas, dragi tata in mama, sestrica in stara mama.

Vaša ljubčca sinova vojaka

Marjan, Janez.

Ko je podpisal tudi Janez, je Marjan drobno zvil nstek, ga dal v košček mila, ki mu ga je zagnala Sonja, mihlo zopet lepo izochkoval ter vrgel nazaj.

"Zadnje pismo", je slutil Marjan.

"Pazita, da ga ne dobe in če bo le mogoče, ga izročite", je še dodal.

Kako se bodo začudili, ko bodo prejeli te vrste. Saj ne bodo mogli razumeti.

"Saj se vendar kmalu vrnete, zmago-slavno; Angleži, Koroška— — —"

"Ne, ne, saj to ni res. Prodana, sredi zamreženih borštov— — —?"

"O Bog! Ne, ti tega nisi dopustil".

"Ta moja fanta". Mama ne bo verjela.

"Prodana? Kdo jih je prodal?"

"Zakaj — — —?"

"Naša dva in Graparjev in Zaborštnikovi štirje in vsi fantje iz vasi in vsi, vsi naši domobranci?!"

"Joj ti fantje! Nobena moč se jim ni zoperstavila, brigade so bežale. Pa ven'ar, če bi bili kje izdani in zahrbtno napadeni— — —?"

Toda — prodana!

Mar niso prišli do Angležev in Amerikancev— ?

Ata pa bo samo zmajeval: "Ali nam niso takrat pokazali podobno? Nikoli bi Turjak ne postal Turjak, če bi ne bilo angleških obljub. Midva z Janezom, sva imela takrat srečo, Marjan pa je ostal. Mislil sem, da ga ne bo niko'i več, da je ostal v Kččevju, Mozlju, Krimski jami, Bog ve kod. Pa ni. Dobri Bog še ni dopustil smrti in vrnil se je.

Srečno se je izmuzal skozi Dakijev pretres tam pod Osolnikom in po nekaj tednih je bil že dodeljen k minometal-

cu. Dobro je meril, še preveč dobro. Ob napadu na nemško postojanko na Raketu se je izkazal. Dvakrat je dobro zadel na postajo, tretjič pa je predolgo meril in mina je zadela v lastno — partizansko strojnično gnezdo. Strelec in pomočnik sta obležala. Ko so po polurni borbi napodili Nemce za seboj in je on pribežal s popolnim minometalcem v Lož, kjer so se šele ustavili, je to njegovo dejanje odtehtalo kazen za "nepredvidno ali namerno streljanje v lastne vrste". Poleg ranjencev so tam pustili tudi ostale štiri minometalce "ker so jim zbežale italijanske mule", se je izgovoril vodnik.

Tudi to pot je srečno odnesel glavo.

Pa je prišla nemška ofenziva in razbila je partizane, da so begali na vse strani. Njega je ujelo v Suhi Krajini. V Hinjah so bili razbiti, sam je taval po gozdovih; rad bi prišel domov, saj takrat je bila ugodna priložnost. Stekel je čez cesto in — nemška zaseda ga je prestregla. Kar tam ob cesti so ga hoteli pobiti, pa jih je prosil, dopovedal jim je, da je mobiliziranec in pustili so ga. Povsod je moral z njimi in po končani ofenzivi so prišli v Ljubljano. Od tu pa je bilo namenjeno vojaštvo na vzhodno fronto in ujetniki-partizani so morali z njimi.

Prosil je dežurnega oficirja, da bi smel še preje pogledati domov; dal se je preprositi.

In prišel je. Ravno po večerji je bilo, ko smo se pogovarjali o njem; pa je potrkalo in vrata so se odprla. Saj očem nisem verjel, pa je bil on, Marjan je bil. V slabi nemški uniformi, sestradan in ušiv; na obrazu pa je imel sledove trpljenja.

Hudo je bilo, a prišel je; mrtev je zopet oživel in pozabljeno je bilo vse. — Ah, ti moj dobri Bog! —

In Janez? Gorjanci in dolenski gozdovi; dolgo se je bil v njih. E, štajerski bataljon, marsikako brigado je podil. Prlekova, Belokranjska, in razni odredi bi že vedeli povedati, kdaj in doklejš so tekli. Še ličanski kordunaši so morali popustiti pri Gracarjevem turnu. Ej, to je bil bataljon strah partizanom in Italijanom.

Od jutra do mraka, od večera do svita je bobnelo po gozdovih in prihajala so poročila: na Krki je obležal, v Suhorju so ga ujeli, v Pleterjih je zgorel. Še na Rabu so mi dopovedovali, da gotovo leži v gorjanskih hostah. Pa ni — ali pa če je; vrnil se je in jaz sem se vrnil. Rane v družini so se zacelile, ker je bila volja Njegova tako.

O Bog, ti vidiš tudi sedaj našo stisko,

Teharje — taborišče muk in smrti.

trpljenje zaslužjenih in prodanih, usmili se nas!"

Atova vera bo tako močna.

"Marija, kakor si mi jih takrat priveda nazaj, k tebi se zopet zatekam, vrni mi jih, ta moja fanta", bo mama klečala pred brezjansko Marijo.

"Kol ko noči sem prečula v skrbi za nju, koliko veš le ti, o Marija".

Glej Mati, spet prihajam k tebi. Spomni se... Tako rada bi jih še enkrat videla, rada bi jima obrisala krvave srage z raztrganega obraza, da bi jima mogla ne ti vsaj kozarec vode tja na p koče kamenje.

"Mati žaksti, czri se na nas!"

Če pa je Tvoj Sin določil tudi njuni življenje za svoj žrtvenik, naj se zgodi Njegova volja. Le moči nam daj, o Bog. Nju podpiraj, da bosta ostala trdna in zvesa tebi in domovini".

Vdano bo mama sklonila glavo; niti jokala ne bo več, ker so se solze osušile v njenih pekočih očeh. Samo ustnice bodo šepetale zaupno molitev. In eta bo molil in sestrica in stara mati, "da bi se spet povrnila ta naša vojaka".

Še nižje je klonila glava Marjanu in ko je zepil oči, je obrisal solzo, ki mu je zdrknila po večem umazanem licu.

"Pa jim bodo morda nekoč povedali: tam v tistem gozdu ležijo, tam sta tudi vaša dva.

"Ne ne, saj ni mogoče", bodo dejali.

"Saj sta bila mrtva tudi na Osočniku, v Kolečju, v Suhcriu, saj sta ležala tudi v gorjarskih hostah pa sta se vrnila. Ne, ne, tam med njimi jih ni".

In če bi šteli njune bele kosti, še takrat ne bi mogli verjeti tega.

O d h a j a j o . . .

Sonce se nagiba nad boršti. Zdi se, da vročina popušča. Visoko v vrhovih se zbirajo vrane.

Negibno leže fantje po sobah. Upadla košča na lca se jim svetilo v dušljivi soparici. Včasih se kateri zgane, da prepričljivo nadležno muho, drugače pa je mirno, tiho.

Z zasliševanjem in sodbo prvega polka so danes preje klenčali. Zakaj neki? Imajo morda posla drugje?

Tudi zunaj leže bataljoni negibno v pričakovanju.

Kako? Kam sedaj? Kje bo končano to nepričakovano trpljenje? Kdaj? In rešitev, je li še mogoča — ?

"Joj, glej jih, častniki!"

Fantje usupnejo. Njihove vdrte oči se zazro tja proti gornjemu dvorišču. Še bolj se jim potegnejo upadla košča na lca, usta jim obneme.

Okostnjaki, s krvavimi očmi zro proti njim. Njihove rane so povili s cunjami, da jih fantje ne vidijo. Samo njihove kalre, steklene oči zro iz krvavih cunj. Ti pogledi govore o strahotah, ki so jih prestali v kleti.

Bodeča žica se jim zajeda v zapestje, oko i ust so sledovi krvi.

Dolga je njihova vrsta, morda sto ali več.

Nemo stoje pred svojimi bataljoni. Tu pa tam kdo izmed njih lahko pokima z glavo, zavito v okrvavljene cunje, — v pozdrav svojim vojakom.

Stotnik Rihard, Kavčič, poročnik Nušič, Čelešnik, Zorc . . .

Joj, saj po obrazu jih ni mogoče spoznati, le tako po postavi.

Janez jih lahko pomaha z roko. Stotnik Rihard ga je ojazil, zganil se je. Rad bi mu nekaj povedal, pa je predaleč, ne more; pa tudi glasu ni več v njegovem krvaven grlu.

Še mu pomaha Janez; hoče mu reči: saj te razumem Ice, saj vas razumem gospod stotnik, kakor sem vas vedno razumel. Iz vaših iskrih oči sem vam bral povelja — drzna, udarna, pa vselej upešna. Tudi sedaj vam berem iz oči čeprav so kalne, krvave; razumem vašo poslednje neizgovorjene besede:

Vztrajaj! Pogumno glej smrti v oči kot doslej in novo, — poslednjo zmago si bomo osvojili za naš batalion. Morda jih bo sedaj sto, dvesto; jaz jih nisem štel, šte bi poraze, na jih ni bilo. Zato pogum in naprej! Kakor vedno: Naprej!!

Otro kamenje zahrešči. Izza yoga'a prikoraka vod rdečih vojakov. Strojnice in brz strelke se jim svetijo na prsih. Preko ramen pa se ovišajo dolgi trakovi rumenih zrn in vsako nosi kri, smrt.

Obstopijo čakajoče.
Mrzlo zaklopoče jeklo.

— — — — —
"Na levo!" Kcmi arjev glas je skoro zmečen.

Ponosno zavrtnani stopajo prodani junaki v zadnji boj — v poslednjo postajo njihovega mučeništva.

Tam na robu borštov pa čaka smrt. Na koro naslonjena se opira, Njena velika usta se reže naspoti njim, da ji škep tajo dolgi rajavi zobje.

Ko bi vsaj zaprla te gnusne čeljusti, da bi ji zobje ne šklepetali! Ah, tako pa je strašna — grozna.

Tako težka je ta pot. Vsak od njih ima svoje drage, na katere živo misli ta trenutek. Zato bo tako težko leči med prstene stene.

S'otnik Rihard ima ženo tam v baraki in Kavčič tudi in otroke. Pri oknu so bili, ko je odhajal, dobro jih je poznal, tam v kotu za onim umazanim prašnim steklom so se stiskali. Bog ve, če so ga poznali? — — —

O, ko bi mogel k njim! Ko bi jim vsaj pomahal v slovo! Pa ta žica; tako je ostra, tako reže v zapestju.

Ženka ti moja ljubljena, in vi mali nebojglenci, z Bogom. Vaš atek stopa na morišče. Nič več se ne bo igral z vami, vas gugal na kolenih, nič več.

Te roke, ki so vas vodile, so zdaj zvezane. In obraz, ki ste ga božali, je raztepen, krvav. Nič več, nikoli več...

In Stane misli na dekleta. Zatržno ji je obljubil, da se vrne. Ponošen s svojimi fanti; tak kot je odhajal. Potem se ne bosta več ločila, potem, potem...

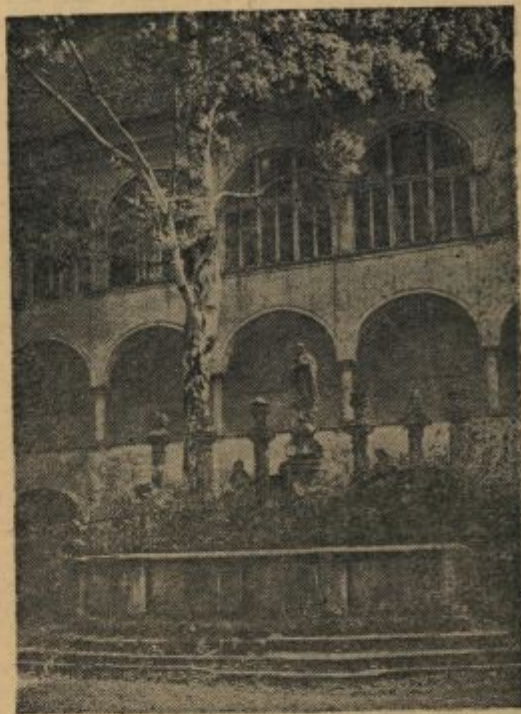
O, ti moja zvesta, z Bogom, Olga moja. Tvoj nezvesti si izbral je drugo — smrt ga čaka tam na robu in sanje, nekda tako lepe sanje, gredo z njim.

"Ooo!"

Stane stisne peti, da pokajo koščeni prsti. Raztrgal bi vezi in preskočil to mrežo. Zavoljo Olge, zaradi nje, ki ga čaka.

Pa jeklena žica se ne vda, le še bolj se zaje v nabrčke, krvave roke.

In tudi drugih je tako težak korak. Primcžev Tomaž ima mater doma: stara je in sama. Očeta so mu zagreblj na

Vetrinjski grad, priča svetlih in temnih dni naše zgodovine.

Rabu, brata pa sta ostala na Turjaku. Saj njemu je že vseeno, toda mati! Tomaža zaskrbi. "Kaj bo sama? Kdo bo skrbel zanjo —? Pa sem rekel, da se vrnem".

"Ah!" Tomaž se ne povrne več. In tudi drugih sto, dvesto; nikdar več...

Vrta izginejo za barakami.

Še hreščanje čevljev čujejo fantje nekaj časa, potem utone tudi to.

Mirno je v baraki, kakor v odprtem grobu, ko oddejo pogrebci. Nihče ne govori. Oči, ušesa posušajo.

— — — — —
"Joo-j!" zahropejo suha grla.

Rafali so odjeknili od vrhov — — —

"Vedno bolj se kristalizira in čisti resnica in spoznanje, da kdor ni očitno proti komunizmu, je zanj. Naj je ta resnica temu ali onemu prav ali ne. Tako je! To stoji, kajti vsakdo, ki še molči, dela zanj vsaj z molkom".

· Narte Velikonja.

P I S M O

Dragi prijatelj!

Mogoče Vas, ki živite tam na drugem koncu sveta, to niti ne bo toliko zanimalo. Gotovo ste že malo pozabili na vse te žalostne čase, nekoliko pa vam je boljše življenje zacelilo stare rane in preživete grenke dni. Mene pa, ki so sedla leta na moj zgrbenčen hrbet, boli vedno bolj. Namesto, da bi sedel v zapeček ter ujškal vnuke na kolenih, moram bolj kot kdajkoli prej trdno držati za plug, sekiro in koso, da zraste kruh. Razumeli me boste, zakaj se starček zjočem, da me je samega sram, ko se ob pogledu na prazno zibel, ki jo razjeda prah, spomnim na enega sina, ki sem mu izročil dom v varstvo in vodstvo in na drugega, ki ga je bilo povsod le zdravje in pesem in vrisk. Mogoče se vam zdaj ne bo čudno zdelo, da sem se torej skrivaj napotil za novo obletnico tja v Teharje, kjer se je šušljalo, da so pobili naše sinove, upanje in srečo. Iskati sem šel skrite grobove, kamor so jih pometali zvezane, gole, razbičane in napol pobite. Našo kri, naše seme za bodoče dni!

Napotil sem se v prvih junijskih dneh, ko so praznovali pod rušo svoj god — god v objemu s Smrtjo. Rože po travnikih so že dehtele in klicale kosca, da jih pokosi, dnevi so se prelivali v toploto. Vendar je nad vasmi in polji p'apolal dih žalosti kakor vedno, odkar ste odšli.

Odšel sem torej na pot z upanjem in vero, da ju najdem, najdem vsaj nekje pod rušo, svoja sinova!

V tistih hišah, kake pol ure nad Teharji, sem našel dobre ljudi, ki so mi povedali vsaj nekoliko, kako je bilo v tistih nočeh, ko so od mraka do zore brneli po cestah avtomobili, vozeč mlado kri v smrt in ko so strelji vztrepeta-va'i v temi.

Kmalu po p'olnoči sem se že plazil po stezi, ki so mi jo označili za pravo, proti cilju. Ko je prvi svit novega dne poljubil noč, sem našel kraj, ki mi ga je opisal dobri starček iz ene izmed koč spodaj. Gozd, sam gozd okrog in okrog. V mene leze bojazen. Opozorili so me,

da je prepovedano biti tu. Če me dobi-jo, bom šel za sinovi. Vendar najti mo-je fante, njih počivališče — ta želja je prevpila mojo plahost. Počeni sem ob debelo deblo, čakajoč dneva. V stezo, po kateri sem pridrsal sem gori, so vtisnjene stopinje naših mučenikov. Razbičane procesije v smrt vodečih so črsele po njej, padajoči obrazi so jo mehčali s krvjo, da cveto zdaj na nje-nih obronkih vijolice in trobentice. Ta gozd okrog je slišal njihove vzdihne in klice, njih molitev in pozdrave domu in domačim. Pa debela molče, ne govorijo, ne pričajo. Kje je čarodej, da udari s čarobno palico ob njih, da spregovore o naših mrtvih, da zakriče v svet o po-kolju in skrivnem pokopu naših mu-čencev, ki jih je Veliki Zaveznik z Za-pada ponudil Janičarju kot predplačilo za obilno večerjo na obrežju Blejskega jezera? Kje je angel, ki bi s trombo o-znanil svetu svobodo in bi tudi ti, na-silno od krvnih bratov obsojeni, vstali in se napotili v lepše domove!

Nenadoma me predrami ptičje žvr-golenje. Nekje v vrhovih in v vejah smrek se je zbudilo življenje in sonce se je že dotaknilo vrhuncev hribov.

Ozrem se. Planota, kakor so mi jo

Fr. BAZILIJ OFM:

POLNOČ
(Novoletna begunska)

*Udarcev dvanajst — krik obsojenih
in strtih src in poteptanih v tla.
Udarcev dvanajst — nad pohojenih;
zastonj bilo je, ni nam zarja vzšla.*

*Jeklene maske topo v noč strme
in roke — kot granit, ob pesti pest.
zaman okove suženjske drobe,
srce pa joče: Kje je vaša vest?*

*In vendar v novo leto vstaja dan,
krvavi soj izgublja svojo moč.
Desnica božja nežno proži dlan...
Spet bomo, bratje, srečni kot nekoč!*

bežno naslikali; na treh straneh gozd, le na eni opazim, da je zaslekan izhod. Tam zadaj, le malo višje, pa opazim kopic barak, obdanih z visoko žično mrežo. Plazim se proti izhodu, izogibajoč se bližine barak.

Obtanem na grebenu: Nekoliko pod mano leži dolinica, še vsa mračna, speča. Zgodnji svit se je še ni dotaknil. Mogoče bi ji prisodil, da je močvirnata, zato tem manj prijazna. Strmim v njo. Rekli so mi, da so iz nje odmevali streli in da so se od tam trgali klici onemoglih, zaznamovanih po koščnem členu Smrti. Motrim to zemljo, ki bi ji človek dal vzdevek "sveta", saj so jo mučeni z nedolžno krvjo blagoslovili. Čez čas, ko pa se oči sprijaznijo s somrakom, se mi le zdi, da se vleče po dolgem nasip, visok za več kot človeško postavo in nekaj korakov širok. Kaj je to? Najbrže strelišče, mi koj šine v glavo. Vendar v bok temu leži drug tak nasip, zadaj že tretji. Nasipi na strelišču pa so vzporedni.

Grobovi dolgi, neizmerno dolgi in prepolni grobovi, me spreleti. Srce mi je ob tej doznavi skoraj nehalo biti, kri pa kakor da se mi je v žilah spremenila v ledene curke. Tu so, v tej ozki in samotni dolinici, nad katero le smre-

ke ječijo in tožijo v svojem jeziku ter čakajo tolmača, da njihove tožbe v svet izkriči.

Med ta dva stisnjena bregova so jih skrii morilci, da bi jih četje in matere ne našli in da bi svet ne zvedel zanje.

Plaho se je trgal glas zvona iz tehar-ske cerkve sem gor, kakor bi blagoslavljal in poljuboval dolge gomile, pod katerimi sta umolknila pesem in vrisk tolikih mladosti.

Tu ležita najbrže tudi moja dva fantata. Moja kri je oškropila to zemljo — ko bi bila vsaj domačo! Kdaj požene žetev iz te setve?

"Bodi dober z njimi, ljubeznivi Bog, ki si dopustil svojim zvestim služabnikom umreti tako grenke in žalostne smrti v samotnem kraju in dvigni jih v sijaju in poveličanju, kakor so to za svojo zvesto službo Tebi in Narodu zaslужili!"

Tako sem prosil zanje na njihov godovni dan, pobral grudo prsti in jo vrgel v dolinico na gomilo, da bi jim bilo lažje pod njo počivati.

Dragi, spomnite se tudi Vi na te svoje brate in molite in prosite zanje!
Buenos Aires, 6. junija 1949.

ANDREJ

Sv. Ana pod Ljubeljem.

VSTAJENJE

Juhej!

Zajela je Velika noč našo slovensko zemljo. Vezi groba so popustile, vrisk je vzkipei z bregov. Prepleto je veseje slovenske ravni in slovenske gorice, pa napolnilo zadnji pozabljen hram. Veseje in sreča s pesmijo. Razžareli so se klinčki v gredi, smejala se je bajtarjeva pčrtija v ridi.

Vstal je Gospod slovenskemu ljudstvu. Vstalo je slovensko ljudstvo z Gospodom, popeljana z njim skozi trpljenje. Aleluja.

Dekleta, otroci in žene hite k žegnu. Pred družnico stojita ministranta v rdečih kijkljicah in belih srajčkih povrh, da se že od daleč vidi. Enemu mečejo miloščino, a drugi nabira pirhe in pomaranče. Kaplan stoji tam spredaj pri obhajilni mizi, malo višje, da ga je čez vse židane rute videti. Moli pa kropi in spet moli.

Na tleh imajo jerbasi pravi semenj. Vsi so zajetno polni, nihče noče biti manj od drugih. A so bajtarskega brz spregledali: da ima poveznjeno rešeto na dnu, naj kar skrije svojo beračijo! Potem vzroje gruntarski med sabo: kdo je težji, kdo več nozi? Toliko so si edini, da brez gnjati, kolača in pirhov in treh hrenovih skrvenčenih korenin gotovo nihče ni upal k žegnu.

In brbljajo, da ima ta še pleče in natačen želodec, drugi se ponaša s posušenim jezikom, tretji vpije, da skriva v malhi krivo kost. Opotičene gibanice, bel in črn kruh, pomaranče, klobase.

Sreča, da molitve ne trpijo predolgo. Vse se drenja pri izhodu — kar je mladih — bi bila rada prva doma: bo svatba tisto leto zanjo.

Prazna cerkev diši po kadilu, kuhanih rebercih in poticah. Sveti Florjan v oltarni sliki kar naprej izliva vodo na gorečo vasico.

Potem je procesija. Možnarji drumljajo, gospod dekan nosijo Boga pod nebom, gredo okoli hriba. Na eni strani jih pozdravlja Triglav, na drugi

Dolenjska. Fantje pazijo na bandera. Sosejka moli v zahvalo, da se je vse tako srečno obrnilo.

Velika noč. Pirhi in hren. Praznik veselja.

Pa še niso doma take Velike noči. Le mati, mlada, a v bolečinah postarana jo je doživljala. Prav tako iz brezskrbnih dni. Zdaj ji je sonce skozi okno pilo zadnje moči. Smrt se je vozila na njegovih žarkih in skoraj ni mislila, kam jo je Bog poslal, saj bo šlo brez boja. Zdravnik ni prišel blizu, žlahta je daleč in gospod s svetimi tolažili je tudi svoje že dopoldne opravil. Bolnica je bila zadovoljna tako, brani a ni niti soba. Kje! Ni po domačem ognjišču dišala, gluha je bila za vdano ječanje v kotu, tuja soba, mrzla kot vsa tujina. Tuja zato, ker so njo zdoma pognali — mater izdajalčevo.

IGOR

SINJI OREL

Zaprla ustnice mi je trohnoaba,
srce mi je pregnal zemlje prah,
iz mojih polnih žil zdaj klije mah
in se razrašča daleč preko groba.

Iz mrtvih prsi pa mi hrast poganja
ves mlad in lep kot jaz sem bil nekoč...
Ah, kje so časi, ko sem vriskajoč
šel mimo oken, časi vasovanja?

Ubili so mladost mi v polnem cvetu —
saj ni se še natočil v satje med! —
v sijajnem vzponu padel sem zadet
ko sinji orel v najbolj drznem letu.

V domačih gorah sem neznan segnil,
le hrast mi šepeta, rastoč nad glavo
oznanjam svetu tvojo mrtvo slavo:
Za dom je domobranec kri prelil!

Vse je dehtelo po sprhnjenini, vsušen pod je režal. Omara na treh nogah in zarjevela pečka sta se posmihali v blesteči dan. Miza in stol nista vedela, čemu so ju izvlekli iz ropotije. Zadnji kos pohištva, črviva skrinja, se je tiščala z čžjim koncem postelje. Na pokrovu so se sprehajale muhe okrog suhega režnja kupivnega kruha in sajastega piskra. Na steni je visel križ, na njem Križani. Pod oknom pa je v igri tulila in klela izprijena dečad. Vrabci so se v žlebu dajali za boljša mesta in na vso moč veselo čebljali.

B'la je pomlad.

Ona pa je jemala konec. Sama. Zdaj je z Jezusom govorila, zdaj s sinom, zdaj z Marijo. Le k tem trem ji je še hitela misel, saj na zemlji ni imela nikogar in ničesar drugega več. Vsi so jo zavrgli, vse so ji pobrali.

Na prste je seštelala, da bo jutri Velika nedelja, ko Kristus vstane.

"O, sinko moj, padel si, topli so te, obsodili in ubili. In zaničevali na trnje-

vi poti... Do kočevskega sem ti sledila... Kje si zdaj, kam so te djali?"

Mati je vse prav vedela. Sicer je niti tolažiti ni skušal nihče, kakor so včasih delali ljudje z ljudmi. Še v obraz so jo bili z resnico.

"Smo ga!"

Bog ve, kako so ga tolkli, preden mu je življenje do kraja izgorelo! Vtrnila se ji je solza, a ne sama. Prav iz srca jo je iztislila materinska ljubezen, kajti oči so bile že suhe, izjokane, žalost izpita.

"Žena, kaj jokaš?" zasliši glas, odločen, vendar ne oster, kar jo je prese-netilo. Ni bila več vajena tega.

"Žena kaj jokaš?"

"Gospod, vzeli so mi sina in ne vem, kam so ga polčžili... če... ga... morda... niso zagrebli kot... psa...!"

"Žena, zdaj se izteka čas tebi!"

"Gospod, če ti veš zanj, če si ga odnesel, povej mi, kam si ga položil, ga bom jaz vzela".

"Mati!"

"Jezus!"

Onstran Ljubela: Temina tunela za nami, bodočnosti tema pred nami.

"Grem k svojem Očetu in vašemu Očetu, k svojemu Bogu in vašemu Bogu. Veruješ v vstajenje? Tvoj sin bo vstal."

"Verujem v vstajenje...!"

Mati veruje v vse, kar je resnično dobro njenim otrokom. Brez vsake moči je sp. kojena omahna trudna v trdo blazino. Začne sanjati o velikonočni pesmi in oddaljenem grobu, o smehu in kolačih, ki krono Kristusovo pomenijo. O pirhah — krvavih kapljah. Pomaranče so gobe s kisom napolnjene, hren — žebliji, vse kot pred dolgimi leti... žegen in procesija...

Za gospodom dekanom gre vsa soseska. Nosi Boga pod nebom in gredo okoli hriba. Mati gleda na fante in bandera in dolgo procesijo. Vedno daljša je, vedno novi, izpod Triglava, iz Dolenjske, sami fantje in možje, resni, bl di prihajajo. Od povsod, še in spet... Tečaj obrne korak sivi mežnar, ki spredaj Vstalega nosi. Proti soncu zavije in vse za njim — ne za njim — za Vst'alim.

Gredo preko slovenske zemlje. Mimo samotnih hramov in belih vasi, skozi visčko ozimino in les. Koder gredo, vstajajo k sprevedu fantje, kri se jih še drži, lastna, ne tuja kot Pilata in Kajfe, in gredo, gredo. Za njimi gre pomlad in cvetje in pesem in novo življenje... Vstajenje!

"Glej, Marija, sinka! Kot kost je. Pa vstal je le! Jezus tisočkrat zahvaljen!"

"Veruješ v vstajenje?"

"O, naj umrem še jaz!"

"Umreš, tudi vstaneš, a k tej procesiji ne?"

Sonce se je skrilo v oblak, soba je otemnela. Odbrenčale so muhe s kupivnega kruha.

"Se odpoveš?"

"Se."

In vdano je mati zaspala, prav ko je spet žarek posvetil — v prašno čumna to.

Vstajenjska procesija pa je šla za Vst'alim. Za njimi pomlad in sreča. In tisoč src, ki so jo videli, si je želelo, da pride mimo, da spet naredi pomlad, da

spet zaseje veselje. Tisoč žejnih hrepeni po njej, po vstajenju.

v procesiji je cud.vita moč. Kod ji bo božji Zvelčar pokazal pot? Vedno po slovenski prsti?

"Mati, se odpoveš?"

"Tisoči src, se odpoveste?"

"In tisoči žejnih...?"

Morda ne bo več možnarjev pri nas doma, morda si bomo samo še na prste mogli zračunati, kdaj naj bi bila Velika nedelja.

Morda ne bo vstajenja doma nikdar več.

Vstajenje: največja odpoved, največji čudež!

Kam bo zavila vstajenjska procesija?

V jutranji megli je kapucinski pater mater Magdaleno pokopal. Ni bil prijatelj dolgih bilj, pa tistikrat je vseeno dodal iz Razodetih bukev:

"Zatem se je slišal kakor močan glas velike množice v nebesih, ki je klicala: Aleluja! Zveličanje in slava in moč je našega Boga, zakaj resnične in pravične so njegove sodbe".

Aleluja, aleluja, aleluja!

"Kdo jih je postavil za sodnika? Praviš — narod. Kakšen narod za sveto božjo voljo, če je vendar večina naroda proti uporom, proti požigom, proti divjim zakonom? Narod? Mene tak odgovor bolnih možganov v dno duše pretrese. Ali smo res narod morilcev, ali smo narod požigalcev, ali smo narod propalic? Ali smo narod izdajalcev, ker se temu nazaranju povečini upiramo in nas morajo morilci in požigalci; ponavljam: morilci in požigalci obsojati? Vzemimo za primer samo dr. Natlačena. Obsodil ga je zbor samozancev, zbor ljudi, od katerih so bili nekateri celo njegovi znanci ali prijatelji, ki so bili deležni njegovega narodnega delovanja, od katerih so nekateri celo izrekli vdovi sožalje. Odobravati umor pomeni, biti sodnik za umor!"

"Izdajalec naroda je tisti, ki hoče, da bi bil naš narod narod morilcev in roparjev; izdajalec je tisti, ki hromi narod".

Narte Velikonja.

SVETO LETO

Oči vseh katoličanov so uprte v Rim, kjer se obhaja sveto leto. Srečni tisti katoličani, ki ga bodo mogli praznovati v Rimu. Mnogo jih ne bo moglo tja. V duhu bodo združeni s tistimi, ki bodo v središču krščanstva. Med temi bomo tudi slovenski naseljenci v Argentini in povsod drugod po svetu.

Sv. oče je ob razglasitvi svetega leta določil, naj sveto leto pomnoži našo skrb za posvečenje duš, v dušah duha pokore in utrdi v nas zvestobo do Kristusa in do Cerkve.

Ob tej priliki spet naroča namestnik Kristusov vsem katoličanom, naj delajo za pravičen mir in obrambo svetih krajev.

Vse katoličane opozarja na silne napade sovražnikov na Cerkev. Zato jih poziva, naj jo branijo in molijo za vse tiste, ki so v zmoti, za nevernike in brezbožnike.

Na svetu je mnogo socialnih krivic. Zato sveti oče opozarja katoličane na dolžnost, naj delajo v svetem letu za popolno zmago socialne pravičnosti! Pomnoži naj se v nas ljubezen do ubogih, trpečih in ponižanih.

Slovenski naseljenci, ki se zavedamo, da je sv. oče naš velik dobrotnik in z veliko skrbjo in sočutjem spremlja trnjevo pot našega naroda, njegova naročila in navodila z največjim spoštovanjem sprejemamo. Stori bomo vse, da jih bomo kot zavedni katoličani in zvesti sinovi Cerkve izpolnili.

Pogled iz letala na Vatikansko državo.

ČRNI TEKAČ

Močno sva se morala oba upreti ob vrata, da so se udala.

"Trav vsak večer, ko jih zapiram, si pravim: ampak jutri jim pa prav gotovo namažem tečaje, da ne bodo več škripala", je dejal, ko sem se zdrznil ob cvilečem g'atu. "Dovoli!"

Senca pred menoj je nenadoma padla nekam v globino. "Pazi, visoka stopnica!" je dejal in po g'atu sem zaznal, da sva stopila v velik prostor. Obstal sem ra mestu, v nos mi je udaril vonj po novo rezlanem lesu in po ožgani kuhani b'kovini. Potem se je prižgala luč.

"Tukaj! Delam, spim, mislim, sanjam. Skratka: to je moj Buenos Aires".

"To go'podar?"

"Živi nekje v središču mesta. Podnevi delam, ponoči pa mu varujem stroje. Ta je moj", je dodal in pokazal na veliko stružico.

"To ča je tvoje de'lo?" sem ga vprašal in stopil bliže polici, polni valjev in s'ožev, izrez'janih nog in krogel. "Saj si pravi mojster!" sem se nasmehnil, ko mi je pckimal.

"To še ni nič. Danes bi ti rad nekaj drug ga pokazal".

Stopil je proti zidu, kjer je na žabljih, pol ih dlet vsemog čih velikosti in oblik, visel srebrn ključek. Počasi je z njim odprl za'jni predal velikanške mize, odpihnil lesni prah z robov in z velikimi belimi rokmi pričel jemati z vrha najprej Ri'kejeve Devinske Sonete, potem Van der Meerschev "Corps et âmes" v španskem prevodu in Novačanov Peti Evangeij. Potem se je v predlu prikazala šahovska škatla. Previdno jo je izvlekel, da ne bi podrl za njo sbrbno zčlenih knjig, in me od strani pogledal.

"Šah?"

"Da." Kakor bi se v njem skrivala živa bitia, jo je narahlo odprl in mehko strekel figure na mizo. "Slovenski šah!" Razposajeno se je zasmejal, da je čudno odmevalo po obširnem prostoru in dodal: "Takoj ti vse razložim:"

Potem je s čudovito naglico postavil figure v red.

"Beli kraj — Kralj Matjaž. Pogledaj si ga od bliže: tukaj doiga brada, devetkrat gre krog mizne noge, ki je tukaj nakazana. Bela kraljica je — jasno — Alenčica. Bela tekača: ta, ki ima preko ramen obešeno culo in je bos, je Deseti brač, ta na desni z dvema kitama po eg culice pa Desetnica. Kcnja: na levici je samoobsebi razumljivo Matjažev Belec..."

"In ta z vrečkami krog vratu?"

"Premisli nekoliko... Prihaja od trdnjave, ki predstavlja Trst... Tam nekje blizu od Trsta prihaja in tovoril... Tako je: Krpanova Kobilica, s soljo natovorjena..."

"Kako naj vem, da je Trst, ko so si pa vse trnjave, bele in črne, enake!"

"Na videz. Samo pogledj!" Tedaj sem šele zagledal miniaturni izrez različnih grbov na trdnjavah.

"Tržaš'i, goriški, celovški in mario'orski. Zdaj pa črni kralj: Matija Gubec. Postavil sem ga, da se bori na slovenskih poljih, kakor so se nekoč naši kmetie postavili zanj. Kraljica — Lepa Vida. Sprva me je nekoliko motilo njeno črno lice, potem sem si pa dejal, češ zgore'o ji je pač pod vročim španskim soncem. Tekoč s cekarjem ob njeni strani je Lambergarjev Vranec. Črnim kmetom visijo od zapestij pa do tal težke verige. Zdaj so potrgane, zdaj po smrti. To so telminski uporniki. Ne vem, kateri je Štefan Golja, tukaj so si vsi enaki. Be'i... zadnji uporniki v naši zgo'ovini. Spijo v kočevskih gozdovih in v kraških jamah, vsi so beli kot okostnjaki, samo zadaj v tilniku ima vsak črno luknjico... Drobnno luknjico v tilniku..."

Prisiljeno se je nasmehnil, kakor da bi ga bilo sram, kot je sram starejše ljudi, ki jih lastni otroci zalotijo pri igri. Potem se je nenadoma zmedel. Začudil sem se ob njegovem zadnjem stavku.

Koncem koncev res ničesar natančnega ni em vedel o njem, toda že prvo noč, ko sva se spoznala na ladji — bilo je nekje tretji dan po Kanarskih otokih — je naredil čuden vtis name. Nič ne na ladji ga ni poznal. Po govoru sem sklepal, da mora biti študent. Sam je dejal, da je nekod iz tolminskih hribov in da je moral zdaj bežati. Pred kom? Kakor da ne bi slišal vprašanja, je samo dejal: Dvajset let smo čakali. Potem smo šli v gozd. Potem sem se zjckal!... — in nato je pogledal preko valov, češ zdaj sem tukaj. Nisva več o sebi govorila, a vendar sem si iz njegovih pripomb ustvaril sliko o mladem primor. kem fantu, ki je v navdušenju in slepoti šel v "boj za narod".

"Moj šah...", je čez čas nadaljeval. "In zvečer, ko sem sam, igram nanj. Osebe zaživijo pred menoj, gibljejo se in mi govorijo. Naš šah ima prav tako razne začetnice, kombinacije in končnice kot drugi. Hočeš videti recimo mojo slovansko začetnico? V svetu jo imenujejo tudi "diplomatska otvoritev". Tako gre."

Zgrabil je za tri trdnjave — Trst, Gorico in Celovec — in jih položil poleg šahovnice. "Tako se prične... In zdaj nadaljujemo. Jaz sem vse: beli in črni, takotako kot je v resnici v življenju".

"Tako se vendar ne igra. Je proti pravilom!"

"Proti pravilom? Tako smo pač igrali..."

Nekaj trenutkov sem mu gledal v oči.

"In če je bila samo igra? Morda se bo v končnici izkazalo, da je bila samo taktična zamenjava, zato da si priigraš zmogovito pozicijo".

"Taktika? Ne! Kratkovidnost... In tudi če ne bi bila, zapomni si: že stoletja so Rusi šahovski prvaki... Marihorska je ostala. Misl'm bolj zaradi tega, ker nikomur ni služila, kot pa zato, ker ima golobčka miru v grbu..."

Kakor bi se nenadoma predramil, si je pomel mrliško bele dolge prste in se namuznil. "Nikar ne mi-li, da imam samo tako tragične igre. Včasih se grem "klasično". Zgrabim za kmete in jih vržem v vrvež. Tam v daljavi hodi po črnem polju Desetnica. Prav zadaj ne-

SLAVKO SREBRNIČ

IZSELJENČEVA OTOŽNOST

*Nekje neznatna bo gomila,
na njej trohnel bo skromen križ —
če te bo moja pot ganila
in mi ga, tujec, zasadiš.*

*Morda to pampa bo brezmejna
telo sprejela — prah droban,
ko duša božje Biti žejna
zajadra v večni ocean.*

*Jujuy, Formosa, Salta, Chaco,
subtropskih dežel obroč —
bom tam končal življenja tlako,
prestopil v tiho, večno noč?*

*Nekje neznatna bo gomila,
Morda kje v Santa Cruz, Chubut —
ko mi bo smrt srce izpila,
v tujini bom v zemljo zasut.*

kje od Trsta v stran se skriva po belih kraških poljih Krpanova Kobilica... In pred menoj zaživijo došenjski griči in mi je, kot mi je bilo, takrat ko sem prvič prebiral Levstika in ko sem se prvič začudil močni Krpanovi roki. Spomini priplavajo, Kobilica spet nosi sol in krvavordeči cvetovi Krasa v jesens' em jutru ti opajajo oči...

Zdaj se spet zazrem v sredino šahovnice: beli in črni ti stojijo nasproti. Mrtvi gleda mrtvega v oči, mrtvi prehiteva mrtvega. Igra mrtvih... Onikrat sem sredi igre zaspal in, ko sem se ponoči prebudil, jih zagledam tako v pletmi... Zazdelo se mi je, da imajo oči, se gledajo in, ko so zaslutili živega človeka ob sebi, se spet spremenili v les. Bilo mi je, kakor da nekoga motim, legel sem in se z rjuho pokrtil preko glave.

Le redkokdaj se igra prav razposajeno zap'ete. Gubec postavlja svoje krog sebe, pošilja sle, da branijo kmete, ki so šli predaleč. Matjaž urejuje svoje. Ko sem Matjaž, sem neodločen, težko se premaknem; kadar sem Gubec, sem

nepremišljen. Zanašam se na nenadni napad, pa ne vidim skritih nasprotnikov po poljih... Kraljevska igra."

"Monarhist?"

Zasmejal se je. "Ne. Še v igri je prav za prav kralj vreden toliko kot kmet. Simbolično vrednost mu daje to, da je edini. Tragična figura: tudi če njegovi zmagajo, on nikdar ne more dati zadnje poteze. Ne za zmago, samo za izgubo je nujno potreben". Spet se je nasmehnil. "Monarhist? Samo poglej: ta je kronan, a je mrtev, a ta — spi."

Prvič sva se istočasno zasmejala.

"Za temne, žalostne noči", je nadaljeval, imam igro v posebnem slogu. Spada tja v občutje mirnega, tihega večera, ko se pripravlja na jesenski dež. To je označba za čas. Kot slika je Böcklinov Otok mrtvih pa ne z Rahmaninovicim, ampak s Chopinom, z njegovimi Preludiji kot *glasbeno spremljavo*... Igram, premikam in govorim. Nova, a vedno ponavljajoča se pesem o Lepi Vidi... Poznaš Jeremije Kalina moderno Lepo Vido? Ob njej se nenadoma po teh poljih vse spremeni; oseba in stvar vse položi masko nase. Bela in črna polja so peneči se valovi v noči. Lepa Vida stoji pri morju. Bela trdnjava tam onkraj bo njen grad. Konji, beli in črni, so tisti čudoviti morski konjički ki so jih globine polne.

"Lepa Vida je pri morju stala...

pesmi pela... brat v vodo jo pahne— zamorska ladja mimo pripeljala..."

...in kraljica gre preko valov. Bela španska trdnjava ji je vedno bliže. Eden tekač, Desetnica, jo spremlja kakor v svarilo... Konjiča stopita naprej, kot bi ji hotela pripraviti pot. Beli kraljič čaka ob belem gradu.

Na pozorišču vse zakipi, postaja nepeto. Črni se nekam branijo, bele vrste vabijo, Lepa Vida neodločno stoji na mestu. Les udarja ob les, kakor vesla ob trebuh ladje, nekdo omahne, ni ga več na morski g'adini, vse se premika, "v vseh legah in krogih in bokih" — in tedaj se mi zapiči misel v glavo: zakaj ne pride nekdo in razbije ves ta nemir sredi beločrnih valov? Lepa Vida pa prihaja počasi na drugi breg. Žrtvovali so jo... Včasih si pravim, saj sem

neumen: kdo ti pravi, človek božji, da igraj, kakor je napisano? Kdo je na svetu, da bi ti eno samo besedo mogel ukazati, kaj šele misel? In sem hud na pesnika, čeprav ni sam kriv, da žalostinke poje. In prav nekje daleč je skrita misel: In če jih ne bi pel, kaj ne bi šla pot Lepe Vide prav tako tja v beli grad?

"V vetru jok zapuščenega otročiča..."

Lepa Vida gre na tuje
dojit španskega kraljiča..."

Utihnil je in oba sva obmolčala. Gledal sem ga, vsega zgubljenega, dokler se ni nasmehnil, nekako osramočeno. Zastrmel se je v razmetane figure, na očeh sem mu videl, kako so vse namišljene postave in barve zginile, stegnil je roko in spet postavil štiri ravne vrste.

Bal sem se, da bi nekaj v zraku trepetajočega razbil in vendar sem moral spregovoriti.

"Niti v sanjah nisem na kaj takega pomislil." Oči so mi zaplavale preko čudovito izrezljanih figur in tedaj, kako je neki mogoče, da prej nisem na to pomislil, so se mi nenadoma ustavile na levem črnem tekaču.

"In ta? Črni tekač, koga predstavlja? Si ga pozabil?"

Začudeno me je pogledal in ni spregovoril besedice. Minute so minevale, zrak je postajal dušeč. Fant je počasi dvignil roko, da bi podrl urejene vrste in dolgi beli prsti so mu zatrepotali. Prijel sem ga za zapestje in se nestrmel vanj. Ustnice so mu zbledele.

"Jaz...", je dejal čez čas in se odhrknil. "To sem jaz... Tu je morda zdaj tisti trenutek, ko ta igra ni več samo igra, niti takšna, kakor sem si jo jaz zamislil". Živčno in dolgo se je smejal. "Včasih si mislim, da bi moral stopiti k zdravniku, ali pa vsaj nekemu vse to razložiti..."

"Kaj je to vse tó?"

"Saj ne boš razumel. Saj ne moreš... "Negotovi pogled mu je zaplaval mimo mojih oči in se krčevito ustavil na črnem tekaču. Niti trenil ni z očmi, ko so mu ustne drhte zašepetale: "Poglej ga... samo poglej ga!" Požlžil sem mu dlan na roko in zmrazilo me je. Tako

blizu, tako razločno sem začutil igro njegove krvi. Ni plula, besnela je po preozkih žilah.

"Vidiš", je prav šepetaje začel," tukaj za to vrsto upornikov stoji črni tekač. Stojim in rad bi se prebil skozi nje, zdrvel tja preko... tja, kjer sta dve beli, beli postavi z drobno črno luknjico v tilniku. Toda pred menoj stojijo uporniki, in prav vidim, kako se od tam, kjer neha izrezljana veriga, v zraku nadaljuje druga nevidna, k sosedu in od njega spet naprej, naprej, še dalje kot pa samo do tega, ki stoji tukaj na zadnjem polju, saj je to belo-črno polje vendar ne-končno. Stojim in ni poti naprej, ne morem se zganiti. Potem pride noč in vse zgine, samo jaz sem tu in pred menoj nevidna veriga in tam daleč sredi teme dve visoki beli postavi... Nočem in nočem misliti, nočem videti ničesar, tiščim si oči... pa ni pomoči... Od sebe... ven... ven... stran od sebe bi pobegnil... "Oči so mu ugasnile. "Saj.. saj ne moreš razumeti... Blazno!"

Zakril si je oči s pestmi.

"Pred dnevi, bilo mi je kakor danes, sem si dejal: fant, znebi se črnega tekača in vse bo v redu. Sicer pa, saj je bila vojska, vsi so ubijali, vsi... in ti si bil zapeljan, sam Bog ve, da si bil... Saj nisi moril... Zakaj bi te do smrti preganjala vest? Zdrobi ga, črnega tekača in vse bo v redu... Opolnoči je bilo in zunaj je grmelo, pa sem vstal, se splazil kakor morilec do okna in ga zagnal doli v temo. Zatreščil sem z okni in bilo je kakor da sem jaz zagrmel preko neba in potem... potem je bilo vse lepše, vse laže. Ležal sem ves razgaljen preko postelje in sem rjovel kakor žival in zdelo se mi je, da sem postal lažji in mirnejši. — Zjutraj sem šel odpirat vrata. Ko so prvič žvižgale krogle mimo ušes nisem tako trepetal: na pragu me je čakal črni tekač".

Glas mu je bil ves hripav in z jezikom si je pomčnil izsušene ustnice.

"Nekaj minut, ne vem, morda ur je minilo, preden sem ga vzel v roke. Premočen je bil in pesek mu je silil v usta in oči kot mrličem, ki smo jih po deže-

TONČEK KOLARIČ:

UVODNA PESEM IZ "ZALNEGA VENCA"

Zdaj v pesmi zlivam prošlih dni spomine,
žareli bodo v vročem hrepenenju
in greli me v bodočih dni trpljenju,
ki ga obeta mrzla dlan tujine.

Vetrovom lažne sreče izročeni,
bi se kot kaplje v soncu razpršili
in kot oblaki v vetru razkropili,
zato naj bodo v pesmi položeni.

Morda zeklenkal zvon mi bo v tujini
in zadnjo solzo tujka mi obriše,
zato zvene naj v strti bolečini.

Če videl več ne bom domače hiše,
naj v pesmih tožnih jo krope spomini.
Skeleča bol jih tebi, draga, piše.

vnih nočeh pokopavali. Kako je prišel sem? Pa ne da... Ah, blazno! Saj ni mogoče... Ves dan se mi je bledlo. Zvečer me je srečal oskrbnik parka. Dejal je, da je našel tekača. Navsezgodaj ga je hotel nesti svojemu malemu. Ko je stopal mimo naših vrat, mu je nekaj dejalo: Od tukaj bo. Mala stvarca je, ampak brez nje le ne gre naprej..."

Ure so že tekle v jutro. Hladno je postajalo. Dvignil se je napol in z dolgimi belimi prsti potegnil težko volneno ruto preko postelje.

"To je konec. In edino kar mi je v tolažbo," je dejal čez čas in se dotaknil črne kraljice je to, da sem z njo šel na pot..." Počasi je vzel črnega tekača med dlani. Obraz se mu je čudno nakremžil, silovito je stisnil veliki beli pesti, nekaj je zahreščalo in počilo.

Oba sva v hipu pogledala črno praznino na šahovskem polju, zazdela se mi je v trenutku večja, bolj groze polna.

"Nič!" je samo dejal, ko sem ga pogledal. "Novega bom izrezljal. Mislim, da bo tridesetič... Ampak za hip mi le odleže, samo za hip..." Glas mu je bil utrujen, glava mu je boječje zginila globoko med ramena. Potem se je spet čudno namehnil.

"Ne moreš... ne moreš... .."

SPEV PRED ARGENTINO

V pristanišču Buenos Airesa.

Ladja na zadnji gre val s praporci in galebi
za klicem pilota, ki vabi ptice izgubljene v gnezdo...

Stopim na kljun, visok do nebá, razpnem raméni,
glas uberem kot harfo in pojem v ritmu homerskem
prvi pozdrav deželi, ki Sonce Inkov svobodnih
kot zlato runo razpenja pred nami — Argonauti,
da smo oslepljeni od bleska — na zadnji obali bežanja...
Sem kip, ki v bron nekoč vlit, bo stal v buenosaireški luki:
evropskih izgnancev rapsod pesem vseljencev pojem.

Kot Krištof Kolumb, ki s "Sveto Marijo" je odkril to celino,
prihajam na "Svetem Križu"... (Hvaljen bodi, Gospod!
bodi zdaj prvi moj vzdih in križ prva kretnja na čelo.) —
O, leta razpet sem bil nanj v mukah krvave Evrope,
žolč in kis sta nudila sovražnik mi kakor prijatelj,
v čelo mi vtisnila znak kajnovstva in iškarjotstva —
(branil sem brata pred bratom, Krista pred izdajskim poljubom!),
bil sem privezan k stebru z žico za nóge in róke,
postavljen v bunker kot v kad, z bičem udarjan po hrbtu,
v možgane z zasliševanjem — zid se solzil je od vzdihov! —
z zlomljenim trstom v rokah postavljen na ogléd vsemu svetu:
Ecce, slovenski begun! Krvavi izpljunjeni izvřek!! —
O, sam Pilat je razsodil: Na njem res ne najdem krivice! —
pa sem smrdel še naprej v staji kot čreda živine,
lačen s skodelo stal v repu, proseč za drobtine obilja,
iz tabora v tabor pehán, prestavljan s pógrada v šotor,
kakor v boleštni vročici so drugi mi menjali barvo,
suvali me na vagone, izstavljali v mraz kot ščeneta,
pohablence v les izložili, krščeni evropski pogani,
mene, ženo in otroke oblekli v obnošene cape,
bogato preplačane tvrdkam... O bil sem le snov barantanja,
kupčija veľikih sil, dobrodelnosti plača bogata...
svet si ob nas mel dlaní je — Pilat in Sheylok kruti,
ki rezal z nas kose mesa je, ko Porzia je mižala...
Le On, ki bil je na križu, mi sam je ponudil svoj les —
"Santa Cruz" splav me natrpan čez slane je vóde prepeljal
sem pred Srebrno Deželo, od Sladkega mórja obdano,
da me zloži na zdrav zrak Svobóde in Človečanstva...

O Argentina! Sonce in Zémjlo, Nebó in Mórje
prapor Tvoj belo-sinji nudi kot kruh mi in sol
na pladnju, ki dobri ga veter dviga pred ustnice moje —
o, naj poljubim Tvoj dar, preden bom jedel od njega!

Kot Ti pred menoj, stojim pred Tabo z odprtim objemom,
z dvignjenim glasom slaveč Ti Slavo, ki bo še delež
našim otrokom, katerim ta brod je bil še za zibko,
in tem, ki iz naše krvi rodé se in Tvojega mleka —

o Domovina Herojev! Ti jih Svobode nahrani,
sama — Kondor svobodni, ki dvigne se tudi nad Ande,
da zvrhá vsakógar napade, kdor Narod v verige bi vezal!
Dežela v obliki srca vložena med dva Oceana:
slavo dajém temu S r c u, ki v dobi sovraštva še ljubi,
brezdomcem odpira vrata v vrt blagostanja in sreče,
dajé brezimencem imena... opljuvanim briše lica...
dviga pečatena čela spet v dostojanstvo poncsa,
pred glave, ki rabelj jih terja, postavlja kot angel svoj ščit:
róka se veže z rokó pod znamenjem svobode!...
ščit, ki kot zven srebrn v Evropo zveni: Argentina!...

Glávo to sivo sklanjam, rapsod, pred vélikim darom
Sonca, Nebá in Zemljé, Morjá in Prijateljske Róke!
Ta Prapcr Tvoj — mlaj vrisakajoči! Ta Grb - slavolok nam nad vhomom!
Postavljen pod prvi korak vašim najmlajšim bratom,
sinovcm vaše Evrope, zibelke vaših očetov...
dedov... pradedov... stoletja že pamp teh osvajalcev...
Zdaj mi stojimo pred prodom kakor pred Kanaanom,
pozdravljajoč zlato grozdje Obilnosti in Sladkosti,
Tvoje Sonce v Zenitu, Svobodna Argentina!

Struna moje harfe glas spreminja v žalost,
roka se mi sklepa kakor prošnja množic:
Kjer mi je ognjišče, da podkurim plamen,
topel plamen doma za ogrev in peko
in za mirno spanje po delovnem dnevnu?
Sem blodeč pomorec, gcnjen od piratov —
Je tu Otok mirni, da v zatišje stopim?
Bil sem pes preganjan, brčan na vseh pragih,
lóvljen po cestah... z nagobčnikom za žico...
ščuvan s pasjederccm, da mi odere kožo...
prej še: v svojem domu na prebeli rjuhi
spal sem vkup s sekiro, čakajoč morilcev,
da se ubranim smrti in da ubranim svoje —
a goreča streha nas pognala v svet je,
nisem spal več mirno z ogorkom dóma v srcu...
Kje mi varno spanje... spanje... v toplem domu??...

Zdaj, glej, roki dvigam kot žerjav železni,
naj mi glas zapoje kakor vliti zvon:
za to varno spanje tu — dajem Ti... roki...
roki ti silakov — Klepca in Krpana,
v mišicah to silo, žilavost teh stegen,
trdnost teh stopal, stoječih kot stebér,
te napete prsi, silam lok in ščit,
tilnik ta, nabrekel kakor volu v vpregi,
hrbtenico, prožno kakor tiger v skoku,
oči te, ki bi z Ándov uzrle zajca v pampi,
moč, ki imam jo v sebi: kopje mečem v sonce,
nóge v let poženem: naj ti vjamem noja?
s prsti pletem niti spretneje kot pajek
in udarjam v tipke, kot da poje misel...

Glavo dvigam zdaj — poteze misleca,
znanje tisočletij nosim v njej kot v knjigi,
novo misel snujem, gnetem, jo v nov lik,
v črte tkem načrte — v njih je nebotičnik,
mešam snov s snovjo — z njo svet drobim in spajam,
z nožem srce odpiram — mrtvo znova udari,
vseh pravice čuvam, izravnavam družbo,
premišljujem smrti — v njih je smisel živih...
glávo dvigam svojo, misli v njej — vulkani!...

Dlan primikam k srcu: glas je tih in nežen
kakor pesem čuvstev, strašnih zgodb občutek,
molk neizpete godbe, strun drhtenje tajno,
liki slik bodočih, linij še neznanih,
svetel gib telesa v plesu zvezd še skritih,
izraz še neposnetih mask na odru... platnu...
dlan leži na srcu... o, to vro navdih!

Tu stojim — razpet — da sleherni me vidi,
velik kot množica, roké in glavo dvigam,
srcé močno mi bije, v očieh se blesk mi vžiaa,
pogled gre preko proda, pne se nad nebotičnik,
objema celo mesto — Mesto milijonskih mest,
čez pampo se prenese, nad Ande dviga krila,
zaplava v tropski sever, v ledeni jug preskoči,
zdri k tečajju zemlje — vsa v njem si, Argentina!
Zdaj sem jaz kondor silni, razpet nad Aconcaguo,
visoko nad čerjo, kjer brat je moj omahnil,
vse više gre oko mi... vse širje... in vse globlje...

v vse delavnice vidim... na poljih... v hišah... v rovih:
ovčarje vidim v pampi, divjih konj krotilce,
molzarje obilnih vimen,, mesarje celih čred;
obiralce sadja, hmelja, panjov ogrebovalce,
izsekovalce gozdov... sadilce mladih novih...
orače s traktorji... kopače goric vinskih;
rudarje vidim v rovih, krušilce zlatih žil,
vrtalce v srce zemlji, da brizga kri ji — nafta;
graditelje hiš vidim — nadstropje na nadstropje
polagajo kot satje... oblak je krona stavbi...
v vse delavnice vidim... vse transmisije slišim...
takt dvigajočih rok, ko udarjajo kot stope,
sila se zaiskri... se dvigne... in spet ustvarja...
bučanje gibanj poje kot butajoče mórje...
o ritem vseh tovarn, spev žive energije...
pogon ustvarjajočih strojev, splet jermenja,
verig žvenket kot v luki, ki ladja veže z ladjo,
gradilce cestá vidim, železnic, ptic jeklenih;
zvončkljanje čujem svetlo kot pritrkovanje
pojočih steklovin... poskakujočih tipk...
tam, čuj: kot tihi sen skoz prste - pajčevine
teko v svilene niti, da vtiko žené mi v rože...
v vse delavnice vidim... v načrte mislecev...

v začudenje ustvarjalcev, strmeč v lepoto novo...
v vse delavnice vidim — pogled budi mi grozo
orjaške energije, ki tu gradi Bodočnost,
da sem zamaknjen vanjo... v to veličino Dela...
razpet na kljunu ladje, ki v takt ta sidro meče...

Delo! Delo! Delo! — Rast! Rast! Rast! — Plod! Plod!
rasti poslušam ritem... nov val za zadnjim valom...
prsi so moje polne, glas mi jih napenja,
ki zdaj ga vpijem z ladje: O, ne več miloščine! —
Delo! Delo! Delo! dajte silam v roki!
Delo! Delo! Delo! dajte mislim v glavi!
Delo! Delo! Delo! dajte občutkom srca!
Delo! Rast! Plod! — dajte mi dom! M o j d o m ! ! . . .

Róke so padle mi, nimam glasu več, stopam s kljuna,
bok se ladje pritisnil je ob topel bok novi zemlji,
val se potišam umiril... prispeli smo v cilj, Argonauti...

Čas je, da ladjo razvežemo, da jo razstavimo v kose,
kakor pred tisočletji. Jazon na Barju ljubljanskem,
da po raménah prenesli so brod na jadranske valove,
po njih se vrnili domov...

Náš dan je še daleč k zložitvi...

Na svoja raména sedaj nalagajmo ladjo vrnitve:
o, težko bo rezala v kost, upognila bo hrbtenico,
glávo sklonila v sinovo, nóge zrahljala v kolenih,
v očeh pa ostal bo privid — dné, ki se danes začinja:
stopil tedaj bom na krn te barke, zložene spet z rámen,
poljubil to Sonce in Zemljo, Nebo in Morje v zastavi,
prijateljsko stisnil njim Dlan, ki našli so tu Domovino,
sijajnejšo v njenem blesku za delo rok naših in let,
v spremljavo mojega odhoda bo pelo brnjenje strojev,
gnanih od naših rok v prijateljskem stisku z rokami
delavcev narodov vseh, ki družijo jih Sonce Svobode:
delež prinesli smo svoj v Bodočnost, ki vstaja pred nami...

Jaz pa, rapsod izgnancev, se vrnil bom v svojo Preteklost,
da pesem Bodočnosti vaše, razcvele v Srebrni Deželi,
kot rožo najlepšo poneseš s poljubom na njen — grob...

Brod je odprt kot vrata... stopam na obljubljeni prod...

Morje za mano molči... pred mano buči Ocean
dvignjenih rok... transmisij... zvonjenje pojočega stekla...

v róke mi teče Moč...

Harfo obešam na vrbo...

Nisem več izgnancev rapsod — delavec sem Argentine!...

TINE DEBELJAK

1950 - SANMARTINSKO LETO - 1950

Leta 1850, dne 17. junija ob treh popoldan, je umrl v prostovoljnem izgnanstvu v Franciji v mestu Boulogne-sur-Mer "OSVOBODITELJ ARGENTINE" general JOSE DE SAN MARTIN. Vsako leto na ta dan ob treh popoldan zazvoni navček s starega buenosaireškega magistrata Cabilda v spomin njegove smrti, in ta dan je državni praznik. Njegove kosti so pripeljali iz tuje zemlje in leže v kapelici buenosaireške katedrale, na katere zunanji strani gori "večna luč v njegov spomin in v spomin vseh padlih junakov za svobodo naroda". Ob tem "večnem ognju argentinstva" prižigajo vse province v državi baklje "njegovoga duha", da ga poneso v najoddaljenejše kraje republike. San Martin je ogenj, ki ne ugasne. San Martin je ime, čiščeno kot ime svetnika, in zato mu pravijo "svetnik meča" — "el santo de espada". San Martin je najvišja avtoriteta države iz roda v rod, zvezda stalnica na nebu argentinske zgodovine, zvezda svobode in simbol suverenosti, pridobljene s krvjo in mečem pod njegovim vodstvom. San Martin — Napoleon Novega sveta, vojskovodja, ki je, kot sta Alpe Cezar in Napoleon, prekoračil verigo And — je danes utelešena želja po neodvisnosti več južnih ameriških republik in posebej Argentine, katere sin je ob rojstvu bil in kateri je po smrti stvarni in duhovni oče — "PATER PATRIAE".

Ob stoletnici njegove smrti je Argentinska vlada proglasila celotno leto 1950 za Sanmartinsko leto, nekakšno "sveto leto" argentinske državnosti.

Naš Koledar Svobodne Slovenije se uvršča med tiste, ki hoče — skromno sicer, kakor je sam, toda prisrčno in z vsem poudarkom počastiti njegov spomin in se s tem pokloniti neodvisnosti in svobodi naroda, med katerim je v toliki meri dobil gostoljubno zavetišče po viharju brodolomstva, in kateremu hoče v isti meri pomagati z vso pripravljenostjo in zmožnostjo pri graditvi bodočnosti na temelju zmag velikega Osvoboditelja San Martina!

San Martin je "ljubljenec slave, rojen za vojskovanje", kakor ga je krstil Estrada. Ni on započel revolucije 25. maja 1810. leta, kajti tedaj je bil še — vojak v španski vojski v Evropi, v tisti vojski, proti kateri je bila revolucija naperjena, toda je njen sin, ki se je ob njej užgal za politično neodvisnost svojega naroda, stopil v njeno službo in ji priboril zmago. On je s krvjo in mečem zapečatil svobodo dvanajst let potem, ko se je revolucija začela; začela v Buenos Airesu, da se je zaključila v Chile, Peruju in Ekvadorju, in rešila za vse te države obenem — po dejanjih San Martina. Vojskovodja, ki je v največji stiski svetoval poslancem na skupščini v Tucumanu 9. julija 1816, naj odločno in za vsako ceno razvežejo vse vezi, ki jih vežejo s špansko dinastijo za vse večne čase. Poslanci so oklevali, zavedajoč se slabega političnega položaja, v katerem so bili, toda duh San Martina, ki ni bil sicer telesno pričujoč, je odločil v sklep, ki so ga izrazili potem, kličeč nebo za pričo in spričo vseh svobodnih narodov sveta in pred obličjem zemlje, da je enodušna in nepremagljiva volja naroda... zlomiti nasilne verige, ki ga vežejo na španske kralje..." (Vedeti moramo, da je pod tedanjim španskim kraljem Ferdinandom VII, o katerem pravi zgodovina, da bi se "težko našel v zgodovini značaj bolj zavržen in malovereden", bilo v par letih 7000 obešenih, 8000 ubitih in več kot pol milijona ljudi pobitih v raznih bojih!) Ta sklep tucumanske skupščine je nato dvignil San Martina kot na krila, da se je s svojo vojsko povzpел čez vrhove Andov in španske kraljeve pristaše pobil na oni strani v Chile pri Chacabucu in Maipu, šel za njimi v Peru in Ekvador (Rio Bamba) in osvobodil "ZDRUŽENE POKRAJINE JUGA", ki sestavljajo sedanje republike Argentina, Chile, Peru, Ekvador, kakor tudi Paragvaj in Urugvaj, ki so se odcepile v federativni želji od tedaj šele ustvarjajoče se Argentine.

San Martin je postal državni poglavar Peruja.

Tedaj pa je doživel nehvaležnost domovine. Zavist, razprtije in spletke poslan-

PRESEDNIK ARGENTINSKE REPUBLIKE GENERAL JUAN D. PERON, NJE-
GOVA SOPROGA MARIA EVA DUARTE DE PERON IN ČLANI VLADNE NA
POTI IZ VLADNE PALAČE V KATEDRALO NA SMRTNI DAN GENERALA
SAN MARTINA, DNE 17. AVGUSTA 1949.

cev so mu zagrenile življenje, da se je odtegnil javnemu življenju in se umaknil v Evropo. V petih letih je porabil vse svoje prihranke in se vrnil v Buenos Aires 12. II. 1828, prav na dan obletnice njegovih prvih velikih zmag pri San Lorencu in Chacabucu. Toda rojaki so ga sprejeli z "žvižganjem", na kar se je vrnil v Francijo v VEČNO PREGNANSTVO. V Franciji je živel v veliki bedi, da mu je grozila naravnost — hiralnica. Prosil je za "miloščino" prijatelja generala O'Higginsa, ki ga je on napravil za poglavarja CHILE, a je poldrugo leto ni bilo. Med tem mu je v najhujši stiski pomagal španec Aguado; "miloščina" iz Chile pa je prišla prav v čas, ko je možil svojo hčer, in ji tako poročno obleko napravil z "darom" iz tujine, ne domovine. "Kdaj boste jokali, če ne sedaj", — je pisal pozneje Mitre, opisujoč to bedo argentinskega Osvoboditelja v pregnanstvu, v katerem je umrl pred sto leti.

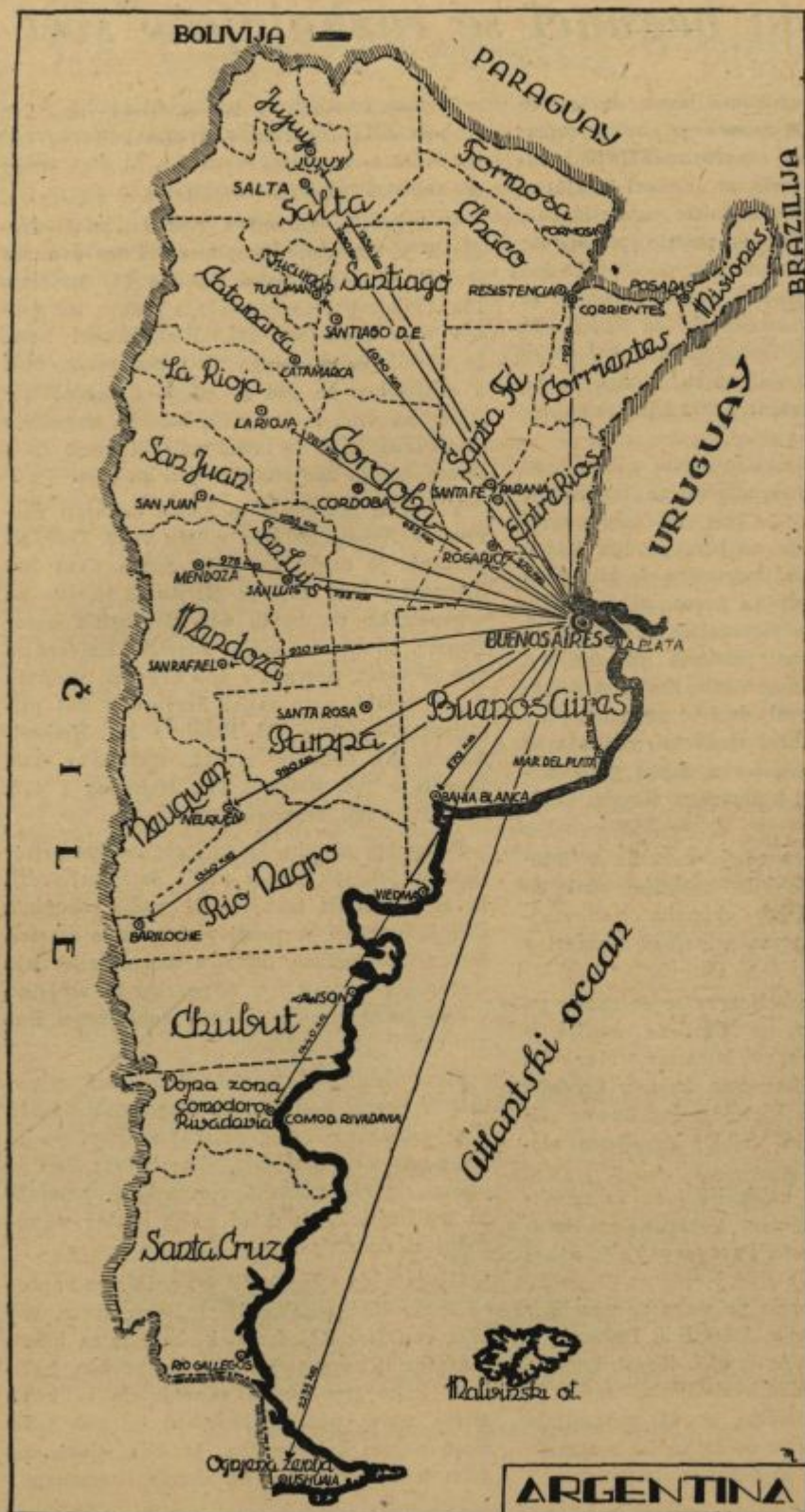
To je zgodba kondorja And; zgodba človeka, ki je ustvarjal državo, da je umrl zavržen od domovine v tujini... Argentina v Evropi.

Toda — danes? Že pred petdesetimi leti so prepeljali njegove izmučene kosti v Domovino, da počivajo v deželi, ki ji je ustvaril politično neodvisnost, na najsvetejšem kraju: v katedrali. V letu 1950 bodo pripeljali sem še ostanke njegove hčere, tiste, ki so ji poročno obleko darovali nedomačini... Vse leto 1950 bo posvečeno njegovi slavi, njegovemu DUHU, njegovi osvobodilni borbi za svobodo države, postavljene na temelje, ki jih je postavil on: "SKRBETI ZA SREČO PODANIKOV". Država, ki ji je on postavil s krvjo in mečem temelje, je šla z njegovim duhom po nove zmage: od POLITIČNE SVOBODE V GOSPODARSKO NEODVISNOST IN ODTOD V SOCIALNO PRAVIČNOST in red, ki naj napravi državljanje SVOBODNE IN SREČNE.

Sanmartinsko leto je veliko leto tudi našega spomina preteklosti in našega upanja od bodočnosti. Je tudi naše leto, ki se z vero in upanjem klanjamo SAN MARTINU, OSVOBODITELJU ARGENTINE.

Veličastni spomenik San Martinovemu pohodu čez Ande v mestu Mendoza.

Zvezna republika. Nastala po revoluciji proti Španji leta 1810. Proglasiťev neodvisnosti leta 1816. Zakonodajna oblast je: Narodni kongres, ki ga sestavljata senat in poslanska zbornica. Izvršna oblast ima predsednik države, izvoljen za dobo 6 let in ministri, ki jih imenuje predsednik republike.

Površina države: 2,987.542 kv. km.

Prebivalstvo: nad 16.000.000

Vera: Katoličanov je 99,6 odstotkov

Glavno mesto: Buenos Aires (3.500.000 preb.)

ARGENTINA

Slovenski begunci se razhajajo v svet

Ko je postalo popolnoma jasno, da je treba našim ljudem po taboriščih narediti odločilni korak: ali vdati se propagandi, ki je silila begunce domov, ali pa poiskati si kje na svetu kotichek, kjer bodo lahko zaživelih novo, skromno življenje, se je pričelo preseljevanje našega naroda.

Domov so odšli maloštevilni begunci, ki so prišli po dolgem razmišljanju do sklepa, da bo bolje v komunističnem „raju“, kot pa v neznani tujini. Za velikansko večino je bil drug sklep takoj jasen: kamorkoli, samo domov ne.

Skupine beguncev, ki so živele v Italiji, so se skoro stoodstotno odločile za izselitev v Argentino. Razlogov je bilo več. Zavezniški upravi je bilo mnogo na tem, da reši Italijo begunskega bremena. Argentina je bila prva med vsemi državami na svetu, ki je gostoljubno odprla vrata slovenskim beguncem in poenostavila veljavne predpise za vselitev. Poročila iz Argentine so bila zlasti za delovne ljudi ugodna: dovolj dela in primerne plače. Dežela nudi nebroj možnosti, da se vsakdo, ki je zdrav in delaven, lahko gospodarsko okrepi in zaživi kulturnega človeka vredno življenje.

Večina naseljencev se je ustavila v Buenos Airesu, kjer je bilo najlažje priti do dela in zaslužka. Kljub obupnim stanovanjskim težavam polagoma prihajajo Slovenci v redno življenje.

Znatne skupine naseljencev so se razšle po tej ogromni deželi: na Ognjeno zemljo, v Comodoro Rivadavia, v Miramar, Mar del Sur in Chapadmalal, v San Luis, v Cordobo in zlasti v Mendoza, kjer je poleg Buenos Airesa najmošnejša in najbolj razgibana slovenska kolonija.

Sibkejšie skupine naših ljudi so se naselile v Chileju, Ecuadorju, Venezueli in Peruju. Tudi v Brazilijo in Paraguy jih je nekaj odšlo.

Med tem so dozorele priprave za naselitev Slovencev v Združenih Ameriških Državah, v Kanadi, Angliji in Avstraliji. Zlasti Kanada je sprejela dosti mladih slovenskih moči, ki so se dobro organizirale, si že postavljajo gospodarske temelje in so že začele z organiziranim prosvetnim in verskim delovanjem.

Prevoz naseljencev preko Atlantika je oskrbela I.R.O., kar brez dvoma pomeni veliko dobroto za vse naše rojake, ki bi s svojimi sredstvi nikdar ne mogli preko morja.

V Argentino so sprva prihajali naši ljudje le v neznatnih skupinicah. Prva dva sta stopila na argentinska tla dne 25. januarja 1947. Poldrug mesec nato novih šest, pet tednov nato zopet šest itd. Emigrantski hotel še ni bil na razpolago IRO beguncem. Šele v septembru se jim je odprl. Skromno gostišče na ulici Avstrija je bilo za novodošle edini kraj, kjer so lahko odložili svojo culo. Drugi dan je bilo treba prijeti za delo.

V večjih množicah so začeli dohajati Slovenci v Argentino šele v letu 1948. Dne 21. januarja je pripeljala ladja Santa Cruz 300 Slovencev. Ista ladja je 29. marca izločila na argentinska tla novih 517 slovenskih naseljencev. Sledile so ladje Empire Halverd s 168 Slovenci, Stevard s 552 begunci, Olimpia s 116 rojaki, nato zapet Stevard z 253 priseljenci, Sturgis s 393, Bundy z 241, Heinzelman s 183, Olimpia z 244, Ravello s 145, Sturgis s 305, Black s 179, Holbrook z 492, Langfitt z 233 begunci.

Poleg teh skupin, ki so štejele stotine priseljencev, je vsak mesec prišlo še nekaj ladij, ki so pripeljale manjše ali večje skupine. Zadnji Slovenci so prišli v Argentino meseca septembra. Sodimo, da je s tem naseljevanje slovenskih beguncev v Argentino in verjetno v vse južnoameriške države zaključeno. Danes nas je tu nad 5.000.

Slovenski protikomunistični begunci so postali v novem svetu zopet svobodni ljudje, ki jim je naložena težka naloga: zaživeti po letih groze novo življenje, ohraniti vse, kar je našega in biti glasniki slovenskega poštenja in trpljenja, ki je delež naših bratov v zaslužnjeni domovini.

Mislimo, da smo storili prav, če smo naprosili naše ljudi, razkrojene širom sveta, naj nam v našem Koledarju, ki bo leto za letom obiskoval Slovence, kjerkoli so, povedo, kako žive, kako trpe, kako napredujejo in kako vedno znova poudarjajo svetu, ki nas tako malo pozna, kako velika je bila slovenska žrtev v obrambi vere, kulture in civilizacije.

Bs. As. Capital Federal v številkah

Kakor gobe po dežju rasejo hiše v Buenos Airesu; tako so rasle že desetletja in kakor vse kaže, bodo tudi še v bodoče, saj je celo med novo naseljenimi slovenskimi begunci našlo lepo število delo in dober zaslužek med zidarji, ne toliko zato, ker so bili tako dobri zidarji, ampak zato, ker v tej stroki vedno primanjkuje pridnih moči. Da, kakor gobe po dežju — in zrastle je velikanska goba, ki sem jo zagledal prvi dan, ko sem stopil na argentinska tla. Kakor mlad, malo krivo rasel jurček s kratko nogo se mi je zdel Buenos Aires na načrtu, ki mi ga je razgrnil prijatelj ob prvem svidenju. Šele čez par dni sem pogruntal, da raste jurčkova noga iz vzhodnega robu mesta in da se naslanja klobuk s svojim temenom na zahod. Da je primera še popolnejša, lahko trdimo, da prav tako, kakor dobi jurček vse za življenje potrebne snovi iz zemlje, črpa Buenos Aires vso svojo veličino iz La Plate in ob njej ležečega pristanišča, ob katerem je zrasel.

Velemesto na zemljevidu ni veliko, posebno še, če ima tako domačo obliko jurčka. Toda na velemesto se naslanja še cela kopa predmestij, ki jih na zemljevidu niti ne najdem, ker mi jurček kaže le obrise občine Buenos Aires, tako zvanega Capitala — prestolice. No, pa mi je morje hiš v tem jurčku de-

lalo in še dela preglavice in vem, da ga nikdar vsaj približno ne bom poznal. Doma sem poznal vsak grm in vsako hišo, saj je bila vsaka drugačna — in če ne od drugod, sem vsaj s cerkvenega zvonika lahko objel s pogledom vso bližnjo in daljno okolico. Tu je pa sicer tudi vsaka hiša različna, toda vse ulice so si nekako enake in ni jih konca. Sedaj vem, kaj je velemesto.

Vem, da obkroža Capital mogočna avtomobilska krožna cesta, ki teče po mestni meji. Ta meja je dolga "samo" 62 in pol kilometra. Obriš jurčka na karti je torej v resnici presneto dolg, saj je skoraj enak razdalji Ljubljana — Jesenice. Ploskev, ki jo obkroža mestna meja pa meri nič manj kot 191 kvadratnih kilometrov. Na tej površini stoji morje hiš, ki spadajo v Občino — Capital. Da to niso mačje solze, bo verjel vsakdo, če pomisli, da sta na svetu le dve mesti po razsežnosti še večji, namreč New York s 673 kv. km in London s 305 kv. km. Da je šel Buenos Aires tako zelo v širino in dolžino, lahko razumeno, če upoštevamo, da prevladujejo povsod razen v strogem središču le bolj nizke stavbe in da imajo prithične in enonadstropne hiše veliko večino. Po številu prebivalstva pa je Buenos Aires šesto mesto na svetu. Pred njim so; London (8.700.000),

Pogled na Buenos Aires s pristanišča.

New York (7,700.000), Tokio (7,000.000), Berlin (4,300.000), Moskva (4,150.000). V občini Buenos Aires — torej v mejah jurčka — pa živi 3,300.000 ljudi, torej približno trikrat toliko, kakor je imela okrnjena Slovenija kot Dravska banovina prebivalcev. Če pa prištejemo še prebivalstvo, ki živi v predmestjih, ki so vsa navezana na glavno mesto in žive od njega, se poveča število prebivalstva, ki živi takorekoč v velikem Buenos Airesu, na okroglo 6.000.000.

Tem velikim številkam odgovarjajoče so seveda tudi vse druge številke o Buenos Airesu. Glavna prometna žila, ki deli mesto v severno in južno polovico — Rivadavia — je do mestne meje dolga 18 km. Toliko km. je torej od pristanišča do Liniersa — od noge jurčka do njegovega temena. Čez klobuk počez, torej od juga proti veseru, pa meri mesto nekaj nad 20 km. Ni mi dala žilica miru, pa sem risbo jurčka, ki kaže Capital v odgovarjajoči velikosti, položil na zemljevid naše Gorenjske. Pristanišče — nogo jurčka — sem postavil bolj na mokro, torej na Barje pod Ljubljano, nekako v črti Črna vas — Lavrica. Teme jurčka — Liniers — je pokrilo še Mengeš in segalo skoraj do vasi Repne pod Vodiciami. Na desno je pokrtil klobuk še Vir in Dob, šel nato čez Zasavske hribe in za Lazami čez Savo, nato pa od Laz čez gričevje skoraj v ravni črti čez Besnico in Podlipoglav na Lavrico. Na levo stran je segal klobuk do Smednika, pokrtil še vse Medvode in od tod čez hribe Martin hrib in Toško čelo dosegel skoraj Podutik, od koder je skoraj v ravni črti šel čez Kozarje na Črno vas. Ljubljana je pri tem ležala s Kongresnim trgom natančno na Plaza Once ali Plaza de Miserere, Kleče pa so padle na slovito ulico Victor Martinez, kjer je pisarna Društva Slovencev, v Šmartnem pod Šmarno goro pa bi bili doma stanovalci slovenske hiše na ulici Ramon Falcon.

V sto letih je zraslo to morje hiš, čeprav je Buenos Aires za ameriške razmere dokaj staro mesto, saj ga je že 2. februarja 1535 ustanovil don Pedro de Mendoza. Indijanci so ga čez nekaj let zažgali in porušili ter ga je znova pozidal Juan de Garay (11. junija 1580). Temeljni kamen za novo mesto so postavili na vogalu današnjih ulic San Martin — Rivadavia. Prostor, na katerem je zraslo mlado mesto, je meril 16 kvader ob La Plati

in 9 kvader v notranjost. Prvi prebivalci, 63 po številu, so bili Garay-evi sodelavci. Že v prvem letu po novi pozidavi se je prebivalstvo povečalo na 300 duš. Število prebivalstva se je nato dvigalo takole:

L.	1778 —	24.205	prebivalcev
„	1810 —	46.000	„
„	1869 —	177.787	„
„	1887 —	433.375	„
„	1895 —	663.854	„
„	1904 —	950.891	„
„	1909 —	1,231.698	„
„	1914 —	1,575.814	„
„	1939 —	2,364.263	„
„	1940 —	2,386.103	„
„	1943 —	2,589.215	„
„	1945 —	2,612.956	„
„	1947 —	3,007.772	„

Zaradi stalnega prihajanja novih emigrantov se število prebivalstva v Capitalu od tega leta dalje še hitreje veča in šteje mesto danes že nad 3,3 milijone ljudi. V 370 letih se je torej povprečno vsako leto povečalo število prebivalstva v Bs. Airesu za ok. 9460 duš.

Emigracija je v predvojnih letih vidno narasčala, med vojno, kar je naravno, skoro zastala, po vojni pa se zaradi evropskih razmer silno dvignila. Takle je pregled števila prispelelih potnikov po morju skozi Bs. Aires v zadnjih letih:

Leto	Prišli	Odšli	Ostalo
1933	29.905	40.285	10.382
1934	33.209	31.730	1.479
1935	40.606	24.130	16.503
1936	41.784	22.046	19.738
1937	41.469	18.801	22.668
1938	37.762	12.776	24.986
1939	26.377	29.360	2.983
1940	17.671.	13.544	4.127
1941	15.492	12.954	2.538
1942	3.885	3.373	512
1943	1.852	2.513	— 661
1944	3.172	3.771	— 559
1945	4.957	6.402	— 1.445
1946	13.466	14.225	— 759
1947	52.266	22.074	30.192

V zadnjih dveh letih, t. j. 1948 in 1949, pa se je število novodošlih še povečalo, število izseljencev pa občutno zmanjšalo.

Velikost mesta občutimo šele, kadar se vozimo po mestu, pa naj si bo to v službo ali pa kam na obiske. Nazorno nam jo pa prikazuje velikanski promet na podzemelj-

Pogled na del argentinske prestolnice iz zraka.

skih železnicah, avtobusih in tramvajih. Ali ste se že kdaj vprašali, ko se prerivate v gneči iz vagona podzemeljske železnice, koliko ljudi se na dan prav tako preriva pod zemljo? Vsak dan prevozijo podzemeljske železnice Buenos Airesa okrog dva milijona potnikov! Ne verjamete? Prosim, tu je statistika:

- Bs. Aires ima 5 podzemskih železnic:
- Plaza Mayo — Primera Junta (6 km)
 - L. N. Alem — F. Lacroze (7,5 km)
 - Constitución — Retiro (3,8 km)
 - Florida — Palermo (4,8 km)
 - Constitución — Boedo (3,5 km)

Skupaj meri dolžina podzemskih železnic torej 25 km 600 metrov (Ljubljana — Kranj). Prepeljejo vse podzemne železnice dnevno blizu 2 milijona ljudi in sicer:

- 700.000
- 400.000
- 600.000
- 200.000
- 100.000

Na drugem mestu v dnevnem osebnem prometu v mestu samem so avtobusi, ki jih ima Buenos Aires kar tri vrste. Velike nove om-

nibuse, v katere gre kar po 70 potnikov, srednje omnibuse — microomnibuse — in končno najmanjše brzce — slavno znane kolektive. Vsi ti prevozijo na dan do 1 milijon potnikov. Seveda jih ni malo.

Omnibusnih linij je v Bs. Airesu 45 s 1523 vozili. Novih omnibusov je Argentina naročila v USA 3000 za vso državo. Microomnibusnih linij je v mestu 53 s 1118 vozili, kolektivnih linij pa 21 s 627 vozili. Skupaj je v Bs. Airesu v prometu dnevno 3268 avtobusov, dočim jih ima cela država 7.160. Avto-taksijev je v Buenos Airesu 6.632, tako da pride na vsakih 53 prebivalcev mesta po en taksij.

Revež pa postaja stari tramvaj. Krepko se sicer še drži, kadar dirka za stavo z omnibusi, toda stare kosti mu že hudo šklepetajo. V mestu je še 70 tramvajskih prog z 1230 vozovi. Seveda pa število vozov in tudi prog pada, ker starih in izrabljenih več ne obnavljajo. V načrtu je celo, da bi s časom odpravili vse tramvajске proge v mestu in jih nadomestili z avtobusi.

Velikanskemu osebnemu prometu v mestu občini odgovarja seveda tudi promet na železnih progah, ki vodijo iz mesta v predme-

Avda. Corrientes v Buenos Airesu.

stja in še naprej. Ker izhajajo te proge iz središča mesta ali celo iz bližine пристanišča, gredo dolgo časa po mestnem ozemlju in služijo zato v veliki meri osebnemu prometu v mestu samem. Zato poseka osebni promet na železnicah celo rekord podzemeljske železnice in dosega dnevno nad 2 in pol milijona potnikov.

Buenos Aires ima 7 železniških postaj. Glavne so tri: Presidente Peron (Retiro), Constitución in Plaza Once (pod zemljo in nad zemljo). Z vseh postaj na Retiro odpelje in pripelje dnevno 1500 vlakov, t. j. 62 vlakov na uro. Prepeljejo dnevno nad 1 milijon ljudi. Na Constituciónu je dnevni promet nad 1200 vlakov ali 50 na uro. Prepeljejo ok. 700.000 ljudi. Na postaji na Plaza Once se dnevno izmenja nad 800 vlakov, t. j. 33 na uro in prepeljejo ok. 800.000 ljudi.

Lahko si mislimo, da tudi poštni promet v tem velikanskem mestu ne zaostaja z velikimi številkami za drugimi rekordi.

Poštni uradi v Buenos Aires, ki jih je 62,

dobe od zunaj in razpošljejo po mestu in po državi ter v tujino dnevno 71.400.000 pisem, časopisov, različnih tiskovin, vzorcev brez vrednosti ter ekspresnih, letalskih in priporočenih pošilk ali ok. 20 poštnih pošilk na osebo dnevno.

Argentinska potniška odn. trgovska letala so prepeljala v zadnjih štirih letih iz in v Bs. Aires letno povprečno 140.000 potnikov, 154.000 kg pisemske pošte in nad 500.000 kg drugih pošilk. Nad argentinskim ozemljem prelete letno blizu 5 milijonov km v ok. 24.500 urah letenja.

Ob teh številkah se ti morajo zasmiliti poštarji, ki dan za dnem obhodijo vse ulice v mestu. In teh ni malo in presneto so dolge. Vseh skupaj je v mestu 1883 avenid, cest in ulic in njih skupna dolžina znaša 3250 km. Če bi postavili eno za drugo, bi nastala iz njih cesta, ki bi se vlekla od severne argentinske meje do Ognjene zamlje. Poimenovane so največ po velikih možeh, tujih mestih in deželah. Zato ne manjka v Buenos Airesu ulice Trst, Montenegro in Jugoslavija.

Ne pozabimo torej: Takoj, ko se bo naša stara domovina otresla komunističnega jarma, bo njena prestolica Ljubljana morala dobiti v znak hvaležnosti tudi Argentinski trg in ulico Buenos Aires.

“Kako strašna, strašna resnica, kako strašna, strašna resnica, da komunisti, slovenski komunisti, plečejo ob svitu gorečih slovenskih vasi in uganjajo svoje razuzdane orgije ob mučenju vernih slovenskih fantov, ki branijo svoje drage slovenske domove!”

“Če je naš slovenski narod res narod morilcev, roparjev, požigalcev in zločincev, in če vsi, ki mislijo, da je to politika, podpirajo to občno, narodno lastnost, soglašajo s temi zločini in dajejo potuho, potem jaz niti ne spadam v ta narod.

Kajti, kar nas je proti zločinom, požigom uničevanju in bestialnim pojavom, se ne čutimo člani tega morilskega občestva in se nikoli člani tega občestva čutili nismo. Torej smo izven tega občestva, ki in ker ni dovoljen. Ni dovoljen niti morda po kakšnih človeških zakonih, še manj pa po naravnih in božjih zapovedih... Z morilci in roparji nimamo nič skupnega.”

Narte Velikonja.

SLOVENCİ V BUENOS AIRESU

Kadar koli stopam po različnih predelih Buenos Airesa, kamor me zapeljejo zapleteni naslovi znancev in prijateljev ali pa napačno izbrani 'kolektiv', se skoraj vedno spomnim besed pokojnega profesorja v zavodih dr. Franceta Trdana, ki jih je pripovedoval po svojem povratku iz USA sredi preteklega desetletja. Pripovedoval je namreč med drugimi zanimivostmi o življenju naših izseljencev v USA tudi to, da je sredi čisto vsakdanjega delovnega dne počasi koračil po eni izmed stranskih ulic večjega severnoameriškega mesta, ko mu na vsem lepem prileti okrog ovinka tisti tako znani in "spoštovani" slovenski pozdrav: "Kaj, hudiča, je pa tebe prineslo semkaj?" Tako je po dolgih letih srečal popolnoma nepričakovano in sredi najhujše mešanice vsakovrstnih tujcev pravo slovensko dušo, ki že dolgo ni bila z nobeno drugo pri kozarcu 'sladkega' skupaj.

Tako si tudi sam vedno mislim, da bom srečal kjer koli znanca ali prijatelja; znanca iz domovine, iz campov ali od koder koli že, vendarle vedno in povsod znanca. Zato boste tudi razumeli, zakaj sem skoraj vedno tiho, kadar se vozim v omnibusu ali kolektivu, vlaku ali podzemeljski, če vam povem, da se mi je še pred nedavnim zgodilo nekaj zelo neprijetnega. Sedela sva namreč spet z enim izmed prijateljev v vlaku in vsa navdušena ocenjevala ženske sopotnice. Ko sva začela uporabljati le preveč 'višinske' izraze, naju sredi najhujše ihte zmoti nežen ženski glas v čisti slovenščini, rekoč: "No, gospoda, ti stole blondinko bi pa lahko že boljše ocenila!" — Tako. Pika.

V tem duhu, da nam je Veliki Buenos Aires včasih že skoraj premajhen in pogosto tako velik, da smo se ga že naveličali, v tem duhu pojdimo na ogleda med naše rojake.

Že g. Hladnik je v lanskem Koledarju povedal, kam so se naseljevali slovenski ljudje, ki so prišli semkaj pred drugo svetovno vojno. Tako bi marsikdo lahko dobil napačen vtis, da smo tudi mi šli po istih potih. Šli so nekateri, zlasti tisti srečni, ki so med starejšimi naseljenci imeli sorodnike. Večina drugih pa je v duhu tradicije 'zasedla čisto nove in dnevni situaciji primerne položaje', če se lahko po vojaško izrazim.

Ko je namreč slovenski begunec, pa naj bo to profugo qualunque, kakor se je sam krstil v Italiji, ali pa verdamtmer Ausländer, kakor so ga krstili jodlerji, z vso svojo bojno opremo zasedel prve položaje v pristanišču samem, je imel v žepu samo društven naslov (če je še tega imel!), kako strgano liro ali trikrat zamenjani avstrijski šiling, pa morda kak dolarček od strica iz Amerike...

Imel pa je veliko zabojev z robo od doma in z robo iz Amerike, saj sta mu UNRRA in IRO po svoji veliki trgovski usposobljenosti prav zato dali ameriške kose, da jih je spet nazaj v Ameriko prinesel; imel je številno družino, voljo do dela in življenja, pa ogromno zalogo načrtov in idej, kot jih nihče drugi nima... Pa ideje niso nič pomagale, pač pa samo praktična iznajdljivost (in stričevstvo v botrini!), pod katero streho boš vtaknil glavo, ko ti enkrat v Hotelu pokažejo vrata.

Tako je slovenski človek na tujih tleh začel takoj v prvih dneh dobesedno počirati ameriške daljave. Droben naslov, nova hiša, tri sobe in kuhinja pa majhna najemnina! Kar hitro na pot, da mi kdo hiše pred nosom ne odnese! Še bežen pogled v Peuserja, kje približno stoji ta hišica, in že je bil na vlaku. Pa z vlaka tri kvadre levo, osem naravnost, pet na desno in še dva spet na levo — pa: hiše ni. In šel je spet nazaj v Hotel iskat novih informacij in spet na vlak, pa še na kolektiv in omnibus. Pa ko bi vsaj besedico španskega človek znal! Saj smo se v Italiji z ljudmi vse pomenili in v Avstriji tudi, tukaj ne moreš še ust po špansko odpreti. A v takih dneh je naš človek spoznal Veliki Buenos Aires in si zapomnil glavne ulice in ceste, glavna križišča in glavne ville...

Tako je prav za prav bilo vedno laže iskati; saj je iz prvih, ki so se usidrili, nastalo vsepovsod nekaj drobnih informativnih centrov; in število teh se je sproti večalo, kakor se prihajali transporti. Ob koncu smo bili že vsi skupaj informativni centri, samo da nam je manjkalo garancij in depositov in še zlate ure, da bi bilo vsem vse in ob vsaki uri prav...

Časovno in krajevno bi našo zasedbo Velikega Buenos Airesa takole označil: najprej smo zasedli — po daljšem pregovarjanju z

domačini in po predhodnem ogledniškem ogledju nekaterih izvidnikov, ki jih je za take akcije stavil na razpolago g. Hladnik, kasneje pa tudi društvo — posamezne bunkerje po Avellanedi, v Ciudadeli in Ramos Mejii, San Martinu in Martinezu, San Isidru in Floridi ter nekatere izvidniške stolpe v samem Capitalu; videti pa je kmału bilo, da se tako razmetane edinice ne bodo mogle dolgo obdržati. Zato smo nujno klicali v Rim na IRO, naj še kaj pošljejo; in so poslali: Trupe so se pričele vsipati in postojanke smo ojačili; najprej vse one ob progi FCNDFS, nato one ob FCNGR, nato ob vseh treh odcepih FCNG-BM in končno postavili veliko skalo v samem Capitalu. Pa so se naši ljudje še počutili osamljene. Klicali smo spet v Evropo, kolikor nam je duša dala, in priklicali množice iz Avstrije in edinice iz Nemčije. Ti so pridrveli in se zakadili v buenosaireške utrdbe silneje kot Tommyji na nemške bunkerje ob invaziji. Zdaj smo zasedli še Villo Ballester, ojačili San Justo, zasedli Villo Martelli in Progreso, prodrli v razširjenem obroču do Tigre in povezali vse kvadre po Capitalu. Potem smo pa rekli: zdaj je zaenkrat dovolj — lonec je poln in počakati moramo, da se prvi skuha-jo, na kar bomo šele nove vanj zmetali. Tako čakamo še danes in bomo še čakali, da za starimi naseljenci, došlimi pred drugo svetovno vojno, in novimi po njej pridejo še najnovejši ('zadnja, popolnoma predelana in popravljena izdaja'). Kdo bo vse med njimi, pa še ne vemo...

Kaj so ameriške daljave, mislim, da sedaj vsi Slovenci tostran morja vemo. Pa je ni daljave v Argentini, ki bi nas ovirala, da ne bi ponovno pričeli s takšnim načinom življenja, kot smo ga bili vajeni doma.

Že naši slavni predniki, ki so bili gostoljubni ljudje in veliki prijatelji medicine, so se v dnevih stiske in groze zbirali okrog svojega staroste — svečenika; pa naši predniki izpred nekaj stoletij so se ob navalu turških nevernikov zatekali za cerkveno obzidje in se strumno borili. Tako tudi v poganskem svetu nadaljujemo s to lepo navado in se zbiramo okrog cerkve. Imamo svojo župno cerkev in žegnanjsko nedeljo, kamor prihajamo k maši (in na pomenek v baru, kajti lipa še ni zrastle). Imamo pa tudi podružnične cerkve, kjer se zberemo ob polpraznikih in posebnih za to določenih prilikah; tam nas pride manj skupaj in samo iz enega okrožja. Ka-

Skupina slovenskih beguncev ob prihodu v Argentino.

dar hočemo narediti slavnost večjega značaja, povabimo vernike iz bližnjih sosesk, da tako pokažemo tujcem — češ tukaj nas je samo nekaj, milijone imamo pa doma. Take medsebojne obiskovalne ekskurzije delamo večkrat. V začetku smo se morali za vsako priliko posebej dogovoriti, sedaj pa smo že navajeni. Kadar pa gre zares, tedaj iz vseh podružničnih fara navalimo na župno cerkev, da tako povečamo stisko, gnečo, dren kakor je dejal pokojni profesor blagega spomina Količič...

Nedeljski in praznični dopoldnevi nas ne zberemo samo okrog cerkve, pač pa je za premnoge takšen dan tudi edina prilika, da pridejo na obisk v društvene prostore na Martinu, kakor smo ga po naše krstili. Poleg številnih uradnih opravkov, ki jih mnogi imajo — in bi jih tudi vsi drugi lahko imeli, ko bi le vedno prihajali — je tam najti vedno kakega znanca, s katerim se v bolj sproščenih obliki in ne v čisto "šmarni" obleki kot pred cerkvijo pomeniš o vsem, kar je bilo in bounovega. Da laže vodiš razgovor in ti ni treba vsaki dve minuti gledati na uro, kdaj in kam boš šel kosit, dobiš kosilo tudi v društvenih prostorih za skromno ceno.

Ker se pa dopoldne ne moremo vsega pogovoriti, zato pridemo tudi popoldne skupaj. Večini je to lahko. Pripelje se na igro in spet odpelje, pridrvi iz kolektiva v dvorano, poki-ma na levo in desno, sede in uživa. Ni pa to lahko za nastopajoče. Koliko km mora narediti vsak igralec, preden dokončno nastopi na cdru, kolikokrat mora presesti na prometnih sredstvih, dokler mu končno režiser ne odredi njegovih kretenj in gibov, obraznih iz-

razov in glasevnihi višini, da lahko vloga, ki mu je določena, zablesti v vsej svoji polnosti. Koliko melodij avtomobilskih hup, vlakovih piščalk in tramvajskih zvončkljanj sliši končno vsak pevec, preden more ubrano zapeti tisto našo večno lepo...

Mi smo se tega žrtvovanja redkih posameznikov že skoraj navadili in pogosto od njih že preveč zahtevamo. Za to je toliko bolj hvale vredno, ako se sredi kanadske prerije ob grajenju železniške proge spomni slovenski človek v pismu na svojega rojaka v Buenos Airesu in ga vpraša, kako prav za prav morejo ljudje ob svojem težkem dnevnem delu in s tako drobno odmerjenim časom najti še dovolj smisla za nadaljevanje slovenskega društvenega življenja. Pa sem mu odgovoril, ne samo enemu, ampak mnogim, da je volja našega človeka do dela v skupnosti neuklonljiva in mu je resnično delo v igralški skupini, če se ji je zapisal, in prepevanje v zboru, če je k njemu pristopil, alfa in omega dnevnega življenja.

Iz Evrope smo prišli s polno goro načrtov, posamezniki kot celota. Ker še nismo imeli prakse, kako je treba iti v emigracijo in kako je v njej (vedno smo se preveč solidno zadržali, nas sodijo tujci!), smo bili samo po sebi umevno prisiljeni tipati na vse konce in kraje. Od tod ta pestrost, od tod iskanje po nečem novem, od tod to hlastanje

za čim hitrejšim dnevnim napredkom. Zdaj se počasi umirjamo, navajamo na klimo in pijemo mate — in bolj trezno gledamo na vso 'stvar'. Ko se bomo še bolj razgledali okoli sebe in se poučili, kako se tej in oni stvari streže, se bomo tudi mi v marsičem modernizirali. Verjetno bomo marsikaj ponostavili, marsikaj še bolj zavozljali in marsikje presekali vozlje tako kot Aleksander Veliki njega dni.

Prvo leto — celotno namreč — dosedanje slovenske veledružine v Velikem Buenos Airesu pa nam je prineslo že marsikaj napredka. Tako se sedaj ne selimo več iz kraja v kraj, kakor mačke v pomladi, pač pa imamo že kolikor toliko stalne naslove. Zato se že tudi po načrtu med seboj obiskujemo. Za tak obisk sicer ne pišemo štirinajst dni prej vsem znanecem, da nas v nedeljo ne bo doma, ker gremo na obisk, kakor smo to delali doma, če smo šli za eno popoldne v Ljubljano ali na Gorenjsko. Družina si naprta popotno torbo z vsemi mogočimi dobrotami, kajti pot je dolga; in že nas potegne vlak skozi mestni vrvež, že smo tudi na obisku; tedaj se spominimo, kako je prav za prav najlepše bilo v Senigalliji in kako nesrečni so bili oni tam doli na jugu v Barletti in drugod, kakšno neumnost je napravila UNRRA, ko je selila Lienz v Spittal namesto Spittal v Lienz, kako je bilo lepo pomivati eno samo posodo in

Avda. 9 de Julio v Bs. Airesu — najširša avenida na svetu.

Santa Cruz je pripeljala prvo večjo skupino Slovencev v Argentino.

kako lahko je bilo delo s čiščenjem oken in stanovanja, kako preprosto je bilo pranje brez mila in kako prijetno sušenje v svežem alpskem zraku ali ob lahnem morskem vetriču. Zdaj imamo pa reumo in jetra nas dajejo, prehlajeni smo vedno in kašljamo kot nadušljivi konji, ker kadimo cigarillos rubios; saj pogovoru ne bi bilo ne konca ne kraja, ko ne bi bilo treba iti spet na pot, vsaj eno uro, in drugo jutro spet eno uro na delo. Pa smo le veseli, saj je spet en obisk za nami; zdaj pričakujemo lahko samo še povračilni; ne pomislimo pa, da nas bo ta obisk morda prav tako zamoril, kakor smo mi zamorili gostoljubnega sprejemalca obiskovalcev...

Mnogo besed smo pri obisku posvetili tudi naši mladini, saj je up naroda. Da nam bo ostala in da je tuji svet ne bo premamil, smo poskrbeli tudi zanjo. Nekaj smo je dali v kolegije, drugo v konvikte, nekaj v internate in nekaj v državne šole. Bodočnost bo šele pokazala, kaj bo iz tega drobiža nastalo. Prvo klasje pa vsekakor dobro kaže. Našim pobcem je videti, da niso zaman iz rodü, ki ga je že dobrodušni gorjuški kaplan Vodnik opeval. Nastopajo tako prešerno s svojim znanjem kastiljanščine in širokim poznanjem sveta, ki so ga že prehodili in prevozili, da se jim njih argentinski 'kolegi' kar čudijo, češ saj je škoda, da je tak biser prišel semkaj; mar bi šel kam drugam, kjer je hujša konkurenca.

Pa je tudi tukaj huda konkurenca in smo se vendar v njej znašli. To si lahko priznamo sami sebi v čast, ker nam tudi vsi drugi to priznavajo. Kajti šele sedaj, ko smo že nekaj

časa tukaj in dobivamo pošto od drugod, kjer so slovenski ljudje, se zavedamo, da smo se res dobro vsedli. In spet moram navesti številne primere, ko me znanci in prijatelji v pismih sprašujejo, kaj so prav za prav prednosti Argentine; in vsem tem, onim na angleškem otoku, onim v domovini kenguruja, onim, kjer so jim največjo tajno odnesli, onim, kjer mislijo, da so vedno en korak naprej pred drugimi, in ne nazadnje tudi onim, ki bodo še pri likvidacijah campov zraven — vse tem bi tole povedal: velika prednost argentinske zemlje je že v tem, da je tako obširna, obširna tako, da vas nihče spogledi ne vpraša, ko se izkrcate v pristanišču, čemu si pa prišel še ti kruh odjedat. Druga prednost je že v klimi sami: ima svoje muhe, dnevne in tedenske, pa eno bistveno lastnost — pomirjevalno in uspavalno vpliva na slehernega novonaseljenca. Še tako razborit in napet kot laški fičafaj ob abesinski vojski prideš lahko v to deželo, pa se boš z leti bivanja v njej ohladil in umiril, ustalil in ustanovil ter s koristnimi zaključki ugotovil, da je prav za prav Ocean za teboj. V tem vzdušju mirno uspavajočega velemesta, ki čez dan rohni z vsem svojim ameriškanskim tempom, kot običajni evropski brzini na tej polobli pravijo, pa se čez noč ohladi na začetno temperaturo, je toliko možnosti dela in zaposlitve, napredka in zaslužka, osamosvojitve in tudi naglega propada, da se nam kaj takega včasih v zatišju campovskih lesenjač še sanjalo ni. Saj je vsak napredek v Argentini postavljen na stališče: če se hočeš osamosvojiti, poskusi; če imaš glavo na pravem koncu, smisel za delo in borbo, boš uspel; in če boš uspel, boš sčasoma pričel plačevati predpisani davek. Če ne boš uspel, se zato ne bo razen tebe in tvojih nihče drugi jokal, pač pa bo kdo drugi na tvojem nekdanjem delovnem mestu poskušal srečo z novim podjetjem. Začneš pa kakršenkoli obrat sila enostavno (seveda, ko imaš denarja za začetek dovolj): poiščeš večje stanovanje ali pa celó galpon, kot tukaj delavnici pravijo, nabiješ na vrata doma napisano tablo: Taller mecanico ali kar koli in čakaš, kdaj bo prišel prvi odjemalec. Če si tujec, imaš po navadi še to srečo, da domačini ali pa rod tujcev, ki je pred nami prišel, tvoje delo bolj cenijo — in uspeš. Takih je med našimi ljudmi že nekaj in vedno več jih bo sčasoma.

Pravica do osamosvojitve je precejšnja prednost Argentine. Pa predno misliš na postavitev na lastne noge, moraš delati; delati trdo in vztrajno, pa vedno veš, da boš dobro in delu primerno plačan, da si zraven še v smislu delavske zakonodaje sijajno zaščiten in da je skoraj v 95% sporov med delavcem in delodajalcem oblast s svojimi zakoni na tvoji strani. Vesel si zlasti, ko te med compaños del trabajo nihče ne gleda kot tujca, da se ti nihče ne smeje, ko klatiš kakšne debele napake v polomljenih začetkih španščine, da te prenekateri od tvojih delovnih znancev rad povabi k sebi na obisk. In vesel je lahko vsak naš človek zlasti tega, da ima tako visoko izobrazbo še od doma in toliko bogatih izkušenj še iz vojskinskih časov, da je lahko slehernemu kos v razgovoru in mnogim za svetovalca in učitelja.

Slovenca dobiš danes že skoraj v vsakem uradu, v vsaki večji tovarni, v vsaki boljši trgovski hiši. Pa ta slovenski begunec - novonaseljenec, nekdanj zaničevan od vseh zemeljskih oblasti, ni samo navaden peon, kot tu pravijo delavcu, niti ne običajen dninar ali priložnostni zaslужkar. Slovenec se v preizkusni dobi dela v katerem koli podjetnju znajde in postavi celega moža, tako da mu ne grozi odpust zaradi nesposobnosti po dveh ali treh mesecih, pač pa povišanje v položaju in dodatek v plači. In ker se ne zadovolji samo s tem, kar mu delovodja — capataz — ali drugi obratni predstojniki pokažejo, pač pa dobesedno vtakne nos v vsako stvar, mu je kmalu marsikaj znanega, česar skoraj še ne bi smel vedeti, če bi šlo po uradno predpisani poti. Tako pa zaživi s strojem, kateremu streže, zaživi s knjigami vseh vrst trgovskih poslov, zaživi s produkcijo in pokaže smisel in voljo do dela. To pa mu je največja in najboljša odskočna deska za naprej. Tako se zgodi, da odpuščajo druge zato, da lahko nameste Slovence; zato je nekajkrat bilo, da drugega vzeti niso hoteli, ako Slovenca niso dobili.

In to je, kar daje vrednost našemu bivanju v Argentini: možnost napredka. Tega sporočila, da lahko napreduješ, da se lahko osamosvojiš, pogrešamo v vseh pismih, ki prihajajo k nam od vsepovsod po svetu.

In še nekaj je: današnji Veliki Buenos Aires je še vedno v začetku največjega razvoja. Nekdanja mestna meja se vedno bolj po-

Sanluiski škof Dr. Di Pasquo med Slovenci v imigr. hotelu.

mika na vse konce in kraje in zajema vedno širši krog v svoj objem. Tako je večini slovenskih naseljencev, ki so nastanjeni sedaj še v neposredni okolici glavnega mesta, namenjeno, da se bodo v nekaj letih znašli v Capitalu samem. In kdor koli more, si že danes kupi vsaj majhen košček zemlje v buenosaireški okolici. Tako bodo z leti rastle na vse konce in kraje kosi naše zemlje, na njej pa hišica — čisto ameriška na zunaj, pa vsa slovenska in pristno naša v svoji notranjosti. Saj je neizmerno vredno prepričanje, ki na splošno velja med našimi ljudmi tukaj: vedno mislim na dom in bom mislil nanj, delal pa bom tako, kakor da mi nikdar več ne bo usojeno iti domov, ali pa da me bo možnost povratka prijetno presenetila sredi najhujšega dela za dokončno postavitev novega doma na argentinskih tleh.

ZLATA ZRNA

Grd, da ni gršega, je pijanec, ali sedemkrat grša je pijanka.

Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati.

Tudi beseda človeka ubije.

Kjer nobene postave ni, tam veljajo same pesti.

Denar se lahko povrne, dobro ime pa težko ali nikoli ne.

Časi so prav taki, kakršni so ljudje.

Potrpežljivost rožice sadi, jeza pa trnje.

Ne, kjer dobro živijo, ampak kjer se dobro zadržijo, tam je dobra služba.

Dober sosed je velik zaklad, ki se za denarje ne kupi.

Anton Martin Slomšek

V Mendozo pojdite! Tam je lepo...

Tako mi je pri razgovorih na ladji blagohotno pomežiknil moj sopotnik, laški redovnik, ki je svoj čas preživel nekaj lepih let v Mendozi. Tedaj je v moji domišljiji vedno bolj svetla postajala privlačna slika o nepoznanem mestu tam v podnožju And, kot da mi je že od nekdaj odločeno. In glej! Komaj sem dobro stopil na argentinska tla, že trčiva skupaj z gospodom Janezom: "Ti, zate imam pa nekaj posebnega; v Mendozo pojdeš. Gori je že nekaj naših družin, ki so izrazile željo po slovenskem duhovniku." Pri nemških patrih sem naslednje dni našel profesorja Rudolfa sredi zemljevidov in vodičev. Namerava tudi v Mendozo, da v mirnem koticu na koncu sveta študira, študira... On že vse ve, kako je z Mendozo, seveda teoretično: Najbolj zapadna izmed 14 provinc. Velika za deset Slovenij. Leži v zmernem pasu, med 32 in 37 stopinjo, povprečno 700 m nad morjem. Da je ena najlepših in najbogatijših pokrajin, središče vinogradništva in sadjarstva; pa da stoji na ognjeniških tleh, kjer so potresi itd. In sem sklenil oditi v to zanimivo deželo, da ne bom sam.

GORAM NASPROTI

Stisnjena v drugem razredu proletarcev. Sva zadnje dni julija htela s Cuyanom, ki šestkrat na teden premeri nad 1.000 kilometr-

sko razdaljo med Buenos Airesom in Mendozo. Nekaj časa sva metala z g. profesorjem oči po pokrajini. Sredi zime smo pa pomarančni in limonjni nasadi božajo tako blagodejno popotnikov pogled s svojim zlatim sadom, ki čudovito žari v zimskem soncu ter čaka, da se nekega dne znajde v nenasitnem kapitalu. Vedno bolj se pogrezamo v brezmejno Pampo, po kateri se pasejo črede konj, govedi in ovac, išoč med usehlo pustinsko travo pičlega zelenja; pa krdela prašičev, ki rijejo po zamočvirjeni zemlji tik železniške proge. Tu in tam kopica hiš med topoli, ki se včasih združujejo v male gozdiče, sicer pa kipe samcati ali v družbi mlinov na veter iz brezkončne ravnini. Na postajah, kj so prave zelenice, srečaš večje naselbine; mladež me je obkolila s svojim večnim "estampita" in "medallita". V San Luisu še presenečenje: štirje profesorji s samim prelatom dr. Odarjem na čelu so nama prišli stisnit roko kot bodočima sosedom.

NA CILJU

Opolnoči sva se znašla pred postajo v Mendozi. V jutru drugega dne, po prvih korakih po mestu, me je prevzelo planinsko vzdušje, kot kje v Kranjski gori. Prsi so se sprostile v svežem gorskem zraku, oči je slepil lesk sijajnega sonca na čudovitih modrini neba. In,

Pogled na Mendozo z zahodne strani.

★
 Vesela
 slovenska
 družba
 v
 Mendози

glej, čudo! gore pokrite s svežim snegom, da se oči širijo, kot bi hotele za večno vpiti to lepoto. Koljka razlika v primeri s tem, kar se je doslej nudilo našim očem v tej deželi.

V osednji bolnišnici (Hospital Central), ki je krasna moderna stavba, sem našel slovenskega zdravnika dr. Luskarja.

MENDOZA — MESTO PARKOV

Stopiva malo po mestu in mladi doktor, ki je že dobre tri mesece tukaj, mi razklada njega zgodovino in zanimivost: Ustanovitelj Mendoze je Španec Pedro del Castillo, katerega je poslal leta 1561. iz Čile čez Ande osvajat zemljo onstran gora čilski generalni kapitan don Hurtado Garcia de Mendoza; po tem guvernerju je dobilo mesto tudi svoje ime. Leta 1861. po potresu uničeno mesto doživi kmalu novo vstajenje: geometrično zgrajeno ob obeh straneh osrednje avenide San Martín s povsem modernim licem. Mesto samo ima nad 100.000 prebivalcev; toda s predmestji (Godoy Cruz, Las Heras, Guaymallen) pa okrog 200.000. Značilnost mesta je izredna snaga, mnogo krasnih parkov, ob vseh asfaltiranih cestah drevoredi, katere namaka voda iz posebnih vodotokov in ljubke, v kalifornijskem slogu zgrajene vile sredi vrtov. Ker je večina hiš pritličnih in enonadstropnih, le novejša se potresnovarno zidajo višje — je mesto od pomladi do pozne jeseni potopljeno v zelenje. S cestno železnico se križa brezkončna vrsta avtobusov in naj-

lepših limuzin. Mendoza se more morebiti tozadevno meriti, relativno vzeto, s samim New Yorkom: na deset prebivalcev pride en avto. Mesto je sedež pokrajinske vlade z obema zbornicama, univerzo (Universidad de Cuyo), konzulati in stotinami korporacij, institutov, klubov, družb itd. Ima troje radiooddajnih postaj, troje dnevnikov, od katerih najstarejši obhaja že 67 letnico, vrsto drugih podobnih publikacij, akademije, muzeje. Bolnišnic in sanatorijev je 21 z nad 400 zdravniški. Viden je kult generala San Martina, ki je iz Mendoze začel svoj pohod preko And in je v mestu na svojem posestvu prečivil nekaj let. Pri tzv. Cuyanski Mariji v cerkvi oo. frančiškanov hranijo San Martinovo generalsko palico, ki jo je kot "Generali Andske vojske" poklonil Sveti Devici. V vladni palači pa lahko vidiš zastavo Andske vojske (La Bandera del Ejército de Los Andes). Župnij v mestu samem je sedem, najstarejša, Matriz, pri cerkvi San Nicolas, ima matice že od l. 1665. Redovniških hiš (večina v mestu in predmestjih) je 32; zastopani so od moških redov: dominikanci, mercedarci, frančiškani, jezuitje, avguštinci, jožefinci, salezijanci, misionarji B. S. M., maristi. Vsi ti imajo kolegije, kj so vedno polni. V mestu je sedež škofije Mendoza — Neuquen.

Med pionirji

Mendoza je pravi Babilon narodov. Neargentincev je nad tretjino, 200.000 izmed celotnega števila prebivalcev v provinci; saj se ob

vstopu na argentinsko zemljo obračajo sem oči mnogih imigrantov, v deželo, o kateri pojejo, da je zemlja sonca in dobrega vina, argentinska Kalifornija. Največ je špancev in Italijanov, dokaj Nemcev in Francozov, številni so Armenci in Ljbanonci (pravijo jim Turki), Rusov, Angležev. Hrvatov je že od preje par sto, novih le nekaj desetlin. Slovenskih družin sem našel ob prihodu le pet-šest. Kar hitro sem jih iztaknil. Pri lesnem podjetju na robu mesta je dobilo delo petero družin: Lavričeva, Macunova, Muičeva, Nemaničeva, Preložnikova. To so pionirji nove slovenske imigracije v Mendozii. Zato so naleteli tudi na pionirske težave. Namesto obljubljenih lepih hiš, je večina našla kolibe, namesto kvalificiranega dela, težaško, slabo plačano. Aprila so prišli sem tako bolj na slepo srečo. Našel sem jih razočarane. Pa so že par dni po mojem obisku menjali delodajavca in sedaj ponavljajo, da jim ni žal prvotne odlečitve za Mendozo. Pred njimi, kot prva, pa je prišla že v marcu družina Stumbergerjeva, ki je hitro našla stanovanje in kruh računskega uradnika. Podobno družina Engelmanova.

Nekaj slovenske krvi pa je bilo že od preje tukaj, večina s Primorske. Niso bogataši,

ustvarili pa so si trdna tla: eden kot sotrudnik realitetne pisarne, ki tudi novodošlim Slovincem rad postreže, če žele kupiti kako zemljišče, ali stikajo za primernim stanovanjem. Drugi ima čevljarstvo delavnico in če vprašaš po računu, se novodošleku prijazno nasmehne: Češ kaj boš, ko pa nič nimaš. In pri urarju rojaku tam iz Zagorja boš "zglihal" za nekaj pesov. Naj bol za vas je ta cena. In je družina, v kateri mati še po 30 letih slovensko govori z domačimi, da sedaj tudi hčerke, rojene Argentine, lépo, čeprav malo plaho, po naše odgovarjajo. Kri zares ni voda! Takoj se vsakdo razveseli, ko ga poslovensko nagovoriš; celo oni, ki trdi, da ni ne to ne ono in hvali staro Avstrijo. Večina pa prihaja rada med nas k skupni maši, da sliši našo pesem in slovensko besedo.

Malo okrog

Lepoga popoldnca sva z gospodom profesorjem, ki je prišel v vas iz svoje samote, napravila izlet v Park Gen. San Martin, Zoološki vrt in na Hrib Slave. Šla sva, kot nekoč v Ljubljani, v Tivolij, na Šišenski vrh in Rožnik. S cestno ali avtobusom si v nekaj minutah tam. Skozi monumentalen vhod stopiš v Parque de San Martin, ki je ponos Mendoze. Pravijo, da je to eden izmed največjih in

Planinski raj za Mendozo.

★

Na meji
med Argentino
in Chile-jem.
Spomenik
Kristusa
Odrešenika —
simbol
trajnega
prijateljstva
med
obema
republikama

★

najlepših parkov na svetu. Pravo čudo je umetno jezero, dolgo 1.000 m. Sport, zalava, velike slovesnosti imajo tu svoj prostor po tratih, kopališčih in igriščih; miru željan meščan v tihih gozdičih najde prijeten oddih. Za praznik trgatve, meseca marca, spremene ta park z bajno razsvetlavo v Indijo Koromandije. Takrat predstavniki najvišjih oblasti in ustanov izbero izmed "kraljic" posameznih okrajev "kraljice trgatve" za celo provinco in jo opolnoči slovesno kronajo. Tiste dni so ob navzočnosti ljudi iz vse pokrajine sprevcdi po mestu, ki predstavljajo razvoj vinogradništva; na simbolnih vozeh posameznih departamentov pa "kraljice" v spremstvu svojih družic delijo gledalcem sadove zemlje in svoje pozdrave.

Zivalski vrt (Jardin Zoológico). Misliš da stopaš po stezah šišenskega vrha pota sem in tja, gori in doli; nato pa se ti zdi, da si v pragozdu, kjer ti ovijalke zapirajo pot in povsod curlja voda preko skal in mahovja. Tu je vse kakor v naravi. Na prvem ovinku se ti reži trop opic, za drugim hrešči isti rod, Zopet v naravni votlini. Zavijanje volkov se družijo z rjoventjem levov, ki kraljujejo v pečini na prostem, da te stresa. če le ne bi kako preskočila zver prepada, ki jo loči od sveta. Radi ugodnega podnebja se sami plodijo, da jih že nad 20. Prav tako družine medvedov in hijen. — Pred leti so mali "nedolžni" hijeni dali za družčino malega psička. Skupno sta rastle, jedla in se igrala; prijateljstvo je bilo večno, nerazdružno. Nekega jutra pa so

našli namesto kužeta le par koščic. "Nedolžna" hijenica je lepe noči iz same ljubezni pojedla tovariša in prijatelja izza detinskih dni. Pod velikansko mrežo, ki sega nad drevesa in peči, čepa kraljevski kondorji. Pa niso osmaljeni v svojem jetništvu. Njih bratje, bolj črni, jih prihajajo dnevno obiskovat iz skalnatih bivališč v Andah. Nad mrežo sedajo otožni in pripovedujejo svojim bratom o življenju pod svobodnim soncem in tudi o viharjih in strelah v Kordiljeri. Zdaj se, da se razumejo, ko se žalostni spogledujejo sinovi gora.

Hrib Slave (El Cerro de la Gloria). Od vhoda v Vrt si po strmi stezici v nekaj minutah na vrhu. Naš Rožnik! Na njem se dviga mogočno pod nebo Spomenik Andski vojski (El Monumento al Ejercito de Los Andes), mojstersko delo uruguayanskega kiparja Juan Ferrarija; oltar domovine, kjer se začenjajo in zaključujejo patriotične slovesnosti.

Na razgledišču

Prijeten gozd obdaja Hrib Slave, kj pa ovira prost razgled po okolici. Postavimo se zato na zapadni rob: V sivino Prekordiljere strmimo; predgorje z globoko zarezanimi dolinami, prav blizu, saj je Hrib Slave prva njeva vzpetina. Sredgorje je to, pa sega v višine do 3.000 m. Dalje ne vidimo; za njimi slutimo prava Veličanstva: Aconcagua, najvišja gora obeh Amerik, s 7023 m, da ne omenjam malih, ki imajo "samo" nekaj nad 6.000 ali vsaj 5.000 m. Hočeš jih videti od blizu? Po-

tem sedi v "El Transandino", ozkotiren vlak z nazobčanimi kolesi. Skori romantično dolino-naš Vintgar —, preko divje, kot kakao umazane reke — Mendoze v dirki skozi predore in predorčke, mimo modernih in razkošnih termalnih kopaljš v Cacheuti, ob zelenici v gorski puščavi Potrerillos, kjer tabore in vedre letoviščarji, mimo Rio Blanco, ki daje kristalno gorsko vodo Mendozi: te bo ta "igrača" potegnila do Uspallate. Če pa znaš poiskati družbo še štirih sopotnikov in imaš \$ 60 v žepu odveč, boš zdrsnil v avtu bolj desno od omenjene doline Potrerillos mimo term v Villavicencio (1700), kjer si privoščiš nekaj požirkov prečudno čiste in zdravilne svetovnoznane vode Villavicencio; pa si v Uspallati, v vrtu sredj puščave, v gorski vasi, kjer so hoteli, vojašnice in gorski mir. Beli šport ima tu svoj raj. Pa še naprej mimo Punta de Vacas do naravnega mostu Puente de Inca, kjer v višini 2720 m. samuje grob slovenskega izseljeniškega duhovnika Joška Kastelica, ki je pred 9 leti na snežiščih Aconcague s smrtjo plačal svojo drznost. V mogočnem hotelu z zdravilno vodo si lahko privežeš dušo, da narediš še zadnji skok do čilske meje, k spomeniku Kristusa Odrešenjka, (El monumento de Cristo Redentor), v višini 4250 m. Prehajajoč tako v druge pokrajine, te prevzema eno samo čuvstvo: groza veličastno lepega in večnega miru. Ob sončnem vzhodu boš nedopovedljivo prevzet strmel v kulise sten, na katere meče vsako minuto božje sonce drugače barve sedmerih in stoterih lepot.

Na Hribu Slave smo. Stopimo na vzhodni rob. Na levi pod zeleno preprogo mesto, za njim in na desno vinograd, sadni vrt, oljčni gaj. Vmes so posejana mesteca: proti severu Lavalle, kjer kmetuje troje slovenskih družin; proti vzhodu San Martin, tretje mesto v provinci, kjer kaplanuje sedaj g. Ivan Tomažič; bolj desno Junin in Rivadavia, v katerih okolišu se poti pri kmečkom delu petero naših kmečkih družin. Mesti Santa Rosa in La Paz nista več dosegljiva našim očem. V podnežju Hriba pa prijetni Lujan, kjer služi zopet troje pridnih tesarjev naše krvi svoj kruh. Pa petrolejski Maipu, romarska La Corrodilla s starodavno cerkvijo in Kalvarijo, kamor Veliki teden hiti kristjan na pasijonske igre; in še idilična Charcas de Corria s semeniščem v Lunlunta.

S Hriba se bomo peljali v avtobusu po vrto-

Slovenski cerkveni pevski zbor v Mendozi.

glavih serpentinah, od koder med golim gričevjem najdeš na pol dograjeno grško gledališče za igre na prostem.

GREMO V JUŽNE KRAJE

Oktober, ko je prišla pomlad, sem popotval na jug. Avtobus je vozil proti Lujanu med cvetjem in drevoredi, ki so sklenili veje nad nami v predor zelenja. Pa se je spremenil ta vrt kmalu v grdo puščavo tja do Tunuyana. Prenehal je namreč oživljajoči tok reke Mendoze. Že pred stoljetji je vedel prebivalec Cuya t. j. provinc Mendoze, San Juan in San Luis, da ne sme pričakovati dežja izpod neba, ki pade poredkoma, v malih plohah in neenakomerno; zato je skušal speljati z umetnimi vodotoki vodno moč izpod andskih snežišč na širna polja. Iz leta v leto se vodotoki izpopolnjujejo z regulacijo in nasipi. Kamor seže tok vode, zaživi, zazeleni, zacvete mrtva puščava. Kjer tega ni, je mrtva pušča. Gorskih rek je v mendoški provinci sedem. Vsaka njihova kapljica se izrabi in kamor pride, da stoteren sad. — Od Tunuyana do San Carlosa smo zopet v raju radi reke Tunuyan. Potem pa dve uri vožnje skozi kraje, kjer trnje in osat gospodujeta, globoko zarezano usehle struge hudournikov, belo kamenje, ki se zdi od daleč kot čreda ovac. Puma je preskočila cesto, sicer pa desno in leve ni sledu o življenju.

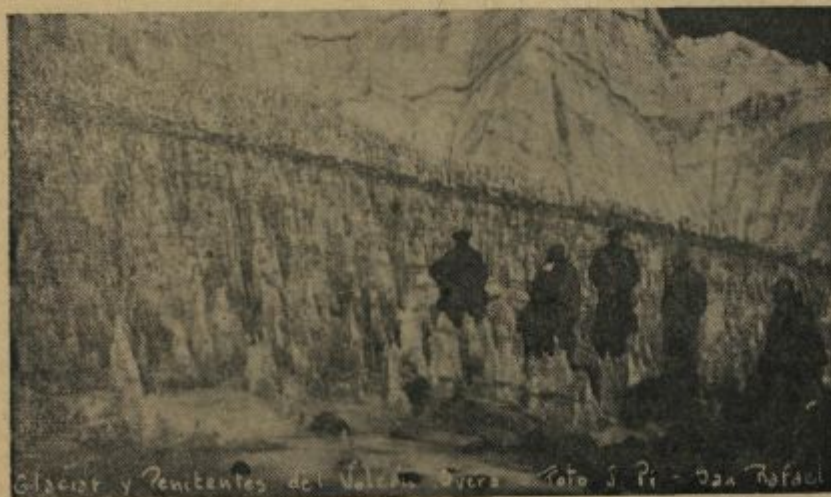
Na obzorju rastejo drevesa, tam je prva hiša, ob njen nežno zelenje: San Rafaél. Rio Diamante oživlja ta kraj, ki je drugo središče mendoške pokrajine. Sredi ravni stoji, od daleč se vidi gore. Mesto vse novo, snažno, le-

po, mala Mendoza. V mestu samem ni Slovencev. Zato sem zdrknil po dolini naprej: vinograd, vinograd in vrt, vrt, kamor seže oko. Svet je močno valovit, kot po naši Dolenjski. Pravokotno na Ande se vleče vrsta prijetnih gričev. Vtis sem imel, da je tu svet najbolj našemu podoben. Naš kmet bi se tu počutil doma. Ustavil sem se v naselju Villa Atuel, kjer stoje velikanske vinarne Arizu, ki nudijo sliko tovarniškega veleobrata. Slovenca Luis Blok ar in njegova žena sta tu upravitelja hiš imovitih gospodarjev. Vse novo, vse sijajno, kot na kakšni moderni graščini. Prijazna beseda in kapljica iz pristnega vira, sta šla v žile. Krajevni župnik-frančiškan me je s svojim avtom potegnil še naprej v General Alvear, ki je 300 km od Mendoze. Razvijajoče se mestece ob robu Pampe. Življenje mu prinaša Rio Atuel, kakor tudi Villi Atuel, pa zapadna železnica, po kateri je zvezan z Buenos Airesom in Mendozo. Zadel sem na Ukrajince, ki so po nekaj letih kupili čakro in tovorni avto.

Drugi dan me je avto stresel prav pred čakro Marušič. Na mali vzpetini na robu Pampe si je v desetletjih uredil lepo kmetijo. Po kosilu sva se peljala z dobrim Andrejem okrog k sosedom, Istrijanom. Čakra za čakro se vrsti: 200 x 250 m s topoli (álamo) ograje ne zemlje, ki so jo kramp, lopata in voda pred nedavnim iztrgali puščavi. Notri pa trta, breskve, slive, paradižniki, paprika, jabolka. Tri take čakre ima Istrijan, ki sva ga najprej obiskala; kot kralj stopa med trtjem in drevjem. Že ena bi zadostovala za življenje. Pa

danes nima dosti časa za razgovor. Voda prihaja, že se pomika umazana po kanalih. Pravi blagoslov! Hiteti je treba. Z motiko ji je treba odpirati pot med grede. Štiri ure je časa, potem bo šla drugam. Šele čez 14 dni se vrne. Ta voda je blagodejnejša kot dež, ker je rodovitna in ne povzroča boležni na trtju in drevju. Ko bodo dogradili velikanski nasip (dique) v Nihuilu, bodo mogli speljati vodo še v višje lege. Želel sem si bivati tako sredi božje narave, pri viru življenja. Pred letom je bil ha neočiščenega sveta \$ 400, očiščenega pa \$ 600. Torej mnogo ceneje kot v okolici Mendoze. Veter je dvignil zemljo in nas zavil vanjo: ta zemlja, ki nikoli ne zapusti človeka...

Par Slovencev je v San Rafaelu, so mi rekli Marušičevi. Kje naj jih iščem? Grem po mestu, iz gruče treh moških mi udari slovenska govornica. Slovenci: kmet, zidar, krojač. Živi se, pravijo. Mi in Nemci ne bomo nikoli obogateli, ker hočemo takoj dobro živeti. Lahki pa garajo in skoro stradajo par let, da se nabere prvi denar, nato gre pa samoposebi naprej. Povabili so me na vrček, pa so me v župnišču že čakali fantje, ki delajo v Nihuilu, 60 km od tod, skupaj z 400 drugimi delavci. Vedno je tam od 10 do 15 Slovencev. Se prihrani, ker je stanovanje zastoj in skupna kuhinja. So prav zdravi in zadovoljni. Še preveč. Tisti dan je fant v gostilno stopil tako na kozarec, pa se z očmi sreča z gospo in gospodom pri drugi mizi, zadostovalo je: srečali so se Slovenci. Gospa je slovenska mati, ki je pripeljala svojo težko bolno hčer v bol-

Colador y Peñicentes del Valle de Uco. Foto J. Pi - San Rafael

★
Ledenik
in
"spokorniki"
pri
Nihuilu
v provinci
Mendoza

★

nico in išče sedaj krvodajalca. Fant je takoj pripravljen dati vsaj polovico svoje krvi. Pa ima premočno. Tako se povsod najde slovenska kri.

Nazaj po isti poti v lepem jutru. Cordillera je ležala pred menoj v vsej lepoti; vse bolj kot iz Mendoza — radi večje odmaknjenosti. Kot naše Kamniške planine kipi v nebo veriga zasneženih vršacev, obžarjenih od presijajnega sonca. Na vsakem ovinku se spreminja slika. Velikan Tupungato (6800 m) se prečudno premika, obrača, dokler ga ne zagrnejo prvi oblaki strmečim očem. Nahajamo se na vzporednici onih And, ki so svetovnoznanani po termalnih studenih: Los Molles, El Sosneado, La Huencó, La Vigorosa, Valle Hermoso. V kopaljških, ki stoje v višini do 2000 m, lahko preženeš vsak reumatizem, če ga pa nimaš, ga moreš dobiti; gorski hlad v teh višinah tudi poleti seže do kosti, če ne paziš. Mimo San Carlosa, do koder je speljana železnica, smo zopet v Tunuyanu, središču sadjereje in mlekarstva. Petero fantov sem bil našel pri delu na stavbah; pa sedaj so se že razleteli. Na estancijah bolj proti goram priganja k delu lene zamorce in indijance agronom Andrej Habjan. Pri Tupungatu se ubija s kmečkim delom ena slovenska družina. Ta kotiček, ki sega daleč v osrčje gora, koder radi tabore skavti, bi našel podobnost z našim Kamniškim; gorske doline, bistre vode.

NOVI PRIHAJAJO

V začetku septembra so začele prihajati prve večje skupine. Eno imenujmo "primorska". Družine so se porazdelile po finkah v

V Kavkovem lesnem podjetju v Mendози.

okolici, samci pa so našli delo pri slovenskem lesnem podjetju Kavka. Že avgusta so priplavale v Mendoza "težke ribe". V Godoy Cruzu je ljubljanski stavbenik g. Karel Kavka začel uveljavljati svoje zmožnosti in omogočil premnogim našim družinam, da so hitro našle svoj kruh in vsak stanovanje. Tukaj se neka-ko osredotočuje poslej dotok velikega dela slovenskih delovnih moči. Sredi novembra je prišlo dvoje večjih skupin "Korošcev", večje družine z malimi otroki. Očetje so kot tesarji in mizarji hitro našli zaposlitev v delavnicah g. Kavke, sodarji v vinarnah. Bili so dnevi velikih skrbi, kam spraviti vse te družine, saj otrok ni zaželen predmet na trgu delovnih moči. Pa so se ponavljali ob prihodu vsake nove skupine podobni prizori: Prvi dan zadovoljni, da so na cilju, imajo vsaj za nekaj dni v Imigrantskem hotelu dobro hrano in sobo: drugi dan ljudje veseli ob mnogih ponudbah za delo z vseh strani. Tretji dan zaskrbljenost; pojavile so se težave zlasti za družine z malimi otroki. Četrty dan žalost in solze: vsi upi so se razblinili in jutri je zadnji dan, ko smejo ostati še v hotelu zastoj. Tekanje na vse strani, posredovanja, vsak, kdor more, pomaga. G. profesor B. Bajuk, katerega je zvalila zadnja skupina v Mendoza, da bi ji bil tolmač in posrednik, se poti z ogromnim slovarjem v žepu za svoje in tuje. Peti dan se nebo zvedri. Skoro vsi so pod streho. Z ginjenostjo sem poslušal pogoje, ki so jih stavljali naši ljudje delodajalcem. Najprej, če je cerkev in šola blizu tam, kamor gredo na delo; potem, če voda in če ni predalet od drugih Slovencev. Čudni ti ljudje, je zmajeval z glavo ta in oni, ki ne vprašajo najprej po višini zaslužka, po kinu in barih. Drugi pa je zavistno pripomnil: Vsemu se bodo privadili.

NAŠA SKUPNOST

Za prihodom vsake nove skupine je bilo vedno bolj nujno, kako organizirati slovensko skupnost. Prvo je versko življenje. Sprva smo se zbirali na kramljanje po maši pred cerkvijo San Nicolás, kjer je nastavljen slovenski duhovnik. S prvo adventno nedeljo smo se v isti cerkvi začeli shajati k posebni popoldanski službi božji: govor, litanije, pesem. V začetku februarja je s prihodom zadnje večje skupine, večina kmečkih družin z Gorenjske, narastla naša kolonija na 300. Zato smo prenesli našo službo božjo na čas po maši: govor, molitev

★
 V predgorju
 Cordiller
 za Mendoza:
 Kopališče
 Villavicencio
 pozimi

★

blagoslov, ljudska pesem. S tiho nedeljo, ko se je zbral vsaj majhen pevski zbor in je bila zagotovljena zadostna udeležba, smo začeli s posebno mašo za Slovence, kjer se je lahko uveljavila naša lepa slovenska pesem. Že pri polnočnici, v kapeli kolegija Maristov, se je prvič izkazal pod vodstvom prof. Bajuka ta zbor, ki vstrajno vadi kar na dvorišču in brez harmonija, da more ob nedeljah in praznikih polepšati našo skupno službo božjo. S prihodom ravnatelja Marka Bajuka v juliju smo dobili nove pevske moči in organista. Veliki petek smo imeli nekaj svojega (govor in žalostinke), prav tako na Vel. soboto zvečer malo Vstajenja, da je bilo vsaj košček Velike noči. S prvo majniško nedeljo smo prenesli našo skupno pobožnost v cerkev ss. frančiškank na Avenidi San Martín 600. Tu smo se v juniju oddolžili spominu padlih v bojih za sveto stvar.

Po maši je pred cerkvijo pravi sejem, ko pridejo znanci skupaj; vprašanje sem in tja, nasveti, posredovanja v začetniških težavah življenja na tujem.

PROSVETA

Že na Vel. Šmaren lansko leto se nas je zbralo 7 "prvih" in smo z dviganjem kozarcev izvolili za našega zastopnika g. Emila, ženske so bile izključene od volivne pravice in so imele svoj "zbor" v kuhinji. Poslovili smo se tudi od dr. Luskarja, ki je šel za bolj-šim kruhom na jug v Malargüe in še sedaj,

kljub 500 km razdalji, rad pride med nas. Izvoljenemu zastopniku smo pridejali še dva v pomoč in ta "odbor" je nastopal, kadar je bilo treba, posebno ob prihajanju novih skupin. V decembru se je razširil in kot pripravljani odbor začel pripravljati tla za organizacijo slovenskega življa v Mendози. Na informativnih sestankah smo se pomenili o skupnih zadevah, se izjavili za trdno povezano skupnost in vzajemnost. Lepa je bila božičnica v dvorani Maristov: jaslice, deklamacije in pesmice otrok; nato pa obdarovanje, katero je omogočila prav pred božičem odprta konfiterija "Celeste" g. Celestina in ge. Celestine Hrašovec. S primernimi društvenimi prostori bi se moglo sedaj razviti lepo kulturno življenje. Za skoro 80 otrok se je organiziralo poučevanje verouka na treh krajih, kjer so osredotočene v glavnem družine z mnogimi otroki. Podobno obiskujejo otroci troje šol, kamor so jih sprejeli z veseljem in se večina odlikuje.

DELO IN JELO

Mendoška provinca je ena najbogatejših. Od severne province San Juan do južnih gubernij Pampe in Neuquena se zgrinja nad 500 km dolga smaragdna preproga obdelane zemlje z vinagradi, sadovnjaki, nasadi sočivja, paradižnikov, krompirja, vmes pa oljčni gaji. Motijo že omenjeni pustinski pasovi, katere pa vedno bolj izpopolnjuje se namakanje stalno zožuje. Od tu in še iz petrolejskih polj pri Maipu in Tupungato vse bogastvo: 10 mi-

lijonov stotov grozdja na leto, 7 milijonov hl vina, 1 in pol milijona litrov olja, 5 milijonov litrov mošta (sidra), pa še likerji, žganje vseh vrst, konjak, 60 tisoč ton paradižnikov, toliko krompirja! Pivska industrija, sijajno razvito čebelarstvo, cementarne. Javna dela velikih nasipov in cest in gradbena agilnost (v mestu in predmestjih je nad 3000 hiš v delu) nudijo vsem hiter zaslužek, ki znaša za stavbne delavce po novi uredbi od 18 do 30 \$ dnevno.

Vseh nas je ob koncu julija 320, s staronaseljenci pa okrog 400. Od teh je zaposlenih pri lesni industriji 40, pri kmečkem delu 32, na javnih delih 19, kot nameščenci 9, obrtniki in rokodelci 36, kuharice in služkinje 8, samostojni poklici 3, duhovnika 2, zdravnik 1, agronom 1; skupno 151 delovnih moči, ki preživlja drugo polovico 171, ki so večinoma žene v lastnem gospodinjstvu in otroci. Ljudje si znajo pomagati. Ne branijo se dela, toda poiščejo, za kar so sposobni. Skoro vsi so pri kvalificiranem delu. Sprva se zde delodajalcem izbirčni, pozneje pa vidijo, da so zmožni.

PODNEBJE

Poleg zaslužka bo vedno vabila Mendoza s

svojim sijajnim podnebjem. Prvi vtis je prav zato tako blažilen, ker se oko dviga na večnomodro nebo in prsi zadihajo vedno sveži in izredno suhi zrak. Oblake vidimo poredko, niti en dan redno ne vzdrže. Pihlajoči veter se le parkrat v letu spremeni v močnejši piš (Zonda). Pač pa v poletju zadivja včasih s točo, ki kot v kosih kot kamenje (piedra) v nekaj minutah potolče ves kmetov up. Poleti se ozračje segreje tudi do 35 stop., toda večerni vetrič s planin zopet sprosti prsi in ohladi potno čelo. Pozimi le kakšen dan zableše nekaj snežink preko streh ob par stopinjah pod ničlo; še redkeje pa se pomakne snežna odeja za par ur v dolino.

Tako živimo na skrajnem Zapadu, v podnožju And, kjer upamo z vednim izboljšanjem stanovanjskih razmer in zaslužka, z močnim cerkvenim udejstvovanjem, ki naj bi prešlo v pravo farno sklenjeno življenje s samostojnim slovenskim duhovnikom, ter vnetim prosvetno - kulturno - socijalnim delom, najti vsaj košček mile domovine, v tujini stokrat bolj cenjene in ljubljene, v deželi SONCA IN DOBREGA VINA, tako podobni naši prelepi Sloveniji.

I. L.

Slovenski fantje v Bs. Airesu v svojih društvenih prostorih v Don Boscovem zavodu v Ramos Mejía med predavanjem.

Slovensko semenišče v San Luisu

Kadar se pampski veter "chorillero" obrne od zadnjih puntanskih hribov proti San Luisu, je prvo, kamor se zaleti, — naše semenišče.

Zgradba je stala že kako leto pred našim prihodom; ni še celotna. Načrti kažejo, da manjka glavna stanovanjska stavba, kapela, dvorana in gospodarska poslopje. Stoji samo ogromna veža in sobe ob njej, ki so po načrtu namenjene za knjižnico, za predavalnice in za služinčad. Zunanji videz težko daje slutiti, da se za velikimi steklenimi vrati skriva bogoslovje.

Od šestih profesorjev ima vsak svojo sobo. Bogoslovci bivamo v dveh večjih prostorih, ki se sicer imenujeta "dormitorios", a služita tudi za študij, kot skladišče za prekooceanske zaboje in za shrambo sukenj, oblek ter perila. Kapela je zasilna, kuhinja enako, obednica je kuhinji najbližnji del veže, za bolniško sobo so letos preuredili dose-danjo mizarско popravljalnico. Šolo imamo v dveh predavalnicah in v knjižnici.

Kakor spalnice, tako tudi ostali prostori služijo v različnih časih različnim potrebam. V knjižnici so izpiti, seje profesorskega zbora, seje nekaterih semeniških krožkov; če je treba kaj natipkati ali razmnožiti, se prav tako tam stori. Prva predavalnica nosi ime "Družinska soba". Notri so pridigarske vaje, v odmorih učenje klavirja in poslušanje radia, na dveh, treh policah je na razpolago nekaj argentinskih in drugih revij ter "Pueblo", ob nedeljah se vrste tam razni sestanki, od časa do časa se zberemo k "slovenskim" ali "katoliškim večerom" ali pa k proslavi godu tega in onega sobrata. V drugi predavalnici je več miru, ker je tik ob kapeli in na prehodu ni vrat marveč odeja. V njej je zasilen oltar, ob drugi steni zasilen harmonij. Vežo in obednico imamo za sprehajališče, kadar je zunaj preveč vetrovno in za igranje namiznega tenisa v prostih časih.

Tak je približno naš dom. Za te razmere kar udoben. Dvakrat tedensko ga

moramo zapustiti — zaradi sprehoda. Takrat jo veseli uberemo proti "sierri". V kaki uri smo pod njo, v naslednji pa najbolj čili že z vrha kličejo počasnežem v pozdrav.

Ko smo se po hiši razgledali, se je treba ozreti po njenih prebivalcih. Šest profesorjev imamo. Domača bogoslovca sta dva: eden doma iz San Luisa, drugi pa je Japonec. Slovenskih bogoslovcev nas je 27. Poleg teh "stalnih" prebivalcev je prve mesece bival v hiši še zidar, pol leta kuhar, nekaj časa pa mlad Kriož, ki je vežo pometal in krožnike pomival.

To je vse okolje v katerem molimo in študiramo.

Prvega in zadnjega je največ, saj brez molitve in študija ni semenišča. Je naša dolžnost, ki jo skušamo čim bolj resno vzeti v skrbni pred veliko odgovornostjo, s katero bo združeno naše duhovniško delo.

Ročnih opravil seveda ni toliko, a so. Prospravljamo sobe gospodov profesorjev in lastne, pometamo, sekamo drva, popravljamo igrišča, strežemo pri mizah; popravljamo poslopje, če je kje treba; pomivamo posode in krožnike, kadar ni uslužbenca pri hiši; vrtnarimo, sadimo, zalivamo — vse lepo izmenoma, zdaj eni zdaj drugi. Veliko nas je in človek včasih kar sam ne ve, kdaj je delo storjeno. Omeniti moram še "izdelovanje pohištva". Poleg postelj,

Slov. bogoslovje v San Luisu.

Predavalnica za bogoslovce.

stolov in nekaj miz v predavalnici ter obednici namreč nismo nič dobili ob prihodu. Danes ima že vsak "doma" ob postelji svojo mizico, plico za knjige in večinoma tudi omarico za druge potrebščine. Vse so izdelki "domačih mizarjev": — iz starih zabojev in druge polomljene robe so zrastle kar prave "umetnine". To zato povem, da ne bo kdo mislil, češ bogoslovec ne zna niti do tri šteti, če ne gre za zadevo njegovega poklica.

Šivamo si sami, — ni stoodstotno, Bog pomagaj! — drži pa le. Električar je vsak sam zase, za skupne in bolj zamotane zadeve pa en "strokovnjak". Da ni treba vsem po vsak svinčnik posebej v mesto, ki je pol ure oddaljeno, imamo dva bogoslovca - trgovca, ki po dogovoru vsak teden "dobavljata po krščanski ceni". Frizerje imamo tudi domače.

Vsa ta naša pisana družba se pripravlja na dan, ko bo treba samostojno začeti. Čas nam poteka v mirni samóti, preprósto. Prav je tako. Kljub skromnim zunanjim razmeram se nihče ne kesa, da je vstopil. Denar in blago in hiša in udobje, kakšno vrednost ima? Saj to ni vse.

Prve mesece smo bili predmet obćudovanja. Vse je hitelo k oknom, sililo

skozi vrata: Čudo! Poglej, tantos curas! Otroci, tega drobiža je kaj v San Luisu!, so kričali iz vseh lukenj: Padre, una estampita! Un santito! Zdaj je nekoliko boljše. Skozi mesto ne hodimo več na sprehod. Otroci so se pa naveličali večnih odgovorov: Nimam s seboj. Drugič, če boš priden.

Kasteljaniti še ne znamo, kakor Don Quijote! Kako neki! Prvo leto (1948) nas je neki tukajšnji advokat hodil po trikrat na teden učít jezika. A precej več smo odnesli od "španskih dni": tri dni na teden je bilo treba govoriti samo kasteljansko. Bržčas bi se brez tega ne pretolkli preko začetnih težav tako hitro. Letos (1949) nas nihče ne hodi učít, tudi trije španski dnevi so se skrčili na enega.

V zvezi s španščino kaže omeniti dve igri: ob slovesnem ustoličenju Marije v semenišče smo maja 1948 igrali troje dejanj iz "Quo vadis". V septembru 1949 pa "La luz de la montaña" za proslavitev srebrne maše sanluiskega škofa. Pri prvi so pomagali člani Ka, drugo smo pa od prevoda do predstave sami naredili.

Doma v Sloveniji bi bili taki tesni stiki s teatrom bogoslovcem nemogoča reč, v Argentini nas pa razmere drugačnih navad uče...

Naš pevski zbor je v San Luisu našel dobro zaposlitev. Petje v stolnici, petje na vseh mogočih akademijah, petje v treh kloštrih (za slovensne prilike!), petje v domači kapeli, petje na domačih proslavah, petje, petje! Skoraj bomo znali sedem latinskih maš. Drugih pesmi, svetnih in cerkvenih se moramo vaditi na zalogo, kajti vabila pridejo večinoma zadnje trenutke.

Ljudsko petje v hišni kapeli je zdaj v španščini, zdaj v slovenščini. Narodnega tudi nismo opustili. Zberemo se ob vseh godovih gospodov profesorjev in prav tako ob naših. Ne, te lepe slovenske navade ne bomo pozabili. Tu, sredi pampe vse močnejše čutimo, da so vezi, ki nas z našim rodom vežejo, sve-te, božji dar.

Društva imamo ista, kakor so bila v Ljubljani. Pod okriljem Bogoslovske zveze se na tedenskih sestankih navdu-

šujemo za ideale dobrega duhovnika, tretjeredniki in kongreganisti imajo enkrat vsak mesec shod v hišni kapeli z govorom gospoda spirituala. Baragov misijonski krožek prireja mesečne misijonske sestanke in vsakih 14 dni "katoliške" večere, kjer nam redno poroča pregled o misijonskem delu katoliške Cerkve. Neprestano tudi opozarja na svetniškega škofa Barago in organizira molitve za njegovo beatifikacijo. Cirilsko društvo je organizacija bogoslovcev — slušateljev teološke fakultete. Prireja "slovenske večere" in "večere novic", kjer nas ta ali oni član informira o političnem in gospodarskem stanju po svetu (časopisov namreč nimamo časa brati); vsako nedeljo poskrbi za kulturno predavanje o praktičnih problemih slovenskega duhovnika in bogoslovca. To društvo je tudi včlanjeno v "Zvezo slovenskih katoliških visokošolcev" in je z njo v stalnih stikih.

Društveno življenje je med nami močno razgibano in smo veseli tega. Zlasti zato, ker čutimo, kako nam je v tem potrebna vaja.

K sožitju v veliki meri pripomore domač hišni list "NAŠ DOM", tednik. Vseslovenska bogoslovska revija "Misel", ki smo jo lani pri nas urejevali in izdajali, letos ni mogla redno izhajati zaradi pomanjkanja časa.

Slovenski bogoslovci na izletu
v Carolini.

Slov. mizarji in tesarji pri strešnih delih
v Mendози.

Naše delo je omejeno predvsem na semenišče. Teh kratkih šest let vzgoje nam ne dopušča, da bi zunaj pomagali tako, kakor bi radi. Za pomoč pri listih "Svobodna Slovenija" in pri "Duhovnem življenju" imamo zato samo nekaj zastopnikov. Kadar je treba tukajšnjim katehetom priskočiti na pomoč, je tudi samo nekaj stalnih določnih.

Naše semenišče v San Luisu — vsega o njem ne bi spravili v ta koledar.

"Glejte, kako prijetno je, če bratje prebivajo skupaj" — mislimo, da moremo s svetim pismom to o našem semenišču reči. Skupaj držimo, seveda, krešemo se tudi, a to le toliko, da se iskri, da je kaj življenja. Bi pisal še, kako smo se jahati učili med počitnicami? Da imamo predavanja v treh jezikih? O vremenu podnebjju? O naših španskih sobratih?

Bodi dovolj. Malo se iz napisanega že da razbrati, kako nam gre. Pred nami je velik cilj: postati duhovnik, delati, kjer bo božja volja hotela.

Cloveško življenje je nevarna vožnja. Pot je redkokdaj ravna in gladka, navadno pelje po klancih, navzgor in navzdol, mimo prepadov in močvirij. Zdaj je treba priganjati, zdaj zavirati; zdaj se ti plaše, zdaj omagujejo konji; tu se potare kolo, tam zagaziš v blato. Srečen, kdor dospe, čeprav nekoliko polomljen, do cilja mimo premnogih znamenj. ki pričajo, kjer se je kdo ponesrečil.

Detela.

"Učena Cordoba"

V cordobsko provinco in pa v mesto samo je prišlo razmeroma majhno število novih Slovencev, Omembe vreden razlog je ta: plače in mezde so nižje kakor v republiški prestolnici. Radi tega, in pa ker se Slovenci radi skupaj držijo, se nas nabralo v tej provinci kvečjemu kakih 60, od katerih le polovica živi v glavnem mestu Cordobi, drugi so pa raztreseni po večini v goratem predelu province, katere površina je le malo manjša od Italije.

V "Svobodni Sloveniji" smo večkrat opisali kraje v katerih živimo. Cordoba je polmilijsko mesto, ki leži ob vznožju po njej imenovanga gorovja. Po vsej republiki slovi radi zdravega suhega podnebja in narnavnih lepot. Je izhodiščna točka za turiste, močan povdarek pa daje mestu tudi najstarejša in zelo renomirana univerza. Poleg tega učnega zavoda je tu tudi visoka šola za letalstvo, ki je tesno povezana z letalsko tovarno, s svojim, po večini evropskim strokovnim o-sobjem. Cordoba je zgodovinsko mesto in eno najstarejših mest v republiki. To dejstvo je značilno za njeno zunanost. Ima polno starih zgodovinskih poslopij, muzejev, cerkva, ozkih ulic, itd., kar je v močnem nasprotju z modernimi zgradbami, ki so v zadnjih letih

zraslo, kakor gobe po dežju; skoraj vsaka cerkev ima kupolo. Mesto gledano iz parka, ki leži na hribčku, spominja na Večno mesto; odtod naziv "argentinski Rim".

S svojim številčnim porastom se je začelo mesto tudi močno industrializirati. V industrijah so mnogi Slovenci, stari in novo naseljenci, našli svoj kruh.

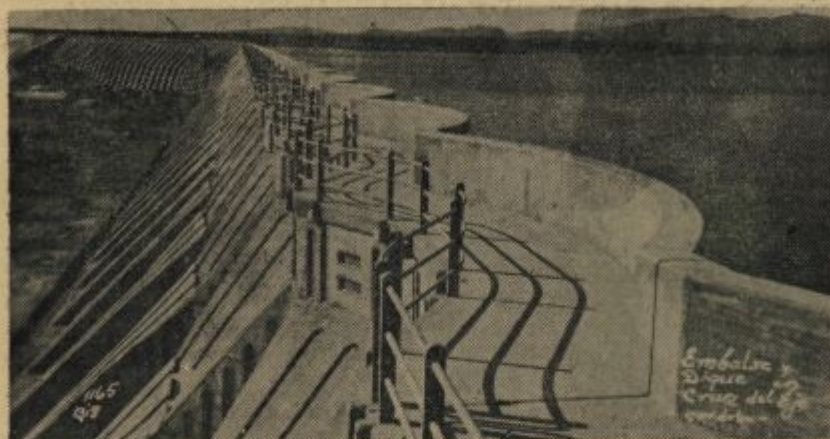
Slovenci, stari in novi

Staronaseljeni Slovenci (ki jih je samo v mestu Cordobi vsaj 200 in še enkrat toliko v vsej provinci), imajo mnogi svoja lastna podjetja, svojo hišico pa ima menda že kar vsaka družina.

Pa tudi mi, kar nas je "novih", se ne moremo pritoževati. Kljub neznatnemu številu imamo že v mestu Cordobi svojo prvo samostojno podjetje (na vidiku je v kratkem še eno), večina nas pa dela pri raznih mestnih in zasebnih podjetjih. Imamo tudi aktivne študente, ki se šolajo pri Salezijancih, in pa 2 profesorja, ki poučujeta na visoki in na srednji šoli. Zanimivo je, da so v našem skromnem številu zastopani skoraj vsi stanov: delavci, kmetje, obrtniki, trgovci, duhovniki, profesorji, inženirji, juristi i. t. d. Žal je provinca razsežna, tako da so naši medsebojni stiki zelo rahli in le od časa do

Córdoba — Plaza San Martín. V ozadju katedrala.

★
Cruz del Eje:
Velik jez,
dolga 5 km,
visok 30 m,
za namakanje
in pogon
električne
centrale

★

časa zremo kakšno novico eden o drugem, in mnogi se osebno niti ne poznamo. Poleg cordobske je najštevilnejša skupina ona v Cumbrah, idiličnem gorskem mestecu nedaleč od Cordobe. Tam sta poleg drugih kar dva gradbena inženirja.

Za naše kulturne in družabne potrebe je pač trenutno bolj skromno preskrbljeno, saj, kakor že omenjeno, jih od celotnega števila 50 novodošlih Slovencev, ki živijo v provinci, komaj le kakih 30 živi v mestu samem, in če hočemo govoriti o kakršnem koli udeleževanju, se pač moramo ozirati le na to zadnjo skupinico. Navadno se zbiramo ob nedeljah popoldne ter v skromni družabnosti premlevamo dogodke in obujamo spomjne. Redno smo določili 1. nedeljo v mesecu za izlete v okolico ter obiske rojakov, ki živijo v cordobski provinci. Skromno se udeležujemo tudi v petju, ki pride do izraza pri slovenskih mašah, ki jih imamo vsako prvo nedeljo v mesecu.

Kar prijetno je poslušati ob teh prilikah slovensko besedo v pridigi in zbrano potje; saj se nam pri tem zazdi, da se nam približa del naše uboge domovine.

Veliko zanimanje med nami vedno vzbudi vsak prihod Slovenca iz Buenos Airesa. Takrat vprašanjem ni konca ne kraja. Eden povprašuje po znancih, drugi po novicah, dogodkih itd. Velik naš prijatelj je "Svobodna Slovenija", in mnogi s težavo čakajo pone-deljka, ko po navadi priroma iz Buenos Airesa. Pravtako je z "Duhovnim življenjem", ki poleg svoje globoke vsebine prinaša tudi slike najlepših predelov naše domovine, kar nam še posebej ugaja.

Vsi si zelo želimo prihoda novih Slovencev v Cordobo. S tem upamo dvigniti naše kulturno in družabno udeleževanje, kj bi nas še bolj povežalo in nam lajšalo naše enolično življenje. Cordobska klima bo revmatične in astmatske privabila, zato se ne bojimo, da bi ostali še nadalje v sedanji osamelosti. Važno je, da se premoste trenutne težave, s katerimi se moramo novodošli boriti tako, da se nam bodo najtežje skrbi zmanjšale in pa na drugi strani razpoložljivi čas povečal.

V tistem trenutku se bo pa tudi naše kulturno in družabno življenje bolj živahno razvilo v našo korist, predvsem pa v korist naše doraščajoče mladine, ki jo hočemo ohraniti na pravi poti.

Slovenci v gostoljubnem Jazbečevem domu.

"Ko sem bil še mlad, sem si želel, da bi iznašel tak sestav, ki bi svet nad njim strmel; sedaj pa vidim, da je najlepše na svetu izkazovati dobrote."

FRANČIŠEK LAMPE

PROVINCA TUCUMAN

"Zemlja vseh blagoslovov", ameriški paradiž, vrt republike in ne vem katera imena še s ponosom dajejo Argentinci svoji najmanjši, a najbolj gosto obljudeni, zelo bogati, lepi in po svoji zgodovini pomembni provinci Tucuman.

Zgodovinska pokrajina.

Tucuman hrani za Argentince nepozabne zgodovinske spomjine. Ne samo, da je eno najstarejših argentinskih mest, tudi v novejši zgodovini je imel važno mesto. Na tucumanskem polju je 24. sept. 1812 general Belgrano dobil prvo zmago nad Španci, kateri je sledila 9. julija 1816 proglasitev državne neodvisnosti v takozvani "Casa historica" v ulici Congreso v Tucumanu. Oba dneva sta najpomembnejša državna praznika. Ta "Casa historica", po svoji zunanosti preprosto poslopje, je nekako narodno svetišče, več kot samo muzej, kamor s ponosom zahajajo Argentinci. Tu je bila pred par leti proglašena tudi gospodarska samostojnost in neodvisnost republike.

Lepa dežela.

Prov. Tucuman spada med centralne province; njena površina znaša 22.836 km² in ima okrog 580.000 prebivalcev, od katerih jih živi kakih 160.000 v prestolnici. Tucuman je pokrajina nasprotij: ima prostrane ravnine z nadmorsko višino komaj 200 m, pa tudi nad 5000 m visoke, z večnim snegom pokrite gore; tropsko vročino in večni sneg, drveče gorske potoke in hudournike in močvirne mlakuže, leglo komarjev, bujno rastlinstvo in ob vzhodni meji skoraj puščavsko sušo in zapuščenost, veliko bogastvo in skrajno revščino. Vsa ta raznolikost daje pokrajini posebno pestrost. Zahodno mejo province proti Salty in Catamarci zapira dolga gorska veriga, ki doseže v vrhu Anconquijski višini 5400 m. Ta gorski greben se polagoma spušča v rodovitno ravnino in je zibelka 40 rekam in potokom, ki križajo in namakajo tucumansko ravnino, se končno vse združijo v glavni reki "Rio Salí", ki se izgubi v salinah province Santiago del Estero. Tej gorski verigi in rekam, ki izvirajo v njej, se ima Tucuman zahvaliti za svojo rodovitnost, bogastvo in klimo. Gorski vrhovi so po večini goli, skalnati in še zdaleka ne nudijo tiste naravne lepote, slikovitosti in razgibanosti kot naše slo-

venske gore, vendar bi brez njih Tucuman izgubil vse in bi se spremenil v puščavsko stepo, kot se širi po sosednji provinci Santiago del Estero, ki gora nima. Planinstvo ni razvito, redki so oni, ki so stopili na katerega od vrhov, dasi po pripovedovanju ne manjka lepih točk za planince. Zelo ponosni so Tucumanci na številne, slikovite gorske doline, ki jim dajejo slikovitost in lepoto lepi gozdovi in bistri potoki, v katerih ne manjka postrvi. V vročih poletnih nedeljah drve številni tovorni avtomobili z izletniki v nižje ležeče in bližnje, bolj znane gorske doline. Planinskih koč ali hotelov seveda ni, kot tudi ne kakega planinskega društva, ki bi skrbelo za ugodnost izletnikov in delalo propagando. Vsaka skupina se zase založi z vsem potrebnim v mestu in zunaj ob potoku za en dan pozabi na nezno mesto vročino. V nižjih legah so gore poraščene z gozdovi, ki tvorijo znaten del naravnega bogastva province in dajejo izvrsten les, zlasti slovit, zelo trdi "quebracho". Vse drevje je različno od našega, kako smreko ali hrast bi zaman iškal. Žal v teh gozdovih neusmiljeno poje sekira, saj z drvni kurijo lokomotive na številnih lokalnih progah vsled pomanjkanja premoga. Les sekajo brez načrta, žal tudi ni poskrbljeno za istočasno zopetno pogozdovanje, in če bo šlo tako naprej, bodo v nekaj letih tucumanske gore gole tudi v svojih višjih legah. Baje skrivajo te gore v sebi razne rude, a niso še preiskane dovolj in zato ni nikakega rudnika.

Neprijetnosti.

Kakor je lepa pokrajina, tako pa je neprijetno podnebje z zelo vročimi poletji in do-

Skupina Slovencev v Cordobi.

volj hladnimi zimami. V poletnih mesecih: decembru, januarju, februarju doseže vročina nad 40° C. Najbolj neprijetno je, da je to vlažna vročina in je človek tudi v senci vedno poten in v sobah vedno vse vlažno, knjige in obleke. Vzrok tej vlagi so številni nalivi, da res "lije kot iz škafa", čez pol ure pa spet neusmiljeno žge poletno sonce. Vsled te vroče vlage rastlinstvo poleti bujno uspeva, a nudi tudi kaj ugodne pogoje za številne komarje, katerih pik povzroča neke vrste mrzlico, "paludismo", podobno malariji, a manj nevarno in lažje ozdravljivo. Velik procent prebivalstva, zlasti na deželi, boleha na tej bolezn, čeprav se v zadnji letih oblasti borijo proti tej nadlogi, ki je že močno ponehala. Parkrat na leto temeljito poškrope vse prostore v hišah z razkužilom DDT in tako n. pr. v preteklem letu v svoji skromni, vedno odprti sobi skoraj nisem videl muhe ali komarja, zunaj na kmetih pa je kar mrgolelo takih neprijetnih nočnih in dnevnih obiskovalcev. Nekateri imajo pretiran strah pred komarji in mrzlico. Pravijo sicer, da tujci v prvem letu še ne čutijo te bolezni, pač pa pozneje. Lepa tolažba! Z menjavo podnebja se paludisem čisto pozdravi. — Zima je zelo suha, po cele mesece ne pade kaplja de-

žja in pokrajina tudi temu primerno izgleda: vse ožgano in posušeno in sivo od prahu. Termometer ob najbolj mrzlih dnevih kaže okrog ničle, sneg v ravnini seveda nikoli ne pada, pač pa včasih slana, ki se je boje lastniki nasadov sladkornega trsa, ker se vled mraza sladkor v trsu začne kisati. Kot v poletju vlaga, tako je pozimi velika neprijetnost prah, zlasti na potovanju bodisi v vlaku ali avtu. Potovati v natlačeno polnem avtobusu ali s "sul-kyjem" — voz na dveh zelo visokih kolesih, po severno argentinskih stranskih "cesteh", je svoje vrste zabava. Zdaj razumem, česar ob prihodu nisem, zakaj imajo ti vozovi tako visoka kolesa: nižja bi v prahu in kolesnicah obtičala. Pa se obeta zboljšanje, v gradnji je velika državna cesta preko vse province, ki bo asfaltirana kot so že nekatere v okolici mesta Tucumana.

Sladki Tucuman

Svoji subtropski klimi in močni vlagi more Tucuman zahvaliti svojo rodovitnost. V poletju je rastlinstvo bujno in pokrajina zares lepa in slikovita. Velike površine zemlje so zasajene s sladkornim trsom, rastlino, podobno koruzi, le brez storža in cveta. Njeno steblo doseže višino do 2 m in ima kakih 7 do 10% sladkorja v sebi. Žetev, bolje rečeno, se-

Slovenski naseljenci po izkrcanju iz ladje čakajo na rentgenski pregled v imigrantskem hotelu v Bs. Airesu.

kanje prične v juniju in konča v oktobru. Prvi delavec seka z nekakim velikim nožem rastline prav pri tleh, drugi za njim oklesti liste in odseka vrh. Zelo težka, kolenčasta stebela zvežejo z verigami v velike do 3000 kg težke butare, in jih na posebnih vozovih s šestimi mulami ali voli vozijo v tovarno ali na kolodvor. Listje porabijo deloma za živalsko krmo, deloma ga požgo. V teh mesecih žetve so vsi kolodvori natrpani s trsom natovorjenih vagonov in potniški vlaki zato vozijo z veliko zamudo; vse ceste in pota polna tovornih avtov in voz s "caño". Je pač "cosecha" in Tucuman od tega živi, zato se mora to in ono potrpeti. 28 velikih sladkornih tovarn — imenujejo se "ingenio", prideluje v tucumanski provinci trs v sladkor, v 24 urah je ta postopek končan, na enem koncu prihaja trs v tovarno, kjer ga s posebnimi stroji zmlejejo, čez 24 ur na drugem koncu že polnijo vreče s kristalnim sladkorjem. Tri ali štiri tovarne so državna last, druge raznih akcijskih družb, kjer je udeležen tudi tuj kapital. Obdelovanje, namakanje in zlasti žetev trsa da dosti dela, zato ima vsaka tovarna na svojih zemljiščih obširne delavske kolonije, kjer imajo delavci - peoni prosto stanovanje v hišicah, kj so last tovarne, nekaj zamljišča za vrt, (ki ga pa ne obdelajo vsi), primerno plačo in bolniško oskrbo. Enake delavske in uradniške kolonije obstojajo zraven tovarne. Socialne razmere so dobro urejene po novih državnih socialnih zakonih. Delavci po sladkornih tovarnah in peoni po nasadih so skoraj vsi domačini, med uradniki pa je tudi precej priseljencev.

Vrt Argentine.

Poleg sladkornega trsa se prideluje v tej provinci vsako leto več krompirja, kj dozori v dobrih treh mesecih. Prvi krompir, kj pride na trg v oktobru in novembru, je tucumanski, sadi se mnogo tudi vsakovrstne zelenjave: paradižniki, grah, fižol. S poljedelstvom in vrtnarstvom se bavijo predvsem Špancij in Italijani, pošiljajo svoje pridelke pa v Buenos Aires. Prva leta živijo skromno, pa se kmalu opomorejo in namesto preprostih lesenih hiš si kmalu postavijo kaj lepe zidane stavbe. Kjer radi suhih tal sladkorni trs več ne uspeva, se sadi precej koruze, nekaj tobaka in bombaža. Tudi riž da prav dober pridelek. Tucuman ima prostrane nasade oranž, mandarin in limon, drugo sadje, kot jabolka, hru-

Že pije mate...

ške, grozdje pa ne uspeva, verjetno radi prehude poletne vlage. Živinoreja je na nizki stopnji, ker ni pogojev za to, kot n. pr. na jugu po ogromnih pampah. Neobdelane zemlje v Tucumanu je kaj malo in ta samo daleč od prometnih zvez. Poleg sladkorne industrije je precej razvita še lesna industrija zaradi velikega gozdnega bogastva province, kakih drugih večjih tovarn, razen železniških delavnic, ki zaposlujejo kakih 300 delavcev, pa ni. S tem ni rečeno, da specialistj ne bi dobili dela, je mnogo vsakovrstnih manjših obratov. Radi bogastva province dobro uspeva trgovina, ki je po večini v rokah tujcev, zlasti Sirolibanoncev — pravijo jim kratkomo Turki — in Judov, poleg Špancev in Italijancv. Domačini trgovci so kaj redki, ker jim manjka vztrajnosti in podjetnosti.

Kako živimo.

Z Buenos Airesom, do koder imamo dobrih 1200 km, nas vežeta dve železniški progi: krajša, zaradi silnega prahu neudobna, preko Santiago del Estero, boljša, a malo daljša, preko Cordobe. Aeroklub vzdržuje z Buenos Airesom preko Cordobe tudi zračni promet, vožnja traja 5 ur, z vlakom po prvi progi ca 20, po drugi pa skoraj 30 ur. V provinci sa-

mi bi bile. prometne zveze dovolj dobre, če bi se vlaki in tudi omnibusi bolj držali voznega reda.

Stanovanjske razmere so tudi v Tucumanu pomanjkljive; zelo manjka stanovanj, zlasti v mestih. Po deželi živi mnogo ljudi po malih kočah in barakah, da si človek ne more predstavljati, kako more v taki koči dobiti mesta številna družina. Glavna oprema je čela vrsta postelj in še morda miza s kakim stolom. Barake v taboriščih so bile prave palače v primeri s temi bajtami, zmašnim skupaj iz vsega mogočega materiala. Stanovanjske razmere zelo vplivajo na moralno življenje, ki ni tako kot bi moralo biti. Tudi versko življenje tega ljudstva ni dosti boljše radi pomanjkanja duhovščine in radi tega velike verske nevednosti. Evropski naseljenci tudi ne dajejo najboljšega zgleda. Meje province se krijejo z mejami škofije, ki je razdeljena na 28 župnij, od katerih jih je 8 v mestu Tucuman in 20 zunaj. Povprečno vsaka župnija ima okrog 20.000 oseb, ene precej več, druge malo manj in samo na osmih največjih delujejo poleg župnika tudi kaplani. Ljubljanska škofija ima okrog 300 župnij, na teritoriju, ki je več kot dvakrat manjši od tucumanske škofije. Razumljivo, da se pri obsežnosti fara in večkrat slabih prometnih zvezah ne da mnogo doseči, čeprav ljudstvo v jedru ni slabo.

Prebivalstvo je po veri in poreklu zelo mešano, zastopane so vse rase. Večino imajo seveda domačini "criollos" mnogo je priseljencev in njih potomcev iz vseh strani Evrope, največ seveda Špancev in Italijanov, precej Judov in Libanoncev iz Sirije, celo cigánov ne manjka, ki žive tako kot cigani po

Slovenske družine na ladji.

vsod po svetu. Po veri je prebivalstvo v veliki večini katoliško, je nekaj Judov in pravoslavnih, kričečo propagando pa delajo razne bogate protestantske sekte. Kulturno in trgovsko središče province je prestolica Tucuman, dovolj lepo in moderno mesto, ki se ponaša z nekaterimi kaj lepimi stavbami, kot vladna palača, pošta, sodišče, veliko cerkva, vse v centru mesta. Tucuman ima nepopolno univerzo in razne druge kulturne ustanove, mnogo šol, zelo lepe parke; mesto je zidano kot vsa mesta v Argentini v kvadratnem sistemu, enako vsa druga manjša mesta v provinci z običajno "plazo" kot centrom mesta. Vsa druga mesta so šele v razvoju kot n. pr. Concepción s kakimi 15.000 prebivalci, trgovsko in prometno središče južnega dela province z raznimi šolami in uradi, podobno Monteros, Aguilares. Nobeno ni starejše dosti nad 50 let in zato manjka še marsikaj; ceste so tlakovane kot v Srbiji z znano "kaldromo", povsod niti tega ne zmorejo. V zadnjih mesecih so pa začeli v Concepción z asfaltiranjem glavnih ulic.

Vsled svojega naravnega bogastva in lepote ima provinca Tucuman zapotovljen lep razvoj in napredek.

V ta skoraj skrajni severni konec Argentine je tudi zašlo nekaj Slovencev. Od starih naseljencev žive, v kolikor mi je znano, v Tucumanu tri slovenske primorske družine: brata in sestra Batič, vsi s svojimi družinami. Starši še govorijo slovensko, mladina ne več, sin enega Batičev je univ. profesor v Tucumanu, poročen z Argentinko. Od novih nas je tu gori malo in vsi škilimo vsaj z enim očesem proti jugu. V Tucumanu oziroma okolici živijo bratje Cotič, zaposleni v sladkorni industriji, organist g. Janez Glavan s svojimi starši in starim očetom v župniji Cruz Alti, kjer kaplanuje g. Janez Urbanč; v Tucumanu oskrbuje v duhovnem oziru neko bolnico g. župnik Anton Žagar, ki mu gospodinji sestra; v Concepción 72 km od Tucumana kot edini Slovenec kaplan škrbe Stanke. Kaj majhna je torej slovenska kolonija tu gori in verjetno se bo še zmanjšala, ker nekateri mislijo na jug deloma iz družinskih, deloma gospodarskih vzrokov, ker je draginja večja kot na jugu, zaslužek pa manjši, predvsem pa nas muči neprijetno podnebje, čeprav je res, da so naravne lepote mnogo mikavnejše kot v pampi.

"V deželi tekočega zlata"

Comodoro Rivadavia.

Chubut, osrčje Patagonije z glavnim mestom Comodoro Rivadavia, ki je obenem tudi trgovsko središče, leži ob Atlantskem Oceanu, nekako v najbolj pretisnjenem delu Argentine.

V njegovi okolici — kakih 20 — 40 km v pampo — se raztezajo petrolejska polja, na katerih črpajo štiri družbe: državna YPF in holandska "Diadema" ter manjša švicarska "Astra", angleško "Ferrocarrilera" pa je v zadnjem času prevzela YPF.

Najboljši opis pokrajine je podal francoski letalec Antonie de Saint Exupery v svoji knjigi "Veter, pesek in zvezde" (knjiga je predstavljena v slovensčino!), kjer je takole zapisal:

"Odletel sem z letališča v Trelevu v smeri Comodoro Rivadavija v Patagoniji. Tam naletiš na pokrajino, ki je bunkasta kakor star kotel. Nikjer ni videti zemlja tako obrabljena kot tam. Zračni tokovi, ki jih pokrajine visokega zračnega tlaka nad Tihim oceanom pritiskajo skozi odprtino v Andih, se spuščajo v komaj sto kilometrov ozek predor in pri tem njihova hitrost vedno bolj raste, tako da pometejo vse pred seboj. Vrtalni stolpi petrolejskih polj se edina "drevesa" v tej

oguljeni zemlji. Podobni so ožganemu gozdu. Iznad okroglastega gričevja, ki je na njegovih tleh pustil veter le kremenast pesek, zdaj pa zdaj zastrlijo vrhovi gora, podobni ladijskim rilcem, ostri, rogljati, odrti do kože. Veter piha preko teh tal in v treh poletnih mesecih se dvigne do brzine tridesetih metrov na sekundo...."

In res je tako. Stalen veter zemljo tako osuši, da je neplodna. K temu veliko pripomore tudi pomanjkanje padavin. Edina plodna zemlja je v ca 150 km oddaljenem Sarmiento, ki je z železnico zvezan s Comodoro in pa ca 500 km oddaljenem Trelevu in okolici, ki jo namaka reka Chubut. Omenjena kraja zalagata Comodoro z zelenjavo in sadjem. Vse drugo je pušinja, poraščena z grmičevjem in bodičevjem, med katerim se tu in tam najde rjav šop trave, iz katerega ovce zbirajo še zelene in užitne bilke. Kljub siromašnosti zemeljske površine ima Patagonija precej divjačine raznih vrst: martjnete, zajce, guanake, noje, lisice, smrdeče sorine i. t. d. vsled česar je lov precej razvit.

Poleg volne je petrolej edini in glavni prizvod tukajšnje okolice. Petrolej črpajo iz globine do 1300 metrov. En vrelec da povprečno do 30 m³ petroleja dnevno. Od časa do

Pogled na aregntinsko petrolejsko področje Comodoro Rivadavia.
Slika last družbe "Diadema Argentina".

časa se pojavijo vrelci, ki v začetku dajejo tudi nad 100 m³, toda teh je zelo malo.

Na področju petrolejskih polj je mnogo manjših in večjih naselbin, ki so jih zgradile razne družbe za delavstvo. To so kakor "oaze" v pušči, z nehaj nasajenimi drevesi, kjer se oko odpočije od enoličnega pogleda na pampo. Trgovci in obrtniki so se s svojimi pločevinastimi barakami vselili v te naselbine, računajoč na zaslužek od stalno služkega delavstva ter v tem spremenili videz taborišča v pravo naselje. Številni avto - prevozniki, delno tudi železnica, pa skrbe za zvezo s Comodoro. Porast mesta Comodoro, se vidi na prvi pogled, je bil zelo nagel. Na-

No sprehodu.

letiš na najmodernejšo zgradbo, ki ima za svojo sosedo pločevinasto barako, kar daje videz naglega razvoja.

V tej pokrajini z "železnimj drevesi" in zbiralnimi tanjki, vedno delujočimi črpalkami in ropotajočimi motorji ter raznimi drugimi stroji posejani, si služi kruh preko 40 Slovencev, ki so po večini novi naseljenci, ter

Odhod iz Genove v daljnji svet.

v pretežni večini zaposleni pri "Diademi". Skoro vsi so se dobro uveljavili ter s svojo pridnostjo in razumostjo dosegli dobre in tudi važne položaje. Življenje je sicer pusto in enolično, pa vendar si ga zboljšujejo z medsebojno povezanostjo, v kateri Slovenci prednjačijo pred drugimi narodnostmi. Tudi v verskem oziru so med prvimi, kar se vidi v cerkvi, kjer zavzemajo dobro tretjino vseh vernikov. S kora se sliši večkrat slovenska cerkvena pesem, ki hvali Boga, da je obdaril našo domovino s takimi lepotami, in ga prosi, da nas nekoč zopet popelje nazaj v njene lepe vasice, ki so kot od Boga posajene med zelene travnike in mogočne gore, ter nas tam združi z našimi dragimi. Zunaj pa se ob večerni uri z bučanjem vetra družijo naši narodna pesem ter odmeva v pampo, češ, tu živi peščica fantov, ki so zvesti ostali svojemu Bogu in narodu, da so pravi Slovenci!

NČ.

★
Comodoro
Rivadavia
pozimi

ROSARIO

Provincia Santa Fe je ena izmed štirinajstih argentinskih provinc. Meri 134.827 m². (1/2 Jugoslavije) z nekalo 1.540.880 prebivalci. Upravno središče in glavno mesto te province se imenuje Santa Fe, s približno 150.000 prebivalci in leži med Slano reko (Rio Salado) in reko Parana. Reka Parana je plovna od Atlantskega oceana prav do tega mesta, tako da z lahkoto priplujejo sem veliki prekomorski parniki. Vsa provinca je eno samo polje (campo), nikjer ne vidiš niti najmanjšega hrička, kaj šele gora našim podobnih.

V provinci se nahaja drugo, po velikosti drugo največje mesto v republiki — Rosario — s 700.000 prebivalci. Mesto samo je zelo razsežno. Širi se veliko z naglico. Leži ob reki Parana. Pravzaprav bi moralo biti Rosario glavno mesto province, pa ni zato, ker bi sicer mesto Santa Fe propadlo. Predsednik Argentine Sarmiento se je zelo trudil, da bi Rosario postal glavno mesto republike.

Podnebje je vlažno, vendar manj kot v Buenos Airesu. Za te kraje je značilna hitra sprememba v temperaturi. Temperatura ni nikdar stalna. Zato je tu mnogo revmatizma.

V trgovskem in gospodarskem oziru je Rosario poleg Bs. Airesa eno najvažnejših mest.

Na vseh straneh mesta, posebno v pristanišču, je polno žitnih shramb (silosov), saj se zbira tu žito tudi iz drugih severnejših provinc. Po mestu je raztresenih več velikih mlinov. Za mesne izdelke in konzerviranje mesa je v polnem obratu ogromna tovarna in hladilnica "Swift" z 8.000 delavci in sicer v okraju Saladillo ob reki Parana tako, da lahko meso nakladajo naravnost iz tovarne na ladje. Pristanišče mesta Rosario je moderno in veliko, razdeljeno na dva glavna dela: eden za izvoz, drugi za uvoz. Promet je bil vedno močen, saj je pred vojno prišlo v to pristanišče samo jugoslovanskih ladij 50-60 letno.

Rosario ima 6 železniških kolodvorov in nešteto avtobusnih. Po petletnem državnem načrtu imajo namen zgraditi ogromen železniški kolodvor, na katerega bi usmerili ves železniški promet. Ta kolodvor bo baje najbolj moderen v celi Ameriki. Prostor v ta namen je že določen in bodo v kratkem prišli s podiranjem hiš na prostoru več kvader. Prav tako bodo zgradili avtobusnj kolodvor. Pri teh delih bo imelo več tisoč delavcev dovolj dela za nekaj let.

Mesto Rosario je razdeljeno na 27 okrajev

Rosario — drugo največje mesto v Argentini.

★
 Skupina
 Clovencev
 ▼
 Rosario
 ★

(barrios). Vsak okraj ima nekaj posebnega, svoje ime. Naj navedem ime samo enega: "Barrio de los Delicias" (okraj vseh sladkosti)!

V Rosario je sedež kardinala. Med številnimi cerkvami je zlasti lepa katedrala, ki leži od parku de Mayo. Ob istem parku stoji tudi palača centralne pošte in občinska hiša.

Za izobrazbo skrbijo številne ljudske in srednje šole. Za učiteljski naraščaj so na razpolago učiteljska. Univerza je znana, ima vse fakultete, razen strojne, ki je v mestu Santa Fe. V šolskem oziru pomenijo veliko tudi razni samostani. Slovenske sestre imajo svoj sedež na ulici Cordoba 1600.

Za zdravstvo je dobro preskrbljeno. Mesto ima sanatorije za vse vrste bolezni, nekaj izmed njih urejenih po evropskem vzorcu. Za ubožnejše sloje sta na razpolago Asistencia in državna bolnica, kjer ima sedež medicinska fakulteta.

V kulturnem oziru je Rosario nekoliko zaostal. Prebivalci nimajo dosti smisla za glasbo. Tukajšnje operno gledališče je poznano po vsej južni Ameriki po dobri akustiki, vendar nima stalnih igralcev — in stalnega opernega orkestra. Sprva sem se čudil, da mesto s 700.000 prebivalci nima svojega gledališča. Od časa do časa, pridejo gostovat iz teatra Colon iz Buenos Airesa, vendar ni dosti zanimanja. Od nekaterih dramskih gledališč je ostalo samo eno ("Teatro Come-

dia"), kjer gostujejo španske in italijanske družine. Zelo pa so obiskani kinomatografi, ki jih seveda ne primanjkuje. V samem mestu jih je 48.

Rosario je znan po lepih parkih. Posebno lep je park Neodvisnosti z umetnim jezerom. Ob nedeljah se po njem vozijo otroci in odrasli v motornih in navadnih čolnih. Nasproti temu parku sta dva muzeja, zgodovinski in umetniški.

Večina prebivalcev je španskega in italijanskega porekla. Nadalje živijo tu Irci, Nemci, Judje, Arabci, Francozi, Danci, Angleži itd. — Največ Slovencev, ki se nahajajo v provinci Santa Fe, biva v Rosario. Žive raztreseni po celem mestu in jih je nekaj nad 500. Pred vojno in začetkom iste so se zelo udejstvovali na kulturnem polju. Imajo svoje društvo "Triglav". Z združenimi močmi so si postavili lasten dom, ki je lična stavba in ustreza vsem namenom društvenih prirediteljev. Žal je ta dom že nekaj časa zaprt radi političnih razprtij, ki so posledica kratkovidnosti in naivnosti naših ljudi.

Večino Slovencev tvorijo Primorci, kateri so se zatekli v Argentino pred fašističnim preganjanjem. V glavnem so si skoraj vsi že postavili svoje lastne domove.

Novih naseljencev je komaj okrog 14, ki so se že vsi znašli. — Dobro bi pa bilo, da bi jih več prišlo v Rosario, ker je življenje cenejše, klima pa boljša kot v Buenos Airesu.

DOM V ARGENTINI

Stanovanjska stiska v novi domovini je gonilna sila, ki je neprestano našla izraza v željah rojakov: Pomagajte nam najti stavbišča po človeški ceni! Ko so nekateri rojaki v začetku leta 1949 že prišli do tega, da so razpolagali s kakim stotakom, je bilo mogoče vzeti zadevo resno v roke.

Božja previdnost, ki nas vodi često po neodumljivih potih, je imela pripravljeno za nas primerno zemljo prav v bližini, kjer smo že pred 2 letoma kupili nekaj stavbišč za poedince in tudi za našo skupnost. Na dražbi je bil travnik, nad 4 ha velik. Najprej smo pozvalj rojake, da si zemljo ogledajo, da ne bodo pozneje nasledali lažem, češ, da je tam močvirje, da je nezdravo, da je na koncu sveta. Res je šlo mnogo mož na ogled in vsi so bili očarani. Sklep je bil storjen: Gremo na dražbo! Na poziv, da prineso vsi zainteresirani predvidenih 10 odstotkov kupnine, se je odzvalo dovolj interesentov, da smo tvegali kupčijo, ki smo jo dne 31. marca res dobili; bila je v trgovskem pogledu zelo dobra poteza, a še mnogo več vredna kot moralno spričevalo Slovincem, ki so s tem dokazali zavest skupnosti in zaupanje do svojega vodstva.

Pokazalo se je, da tisto zemljišče ne bo zadostovalo za naše potrebe. Zato smo poskušali priti v posest sosednje zemlje. Uspelo nam je skleniti pameten dogovor s lastnikom najprej za 3 ha zemljišča, in ker je bilo še premalo, še za nadaljnjih 6 ha.

Še vedno so bili nekateri na delu s sumničanjem, čes da je tam slaba lega in kdo ve kaj še vse, toda zdrava pamet je zmagala nad vsemi nasprotniki. Ko je bila prva zemlja dne 11. septembra razdeljena med prve kupce, je bil to dan popolnega triumfa slovenske poštenosti in rabsodnosti. Najprej smo opravili molitev in blagoslov zemljišča v prisotnosti kakih 500 rojakov. Malo nas je res skrbelo, če pri delitvi ne bo prišlo do kakih sporov. Do takrat je namreč vsak kupec vedel le to, kolika površina stavbišča mu gre, ne pa, kateri kos bo njegov. Pa smo se tako lepo po bratsko pomenili, da je ves dogodek potekal v vzornem redu in v splošnem veselju. Kakor je božji mir družil rojake ta dan, tako bo božji blagoslov spremljal vse

to delo tudi še nadalje. — Istočasno se je pa prijavilo še neverjetno veliko kupcev, tako da je postalo kazno, da smo dovolj močni, da kupimo celotem travnik od sosedu.

Krasna lega zeljišča, bližina mesta in prometa, želja po skupnosti in pa neverjetno nizka cena (saj pride zemlja kakih 60 odstotkov ceneje, kot so jo plačali sosedje tam okoli) — so bili zadosti močni razlogi, da so se odločili za nakup vsi oni rojaki, katerim gospodarski pogoji to dopuščajo.

Zemljišče leži kakih 10 km ravne črte od središča glavnega mesta, s katerim ima dobre prometne zveze. Naravno ima prav dobre zveze tudi z vso okolico. Bodoča Avenida ACCESO SUDESTE (podaljšana Avenida GENERAL PAZ) ter Avenida SANTA FE, ki sta obe nujna potreba in že sedaj v gradbonem načrtu, bosta v kratkem postali dejstvo. Tako bo tisti košček slovenske zemlje postal v resnici centrum našega verskega, kulturnega in socialnega življenja.

Cerkev, šola, prosvetni dom, sportno igrišče, družabni dom itd., to so naloge, ki bodo stopile v bližnji bodočnosti pred nas. Toda ni nas strah. Vse bo šlo z božjo pomočjo! Najprej moramo pokriti dolg. Celoten račun za vse zemljišče je res precejšen, toda nad polovico je že pokritega.

Fantje se zanimajo za parcele.

Mnogi že hite s pripravami za gradnjo lastnega doma. Z istim duhom, kakor smo izpeljali nakup zemljišča, bomo ustanovili tudi potrebno gospodarsko zadrugo, ki bo imela predvsem nalogo, da olajša skrb za gradbene načrte, gradbeni material in za potreben kredit.

Vsa ta naša zadeva pa ima še drug ogromen pomen. Prav ta kupčija je prinesla najbolj realno osnovo za ustvaritev skupnosti med staronaseljenci in novodošlimi. Samo skupnemu nastopu obojih rojakov je uspelo izpeljati ta lepi načrt. S tem je pa tudi dokazano, da staronaseljenci po večini sprejemajo novodošle res kot brate in naj novodošli kar vedo, da bomo le v skupnosti in v medsebojnem spoštovanju dosegli tudi medsebojno zaupanje. Potem bo naše slovensko ime s častjo imenovano, mi sami pa bomo doživljali še marsikako zadoščenje ob uspehih skupnega dela.

Kupljeno zemljišče v Lanusu je ob svojem obisku dne 14. oktobra 1948 blagoslovi tudi prežvišeni g. Dr. Gregorij Rožman.

Janez Hladnik.

“Nikomur ni sramota to, kar ni njegova krivda in le njegove zasluge dajejo človeku ceno”.

“Majhna nevarnost — velika zmešnjava.”
Detela.

Zadnji pozdrav Evropi z ladje.

Razdeljevanje kupljenih parcel v Lanusu.

MISIJON V PAMPI

Neizmerna so polja in pašniki, v neskončnost se izgublja žična ograja, ki teče ob poljski poti, daleč, daleč...

Avtomobilski števec reže kilometre. 30 - 40 in že ni nobene hiše več. Vse je tiho in božji mir vlada nad ravnino. Pa žive tudi ta polja svoje življenje. Glej tam veliko čredo govedi. Daleč so. Morda bi v eni uri ne prišel do prvih telet, ki nemirno tekajo sem in tja. Mamce-krave so se že unesle in se mirno pasejo. Koliko jih je! Nemara tisoč in še več...

Dolgo že ni deževalo. Vode, vode, kliče peščena ravan in uvelo zelenje. Vode prosijo živali, išočo mlino, ki jim iz osrčja zemlje črpajo noč in dan to dragoceno tekočino. Vode, isto prosí človek, ki tu živi.

Daleč na obzoru vstaja kot iz megle majhen gozdič. Drevje vidiš, a še nerazločno. Potem zablešče v jasnem, vročem soncu mlina na veter, tako značilni za te kriolske vasi. Veter jim daje življenje. Med drevjem čepi vas. Nizke hišice iz pločevine dajejo naselbini videz vojaškega taborišča. Trгоvec in upokojeni upravnik bližnje estancije sta si postavila hišici iz opeke. Bogata človeka sta, vsi ju spoštujejo in zavidajo. Kolovozi, ki jim ulice pravijo, se križajo pravokotno. Na prvem oglu je gostilna-boliče ji pravijo. In tamle sredi vasi je druga, tretja. Pred boličem je privezanih nekaj osedlanih konj, ki potrpežljivo čakajo na svoje gospodarje. Šli so pit. In konji vedo, da jih lep čas ne bo na beli dan. Vseeno, saj zvečer je pot še hladnejša in estancija je daleč. Treba bo drveti štiri ure. Tako modrujejo konji in kimajo ves božji dan. Danes so gospodarji dobili plačo in kaj hočemo, si mislijo možaki. Ves teden na polju ali v gozdnih posekah, danes je čas, da se razvedrimo... Nekdo igra na kitaro nagle, a žalostne melodije, ki jih spremlja hripav glas domačega pevc. Tudi zaplesali bodo pod večer.

Kot bela tropa golobov se vsuje mladež iz šole. Vsi so oblečeni v bele površnike. Eni so lepo in čedno napravljeni, drugi pa raztrgani in zamazani kot koštrunčki. Pravkar so končali obed. Vsak dan kosijo v šoli. Tudi obleke jim dajo večkrat na leto. Spoštljivo pozdravijo in pogumnejši povprašujejo ali bo popoldne katekizem in kje bo topot kapela.

Misijon bomo imeli ta teden. Vsi vedo, vsi obljubijo udeležbo in vse, za kar jih prosiš. Ne bo sicer držala vsaka beseda, a dobro voljo kažejo. Trгоvec je posodil skladišče za "cerkev". Dekleta so pripravila oltar in okrasila po svoje novo svetišče. Tu bo stanoval Bog, tu se bo daroval, sem bo vabil in tu bo delil milosti.

Zvečer po večerji se zbere soseska. ženske imajo večino. Možje postajajo zunaj. Na duhovnikovo povabilo vstopi prvi; sranežljivo se zrinese počasi tudi ostali možje v cerkev. O, ti moški svet... poguma jim manjka. Otroci so prišli kar vsi. Seveda, dobili bodo listke za srečolov in ne kaže izgubiti niti ene same številke, zato bodo prihajali k mašam, h katekizmu in celo zvečer nočejo ostati doma, kajti pater jim je pokazal dobitke. Tisti pas, ona knjiga in molek in to in ono. Nak, treba je priti in potem: Bog daj srečo v nedeljo popoldne. Prišli so tudi ljudje iz kolib na robu vasi. Rančos pravijo tem kolibam iz vej, kolv in s pločevinasto streho. Dekleta so se napravila, pa še kako! Saj so iz Buenos Airesa, bi mislil. Ne, prišla je vsa ta mladež iz onihle kolib, ki se v mesečini potuhnjeno tišče k tlom tam na robu vasi. Fantje so prišli, a umazani in brez površnikov. Nočejo vstopiti. Jih je sram. Skozi vrata škilijo, kje je ta ali ona...

Revno ljudstvo živi tod. Ni polj, ki bi mu rodila, ni lepih vrtov, ne vinogradov, ne sadovnjakov. Vode, vode... oh, in potem bi šlo in še kako. Pašniki so edini vir življenja. A ti so last bogatih ljudi iz mest. Tisočglave črede živine se pasejo povsod. Ni veliko dela z

Na oceanu.

njimi, zato ne delajo veliko. Možje zajezdijo konje in gredo pogledat po pašnikih, družine žive v vaseh in ne delajo nič. Ves božji dan jim mine kar tako: treba je pripraviti kosilo in večerjo, oprati včasih borno perilo, iti na obisk k sosedom...

V nedeljo je žeganje. Prvi, ki pridrve k "cerkvi", so otroci. Ta dan je treba veliko zvoniti. Fantje udarjajo po zarjavelih tračnicah, ki vise na drevju in služijo za zvonove. Čudno zvonjenje, a se sliši kot prijetno potrkavanje. Tujec se temu čudi, a poglej, s kako sveto resnostjo tolče onile fant po težkem železu, da se maje celo drevo, kjer visi "zvon".

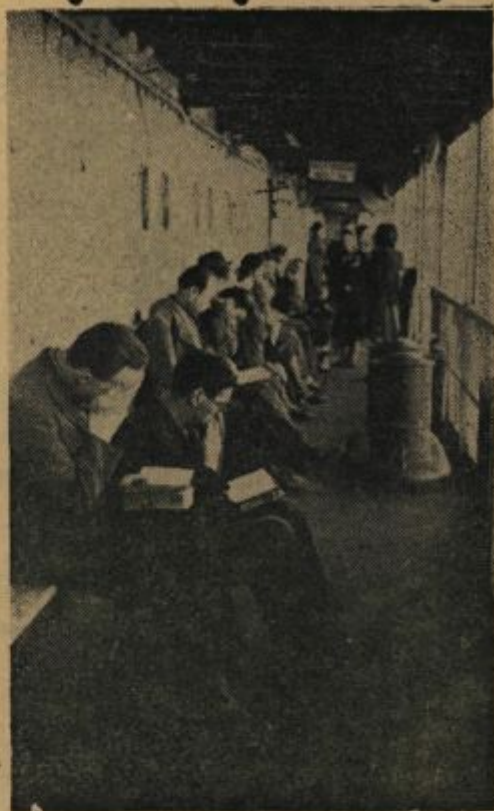
Začne se nedeljska maša. Ljudje molijo in pojo. Otroci in nekateri odrasli se približajo, da prejmejo Boga. Obnašajo se robato, a pobožno. Danes bomo imeli celodnevno češčenje. Po opraviilu se izpostavi Najsvetejše. Kaj pa je to, sprašujejo kar na glas živahnejši otroci, ko duhovnik postavi na pripravljeno mesto monštranco. Nikoli je še niso videli. In kadilnica jih zanima. Učitelji krote mladež. Ministrant pa, ki se je s trudom naučil, kako se odpre in vihti kadilnica, ponosno maha z njo. Všeč mu je, da je postal predmet splošne pozornosti.

Kaj boš dejal, Gospod, o tem ljudstvu? Živi v grehu, a ni hudobno, je dobro. Naj bi se izpolnile one besede: Ta je šel opravičen na svoj dom...

Ves dan prihajajo molit pred Najsvetejše. Proti večeru jih je že kar precej skupaj. Vsako srce ima tu svojega svetnika, ki ga časti. Danes imajo samega Boga navzočega pred seboj. Pa prihajajo. Ne vsi, mnogi se pa le odzovejo klicu "zvonov", ki vsako uro pojo. Otroci so vedno pri roki, da brž udarijo po železu, ko je treba tolči in biti novo uro.

Pod mrak se zbere mladež. Na srečolov. Nihče ne manjka. Dobitki so mikavni. Številka za številko... dobitki gredo. Eni so zadovoljni, drugi se jeze in nevoščljivo škilijo za dobitkom, ki ga je pravkar odnesel fant iz rančev. Končno vsak dobi nekaj.

Nekoliko se je znočilo in mesec se je pripeljal na nebo. Vsi zvonovi že pojo pol ure. Ljudje se zbirajo. Sedaj pa bo nekaj in radovednost, pobožnost in ne vem kaj še vse, jih je privabilo. Oltar sredi vas je ves v lučkah. Mnogi so prinesli s seboj baklje, drugi imajo sveče. Je res lepo, ko se razvije procesija. Bog v podobi kruha gre mimo teh rev-

Popoldan na ladji.

nih hiš in jim govori: blagor ubogim... Tudi možje so prišli. Veliko jih je.

Pri oltarju se ustavimo. Nekaj besed o najvažnejših resnicah vere. Vsi poslušajo in so ganjeni. Ali bo to drobno zrno vzklilo? Pokleknejo za blagoslov. Nemo blagoslavja Zveličar klečeče verno ljudstvo. Duhovniku pa se vzbudi spomin na telovsko procesijo doma med našimi holmci in goricani in v duši moli one besede, ki smo jih slišali peti ob slovesnih telovskih blagoslovih:

"Blagoslovi, Gospod, ta kraj in vse, ki v njem prebivajo, da bo tukaj zdravje, ponižnost, čistost, zmagovita moč... polnost ljubezni do postave in Boga..."

Glej, Gospod, dva, tri, štiri mesece bodo te duše brez duhovnika. Blagoslovi jih, varuj jih greha, zlobe in nevednosti, da se ne zgube za večno.

Drugi dan zopet reže avto širno argentinsko polje. Na obzorju se vidi vas. Tam so zopet nove bridkosti, novo veselje, duše, ki ob pozabi čakajo na božji klic.

Postavil si bom hišo

Slovenska vas.

Prvi vtisi ob pogledu na tukajšnja predmestja so bili na vsakega izmed nas gotovo slabi. Doma si nismo mogli predstavljati, da morejo biti kje na svetu kraji, kjer so hišice revnih in premožnejših brez zunanje privlačnosti. Ko smo videli tudi notranjost, je bilo razočaranje še večje. Vkljub temu, da smo precej časa prebili po taboriščih, nismo mogli verjeti, da so ljudje zadovoljni v takih okoliščinah. Neugoden vtis je povečalo tudi dejstvo, da prav nikjer nismo našli podobnosti z našimi domovi, ki jih hranimo v spominu. Vendar smo tekom časa morali uvideti, da ni vse tako slabo, kot je bilo videti v začetku in da sami, tudi če bi imeli dovolj sredstev, ne bi mogli vidno izboljšati zadeve. Še težje pa je misliti, da bi pri težko prisluženih dohodkih vzrastle naselje, ki bi imelo izraz slovenske vasi. Če bi posameznik skušal uresničiti svoje predstave o slovenski hiši, bi potrošil veliko denarja. Zadovoljivega učinka bi pa kljub temu ne smel pričakovati, ker manjka primerne okolice. Oz-

ko odmerjeno zemljišče (8.65 m), v najboljšem slučaju vsaj 50 m dolgo, blatni kvadri, ki se vlečejo v neskončnost, nikjer, kjer bi lahko stala cerkvice, nikjer potočka s čisto žuborečo vodo in ob njem visokih jagnjedi, niti gozda, niti gore v vidni dalji ne, pa tudi skale ali vsaj kamna ni najti.

Ker se moramo zadovoljiti že samo s tem, da bodo vsaj nekateri imeli svojo hišico, zato jo je treba postaviti tja, kjer je zemlja dosegljiva in katere ni mogoče preobraziti. Zato bodo tudi nove hišice Slovencev morale odgovarjati okoliščinam in se ne bodo mogle primerjati naseljem doma. S tem ni rečeno, da je treba napraviti hišico tako, kot si jo je napravil sosed pred 50. leti. Potrebno je preučiti, kaj je dobrega in kaj je mogoče še izboljšati, da ne bo drago, pa bo vendar odgovarjalo danim razmeram.

V splošnem smo prišli sem brez sredstev in se morali zateči v predmestja, kjer so posamezniki že prišli tako daleč, da so si nabavili zemljišče. Zato se moramo sedaj baviti

na splošno le s tipom predmestne hišice.

Domačini so si pred leti uredili stanovanje prav poceni. Zabili so nekaj kolov v zemljo. Nanje so nabili valovito pločevino, pred vrati napravili malo pristreška ter nasadili okrog plezalke, ki so s svojim zelenjem vsaj poleti napravile lepši izgled in nekoliko ščitile pred vročino. Ni pa tako bivališče primerno. Vrhu vsega je sedaj pločevina tudi neprimerno dražja kot zidna stena. Naš pogled, ki išče same poceni zadeve, se nehote ustavi na leseni hišici. Doma smo jih videli veliko. Pa še pri nas, kjer je bilo lesa v izobilju, je bila odgovarjajoča lesena hišica dražja kot pa zidana. Izjemno je bila lesena cenejša tam, kjer ni bilo pri rokah peska in opeke, ali na hribih, kjer bi prevoz težkega materiala negospodarsko presegel vrednost stavbe. Lesene hiše po vaseh so se ohranile še iz prejšnjih časov, ko so jih postavljali iz gradiva, ki je bilo doma. Leseno hišo so lahko gradili pozimi ter je bila takoj uporabna. Kar je bilo v mestu ali okolici narejenih lesenih hiš, niso bile cenejše kot zidane. Postavili so jih v glavnem radi tega, ker so bile "tako suhe", hitro zgrane in si imele povečini ličen zunanji izgled.

V splošnem pa si lesene hiše pri nas v primeri s tukašnjim krajem niso mogle priložiti prveastva v kljub obilici lesa. Tukaj v splošnem vidimo prav malo lesenih hišic, ki bi bile namenjene za stalno bivališče kake družine, dasi mrgoli ponudb v časopisih o "casas prefabricadas". Ponudba se glasi 2.500 pesov za celo hišo. Ko se za zadevo bolj zanimate, povedo, da takih za 2.500 pesov nimajo več v zalogi, pač pa za 4.600 pesov. Ko silite dalje z vprašanji, povedo, da morate napraviti temelje sami. Na temelje postaviš hišo, ki je samo na zunaj obita z deskami in pokrita z valovitimi cementnimi ploščami. Manjka podov, notranjih sten, stropa, šip, pleskarije, stranišča, vode, elektrike itd. Končno ostane za ta denar le pokrit kurnik. Stroški za dogotovitev hiše za vporabnost so isti kot pri zidani hiši. Edina prednost je v tem, da takoj lahko dograjuješ hišo pod svojo streho. Zato pa potrebuje lesena hiša stalnega vzdrževanja ter je v veliki nevarnosti glede požara zaradi preozkih zemljišč. Poleg tega pa vrednost stavbe pada hitreje kot pri zidani. Zato je umestno napraviti leseno zadevo le kot prav kratek provizorij, v katerem ždiš tako dolgo, dokler si ne postaviš zidane.

Dr. Marko Natlačen, dolgoletni slovenski ban, ki je tudi padel pod kroglo komunističnega zločinca.

Pri zidanih hišah je opaziti, da so zidane tako, kot bi zime sploh ne bilo. Ni nobene peči ali vsaj dimnika in vsi važnejši prostori so obrnjeni v senco. Glede peči je še opravičljivo, da jih ni, ker so v navadi petrolejske. Gotovo pa je zmotno, da so okna sob (ali samo zasteklena vrata) obrnjena na širok hodnik, da sonce nikoli ne posije v sobo. Treba je paziti, da so važnejši prostori, zlasti spalnice, obrnjene na vzhodno stran. V zimi, ki traja dober čas in je dovolj neprijetna, je nekoliko sonca zelo blagodejno. Proti poletni pripeki si pomagajo tako, da zasade ob prizadeti strani listnato drevo. Pomarača ali limona nista primerni, ker jima pozimi listi ne odpadejo. Zato je treba hišo odmakniti od ceste vsaj 4 m. Kjer teren dopušča, je brez premišljanja zelo priporočljivo, odmakniti hišo od ceste radi prahu ob suši, dalje, da se lahko namestijo polkna, ki se odpirajo navzven ter da vsak, ki mimo gre, ne vidi in ne sliši vsega, kar se v sobi dogaja.

Nekaj nerazumljivega za nas na prvi po-

gled je tkzv. "pasillo". To je hodnik ob eni strani parcele, ki veže cesto z vrtom. Že itak preozka parcela 8.65 m, izgubi na ta način še 1.10 do 1.25 m dragocene širine. Vendar je po daljšem opazovanju videti, da je prav umesten iz sledečih razlogov: 1. Veže cesto neposredno z vrtom (Prenašanje gnoja, smeti itd. Če rabijo pesek, opeko za manjša popravila in izboljšanja, ni treba nositi teh stvari skozi notranje prostore). 2. Malo cest je tlakovanih. V slabem vremenu se lepljivo blato osnaži pri vhodu, precej ga ostane na tlakovanem hodniku okrog hiše. 3. Največjega pomena pa je v tem, da prezračuje majhna zaprta dvorišča. V vročini je najhladnejši prostor v "pasillu" radi prepaha. 4. Lahko služi kot svetlobno dvorišče, v katerega so lahko obrnjena okna kopalnice in kuhinje, ako je okno visoko vsaj 1.50 m od tal do police okna. 5. Ako se na parceli zadaj pozida še drugo stanovanje, služi "pasillo" kot zakoniti dohod.

Mogoče bi bilo najti še kako prednost. Iz vsega tega gotovo ni umestno, da bi ga opuščali, čeprav bi ga zelo potrebovali pri razporeditvi stanovanjskih prostorov. Večkrat vidimo hišico, kjer je kopalnica vtisnjena med dve sobi ob meji, tako, da mora imeti okno na stropu. Tako okno pri majhni hišici ni opravičljivo. Pozimi se para na mrzlih šipah zgoščuje in kaplja navzdol. Ker je okno nedostopno, so doslej še vsi patentni, ki naj bi posredovali dobro zapiranje ali odpiranje, odpovedali. Tako okno je veliko dražje in slabo prezračuje prostor, ki je najbolj občutljiv. Zato je prav umestno, da je okno kopalnice, v kateri je obenem stranišče, obrnjeno v "pasillo", kjer je stalni prepah.

Kot "pasillo" je važna tudi senca. Pri večini hiš raste trta ali druge plezalkе, ki tvorijo zelen strop. Pod njimi jedo in vasujejo ob vročih dnevih in večerih, ko grejejo notranji prostori kot vroča krušna peč. Seveda se je treba preje privaditi na komarje. Ker je treba čakati več let, da se plezalka razraste, je umestno, vzgojiti jo čimpreje, najbolje še predno hiša stoji.

Značilen za tukajšnjo hišico je tudi "porch". To je majhen pristrešek na prednji strani, ki pravzaprav poudarja in označuje glavni vhod. Ta "glavni" vhod v hišo je navadno samo naznačen, ker vodi neposredno v sobo, ki je po načrtu sicer določena za sprejemnico, jedilnico, dnevno sobo in podobno, je pa radi

razmer le natlačena spalnica. Pravilen vhod je na zadnji strani hiše. Pristrešek spredaj gotovo ugodno vpliva na lepoto hišice. Navadno je tak pristrešek preozek, da ne koristi dosti. Širok naj bi bil vsaj 1.60 m. Ako je znatno širši, je sicer ob dežju ugodnejši, jemlje pa zato preveč luči sobi, ob katero je naslonjen.

Najbolje bodeče za naše oči je dejstvo, da ni vidne strehe. Doma je bila streha bistveni del še tako skromnega domka, ter mu je tudi dajala več ali manj ličen izgled. Zato se je tu marsikdo že v prvih dneh zaklel, da bo svoji hiši, če jo bo imel, napravil tudi streho. Doma smo morali paziti, da sta dež in sneg čimprej zapustila streho. Zato je bila streha strma, da voda ni utegnila iskatil luknjic ter zlesti v notrajnost. Kjer se ji je to posrečilo, je potem mrzaz zaradi par kapljic vode napravil veliko škodo. Tukaj pa nevarnost mraza odpade, zato so se lahko uveljavile ravne strehe. Streha, ki je tukaj pokrita z navadno zarezno opeko, rabi primeren padec. Ker je veter tu na ravnem svetu brez gozdov silnejši, zanaša dež nazaj pod opeko. Zato mora biti pod opeko streha še prekrita s strešno lepenko. Zato je pa zopet potrebno ostrešje opažiti z deskami. Vsaj vsako drugo opeko je treba privezati, ob kapu pa napraviti žlebove. Vse to znatno podraži streho v primeri z ravno. Poleg stroškov pa se človek še ne more znebiti strahu, da bo nekega dne veter premočan in streho premaknil.

V večjem številu je opažiti hišice, pokrite z žlebnjaki (korci). Naklon take strehe je manjši in tudi opeka je težja, zato ji veter ne more do živoga. Stiki so zamazani z malto. Vendar v vročini malta razpoka, zato je treba tudi tu opeko podkriti s strešno lepen-

Gibraltar — zadnja skala Evrope.

ko. Taka streha je še dražja kot prej omenjena, vendar zaneslivejša in ima tudi lep izgled. Slab izgled ima taka streha tam, kjer je postavljena na malo hišico, ki je prislonjena na mejo.

Precej je tudi hiš in hišic, pokritih z valovito pločevino ali valovitimi cementnimi ploščami (fibracemento). Pločevina je sedaj neprimerno predraga, ker ni uvoza, v deželi je pa ne izdelujejo. Valovite cementne plošče se pa tudi ne morejo uveljaviti za stanovanjske hiše, ker slabo izolirajo proti toploti, niso zanesljive glede razpok in vrhu vsega niso poceni.

Iz vsega navedenega sledi, da je ravna streha še najcenejša in dovolj zanesljiva. Seveda ravna streha nima podstrešja, ki bi ga lahko dobro uporabili. Kakor hitro pa podstrešje obstoja, vsak misli na izgraditev podstrešnega stanovanja, kar povzroča nove stroške, učinek je pa slab. Pri mali hiši je ureditev podstrešnega stanovanja zelo težavna, ker preveč prostora zavzame naklon strehe ter jo je zato treba dvigniti. To napravlja slab zunanji izgled, stroški pa niso nič manjši, kot če bi na tleh postavili solidno stanovanje, ki ga je mogoče lepo urediti.

Nova je za nas tudi "medianera". Ker ozko odmerjeno zemljišče ne nudi druge izbire, je treba vsaj eno stran potisniti na mejo. Vsak lastnik ima pravico do obmejnega zidu 15 cm preko svoje meje. Zid mora biti debel najmanj 30 cm. Na tak zid lahko sosed nasloni svojo stavbo. Seveda mora plačati odgovarjajoči del stroškov. Večkrat se primeri, da je že obstoječa "medianera" slabo zidana, ki nove obremenitve ne prenese več. Sosedu moraš plačati nevredno mejo zato, ker jo je postavil na tvoj svet, rabiti je pa ne moreš. Podobne zadeve povzročajo velike nevolje in stroške. Zato je treba napraviti tak mejni zid z vso skrbnostjo.

Okrog hiše je treba tlakovati vsaj ozek pas. Ne radi lepote, pač pa, da voda ne omehká temeljev in ne nastanejo v zidu razpoke.

Notranjost tukašnjih hišic je že bolj različna od naših kot pa zunajnost. Majhne sobice, kuhinja samo majhna luknja, predsoba večkrat brez vrat in oken ter samo zasenčena z leseno križasto mrežo, stranišče samo v kopalnici, jedilne shrambe in kleti nikjer, tla v sobah večkrat iz cementnih plošč, umazana voda se odtaka na cesto itd. itd. Navedeno bodisi, da je slabo ali dobro, je utemeljno po

krajevnih navadah in življenju. Opaziti pa je, da so nekoliko boljše hišice smotreno urejene, dočim so hišice, ki so jih prizidavali tekom let zmašene skupaj tako, kot bi ne smele biti.

Navadno v začetku ni dovolj denarja, da bi si človek zgradil hišo v celoti. V začetku so vse želje glede lastne hišice bolj ponižne. Samo nekaj za prvo silo. Pozneje zrastejo večje potrebe in tudi denarja pride več. Človek prizida, kolikor zmore, navadno tako, da je eno drugemu v napoto. Važno je, da človek že v začetku, ko si postavlja dom, misli na poznejšo dozidavo. Bolje je izbrati večji načrt, pa ga zazidati, kolikor je mogoče, ne pa narobe. Če prilike nanese, da je treba nedodelano hišo prodati, ima večjo vrednost, če je možna smotrena dozidava.

Po vseh navedenih pripombah nas zanima, kako naj bi izgledala naša hišica. Naslednje skice naj bi služile za začetni pomenek in seveda ne bodo mogle ustreči vsem željam posameznikov. Prvi trije primeri so že dozidani ter so tu le nekoliko prikrojeni tako, da so še izboljšani. Ker je težje rešiti tloris, ako je malo prostora, se nanašajo razen enega primera vse skice na širino zemljišča 3.65 m. Čeprav je po novem predpisu določena najmanjša širina 10 m, prepogosto naleti človek na staro, ožjo mero.

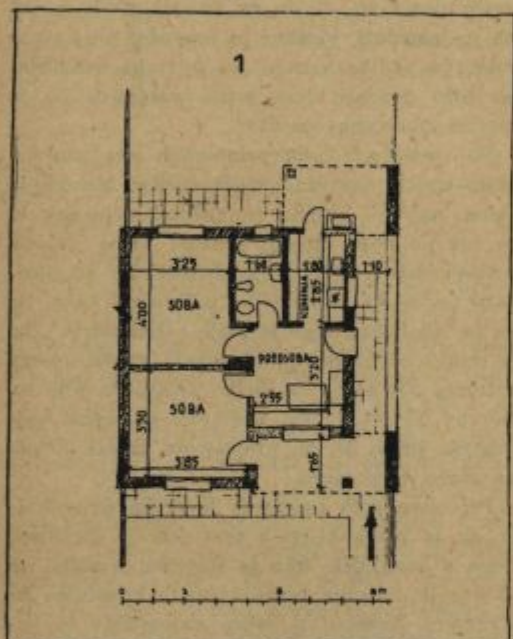
Pri navedenih primerih je treba pripomniti, da so pomankljivi v tem, ker je stranišče samo v kopalnici. Ako je številna družina, se ob dnevih čiščenja težko zvrstita kopalnica in stranišče. Vendar bi dobra namestitve še posebnega stranišča v notranjosti povzročila znatno razširitev tlorisa, kar bi zadevo preveč podražilo. Itak si je treba omisliti še kak pokrit prostorček, za katerega ni potrebno, da bi bil naslonjen na hišo ter služi za delavnico. Tam se da urediti nadomestno stranišče. Seveda vse to v skladu z velikostjo zemljišča in potrebe.

V vseh primerih je v kopalnici predviden tudi "bidet". Doma smo ga srečali šele v novjših mestnih hišah. Četudi v začetku ni dovolj denarja za ta strošek, je vendar treba predvideti vsaj prostor zanj. Ne smemo biti Slovenci tisti, ki bi tej sanitarni napravi odrekli prostor v svoji hiši v tej deželi.

Ker je tu v navadi in rabi predsoba "hall" kot dnevna soba s cementnim tlakom je v vseh primerih celotna razporeditev vezana in rešena na ta način. Pri nas je predsoba več-

noma pomenila le ozek hodnik, ki je vezal posamezne prostore. Tu odgovarja kot soba, ki prevzame ves težji promet ter s tem razbremenjuje ostale prostore. Zato pa mora biti dovolj velika, da se lahko umesti ob zidu klop in miza ob njej. Mora pa imeti neposredno razsvetljavo.

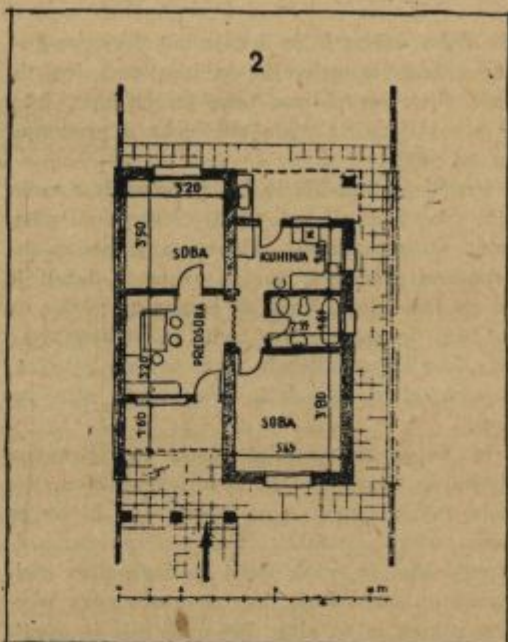
1. PRIMER: 2 sobi, predsoba, kuhinja in kopalnica. Dohod v predsobo narisan iz "pasilla", ki ga pa lahko po želji premestimo v "porch" med prednjo sobo in okno predsobe, da je dohod pod streho. Seveda bi v tem slučaju lahko izostal poseben vhod v sobo. Razporeditev prostorov je mišljena za slučaj, da

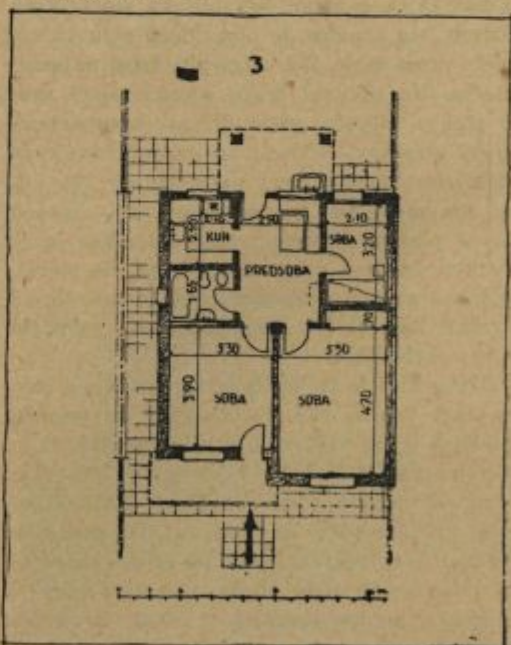
je globina zemljišča zelo omejena. Delitev v etape ni preveč ugodna. V prvi etapi bi mogli opustiti le prednjo sobo in pristrešek. Podaljšan "porch" do meje se malokdaj opazi, ker je treba napraviti zid na meji ali pa ga odkupiti od soseda. Je pa v tem slučaju podaljšan, ker je vhod v predsobo iz "pasilla".

Razvrstitev prostorov ne nudi nikake smotrene dozidave.

2. PRIMER: Prostoru isti kot prvič. Tloris nekoliko zavlečen in zato dražji. Prednost v tem, da lahko v prvi sili zgradimo le prednjo sobo, kopalnico in kuhinjo, pozneje pa še zadnjo sobo in predsobo. Hišica že v prvi etapi izgleda kot zaključena enota. Sobe se po potrebi lahko nekoliko podaljšajo. "Porch" izgleda na prvi pogled nekoliko izmaličen.

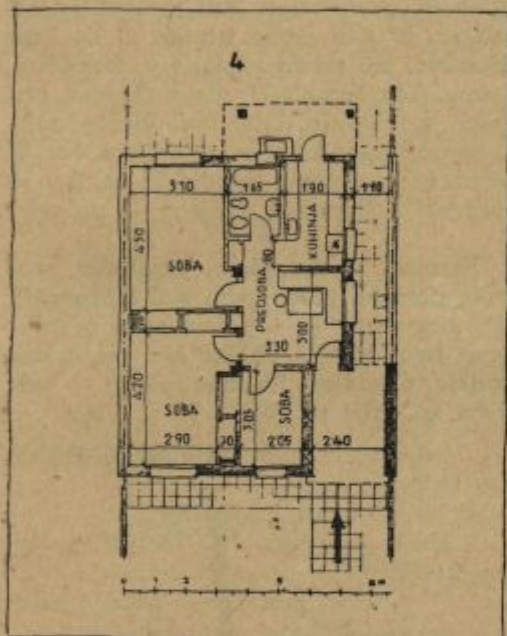

Mišljena je streba v širini 1.60 m, nameščena v višini ostale strehe. Ostali prostor do treh stebrov pa zakrit z zelenjem nekoliko niže, da ostane predsoba dobro osvetljena. To je v bistvu proti tukajšnji navadi, kjer je senca le zadaj. Ugodnost je v tem, da daje lepo urejeno zelenje pred hišo več domačnosti in boljši zunanji izgled.

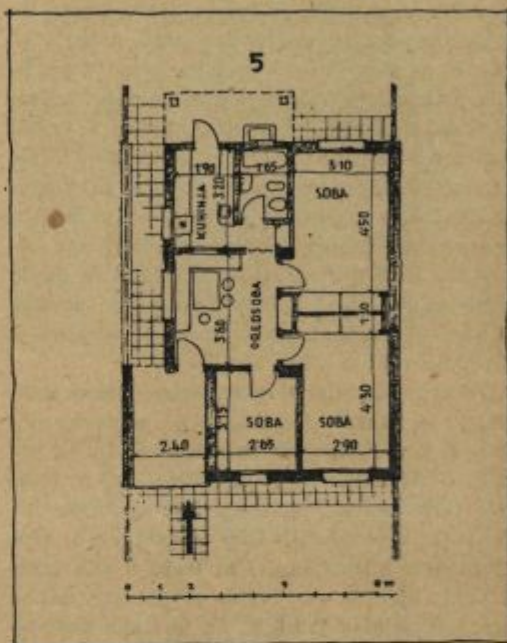
3. PRIMER: Dve sobi in ena manjša, ostalo

kot preje. Razporeditev prostorov zelo v navadi. Na prednjo stran (vzhod) dve največji sobi, ki ju po želji lahko še podaljša ali skrajša. Vsi prostori neposredno razsvetljeni. Delitev v etape ugodna. Najprej postavimo malo sobico, predsobo, kuhinjo in kopalnico. Pozneje dodamo še obe sobi ali tudi samo eno večjo. Neugodnost je v tem, da je pravi dohod za hišo. V slučaju, da je prednja manjša soba v rabi za delavnico (krojač, šivilja itd.) je "porch" z vhodom ugodno izrabljen, sicer je pa prednji vhod samo naznačen.

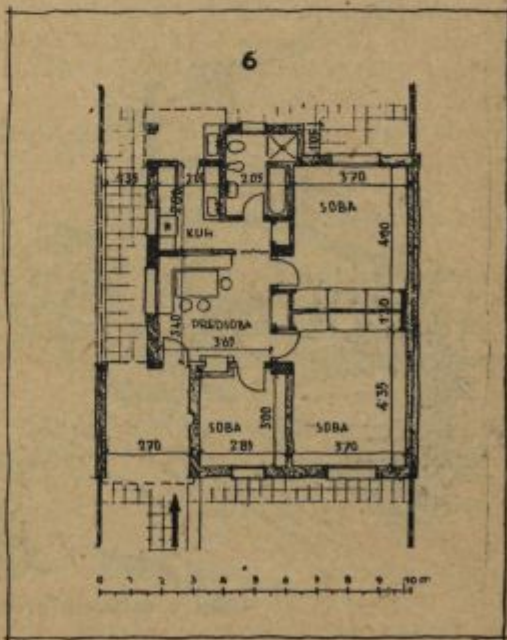

4. PRIMER: Prostori isti kot v 3. primeru, le nekoliko drugače zverženi, da je mogoč kolikor toliko boljši dohod v predsobo. Slabši od prejšnjega primera je v tem, da ima na prednjo stran le eno večjo sobo. "Porch" je zaobrnjen proti navadi. Je lahko ves pokrit ali pa delno z zelenjem ter nudi v vročini radi prepriha v "pasillu" hladnejši kottiček. Da ne bi bili obe večji sobi predolgi, so vmes vrtnice vzidane omare. Zidane omare so tu cenejše kot premakljive lesene. Prostor nad omarami se lahko zapre z vrati in služi za shrambo reči, ki jih ne rabimo vsak dan ter tako nadomesti vsaj delno podstrešno shrambo. Kuhinja je oddaljena od predsobe še s steno (brez vrat). Skozi okence ima gospodinja pregled nad predsobo. Sezidamo lahko najprej samo predsobo, kuhinjo, kopalnico in

zadnjo večjo. Potem sledi prednja večja in nato po potrebi manjša soba. Lahko pa iz obeh prednjih sob napravimo le eno večjo, ki lahko služi za delavnico. V takem slučaju se lahko napravi nov dohod iz "porcha", da strankam ni treba vstopati skozi predsobo.

5. PRIMER: V bistvu isto kot preje, le predsoba je nekoliko povečana, ker je v primeru 4. nekoliko tesna. Med večje sobe sta

vrinjeni dve vrsti omar. Mere prednjih sob so nekoliko spremenjene le v toliko, da je razvidna drugačna razdelitev.

6. PRIMER: Prostori isti, kot v 4. in 5. primeru, vendar za zemljišče, široko 10 m. S tem se vsi prostori ugodno razširijo. Sobe so manj podolgaste. Delitev sob z omarami je mogoče opustiti. V predsobi je vrisan tkzv. kamin, ki poleg okraska in napote daje tudi nekaj toplote. Kopalnica je razširjena za prho. V prejšnjih primerih je v kopalnici naznačena kopalna kad. Nad njo je mišljena prha. V večini slučajev v začetku človek namesti samo prho. Vendar je treba predvideti prostor za kopalno kad. Zelo pripravno je, ako ima prha svoj ograjen kot, da pri uporabi ne zmoči cele kopalnice. Razširjen je tudi "pasillo". V danih primerih se lahko soseda dogovorita, da oba skupno uporabljata oba "pasilla" za dohod z vozili na zadnjo stran zemljišča.

Obravnavani tlorisi prikazujejo neka rešitev, ki se lahko spreminjajo po zahtevah posameznikov. Glede zunanega lica, ki je nelečljivo povezano z notranjostjo, naj v plošnem velja pravilo, da mora biti zunanost hiše izraz notranjosti. Čim enostavnejši, tem ugodnejše. Simetričnosti ni treba s silo iskati tam, kjer je ni. Treba je gledati, da bo zunajost solidno izvršena in bo tako tudi lepa.

Ves čas smo govorili o majhnih hišicah. Vendar, ako računamo tudi predsobo za sobo, je hiša s 4 sobami že dovolj obširna. Več prostorov pri dani širini zemljišča je že težko vključiti v enoto in spada že med posebne zahteve. Navidez prevelik tip hišice pa odgovarja predlogu, da je primerno predvideti večjo zazidavo, izvršiti pa toliko, kolikor je trenutno zmogljivo.

"Umetnik, kateri ne zna družega, kakor v strasti poveličevati ali prilizovati se jim, ni vreden svojega imena, pohujševalec je, okuževalec. Bolj je škodljiv od tistega, ki deli slabe nauke: ti se laže spoznajo, oni pa se zaplode v domišljivi, v srcu. Tak "umetnik" vleče človeka navzdol, v materijo. Zato tudi Platon noče drugega umetnika v svojo državo, kot tistega, ki "preprosto upodablja to, kar je dostojno". (Dvanajst večerov, 8. večer).

★

"Pesnike, romanopisce, umetnike moramo pozivati pred sodni stol krščanskih idej; obstanejo tu — potem še le ocenjemo, hvalimo njih obliko; ako pa ne obstanejo, obsodimo jih brez milosti — lažnjivci so, krivi preroki." (R. K. VII,93).

ANTON MAHNIČ

Ulica v dalnjem predmestju milijonskega mesta.

V ARGENTINSKIH LETOVIŠČIH

SLOVENSKA SKUPINA V CHAPADMALALU

Ob obalni avtocesti, ki veže znano argentinsko kopališko in letoviško mesto Mar del Plata z manjšim letoviščem in morskim kopališčem Miramar, leži med to cesto in morskobalo "Colonia de Vacaciones para obreros y empleados publicos", Počitniška kolonija za javne nameščence. To naselbino tvori 7 velikih hotelov, od katerih trije ob času "temporada", to je v poletnih mesecih, že obratujejo, dočim štiri še grade. Kraj, kjer je ta kolonija, se imenuje po potoku, ki se tu izliva v morje, Chapadmalal.

Sredi kolonije ob potoku leži taborišče, katerega tvori 24 majhnih, belo pobeljenih hišic, postavljenih v polkrogu okrog kuhinje z 2 obednicama. Z napisa ob cesti morejo mimo se vozeči potniki razbrati, da bivajo v tem taborišču delavci, ki so zaposleni v koloniji pri javnih delih, pri pogozdovanju in urejanju parkov okoli hotelov.

Delovna skupina šteje sedaj 36 oseb, in to 17 Slovencev, 15 Hrvatov in 4 Argentinec, dočim je pred letom dni samo slovenska skupina štela 43 članov. Tekom leta si je namreč večja polovica poiskala boljše službe deloma v Buenos Airesu, dočim je manjša polovica ostala pri dosedanem delu. Od Slovencev sta samo dva poročena, a imata družini v domovini, vsi ostali pa so samci in to s par izjemami sami mladi fantje.

Tako Slovenci, kakor tudi Hrvati, so nastavljeni potom Ministrstva za javna dela, a dodeljeni na delo buenosaireskij provincij. Delajo po 8 ur dnevno, razen ob sobotah, ko delajo samo 4 ure ter prejemaajo mesečno plačo, ki znaša \$ 250.— ter poseben dodatek v znesku \$ 50.— mesečno, skupno torej \$ 300.— Odbitki znašajo samo \$ 2.50 na me-

Slovenski fantje pri delu v Mar del Sur.

sec. Poročeni dobivajo še poseben družinski dodatek, ki znaša za ženo \$ 20.— in za vsakega otroka do 16. leta \$ 10.— mesečno. Delo ni težavno ter obstoja v polaganju travnatih ruš okoli hotelov, zalivanju, košnji, grabljenju, saditvi drevesnih mladik, okopavanju, uničevanju mravljišč in vseh ostalih delih, ki so z vezi s pogozdovanjem in urejanjem parkov.

Za hrano, ki je okusna — saj je "po naše" prirejena — in zadostna, plačujejo približno \$ 60.— mesečno, dočim imajo stanovanje za stonj. V vsaki hišici stanujejo 2 — 4 osebe, v nekaterih samo po eden, nekaj pa je praznih. Ker je ogrodje hišic leseno, stene in strehe pa iz lepenke, ob deževnem vremenu ni preveč prijetno. Vendar pa to ni razlog, da se stanovalci ne bi dobro počutili v svojih hišicah, zlasti še, ker tu ni dolgotrajnega deževja, pač pa le kratkotrajne nevihte.

Ker je kolonija precej oddaljena od Miramar-a (ca. 15 km) in še bolj od Mar del Plate (ca. 35 km), prebije pač večina ves teden v taborišču, le ob sobotah popoldne in ob nedeljah se podajo posamezniki v eno ali drugo smer. Med obema imenovanjema krajema vozi namreč več avtobusov in to večkrat dnevno, tako da je zveza z obema mestoma naravnost izborna, zlasti še ob "temporadi". Da ob prostem času v taborišču ni dolgčas, je dovolj poskrbljeno. V taborišču imajo 3 Slovenci svoje lastne radio aparate in od enega aparata je napeljan celo zvočnik na

Stanovanjski prostori slov. fantov v Chapadmalalu.

prosto, tako, da lahko poslušajo tudi drugi.

Slovenci se tako s Hrvati kot z Argentinci dobro razumejo, zato se ob prostem času zbirajo po skupinah ter vsak po svoje zabavajo, bodisi z nogometom, bodisi z različnimi igrami kot so karte in šah. Da so na tekočem s svetovnimi dogodki, čitajo redno ne samo slovensko časopisje ("Svobodna Slovenija", "Duhovno življenje"), pač pa tudi različne argentinske časopise in revije ter se tako istočasno pridno uče kasteljanščine. Čitajo pa tudi slovenske leposlovne knjige, v kolikor so jih prinesli s seboj, da ne pozabijo svežega lepega materinega jezika.

V svoji sredi imajo tudi razne obrtnike: čevljarja, krojača in brivca, poslednji je seveda Hrvat, tako, da jim ni potrebno za vsake malenkost voziti se v mesto.

Poleg teh 17 Slovencev, zaposlenih na javnih delih, biva v koloniji še 10 slovenskih fantov, ki so zaposleni pri gradnji hotelov kot peoni in pomočniki. Plačani so mnogo boljše kot oni pri javnih delih, saj zaslužijo dnevno \$ 25.—27.—, je pa njih delo veliko težje in so plačani samo za čas, ko dejansko delajo. Stanujejo v velikem zidanem tabo-rišču, ki se nahaja na južni strani kolonije ter imajo i hrano i stanovanje brezplačno. Ker so vsi ti pred meseci delali prav tako na tuk. javnih delih, se razume, da se obe slovenski skupini med seboj dobro razumeta in medsebojno obiskujeta.

Takšno je življenje slovenskih fantov v Chapadmalalu, ki so ostali še nadalje odločni protikomunistični borci in zavedni Slovenci.

MIRAMAR

SLOVENSKA FANTOVSKA KOLONIJA

Miramar je nova letoviška naselbina, ki nastaja kakih 50 km južna od Mar del Plata. Pri stavbnem podjetju Empresa Constructora "Domus" je zaposlenih 27 slovenskih fantov, ki kot zidarji, mizarji, tesarji in navadni delavci pomagajo graditi nove lične hišice. Navaden delavec dobi dnevno 20 pesov, mizar 30, tesar 28, zidar pa od 28—30 pesov. Za vse je osemurni delavnik. Stanovanjski prostori so v novozgrajenih hišah, za kar

plačujejo delavci po 20 pesov mesečno. Prehrana pa stane na mesec do 80 pesov.

V prostem času fantje igrajo nogomet, odbojko ali pa veselo zapojejo ob dobrem prigrizku in kozarcu vina alj piva. K maši hodi-jo v krajevno cerkev, večkrat pa pride slovenske fante obiskat tudi g Koman iz Mar del Plata.

"Likof" slov. fantov pri Empresa Constructora "Domus" v Miramaru.

MAR DEL SUR

Kraj leži čisto ob obali Atlantskega Oceana, kakih 15 km še nižje od Miramarja. Slovencev nas je tu 53. Vsi smo zaposleni pri stavbnem podjetju Empresa Constructora Stemar. Zaslužek je isti, kakor v Miramarju. Stanovanja imamo v delavskih hišah. Najemnina za hišo je mesečno 150 pesov. Na razpolago pa imamo v taki hiši po dve sobi, kuhinjo in kopalnico. Nekateri fantje imajo hrano pri slovenskih družinah in plačujejo zanj po 120 pesov mesečno, nekateri si pa kuhajo samj in za to porabijo do 80 pesov. K maši hodimo ob nedeljah in praznikih v bližnji samostan Eufemia, ki je od nas oddaljen približno 7 km.

V prostem času balinamo, igramo odbojko, nogomet, se pomenkujemo o aktualnih tekočih zadevah, vmes pa tudi zapojemo kako domačo.

Prilik imamo tudi dovolj za kopanje v morju.

SLOVENCİ V BARILOCHE

Turisti, smučarji in delavci v San Carlos de Bariloche

Ko je Milan Jager prišel ponujati trebol-ske parcele rojakom okoli Eseeze, kjer je množica slovenskih beguncev služila prve pesose v novi domovini, se je marsikateri ogrel za idejo, da se preseli v deželo jezer in gora. Ogromno mesto ob La Plati je bilo mnogim čudno tuje in v srcih se jim je oglasila želja po krajih, kjer ne bo vseh mogočih prometnih sredstev, a kjer bo lahko soseda obiskal, ne da bi izgubil ves dan in kjer se ne bo poleti kopal v lastnem potu pri 38° C in pri 100% vlage.

Za nekatere od nas so Bariloche postale sanje in upanje, prav kot je druga skupina fantov sanjara o morju in ladjah. A potem so se začeli praktični pomisleki: oddaljenost kraja, dober zaslužek v velemestu, kako še enkrat začeti znova, načrt, da je treba najprej spraviti nekaj soldov skupaj, potem šele iti v nove predele. Zadržali so mnoge, ki so bili prej navdušeni. Pridružila so se črnogleda prerokovanja starih naseljencev, kateri niso nikdar pogledali čez Ramos Mejijo in so trdili, da je Argentina Buenos Aires in da izven prestolice ni življenja, ne priložnosti za gospodarski dvig. Tako sta z Jagrom odpotovala le dva korajžna moža in hrbtnico slovenski begunski skupini v Barilochah je dalo nekaj družin, ki so sredi decembra prispele z "Olympijo", slišale v emigrantskem hotelu o San Carlu in Nahuel Huapiju in se korajžno podale čez patagonsko puščavo v gorski raj

pod Andami. Preko poletja smo še nekateri sledili njihovemu zgledu.

Ni se treba nikomur kesati, da se je odpo-vedal buenosaireskim milijonom. Težave so seveda bile v začetku velike, zlasti za družine, a rad bi vedel, koliko družinskih očetov si ni tudi v prestolici ubijalo glave s stanovanjskimi vprašanji. S podjetnostjo in dobro voljo so se spravile pod streho tudi dokaj številne družine.

Tisti, ki najdejo v Barilochah svoj svet, so ljubitelji narave. Kdor se je navduševal za planine in smuk, lov ali ribarjenje, se bo težko zadovoljil s fabriškim delom v velemestu sredi pampe in z nedeljskim oddihom v oštariji. Bariloche so zanj vrata v skoraj nedotaknjen svet, kjer je dovolj prilike za podvige in uspehe. "Club Andino Bariloche" vsako leto objavlja prvenstvene vzpone in pohode po obširnem gorskem svetu, ki se vleče južno od tu tja do Ognjene zemlje. Smučarski sport je v krepkem razvoju in računamo, da Jerman in Flere nista edina Slovenca, ki sta se uveljavila v tej mladi panogi argentinskega sporta.

Mednarodno letovišče, ki napreduje z velikimi koraki, daje gospodarsko spretnim ljudem dokaj možnosti. Seveda se je pojavila ista težava kot za vse begunce: začeti in nič. Vsi prvi naseljenci so prijeli najprej za zidarsko žlico, ker je stavbena stroka nudila najboljši zaslužek. Temu alj onemu je posel

★
Bariloche.
Argentinska
Švica.
Tu žive tudi slov.
smučarski
prvaki
Bertoncelj,
Flere in Jerman

★

Vesele koline pri slovenskih naseljencih v Mar del Sur-u.

ugajal in je pri tem delu ostal. Drugi so se lotili različnih zaposlitev, ki so jih bili bolj vajeni in lahko rečemo, da so v večini primerov uspeli. Danes imamo v svoji sredi dva mizarja, dva trgovska uslužbenca in po enega mesarja, mehanika, vratarja in tehničnega uradnika.

Naravna želja po osamosvojitvi se je v par primerih tudi že uresničila. Slovenska družina je odprla malo gostilnico in samostojen mizarški mojster prav dobro uspeva. Na kupljenih zemljiščih v Trebolu je že zrastle prva hišica. Še dosti več načrtov nosimo v glavah in jih premlevamo ob šahovskih partijah v baru "America" ali o priliki izletov na Cerro

Otto, v Trebolu, v Bahía Lopez pod Catedralom. Dasi z največjim zanimanjem čitamo vse, kar nam poveste o delu in nehanju naših ljudi v Buenos Airesu, vendar veljajo naše najboljše želje predvsem tistim, ki so se, zanašajoč se sami nase in svoje sposobnosti, podali v oddaljene kraje republike, pa bodisi na Ognjeno zamljo ali v Misijone, v Mendoza ali Comodoro Rivadavia, v Malar-güe ali Cruz del Eje, sledeč stopinjam tistih pionirjev, ki so iz Amerike napravili to, kar danes je.

Prihodnost bo pokazala, da so nemara najbolj prav računali tisti, ki so se odločili za to pot.

V. A.

Tudi v daljnem Neuquenu žive slovenski staro in novonaseljenci. Ob škofovem obisku so se zbrali v gostoljubni hiši g. Šinigoja v Cinco Saltos-u.

SLOVENSKI NASELJENCI NA OGNJENI ZEMLJI

Nekaj najbolj korajžnjih fantov se nas je no prihodu v Argentino zbralo in se pomenilo o načrtih za bodočnost. Medtem, ko se je marsikdo po prihodu v novo deželo kar neankrat zbal kakih večjih razdalj, smo se pa mi hitro odločili: Na Ognjeno zemljo pojdemo. Prijavili smo se in odšli. V začetku nas je bilo več, sedaj nas je manj. Pa še vedno toliko, da nas je za počteno družbo. Nekaj nas je v mestu Ushuaia, nekaj pa v drugem večjem mestu tega nacionalnega področja v Rio Grande.

V minulem letu je prišlo sem tudi veliko italijanskih delavcev. S seboj so jih pripeljala industrijska podjetja, ki so se iz Italije preselila sem.

Tako tudi v tem področju, najjužnejši argentinski pokrajini, nastajajo nova naselja. Povsod grade. Nove tovarne, hiše, hotele, ceste. Zaslužimo dobro. Radi vetrovnega vremena smo dobro oblečeni. Zimskega blagoslova, snega, imamo tu spodaj v izobilju. Tedaj pa v toplo kurjenih sobah kramljamo, se pomenkujemo o tem in onem, navijamo radijske aparate, poslušamo novice in uživamo ob prijetni glasbi. Zunaj pa tuli veter v nemo, gluho noč.

Veliko veselje nam napravi vedno Svobodna Slovenija, ko jo dobivamo po letalski pošti. Iz nje izvemo novice o ostalih naših rojakih, tako v Argentini, kakor tudi v drugih deželah, ki so jih sprejele.

Salezijanec Ludvik Pernišek se odpravlja na misijsko pot pod Ande.

Dragocena knjiga nam je tudi Koledar Svobodne Slovenije, ki ga večkrat jemljemo v roke in prebiramo.

★
Ushuaia,
glavno mesto
nacionalnega
področja
Tierra del Fuego,
Ognjene zemlje

★

DRUŠTVO SLOVENCEV

Zelo plodno je bilo delovanje Društva Slovencev v prvem letu njegovega obstoja. Veliko delo je v tem letu bilo opravljeno s tem, da je skoraj vsem rojakom v evropskih begunskih taboriških preskrbelo vselitvena dovoljenja. Glavnina naših beguncev v Italiji se je v tem letu 1948 preselila v Argentino. Koncem leta so prišli sem že tudi prvi transporti s slovenskimi begunci iz avstrijskih taborišč. Tako je društvo v letu 1948 sprejelo 3930 naših ljudi. Doba glavnega preseljevanja v Argentino je s tem bila zaključena in opravljena.

Drugi letni občni zbor društva dne 23. 1. 1949 je postavil društvo in njegov odbor pred te naloge: svojim članom, ki so se društva oklenili, nuditi gospodarsko in moralno oporo in povsod zastopati njihove koristi. Vse slovenske novonaseljence v Argentini združevati in jim pomagati pri vživljanju v nove razmere. Tistim, ki so še ostali v Evropi pomagati, da bi čimprej prišli v Argentino, med novonaseljenci pa gojiti verske, kulturne in nacionalne vrednote. V bistvu ostanejo te naloge vsako leto enake. Delo za njih uresničitev pa je lahko različno.

V društveni odbor so bili izvoljeni za drugo poslovno leto: predsednik Stare Miloš, podpredsednika Majeršič Janez in dr. Ribnikar Bojan, tajnik Albreht Jože, blagajnik Lenček Ladislav C. M., gospodar Petelin Albin, odborniki: ing. Mozetič Albin, Lesar Jože, dr. Arko Vojislav (po njegovem odhodu in stalni naselitvi v Bariloche je namesto njega bil kooptiran v odbor g. Kralj Herman), Kranjc Janez, Žnidar Ivan. V odboru sta bila tudi častni predsednik g. Hladnik Janez in g. Orehar Anton.

Prva skrb društva so bili rojaki, ki so prihajali v glavnem iz Avstrije. Večji transport je prispel že v januarju 1949 z 232 begunci. Zelo velik in verjetno zadnji te vrste pa je prispel v februarju in je z njim prišlo 725 rojakov. Skoraj vsak mesec pa so na to prihajale še manjše skupine. Vsega skupaj je v tem letu prišlo v Argentino 1165 naših rojakov. Vedno pa je bilo treba v dobrih 14 dneh vsako tako skupino spraviti na delo in pod streho.

Z vsako večjo skupino je prišlo tudi nekaj invalidov in bolnikov. Tem policijska oblast

ni dovolila, da bi se izkrcali, ali pa jih je takoj vtaknila v pripor. Društvo je moralo zanje posredovati, prositi in podpisati garancijske izjave, nakar so bili izpuščeni. Letos v dveh takih primerih ni bilo uspeha. Nazaj v Evropo sta bila vrnjena Cimperman Andrej in Zor Franc. Prvi je bil starejši samski mož in skoraj popolnoma slep. Zanj ni bilo rešitve. Pri drugem pa so zdravniki ugotovili bolezen na pljučih in je bil zato vrnjen. Obstaja pa upanje, da mu bo v kratkem povratek zopet dovoljen.

Vsakokrat je bilo treba reševati tudi mladoletnike, ki so prišli sem brez staršev. Z njimi je imelo društvo mnogo sitnosti, ker so bili včasih nedisciplinirani. Sedaj je tudi to vprašanje dokončno urejeno in imajo vsi svoje varuhe iz vrst svojih sorodnikov. Vsi so prijavljeni sodišču za varstvo mladoletnikov, društvo pa je svoje varuštvo preklicalo.

Novodošlim rojakom je društvo pomagalo pri iskanju in najemanju stanovanj, iskalo in posredovalo zanje delo. Tistim, ki so prosili za posojilo za kavicjo za najem stanovanje, je pomagalo s posojili seveda v mejah razpoložljivih sredstev.

Delo za emigracijo je sedaj v glavnem že končano. Po statističnih podatkih društva je prispelo od 25. I.-1947 pa do konca novembra

Veselo in živahno je na Martincú.
Nedeljski dopoldan.

Društveni prostori so za vse vedno odprti.
Društveni tajnik daje ljudem pojasnila
in piše prošnje.

1949 v Argentino 4006 nad 18 let starih ljudi in 1197 otrok oziroma mladine do 18. leta, skupaj 5.203 osebe. Ker jih je prišlo nekaj tudi popolnoma privatno in se niso prijavili ne na društvo in ne na tukajšnjem IRO uradu, sklepamo, da je v Argentini danes 5.500 slovenskih novonaseljencev.

Še imamo nekaj naših rojakov v Italiji, Avstriji, Nemčiji, Španiji in v Angliji, ki želijo priti v Argentino. Odbor društva je letos ponovno vložil prošnjo za odobrenje kolektivnih spiskov za rojake v Italiji (477), v Avstriji (278) in v Nemčiji (67).

Društvo Slovencev se sedaj utrjuje na znotraj. Sedaj ima vpisanih okrog 1300 članov. Društvena statistika članov, narejena po stanju 30. septembra 1949 pa kaže tole sliko:

Starostna statistika

Moški

od 18 do 30 let	361 članov
od 30 do 40 let	223 članov
od 40 do 50 let	141 članov
od 50 do 60 let	77 članov
od 60 do 70 let	25 članov

Skupaj 827 članov

Ženske

od 18 do 30 let	209 članic
od 30 do 40 let	108 članic
od 40 do 50 let	59 članic
od 50 do 60 let	45 članic
od 60 do 70 let	22 članic

Skupaj 443 članic

Stanovska statistika

Samski	501
Poročeni	322
Vdovec	4

Skupaj 827

Samske	215
Poročene	210
Vdove	18

Skupaj 443

Društvo Slovencev združuje v svojih vrstah vse slovenske antikomunistične naseljence na osnovi krščanstva in slovenstva brez razlike strankarsko politične ali svetovnonazorske pripadnosti. Med njimi vlada lepa sloga in edinstvo in napor vseh stremijo k delu za dvig in dobrobit Slovencev.

Večino svojega članstva ima društvo v velikem Buenos Airesu in njegovi okolici. Poštojanke pa ima tudi v Mendози, San Luisu,

Društvena knjižnica ima vedno
veliko obiskovalcev.

Córdobi, Comodoro Rivadavia in Mar del Plata. Svoje člane pa ima raztresene po vsej Argentini gori od provinc Jujuy in Misiones pa tja doli do Río Negro in Ognjene zemlje.

Z vsemi člani je društvo v živahnem stiku. V Buenos Airesu so društveni prostori na Victor Martinez 50, glavno shajališče. Zlasti ob nedeljah vlada tukaj živahen vrvež. Pa tudi med tednom je vsak dan povprečno vsaj po 15 ljudi v pisarnah. Kakšni so njihovi opravki? Pridejo po pošto, iščejo različnih informacij, plačujejo članarino, naročajo pake- te za svoje v domovini itd.

Za stik s člani skrbe tudi društveni zaupni- ki. Na vsakem večjem delovišču, kjer so naši ljudje zaposleni kot n. pr. na Ezeizi, Ciudad Evita, Bario Peron, v okrajih, kjer stanuje skupaj večje število naših ljudi, v tovarnah, kjer so močne skupine naših delavcev, ima društvo svoje zaupnike, ki skrbe za stik med člani in društvom.

S člani zunaj Buenos Airesa je društvo v pismenem stiku. Kako živahen je ta stik naj- bolj zgovorno dokazujejo zopet številke. V letu 1949 je Društvo Slovencev dobilo 591 dopisov, odposlalo pa je 5.612 pisemskih po- šiljk. Tukaj so vštete tudi razne okrožnice, vabila, opomini za članarino.

V društvenih pisarnah zato ni običajnih uradnih ur, temveč dela se nepretrgano od jutra do poznega večera in kadar je potreba, tudi pozno v noč. Društveni nameščenci niso zgolj pisarniški uradniki, ampak so predvsem članstvu in vsem rojakom brez izjeme sveto- valci, pomočniki in tolmači, kjer in kadar jih potrebujejo ljudje.

Društvo Slovencev skrbi tudi za kulturno

“Duhovno življenje” je tudi na tam. Priprava gradiva za novo številko.

Na Martincu je tudi uredništvo in uprava “Svobodne Slovenije”. Ekspedit lista.

delo med slovenskimi rojaki. Važna in po- membna kulturna pridobitev v tem letu je vsekakor društvena knjižnica. Naši rojaki, ki so prišli s Koroške, so društvu podarili knjiž- nico bivšega slovenskega taboriča v Pegezu pri Lienzu prav z namenom, da bi tako po- ložili temelj osrednji slovenski knjižnici v Argentini.

V lepem soglasju z Društvom Slovencev de- lujejo naša igralska društva in Slovenski pev- ski zbor Gallus. Društvo pa prireja od časa do časa prireditve in slavnosti, ki so splošno narodnega značaja. Letos je v nedeljo 13. 2. priredilo lepo proslavo stoletnice smrti pes- nika dr. Franceta Prešerna. V nedeljo 12. junija je priredilo tradicionalno spominsko proslavo v počastitev žrtev komunistične re- volucije v Sloveniji.

Društvo Slovencev je organiziralo in vo- dilo tudi vse priprave za sprejem ljubljans- kega škofa prevz. g. dr. Rožmana, ki je letos obiskal vse slovenske naseljence v Ar- gentini. Ta dokodek, ki bo ostal v neizbris- nem spominu nas vseh, je dobil močan pou- darek na slavnostni akademiji v nedeljo 16. oktobra, katero je društvo priredilo v poz- drav in počastitev slovenskemu škofu dr. Rožmanu.

Društveni odbor se je že v tem letu bavil tudi z gospodarskimi vprašanji. Tako je vo-

T. Debeljoh

Slovenske kulturne organizacije v Bs. As.

Kolikor manj ima sedaj društvo slovenskih novonaseljencev **Društvo Slovencev** dela z emigracijo, toliko bolj pridobiva na delu in veljavi kot predstavnik in organizator gospodarskega, vzgojnega in kulturnega dela Slovencev v Buenos Airesu in Argentini sploh.

O organizacijskem, in ostalem delu društva govori posebno poglavje, tu bodi omenjena samo organizirana kulturna delavnost Slovencev v Buenos Airesu.

1. Slovenski pevski zbor Gallus-Petelin

SPZ "Gal'us" se je ustanovil na občnem zboru dne 23. septembra 1948., potem ko je večina novih slovenskih emigrantov prišla iz italjanskih taborišč v Argentino. Prvotni naziv "Slovenski pevski zbor v Buenos Airesu" je na prihodnjem občnem zboru 3.II.1949 spremenil v Slovenski pevski zbor Gallus — *Coro Esloveno Gallus.*"

Predhodnik tega zbora je bil slovenski emigrantski pevski zbor v Italiji, iz katerega se je v novi zbor včlanila večina pevcev iz prejšnjega zbora in ki še danes tvorijo jedro novega zbora. Zbor je sklenil nadaljevati tradicijo starega emigrantskega zbora v Italiji. Na žalost pa ni mogel zbrati vseh članov bivšega zbora, ker so se mnogi razšli na vse strani sveta. Ko pa so se preselili v Argentino tudi emigranti in koroških taborišč, so začeli vstopati v zbor tudi "Korošci".

Od vsega početka vodi zbor predsednik **Božo Fink**. Z vso vnemo se mu posveča tudi pevodja **dr. Julij Savelli**.

Kljub kratkemu času svojega obstoja je zbor imel že več lepo uspešnih nastopov. Stalno prepeva pri slovenski maši na Belgranu; nastopal pa je sem in tja tudi v drugih cerk-

vah, kjer se zbirajo Slovenci k službi božji. Zbudil je pozornost tudi pri Argentincih in je bil že nekajkrat povabljen k argentinskim cerkvenim slovesnostim. Sodeloval je pri raznih prireditvah DS, kot pri Prešernovi proslavi, pri žalni prireditvi za slovenske žrtve in pri podobnih prireditvah. Samostojno pa je nastopil s posebnim programom 16.VI. na radijski postaji **L R 3 Belgrano** in se tedaj prvič dostojno predstavil argentinski javnosti z velikim uspehom. Tudi o Božiču 1948 je zapel nekaj slovenskih božičnih pesmi na radijski postaji "EL MUNDO" v krogu drugih zborov raznih narodnosti. — Največ truda pa je vložil v pripravo za sprejem g. škofa dr. Gr. Rožmana, ki mu je zapel več pesmi na pozdravni akademiji (16.X.1949) in na naslednji dan (17.X.1949) pri njegovi potifikalni sv. maši v salezijanski cerkvi v San Carlos-u Mozartovo slavnostno latinsko mašo št. 14.

Zbor pa ima vsekakor pred seboj še važne naloge in bo gotovo žel še lepe uspehe. To nam garantira živi idealizem tega zbora.

Vse lahko opraviš na Martincu. Krojač meri novo obleko po nedeljski maši.

dil vse predpriprave za ustanovitev podporne organizacije "Vzajemna pomoč", katera naj bi pomagala našim najpotrebnejšim v starosti, nezgodi in ob smrti. Ta začetek je sicer skromen, toda po skupnih naporih in s sodelovanjem vseh slovenskih novonaseljencev, ki se bodo v bodoče še bolj oklepali društva, bo iz tega skromnega začetka zrastle močna podporna in gospodarska organizacija.

2. Igralska družina Narte Velikonja —

IDNAVE

Izšla je iz tradicije SEOa in SKEOa v taboriščih Servigliano in Senigallia v Italiji. Na občnem zboru je bil izvoljen za predsednika Janez Perharič, za tajnika pa Jože Petrič.

V svoji prvi sezoni — od oktobra 1948 do novembra 1949 — je IDNAVE postavila na oder naslednje prireditve: 1. Gheon: Sultanova hči in dobri vrtnar — za praznik Kristusa Kralja (1.X.1948). 2. Miklavževanje — v okviru Društva Slovencev 12.XII.1948. 3. Jože Vombergar: Vrnitev — s pisateljem v eni glavnih vlog (30. januarja 1949 in 6. februarja 1949). 4. Proslava stoletnice pesnika Franceta Prešerna (v okvirju DS skupno z drugimi kulturnimi društvi, 13. februarja). 5. Moliere: Scapinove zvijače (27. februarja). 6. Shakespeare: Beneški trgovec (10. aprila). 7. Moliere: Šola za žene — (5. junija). 8. Boon: pobite Slovence — v okvirju Društva Slovenega življenja (z gosti). 9. Kalin: Črna maša za pobite Slovence — v okvirju Društva Slovencev kot proslava smrti naših padlih (13. junija). 10. Max Halbe: Roka. 11. Pozdravna akademija za škofov sprejem — v okvirju Društva Slovencev s sodelovanjem vseh kulturnih društev. 12. Vinko Poznič: Napad — (27. novembra 1949).

Večino teh prireditev je režiral Jože Petrič, dve (Molierovi komediji) Marjan Willempart in 1 (Halbeja) Janez Perharič.

Iz tega se vidi, da je IDNAVE bila centralna igralska družina v Buenos Airesu, kajti od

IDNAVE: Moliere — Šola za žene.

12 njenih prireditev in sodelovanj jih je bila ravno polovica prigradnega značaja. Prav ta zaposlenost pri prireditvah splošnega značaja je bila tudi nemali vzrok, da IDNAVE ni dala na oder več svojih društvenih prireditev. Toda, kar je dala, je bilo gotovo nad povprečno višino tako, da tu že lahko govorimo o "stilnih" posameznih režiserjev.

IDNAVE je izdajala tudi svoj "Gledališki list", ki ga je urejal dramaturg dr. Tine Debeljak, predsednik režiserskega sveta.

IDNAVE je delala tudi na znotraj in prirejala spočetka mesečne članske sestanke, na katerih se je poglobljala ideološka misel o pomenu in smislu odrske umetnosti (papežev govor o katoliškem igranju), kjer se je spominjala obletnice smrti "patrona" Narteja

Slovenski pevski zbor Gallus.

Velikonja itd. itd. in gojila medsebojno interno kričko lastnih predstav.

3. Slovenski izseljenski oder—SIO

V Ramos Mejii, Ciudadeli in nesporedni bližini je naseljenih največ novodošliih Slovencev; tu se je osnovala igralska družina z imenom "Slovenski izseljenski oder".

V težkih začetnih urah si je pridobil SIO dva velika prijatelja, ki z zanimanjem spremljata vse njegovo delo: o. Avguštin in o. Bianchi. Igralski družini posvečata ves prosti čas režiser g. Špeh in scenograf g. Petkovšek. S pomočjo teh dobrotnikov je bila SIO-ju omogočena prva predstava "Razvalina življenja", ki je bila igrana 20. februarja. Ob tej priliki je g. župnik Avguštin naslovil na Slovence svojo poslanico: "Ta cerkev je tudi vaša cerkev in ta dvorana je tudi vaša dvorana". Tako smo dobili v Ciudadeli svoj prvi prosvetni dom.

S to predstavo je SIO položil temelje bodo-

Slovenski dekleti na ladji.

Ribniško žegnanje na Martincu.

čemu delu. Oglasili so se novi igralci, stari so dobili pogum in so 24. aprila vnovič stopili na deske z Nicodemijevo "Učiteljico". 19. junija so dali delo istega avtorja "Postružko", 28. avgusta Jalnovo "Srenjo", 9. oktobra "Desetega brata" in 13. novembra Timmermansovega "Župnika iz cvetočega vinograda"

Žal, da razpolaga dvorana z majhnim odrom, na katerem se igralec težko sprostí, ker je vezan na določeno število korakov in kretenj. Upoštevati pa je treba dejstvo, da so tuk. dvorane drage in težko dostopne, posebno radi scene, kakor jo zahteva ljudska igra, ki jo v glavnem SIO forsira. Člani te igralske družine pa imajo voljo, da bodo tudi te težave prebrodili in našli še resnejših načinov kulturnega udejstvovanja, ker se zavedajo, da bomo samo z resnim kulturnim delom ohranili to, kar smo prinesli s seboj in si v tujem svetu pridobili še večji ugled.

Slov. Izseljenski Oder: Deseti brat.

SLOVENSKI FANTJE V BUENOS AIRESU

Takoj, ko so se zlike vse skupine slovenskih beguncev iz raznih taborišč v Italiji in Avstriji v Argentino, se je pojavilo nešteto potreb po organizacijski povezavi razkropljenih slovenskih naseljencev, med njimi tudi fantov, ki so se v več milijonskem mestu znašli v popolnoma novih razmerah. Zbrati jih je bilo treba v nepolitično organizacijo, katere namen naj bi bil: fante, ki so žrtvovali svojo mladost ter stopili v borbo za življenjem v letih, ko bi morali gledati svet v čistih, rožnatih barvah, vzgajati v verskem, kulturnem in narodnem duhu. V ta namen naj bi bili sestanki v duhu prijateljskega razmerja in polni domačnosti. Med prijateljskim kramljanjem naj bi fantje dobili potrebne versko-nravne napotke za življenje, si bogatili duha s kulturnimi pridobitvami in prišli do poštenega razvedrila in zabave.

Iz teh potreb je dne 6. marca 1949 nastala *Slovenska fantovska zveza*. Z ustanovnega občnega zbora so slovenski fantje poslali pozdrav svojemu nadpastirju škofu dr. Gregoriju Rožmanu, ki je ustanovitev organizacije z veseljem pozdravil in ji želel napredek.

Največja težava za razmah organizacije je v začetku povzročalo pomanjkanje primernih prostorov. Dvorana, ki so jo začasno odstopili g. Salezijanci na Belgrano, je bila prosta le ob določenem času. Najslabše je pa bilo za sportnike, ki so na vsak način hoteli priti do prostora, na katerem bi lahko ob prostem času gojili sport. Fantje so hoteli imeti svoj dom, v katerem bi se lahko zbirali vedno ob prostem času. Sicer so bili že dotodaj redni sestanki, toda organizacijsko delo se je razvilo šele potem, ko je duhovni vodja zveze g. Janko Mernik dobil pri g. Salezijancih v *Don Boscovem zavodu v Ramos Mejia* primerne prostore. Fantje so si jih okusno opremili in okrasili. Stene so polne najrazličnejših slik. Bled, Triglav, Martuljek, Ljubljana. Čutiš dih slovenske domačije. In prisluhneš, kakor bi še nekaj pričakoval. Pesmi še manjka. Venček slovenskih narodnih

poje gramofon. Toda že pojo tudi fantje. Drugi pa sede okrog dolge mize ob časopisih, brošurah in knjigah najrazličnejše vsebine v vseh jezikih, ali pa zaigrajo partijo šaha. Ko pa začutiš žejo, ali pa če se ti zbudi v želodcu pajek, pristopiš k mizi, kjer te vabi "Dam-daj"...

Če si pa navdušen sportnik, se pridružiš fantom, ki na sportnem igrišču zbijajo žogo, igrajo ping-pong, ali si pa krepe mišice na raznem telovadnem orodju.

Tak je dom slovenskih fantov. V njem se zbirajo ob prostem času in na sestanke. In samo tam, v Don Boscovem zavodu, pri dobrih Salezijancih, ki so razumeli želje in potrebe zveze in ji dali na razpolago prostore in igrišče.

V tem kratkem času svojega obstoja je S. F. Z. že uprizorila tudi Weiserjevo igro: "*Luč z gora*", ki je dobro izpadla in pokazala slovenski javnosti voljo do dela in stremljenja po kulturnem napredku, kar je prav znak, da je zveza začrtala pravo pot. Omembe vreden je tudi zbornik z naslovom "*Nov dom*", ki ga zveza izdaja kot svoje glasilo.

To je S.F.Z. in njeno delo od obstoja do danes. Fantje so dobili tisto, česar so pričakovali, sami pa so zvezi dali svoje mlade moči in voljo, jo tako dvignili iz prvih povojev in ustvarili prve temelje, na katerih bodo s skupnimi močmi gradili naprej.

Lojze Novak

Slovenski fantje so tudi navdušeni sportniki.

SLOVENSKA DEKLETA V ARGENTINI

Prva slovenska dekleta, ki so prišla v Argentino, so kmalu spoznala, kakšna je tujina. Videla so, kako je ta svet popolnoma drugačen od onega, v katerem so bila vajena živeti. V začetku so dekleta v glavnem dobivala zaposlitev kot hišne pomočnice, kuharice in negovalke otrok. Pozneje se je na široko odprla pot v tovarne in več slovenskih deklet danes že sedi tudi po pisarnah. Tudi z njimi je bilo tako, kakor z ostalimi. Dokler ne obvladaš jezika, ne pomeniš dosti, če iščeš kako boljše mesto po pisarnah.

Prav vsako slovensko dekle je po prihodu v novo deželo začutilo živo potrebo po dekliški družbi, v kateri bi se lahko pomenilo o vsem in ki bi ji nudila tudi pošteno razvedrilo in zabavo.

Prvič se je zbralo nekaj več deklet meseca januarja lanskega leta v prostorih Društva Slovencev na Victor Martinezu 50. Pozneje jih je prihajalo vedno več in njihovo število je zelo naraščalo. Tako je samo po sebi prihajalo do organizacije, ki naj bi bila tesna vez med dekleti. Do njene ustanovitve je prišlo meseca maja. Organizaciji smo dale ime Slovenska dekliška organizacija, in ji izvolile odbor.

Namen in delo označuje dovolj jasno cilj, ki si ga je postavila: Družiti, vzgajati in

ohranjati slovenska dekleta poštena in verna, da se v tem velemestnem vrvežu ne bodo izgubila in bodo ostala takšna, kot so bila doma. Zato se zbiramo, se pomenimo o vseh naših vprašanjih, zapojemo našo lepo pesem in skrbimo zato, da ohranimo svoje običaje.

Obširen in lep je cilj Slovenske dekliške organizacije. Da ga bo organizacija mogla doseči, morajo skrbeti dekleta sama, dajati pobude in sodelovati, kadar je le mogoče.

Po ustanovnem občenem zboru so bili redni mesečni sestanki. Dolgo časa so bile težave zaradi primerne prostora. Končno smo pa le dobile svoje prostore pri Sestrah Svete Družine v Colegio Anna Janer v Capitalu. Tu se sedaj redno zbiramo. Težje je seveda s primernim prostorom, na katerem bi dekleta lahko gojila sport. Pa tudi v tem pogledu je prvi korak že storjen: Dekleta imajo svojo žogo, sestre v samostanu pa so jim dovolile igranje na njihovem vrtu.

Od časa do časa prirejamo tudi skupne dekliške izlete. Največji je bil na praznik Stanislava Kostke v San Anton de Padua. Udeležilo se ga je nad 100 deklet. V prosti naravi smo prebile ves popoldan ob igri in petju.

Vodstvo organizacije želi samo to, da bi se organiziranim dekletom pridružila še ostala, tako, da bi bila v organizaciji združena vsa slovenska dekleta.

Slovenska dekleta na izletu v San Anton de Padua.

O Ameriški Domovini v Clevelandu

Ako bi hotel čitateljem "Koledarja" podati ves razvoj "Ameriške Domovine", ki izhaja v Clevelandu, Ohio, v najštevilnejši slovenski naselbini v Zedinjenih državah, bi moral napisati dovršen del zgodovine slovenskih naseljencev v Ameriki. Pa ne mislim pisati zgodovine, le malo bi vas rad seznanil z listom, ki je bil v zadnjih letih v tesni zvezi z begunci in njih močna opora. Zato le nekaj razmetanih misli o tem listu, o krogu njegovih čitateljev in seveda o duši lista, njegovem uredniku.

List nosi na naslovni strani napis, da izhaja 51. leto. Doživel je v teh petdesetih letih marsikako spremembo v naslovu, izhajal je različno kot tednik in spet šestkrat na teden, različni lastniki so ga izdajali, škarje in peresa raznih urednikov so polnila njegove predale. Krog čitateljev A. D. je bil v prvi vrsti v Clevelandu in v slovenskih naselbinah v državi Ohio. Slovenskim naseljencem v teh krajih je list razlagal svetovne dogodke in pojasnjeval ameriške razmere. Tem iz stare domovine izrivanim rojakom, ki so svoje roke posvetili novi ameriški domovini, ki pa so njih duše še zmeraj vasovale po notranjskih zidanicah, po gorenjskih planinah, po kraških dolinah in še po zeleni Štajerski, je

pripovedoval, kako se godi ljudem v starem nepozabljenem kraju njih mladosti. Kolikor niso mogle novice iz Slovenije pričarati slike domačih hribov in dolin, hiš in koč in cerkva, stoletnih navad in običajev, so vse to klicale v spomin stare slovenske povesti, brez katerih si ni bilo mogoče misliti ameriškega slovenskega časopisa. Mohorjeve knjige in njih ljudske povesti so doživljale v ameriških listih ponatis za ponatisom.

Ameriški Slovenci, ki tvorijo jedro naselbin, so prišli v novo domovino v letih pred prvo svetovno vojno ali brž po njej. Par let potem si je znani kip Svobode v newjorskem pristanišču zakril obraz, da ni videl, kako so Amerikanci preklicali svoboden dohod v deželo svobode. Ko je izšel izseljeniški zakon in dovolil za celo Jugoslavijo kvoto komaj nekaj stotin priseljencev na leto, se je reka priseljevanja ustavila. Le primeroma malo Slovencev je prišlo v Zedinjene države v zadnjih 25 letih. Zato je čitatelj A. D. še danes slovenski priseljenec v zrelih, če ne v starih letih, ki že desetletja nima veliko stikov s kulturnim življenjem in razvojem starega kraja. Njegovo duševno obzorje se je v razvitih ameriških industrijskih centrih širilo, toda v novi okolici, v tej mešanici vseh narod-

St. Clair. Slovenska ulica v Clevelandu. Hiše po vrsti: Ameriška domovina, Lovšetova, Knavsova, Modičeva, Gornikova, Slov. posojilnica.

nosti in ver, oblikovani pod vtisom ameriške civilizacije in angleškega jezika, je podoba Slovenije vedno bolj stopala v ozadje. Priseljenci Slovinci so se po večini naučili angleščine in bero angleške časopise. Znanje pismene slovenščine se ni razvilo. Ostalo je pri znanju iz slovenske predvojnne ljudske šole in na nivoju ljudskih časopisov pred 40 leti. Take-mu krogu čitateljev tedaj pišejo ameriški listi, tej miselnosti se morajo radi ali neradi prilagoditi veseli, da je le še lep krog bralcev, ki žele biti informirani o stari domovini, ki le še ljubijo svoj materni jezik tako, da ob angleškem listu le še vzamejo v roke tudi slovenskega in da v tej ljubezni do materinščine le še radi napišejo za list tudi kak slovenski dopis. Razumljivo je, da ta krog bralcev polagoma pada. Stari umirajo, dotoka izseljencev iz stare domovine skoro ni več, v ameriških šolah vzgojena mladina ne zna brati materine besede.

“Ameriška Domovina”, kot danes izhaja, je predvsem produkt agilnosti njenega urednika in solastnika James’a Debeveca. Tako je po ameriških postavah vsak dan na vidnem mestu v listu označeno ime odgovornega urednika. Pa Debevec nikakor ni samo odgovorni urednik, ampak tudi glavni urednik in urednik sploh. Slovenskega dnevnika v Ameriki si ne smete predstavljati kot kak svetovni list s stotisoči naročnikov, niti kot kakega “Slovenca”, v stari Ljubljani, ko še ni bila “osvobojena”, “ljudska” in lačna. Tu ni štaba urednikov, kjer bi vsakdo napisal dnevno tistih par vrstic v list in tako izvršil svojo dnevno nalogo kot urednik za zunanjo politiko, urednik za notranjo politiko, za gospodarstvo, za književnost in umetnost, za svetovne in ljubljanske novice itd. Tu je navadno eden za vse. Če je kak “pomožni urednik”, ima dovolj opravka s prepisovanjem in popravljanjem dopisov in korigiranjem napak stavev, ki nikoli niso videli slovenske šole. In zato: Treba napisati uvodnik. Napiše Debevec. Treba zbrati in napisati dnevne novice. Zbere Debevec. Treba pozabavati čitatelje. Poskrbi Debevec. Treba jih spomniti na dolžnosti do stare in nove domovine. Stori Debevec. James, Jaka. Debevec mora biti za vse.

On ne dela samo osem ur na dan. Leta in leta je bilo treba biti zjutraj v tiskarni ob pol šestih, da je mogel list iziti. Potem pa garati do dveh popoldne. In zvečer je bilo spet tre-

James Debevec s svojo družino: z ženo “našo Micko” in sinom Jimmyjem pri božičnem drevescu.

ba presedeti ure pri pisalnem stroju za ljubljani list. Da, svoj list ima Debevec rad kot ima dober Meniševac rad svojo zemljo, ki jo obdeluje v potu svojega obraza.

Da je Jaka dober Meniševac dokazuje dan za dnem v svojem “Če verjamate al’ pa ne”. Pravim Meniševac. Jakob Debevec je namreč doma iz Begunj pri Cerknici. Svet od Borovnice pa do Cerkniskega jezera je bil v starodavnih časih pod gospodstvom menihov iz Bistre pri Vrhniki. Odtod je dobila Menišija svoje slavno ime. V to Menišijo spadajo tudi Begunje, kjer se je pred 62 leti rodil kot najmlajši brat slovenskega pisatelja, profesorja, duhovnika dr. Jožeta Debeveca — naš Jakob Debevec. Ko ga je pot zanesla v Ameriko, te svoje Menišije nikoli ni pozabil in ji je postavil v svojem kramljanju “Če verjamate al’ pa ne” prelep spomenik. Med starejšimi priseljenci ima ta kotichek. A. D. najbolj zanesljive bralce. Če tudi vsega ne verjamejo, vendar bero med vrstami o svoji mladosti, o

svojih prelepih fantovskih in dekliških letih, ki so minila in ki jih vsa ameriška civilizacija in vse blagostanje ne more nadomestiti. Ob tem branju romajo spomini nazaj v slovenske zelene gozdove, ki jih v Ameriki pogrešajo, na domača polja, ki jih v prašnih industrijskih mestih ne vidijo, pa so jim tem bolj pri srcu. Potem pa stare navade in prazniki in soprazniki! Saj so tudi v Ameriki cerkve in v njih lepe cerkvene slovesnosti, toda prazničnosti slovenske Velike noči, slovenskega Božiča, procesije sv. Rešnjega Telesa po domači vasi in domačem polju ne more nič nadomestiti. Civilizacija Amerike je mogočna, toda srca stare domovine manjka. Zato berejo ameriški Slovenci te zabavne sestavke kot nekaj, kar je pisano v njih srčnem čustvovanju. Pa je pisano tudi v slogu, ki je lahek, pripoveden in prilagoden duševnemu nivoju bralcev. In njih znanju slovenščine! Kar bi bilo napisano v previsoki in prenovi slovenščini, ne bi našlo v krogu, ki sem ga zgorej označil, pravega odmeva.

A. D. piše v slovenskem narodnem in katoliškem duhu. To naj bo povdarjeno, kajti večina drugih ameriških listov piše v duhu mednarodnega komunizma in je pisala prej v duhu tistega socializma, ki je gonil marksistično misel, da proletarec nima domovine in da je vera zanj le opij. Trije ameriški takoiimenovani "napredni" dnevniki: "Prosve-ta" v Chicagu, "Enakopravnost" v Clevelan-du in "Glas Naroda" v New Yorku delajo tla-ko za novega malika Tita. Edini ameriški slo-venski dnevnik, ki tudi trenutek ni omahoval, kje je pravica in resnica v slovenski civilni vojni, ki so jo povzročili partizani pod komu-nističnim vodstvom, je bila Ameriška Domovi-na. Ni bilo to nekaj lahkega v času, ko je uradna Amerika podpirala Tita, ko je vse angleško pisano časopisje prepevalo slavo-speve komunističnim banditom ali pa vsaj ni upalo javno podvomiti, ali je vse prav, kar povedo informatorji levičarskega "Urada vojnih informacij" ali komunističnih uradni-kov okrog neslavne UNRRA-e ali razni pol-komunistični žurnalisti velikih listov, ki so si šteli v posebno čast, če jih je kak komunistič-ni poglavar sprejel in po svoje nalagal. To stališče je bilo toliko težje, ker je bilo tudi premnogo slovenskih katoličanov omamljenih ob bobnečih besedah o "osvoboditvi". Zasluga Debečeva je, da je vsaj en list kljub napa-dom od vseh strani ostal dosledno na sloven-

ski protikomunistični liniji. Brž, ko je bilo ja-sno, da so takoiimenovani "napredni" zapelja-li SANS (Slovenski ameriški narodni svet) v vode mednarodnega komunizma, je Debe-vec povedal svoje mnenje, naj se tem lju-denit ne zaupa. Ko je v jeseni 1943 izšel Ada-mičev napad na slovenske katoličane v "My Native Land" je A. D. ostro nastopila proti njegovim lažem in eno za drugo razkrinkala. Boj je postajal ostrejši v drugi polovici 1944 in se še stopnjeval do usodne zasedbe Slove-nije po komunistih. Pa je vzplapolal še moč-neje, ko so prišle vesti, kaj počne zmagovi-ti komunizem na Slovenskem. Če bo kdo kdaj pisal zgodovino boja Slovencev s komuniz-mom, bo moral pregledati tudi A. D. To-liko podrobnosti je bilo v njej objavljenih, da brez njenih podatkov in brez njenih vesti iz Slovenije ta slika spopada med Slovenci in mednarodnim brezbožnim komunizmom ne bi bila popolna.

Slovenski begunci bodo morali biti vedno hvaležni A. D., da jih je neprestano branila in za nje delala. Vse delo Lige katoliških slo-venskih Amerikancev bi bilo brez tega lista nemogoče.

Eno zadoščanje ima danes A. D. in njen urednik. Kar je on branil, se je izkazalo kot pravo. Ogromna večina Amerikancev danes o Titu, njegovih partizanih in komunizmu tako misli, kakor je pisala A. D. Tudi med Sloven-ci mnogi zapeljanci priznavajo svojo zмотo. Kar je zapisanih komunizmu, teh seveda ne spremeni nič drugega kakor komunistični u-kaz od zgoraj, kajti v komunizmu ne sme nihče misliti s svojo glavo.

Zapisali smo, da v Ameriki rojeni Sloven-ci po večini ne znajo brati slovenščine. Pre-cej podobno se godi drugim mnogo večjim na-rodnostnim skupinam, ki se utapljaajo v ame-riškem topilnem loncu. Kdor razmere razu-me, ne meče kamenja. Zato je seveda vpra-šanje, kako dolgo se bo mogla držati pisana slovenske beseda med ameriškim svetom. Ali bo izumrla z zadnjim staronaseljencem? Kdo ve? To pa vemo, da bo v zgodovini našega ma-lega naroda imela Ameriška Domovina od vseh ameriških listov, pisanih v slovenski be-sedi, najčastnejše mesto.

F. R.

Domovina! O, to je sladka beseda. Saj lju-biš domovino, ponosen si nanjo, zanjo bi tudi svojo kri prelil.

Nadškof Dr. Jeglič

ŠKOF - MISIJONAR

Pri vseh grenkih udarcih, ki so ob koncu druge svetovne vojne zadeli naš narod, zlasti nas, protikomunistične begunce, nam je Bog vendar dal tudi trenutke tolažbe, ki so nam pomagali prenašati vdano v božjo voljo vse tegobe teh grenkih dni.

Brez dvoma je ena največjih milosti, ki nam jih je Bog v begunstvu naklonil, ta, da imamo s seboj svojega škofa, ki je po želji papeževi še vedno pravi ljubljanski škof, ki pa mu je začasno določen drug, zelo važen delokrog: skrb za duše Slovencev, ki žive razkropljeni širom sveta.

Desettisoči Slovencev so pred vojno odhajali v razne dele sveta. Šli so iskati kruha in telesne sreče, ki jim je domovina ni mogla dati, pa so pri tem velikokrat pozabili na najvažnejše: na dušo.

Čutili smo se mnogokrat, kako to, da tujina tako pokvari naše ljudi, nismo pa se vprašali, kaj je pravzaprav domovina storila za nje, da bi jih ohranila na pravi poti.

Škofa Gregorija je misijonska vnema že davno pred vojno privedla med Slovence, ki so živeli odtrgani od matere domovine. Že takrat je premisijonaril pokrajine v U. S. A., kjer žive Slovenci. Vedno je rad dovolil, da so odšli med slovenske izseljence duhovniki, ki so čutili za to poklic. Bil je velik dobrotnik in očetovski pokrovitelj Rafaelove družbe, ki je imela na skrbi stik s slovensko krvjo, porazgubljeno v tujem svetu.

Očividno je božja Previdnost hotela, da ta misijonska vnema našega škofa dobi poseben povdarek v času, ko je znaten del Slovencev, razkropljenih po svetu in premotenih po lažni propagandi, potreboval jasne besede visokega cerkvenega dostojanstvenika, ki je v brambo resnice in pravice raje šel na pot ponižanja in trpljenja, kakor da bi klonil pred gibanjem, ki je v vsem bivstvu protikrščansko in Bogu sovražno.

Desettisoči slovenskih beguncev so čutili v svojih srcih veliko tolažbo ob

misli, da je med njimi tudi njihov škof, kot oče med otroki, deleč z njimi vse gorje begunstva in noseč povrhu še gorje ponižanja in osramočenja, ki jo je Gospod naložil le njemu. Njegove besede, pisma in poslanice v teh grenkih dneh, so nam bile kot sončni žarki, ki posijejo skozi oblake in temo. Bile so besede prijatelja, ki nam hoče dobro na duši in telesu.

Ko je Prezvzišeni mogel zapustiti Evropo in stopiti na svobodna ameriška tla, je takoj pričel s svojim misijonskim delom. Začela se je dolga pot od ene slovenske naselbine do druge: zdaj po zraku, zdaj z vlakom ali avtomobilom. V nepretrgani vrsti so si sledile duhovne vaje, pridige, konference, zborovanja, predavanja, spovedovanja, obiski po družinah, šolah in bolnišnicah itd. In iz vseh besed misijonarjevih se je odražala vedno velika skrb za dušno srečo Slovencev. In vsi, ki so poslušali besedo pastirjevo, so si bili takoj na jasnem: brezbožni komunizem je moral udariti takega pastirja, ako je hotel razkropiti njegovo čredo.

Misijonska vnema je vodila našega

Dvajsetletnica škofovskega posvečenja
Dr. Rožmana. Proslava v U.S.A.

škofa tudi preko meje U. S. A. Najprej v *Kanado*. Tam živi že par desetletij nekaj tisoč slovenskih ljudi, ki so bili versko sami sebi prepuščeni. Po vojni se je priselilo tja blizu tisoč slovenskih beguncev, po večini mladi ljudje, ki so se razkropili po tej ogromni deželi. Z njimi so prišli tudi slovenski duhovniki, ki so beguncem na razpolago v verskih rečeh in ki jim tudi pomagajo pri ustanavljanju potrebnih kulturnih in prosvetnih organizacij.

Starim in novim slovenskim naseljenecem je veljal škofov obisk v Kanadi.

Prezvizišeni je bil gost torontskega kardinala-nadškofa.

Torontski Slovenci so 31. julija bili pri škofovi maši in pridigi v cerkvi Marije Čenstohovske, zvečer pa so priredili škofu svečan pozdravni večer.

Naslednji dan je škof obiskal Slovence v Montrealu.

Ostale dni je Prezvizišeni obiskoval slovenske družine, slovenske študente, pevce in vodilne osebnosti iz vrst starih in novih naseljencev.

Naslednjo nedeljo je Prezvizišeni po-

novno pridigal in maševal v Toronto, popoldne pa po slovesnih petih litanijah podelil vernikom blagoslov z Najsvetejšim. V ponedeljek se je odpeljal proti U. S. A.

Vsem Slovincem v Kanadi je bil obisk Prezvizišenega najlepši trenutek na celi begunski poti. Videli so svojega škofa-trpina, velikega učitelja in vodnika.

V ARGENTINI

Po končanem misijonskem obisku v Kanadi je Prezvizišeni naznanil svoj obisk argentinskim Slovincem, medtem pa neumorno misijonaril po U. S. A.

12. oktobra je z letalom pristal na buenoaireškom letališču. S tem dnem se je za visokega gosta začel misijon, ki se ne bo prekinil dobrih pet tednov, do odhoda velikega misijonarja iz dežele. Glavni del misijona je bil namenjen *Buenos Airesu in okolici*, kjer žive titoči njegovih vernikov. Vse naselbine obišče, v vsako hišo, kjer žive Slovenci, bi rad stopil, in dal svoj blagoslov, če

Škof Dr. Rozman na obisku pri buenoaireškem nadškofu kardinalu Dr. Copellu.

bi bilo mogoče. Otročičem podeli prvo sv. obhajilo in zakrament sv. birme. Prisostvuje slavnostni akademiji v središču mesta in sprejema zastopstva naših organizacij in dolgo, dolgo vrsto posameznikov, ki bi radi spregovorili s svojim očetom in ga prosili nasveta, tolažbe in blagoslova.

Vlak popelje škofa preko *Rosarija* v ponosno *Córdoba*, da blagoslovi tamošnjo slovensko naselbino. Semeničje v *San Luisu* je kot svetla oaza v puščavi, ki je škofu popotniku ponudila zavetišče med svojimi najdražjimi — bodočimi slovenskimi duhovniki.

Pot vodi dalje: v lepo *Mendoza*, kjer vladiko pričakujejo stotine tamošnjih Slovencev.

Še dalje so Slovenci. Treba je vzeti na pomoč letalo. V planinskem rajju *Bariloche* se ustavi škofova pot za pičel dan, da pozdravi in utrdi slovenske družine ki so si ta del sveta izbrale za svojo novo domovino. Letalo ponese našega misijonarja še dalje: V *Comodoro Rivadavia*, kjer močna skupina slovenskih ljudi dela na petrolejskih poljih in nato zopet preko nepregledne pampe v *Neuquen*, skoro nepoznano pokrajino pod grebeni *Cordillere*.

Napori zrahljajo zdravje neumornemu misijonarju. Par dni mora ostati v po-

Škof Dr. Rožman med prvoobhajanci v Buenos Airesu.

stelji. Nestrpen čaka, da zadnji dan bivanja v Argentini doda k svojim misijonarskim potem še nov tisoč kilometrov s potjo v *Miramar*, *Chapadmalal* in *Mar del Plato*, kjer so ga nestrpno pričakovali tamošnji Slovenci.

Prehitro je prišel dan slovesa. Slovo za misijonarja ne pomeni oddiha. Čaka ga nova postojanka: *Chile*, kjer bo tudi stotinam tamošnjih Slovencev treba spregovoriti očetovsko besedo, dati škofovski blagoslov in odpreti zaklade božje milosti. Kako hitro je minil teden dni, določen za bivanje v Chile-ju!

Brez počitka dalje v *Ecuador*, kjer skupina slovenskih duhovnikov deluje v škofiji *Guayaquil*. Tudi med nje hoče visoki gost. Le mimogrede, da jih pozdravi in blagoslovi, kajti čas hiti.

Potni spremljevalec škofov, g. *Julij Slapičak*, je točno preračunal, kdaj mora biti visoki gost doma. Da se odpočije? Kaj še! Da takoj prične z duhovnimi vajami za *Domžalce* v *New Yorku*.

O Bog, hvala Ti, da si nam v dneh trpljenja dal to veliko tolažbo: škofa misijonarja.

Skupina članov SFZ s svojim duhov. voditeljem Jankom Mernikom.

“GLAS ZAVEZNIKOV“

Ko so se po 40 dnevih zasedbe Trsta v juniju 1945. Titovi oddelki umaknili na vzhodno stran “Morganoye črte”, so njihovo mesto zavzele zavezniške čete.

V sklopu anglo-ameriških vojska je že od izkrcanja v francoski Severni Afriki 1942. delovala skupna na pol vojaška in na pol civilna ustanova, ki je imela nalogo skrbeti za propagando v sovražnikovem zaledju in tudi na zavezniškem zasedenem ozemlju. Sprva sta delovala ločeno ameriški in angleški urad, končno so ju zlili v skupni “P. W. B.” (Psychological Warfare Branch), t. j. oddelek za psihološko vodenje vojne.

Kakor vidimo, zavezniki niso hoteli uporabljati osovražnega totalitarnega naziva “propaganda”, čeprav je bila vprav propaganda bistvena naloga tega urada. Njihovo vrhovno poveljstvo se je prav dobro zavedalo, kakšnega pomena je bila v drugi svetovni vojni propaganda — saj so ž njo včasih lahko nadomestili primankujoče divizije — in zato so dali novemu uradu na razpolago vsa materialna sredstva, da bi koristno izvajal svojo nalogo: še pred zasedbo sovražnega ozemlja radijske oddajne postaje in tiskanje časnikov ter letakov, ko so jih z letali odmetovali v sovražnikovo zaledje, po zasedbi pa predvsem tiskanje časnikov, nadzorstvo in pomoč demokratičnemu domačemu tisku, čim hitrejša dobava najnovejših časopisov, knjig in filmov. Skratka: vse, kar ljudem, ki so žejni svobode, lahko nudi čim vernejšo sliko načina demokratičnega življenja in zavezniških vojnih smotrov.

Podrejeni zavezniškim četam, ki so bile v Italiji pod poveljstvom angleškega maršala Alexandra, so delovali tudi slovenski oddelki tega propagandnega urada. Angleži so imeli nekaj naših ljudi v službi že v Jeruzalemu od 1941. dalje in nato v Kairu. Po zasedbi južne Italije so urade prenesli v Bari in Napoli, po zavzetju Rima pa so ustanovili glavni skupni urad v italijanski prestolnici. V angleški 8. armadi, ki je splohadla 1945. zasedla Benetke, je bila vključena prenosna radijska postaja v slovenščini, ki je delovala za časa titovskih 40 tržaških dni v vasi Tricesimo pri Vidmu.

Takoj po zavezniški zasedbi Trsta so prišle

v mesto tudi posamezne edinice P.W.B. in po izkušnjah v drugih mestih, so začele poslovati tudi tam. Poveljnik P.W.B. je dobil ukaz, naj začne njegov urad čim hitreje izdajati dva dnevnik: “Glas zaveznikov” in “Giornale Alleato”. Ukaz se je izrecno glasil, da mora poleg italijanskega dnevnika iziti tudi slovenski, in sicer istočasno, brez ozira na kakovost: kakršen bo, takšen naj bo!

Ogromno politično važnost tega povelja za našo narodno stvar so seveda takoj razumeli redki Slovenci, ki so bili v angleški ali ameriški propagandni službi v Italiji. Videli bomo, da se je niso zavedali naši ljudje na Primorskem. Zavedali so se je tudi komunisti, vendar po svoje.

Ukaza, ki ga je dobil poveljnik P.W.B., ni bilo lahko izvesti. Predvsem zaradi tega, ker v Trstu pač ni bilo slovenskih častnikarjev, razen nekaterih importiranih komunistov in njihovih sopotnikov, ki so dotlej izdajali “Partizanski dnevnik”, poznejši “Primorski dnevnik”. Končno se je poveljniku P.W.B. posrečilo iztakniti tržaškega častnikarja, ki je pisal v italijanske liste, slovenščine pa je bil vešč v glavnem le po govoru.

Z njegovo pomočjo je P.W.B. izdal v zasedeni tiskarni tržaškega “Piccola” prvo številko “Glasa zaveznikov”. Medtem je prišel na pomoč slovenski radijski napovedovalec iz Tricesima in z nadčloveškim naporom ter 16 urnim delom na dan spravil list v tek. Nekaj dni pozneje je vodstvo lista prevzel poklicni slovenski novinar, ki so ga premestili iz urada P.W.B. v Rimu.

Prva naloga tega majhnega uredništva je bila list redno izdajati. Čez nekaj tednov se je dnevnik že krepko opomogel, ko so prišli iz vrst slovenskih beguncev v uredništvo dva poklicna novinarja, odvetniški pripravnik, pravica, dva študenta in tajnica, ki so jo tudi premestili iz rimskega urada P.W.B.

Uredništvo je seveda pisalo list po navodilih zavezniške vojaške oblasti, vendar je v marsikaterem pogledu imelo prosto roko. Obsežnost zunanjepolitičnih vesti in njihova demokratična obdelava — po načelu: objavljaj vesti, kakršne so — je primorskim Slovincem prvič na široko odprla okno v svet, potem ko

so jim ga fašisti z ustavitvijo "Edinosti" za dolgo vrsto let zaprli. Iz obséžnega mrtvega gradiva je uredništvo vsak dan objavljalo izbran in živo informativen pregled vsakdanjih dogodkov po svetu, ki so Tržačanom, Goričanom in Kobaridcem in tudi našim ljudem v področju B dali nezasenčeno sliko dobrega in slabega v svetu. Na žalost so jih navodila vezala, da niso mogli s prstom kazati na slabo, temveč so lahko samo "med vrsticami" izražali svoje demokratično prepričanje o stvaréh, ki tedaj še niso bile godne za javno razpravljanje. Tako vidimo danes, da se je upal "Glas zaveznikov" že tri ali štiri leta pred svetovnim demokratičnim tiskom naznačevati smer, ki danes prevladuje v zahodnem svetu in v katero je vodila njegovo uredništvo njihova demokratična prepričanost in poznavanje ter pravilna ocena dogodkov vzhodno od železnega zastora.

Kot edini tedanji slovenski demokratični dnevnik, je "Glas zaveznikov" seveda v komunistih našel nastrupene sovražnike. Le-ti so se prav dobro zavedali, da je svoboda tiska njihov največji nasprotnik in vse njihovo propagandno besedičenje o "ljudski demokraciji" se je razblinilo v nič, če ste jih vprašali: "Zakaj pa ne dovolite svobode tiska?" Rdeči slovenski fašisti so se bali, da bi naši zapeljani Primorci končno le spoznali resnico.

Kakor kača noge so komunisti na Primorskem skrivali svoje prave namene in z lažnim nacionalizmom slepili neizkušene ter politično nešolane domačine. S terorjem so zavirali razvoj demokratičnega življenja med tržaškimi in goriškimi Slovenci, ker so se zavedali, da jim vprav politična svoboda prebivalstva največ škoduje pri izvajanju temnih naklepov. Kakor otroci so se igrali z usodo naroda in ga silili naravnost k samomorilnim podvigom: gonili so ga na komunistične demonstracije in v nesmiselne stavke, prepovedovali so mu čitati njihovemu totalitarizmu nasprotni tisk, sabotirali slovenske šole in celo silili ljudi, da zaveznikom niso dovolili brezplačne pozidave v vojni porušenih poslopij. Z brezvestno propagando in neprikritim pritiskom so storili vse, da so privedli naše ljudi v položaj, v katerem so danes. Neposredna posledica njihove protinarodne politike je pač način izpeljave in rezultat zadnjih volitev v Trstu. Imeli so v rokah izključno oblast, brez priznane opozicije, in tako je tudi izključno njihova odgovornost za izgubo Gorice in Trsta.

To je seveda žalostno poglavje politične zgodovine slovenskega naroda. V posebnem odstavku bo ta zgodovina pisala tudi o nasilju komunistov, ki so ljudem pretili s posledicami in nadzirali s svojim znanim vohunskim sistemom vsakega posameznika, če čita "Glas zaveznikov".

Res so premnogi Primorci nasledili rdeči propagandi in si z rokami tiščali oči, da ne bi prišel do njih žarek svetlobe, ki jim ga je poizkušal posredovati tržaški zavezniški dnevnik. Zato je bilo število naklade zelo omejeno in je povprečno dosegalo 2.500 izvodov.

Pač pa smo videli za naše čase značilno dejstvo, da so istočasno naši ljudje na Notranjskem in tudi v Ljubljani naravnost hlastali po "Glasu zaveznikov", ki ga je včasih kdo pretihotapil čez hermetično zaprto mejo, in ga čitali na skrivaj, kakor so čitali pod fašistično ali nacistično okupacijo naše podtalne liste.

Vse grožnje, blatenje in laži novih totalitarcev niso uplašile peščice slovenskih časnikarjev, ki so iz tržaškega "Glasu zaveznikov" naredili če že ne pravno, pa vendar v marsikaterem pogledu stvarno glasilo slovenskih demokratov. Tehnično so ga spravili do zavidne višine in pomisliti je treba samo, koliko dela je bilo že s samimi korekturami, ker so stavek postavljali italijanski staveci.

S težkim srcem so ti slovenski novinarji gledali, kako se slovenskemu tisku v Trstu majejo tla pod nogami. Vedeli so, da so zaveznikemu listu v slovenščini šteti dnevi — kakor povsod v osvobojenih krajih, so tudi v Trstu zavezniki imeli načrt le nekaj časa izdajati svoja glasila — in niso videli nobene možnosti "Glasu zaveznikov" kot dnevniku najti dostojnega in čisto slovenskega naslednika. Titovsko glasilo v Trstu je s političnim kokainom zastrupljalo tržaške Slovence in v^o deti je bilo, da bo s koncem "Glasu zaveznikov" v Trstu tudi konec slovenskega demokratičnega dnevnega tiska, kajti vedeli so, da bo tednik še mogoče izdajati, nikakor pa ne dnevnik.

Tako se je tudi zgodilo. Ko so zavezniki po manj kot dveh letih izhajanju vstavili oba svoja tržaška dnevnika, so Italijani takoj nadaljevali z izdajanjem informativnega glasila, Slovenci pa smo ostali preko noči brez demokratičnega dnevnika.

OB SPOMINU NA PESNIKA BALANTIČA

V noči od 23 na 24. novembra 1943 so partizani zažgali Krajčevo hišo v Grahovem pri Cerknici, ki jo je branila domobranska postojanka pod poveljstvom Franceta Kremžarja. Med posadko je bil tudi njegov prijatelj pesnik *France Balantič* iz Kamnika. Iz pepela 30 okostnjakov se je dvignil v nesmrtnost njegov pesniški genij, ki so ga potrdile po smrti izdane njegove *Poezije*.

Slovenski emigracijski pisatelji so se zbrali v družino, ki nosi njegovo ime in se smrti tega dvaindvajsetletnega velikega pesnika spominjajo vsako leto s svojim nastopom v njegovo slavo. Naj bo le v letošnjem Koledarju oživiljen njegov spomin obenem s spominom na Narteja Velikonjo in Gallusa-Petelina, njegovima vrstnikoma v patronatstvu nad tukajšnjim umetniško kulturnim društvom.

Akad. kipar Franc Gorše:
France Balantič

Člani Pisateljske družine France Balantič po spominskem sesetanku v Balantičevo slavo na stanovanju pisatelja Dr. Stanka Kocipra.

Poglavje iz "Grobovi na Rabu"

Vsak nov dan je prinesel večjo vročino. Kakor da se je nebo pogreznilo nad ta ograjeni košček pustega in skalnatega sveta, ki ga hoče za vsako ceno izžgati. Komaj se je zjutraj pokazala žareča sončna obla malo iznad obzorja, že je vrgla žareče žarke nad onemogle okostnjake, ki jih je bolj okupatorski bič kot lastna sila premikala po izsušenih poteh taborišča.

Šotori so se rezali pod razbeljeno nebo. Pisano barvana platna so se stresala le v redkih trenutkih komaj zaznavnega vetriča. Drugeče pa že dneve in dneve nobene spremembe: sonce, jasno nebo, oster slan zrak, segret kot v peči, z okusom po smrdečih ribah in morskih živalih, ki so gnile kje ne obalah morja. Ta vonj je dražil v grlu in napajal prsa, vajena čistega, kot kristal jasnega zraka nad domačo zemljo.

Morje — vodovje, čutile so ga nosnice, oko pa ga ni videlo, odkar so jih pripeljali semkaj umirat. Globoko, na dolge milje v dolžino in širino same vode. Voda! Sen od žeje izžganih ustnic in prošnja izsušenega telesa da bi se še enkrat moglo osvežiti in okrepiti. Doma pa srebrn potoček, po katerem tudi v visokem poletju ne neha curljati srebrna žila zdravja, prihajajoča visoko iz hribov.

Marsikdo je v teh dneh onemogel. Klecnile so mu noge in odvlekli so ga bolničarji za kako uro v senco, ga polili z vodo, da bi priklicali spet življenje vanj. Mnogi se pa za to niso več zmenili in so kar raje nadaljevali pot naprej, naprej čez zadnji breg, kjer je svet brez taborišč in kjer tudi hrepenenje človeka ne mori. Ti so množili belo pobarvane deščice s črno številko na prostoru nad taboriščem, ravnem, posebej ograjenem, s katerega se je videl pas morja tam zadaj za zaobljimi griči.

Tudi Tinetov oče je ostal nekega dne kar na svojem ležišču. Obračal se je po zdrobljeni slami, kolikor je je sploh bilo, nekajkrat poskušal vstati, a so mu kolena odpovedala. Kakor da so vodena in brez vezi; padel je spet nazaj.

Sicer je skrival svojo slabost pred Tinetom, da bi mu ne pripravil še večjih skrbi.

"Malo slabo se počutim danes", je dejal.

"Jutri bo pa že spet bolje, Tine!"

Tako ga je tolažil iz dneva v dan. Postal je tih, potegnil se je vase, kakor da je brskal po vsaki uri svojega življenja in jo pretehtaval. Tu pa tam, se je pobožal po rokah in strmel vanje: kje je izgorela moč, ki je bila še pred meseci v njih, kje sile, ki so nekoč predstavljale gore in se nikogar niso bale? Zdaj je ostalo le še izsušeno okostje, brez življenja. Brezdomstvo človeka ubije in krivice mu zlomijo vrat, da ga ne vzravna več!

Sostanovalec se je polotil strah pred smrtjo. Kolikor so mogli, so se odmikali od ležišča onemoglega ter se vlekli vsak v svojo stran, pa čeprav čisto pod rob platna. Že tako je prežal žalosten konec nad vsemi, a zdaj se jim je zazdelo, da se jim je zarezala smrt prav od blizu. Ti bi pa bili še tako radi živeli in videli spet dom: Andrej, katerega zemlja je umirala brez njega, Tone, ki mu je izročil oče domačijo, da jo izboljša in pomnoži na njej svojo kri, Boštjan, ki si je utrl pot do Tiličinega srca in sta začrtala že svojo bodočnost. Vse je vezalo hrepenenje na domače nebo, kjer je bila njihova izgubljenja sreča. Tu

Slovenska nageljčka v okencu prekomorske ladje.

pa čakanje iz dneva v dan, neskončno dolgo, hiranje, umiranje. Joj, da jih je zvezda nesreče pahnila umirat sem od lakote in žeje, ko bi si roke rade same pridelale kruh!

Še besedo so skopnele iz njihovih ust; ubilo jih je vse, kar jih je obdajalo: zadirčni stražar, ki je bil menda sam nase hud in bi bil rad videl, da bi že vsi poerkali, kot bi morebiti potem lahko šel domov; sonce, ki je gorelo vsak dan bolj, zrak, ki je zavdarjal po gn'lem, šotori z umazanimi in majjavimi platni in končno, so bili že sami drug drugemu v zapotje. Edini pogovor je še veljal paketom, ki jih za nekatere ni hotelo biti. Paketi, prinašajoči vero v življenje in v lepše čase. Pozdrav od blagoslovljene zemlje domače in dobrih rok, ki so zbrale vse te drobne stvari in jih s križem zaznamovale, da bi srečno prišle naslovljencu v roke.

Glad je vrtal v očetu, ležečem v znak in očmi uprtimi v razbeljeno platno. Kamen bi snedel, da bi le tako neusmiljeno trd ne bil. Nikoli v življenju ni stradal, odkar so mu služile roke. Delo, ki ga ni zmanjkalo nikoli, je rodilo kruh. Zdaj, ko ni dela, je umrl tudi kruhek.

Tokaj naslednji dan pa je nepričakovano prišel paket tudi za Tineta in očeta. Verjeti nista mogla, dokler ga ni Tine prinesel v šotor. Ogledovala sta ga kakor otrok igračo, ki jo je dolgo prosil in so mu jo končno le podarili.

Skrbno sta ga odprla in prijetno je zadišelo iz njega po domačnosti; vse sta spoznala že po barvi in vonju. Ždelo se jima je, da nosi vsak košček prepečenca odtis materinih skrbnik rok, da sije iz suhega sadja domače, sonce, ki je drugačno kot to, ki plava čez razbeljeno nebo; da iz lončka s sladko strdjo vonjajo rože domačih vrtov in travnikov. Trije posušeni hlebčki sira pa so dar pridnih kravic sivke in liske.

Solze so jima stopile v oči, ko sta vse tako rahlo božajoče prijemala in pregledovala, kakor da ni njuno.

Tine je na tihem računl, da bo spravil vse za očeta. Ta pa, kakor da je slutil sinove sklepe, je brž odločil: "Pri večerji boš razdelil paket med vse v šotoru!"

Kmalu rano se je nebo neko popoldne nahlalo pooblačilo. Sapica je dahnila čez šotore in prinesla malo življenja v mračne prostore.

IGOR

Franceu Balantiču

O, naj Te imenujem brata!
Naj vstopim skoz pojoča vrata
v svetišče Tvoje!
Kot Tebi naj srce mi poje
in vriska zadnje p:sem v plamenih,
kot Ti še jaz naj na kolčnih
labodjo pesem v ogenj shranim
in v smrt zgorim z nasmehom vdanim!
Balantič, brat, sežgani klas na njivi dozoreli
v naš molk kričita Tvoji ustni zogleneli.

Pepel je Tvoj raztresel vihr: piš,
da ni več kraja za posmrtni križ,
le to v:mo, da je Tvoj spomenik
viharni plamen, hrepeneč navpik.

France, pred vhodom v Tvoj goreči grad
kleči nemirni, jecljivoči brat;
ko bo srce strohnelo mi v plamene,
naj moja p:sem kot žgoč krik uvene.

Oče pa se je počutil zelo slabo, čeprav je to s silo prikrival.

Tedaj je, ko sta bila sama v šotoru, dejal Tinetu: "Ali se ne bi pomenila kaj o domu? Čutim se močnejšega. Še bom šel domov, tja-kaj pod domače nebo!"

"Se mogoče že kdaj mislili, da ne?" ga pebara Tine.

"Ne, tako za gotovo ne. Ali saj veš: ko je žlovek v letih, ga vsaka slabost bolj potlači. Misli, da ne prenese nič več".

"Vse bova popravila, kar sva ta čas tu zamudila", ga opogumlja Tine. V sreču pa se mu zdi, da laže sam sebi, ker nihče ne more vedeti, kdaj se bo to gorje čakanja in hiranja končalo. Ali se bo sploh kdaj?

"Ali se ti ne zdi, da so že poželi doma in bo mlatev na vrsti? Kako so zmogli sami brez naju. Na Anico in Štefko je padlo vse breme".

"Gotovo je tudi Cencek pridno pomagal. Saj je tako pisala Anica".

"Cencek! Cencek! Zdaj je že zrastel. Že drugo žetev sva od doma. Koliko jih bova še, Bog ve!"

"Nobene več!" zatrdi Tine. "Boste videli! Sliši se, da bo konec vojne in potem—"

"Skrbi me, kako vodi mati grunt. Bog ve,

kdo ji pride kaj pomagat, ko ni moških v vasi. Kdo pokosi in zorje? Tega vendar dekleta ne morejo same!"

"Misliš, da ne? Anica se je kosala že prej z mano, zdaj ko je bolj treba, prime za plužnice in kosišče ko vsak dedec. Bolj se bojim, da jim niso hostarji odpeljali živine!"

"Še pomislil nisem nikoli na to. Saj to je nemogoče, s čim naj pa potem obdelujejo zemljo!"

"To je onim malo mar..." zatrdi Tine.

"Lica in Oka še vedno orjeta domače njive," nadaljuje oče, kako bi jih gledal pred sabo, "kako ponosno stopata in hrzata v svežem jutru in ubogata povelja naše Anice. In kravici dajeta mleko, saj je mama poslala kolačke sira".

"Ko bi le bilo tako kot pravite!"

Oče je malo počakal, pa spet nadaljeval:

"V teh dneh bodo vrgli repno, nato pride že kopanje krompirja. Pa še nekaj: prve hruške za kozolcem. Kako so kaj letos obložene? Tako malo pove Ankino pismo."

Tine se je zamislil v lepo košato hruško, spomladi posuto z diščo belino, obilno pašo za čebele, nato v senci vej in vejic postavijo ptice svoja gnezdeca, ob previsu poletja nagrne sladkega sadja in ob zatoku življenja vsako leto na stotine škorcev poje in zavija na njej svojo poslovilno pesem pred poletom na jug. Tako se je zaveroval v to sliko, da ni prav nič opazil očeta, ki je omahnil na trdem ležišču in lovil skozi odprte ustne sapo. Že ko si je ta sam spet opomogel, ga je opazil.

"Kaj vam je, oče?"

"Nič. Nikar ne skrbi! Nekaj me je stisnilo pri srcu. — Je že spet dobro! Kaj sem že dejal o hruškah?"

"Da bodo v tem času že zrele, oče!" mu je Tine navezal misli.

"Da, zrele, okušala pa jih še ne bova letos! Drugo leto pa za gotovo!" je šepnil.

Streslo je očeta, da je zašklepetal z zobmi. Skremžil je obraz in zastokal.

"Vam dam žličko medu?"

"Ali ga nisi razdelil, kakor sem rekel?"

"Nekaj ga je še za vas, ki ga imate radi!" Zajel je iz lončka in mu pomolil pred koščen obraz, čudno bled in stisnjen.

Polagoma se je pričelo mračiti. Zapad je žarel še v rdeči zarji, ki je lila izza mlečno-belih oblakov in se kradla v šotor. Tako čudno kratki so večeri tu na otoku: še sonce

ne zatone, že se stisne dan v noč.

Tedaj je šepnil oče nenadoma: "Ali bi mi morda ne zapeli kake pesmi? Včasih sem tako rad pel!"

Tinetu je stisnilo srce. Vse se mu je zazdelo zelo čudno: govor o domu, zdaj spet pesem. Kaj vse si želi danes! Molče je priki-mal.

Oče pa je dobro vedel, da se ne bo več dolgo prekladal po tej zemlji. Domača prst bi mu mogoče še vrnila moči in zdravja, a pod to mu bo še v grobu hudo.

Obrnil se je proti Tinetu: "Ali bi se ne dalo skriti nekoga, ki umrje v šotoru, za nekaj dni, da bi si razdelili ostali njegov hlebček?"

"Odkod vam je padla ta misel?" ga Tine vprašujoče gleda. Ne ve kaj početi ob teh čudnih besedah, ki jih še nikdar takih ni slišal iz očetovih ust. Vse bolj je Tinetu navdajala misel, da oče nekaj slutí, ali se mu morda slabša, a tega ne pove.

"Tako nenadoma mi je prišla", je odvrnil. "Mislim na svoj hlebček, ki bo kmalu brez gospodarja".

Tine je položil lica v dlani in bridko zaihtel. Zdaj mu je povedal, kako je z njim.

* *

Bil je mlačen večer, temen, zvezde so se skrile za oblake. Luči so mrko sijale nad križpotji suhih poti in cest in šotori v vrsti so metali sence drug na drugega. Pod njimi je umirajoče razgovarjalo stotine mož in fantov o domu, kjer je zdaj mlatev, pa jih ni, da bi poskrbeli družinam, očetom in materam za kruh, pod večer pa zavriskali in zapeli, da bi se odmev razklal od gore.

Pred šotorom Tinetovega očeta so se fantje postavili v krog. Spet je stal Grbavec

Špitalsko taborišče v snegu.

pred njimi in jim mahal. Otožno, kakor ena sama tožba ali slovo hkrati, se je prelila pesem čez dremajoče šotore: Polje, kdo bo tebe ljubil...

Kradli so se glasovi kakor od daleč in sapica jih je nosila na svojih krilih naprej, da ji je vse prisluhnilo, kamor je segla...

Grbavec je vedel, kaj ga čaka, če ga stráža zaloti pri petju. Deset ur viseti privezan na kolu pod vročim soncem, ni šala. Vendar on je mahal in pel in vabil pesem iz mladih grl, kakor некоč doma na vasi.

"Polje, kdo bo tebe ljubil, ko bom jaz na tujem umrl?" je zavzdihnil oče, ko so končali. "To je moja pesem, čudovita pesem!" Čez čas pa je naročil: "Tine, razdeli jim vse, kar je še v paketu! Meni pa daj moj hlebček!"

Tine je storil, in fantje so se na vitez branili vzeti krhelj ali košček prepečenca, v srcu pa so se razveselili domače skorjice. Drugačen okus je imela kot ta okupatorski

hlebček — iz milosti podarjena grenka solza.

Nato pa je legal mir čez taborišče. Tisoče drobnih misli in želja poslanih domu in hrepenečih po svobodi, ga ni prav nič motilo. V tihoti noči se je utrnil spet dolgi, neskončno dolgi dan — kdo ve, če bo novi bližji svobodi?

Noč je pregnala oblake in z jutrom je grelo spet sonce. Taborišče se je predramilo, prav zaživelo pa ni.

Ko se oče le ni dolgo prebudil, ga je Tine potresel za ramena. Bil je trd, negiben. Zobje so ugriznili v hlebček, ki mu ga je bil snoči dal in tako v njem ostali. S kruhom na ustih, ki pa ni bil sad domače zemlje, v srcu pa z odmevom pesmi o polju za gorami, je onemel. V hipu se je zdel srečen in zasanjan...

Izpod njegovega ležišča pa je proti sosednjemu šotoru rinila procesija rumenkastih uši; tudi one so se poslovile od hladnega telesa.

K 400. letnici Petelina - Gallusa

O slavnem glasbeniku-komponistu, ki se je na svojih skladbah podpisoval Jakob Gallus Haendl Carniolus se ne ve mnogo, dasi spada še zdaj med največje cerkvene skladatelje, kar priča tudi to, da je n. pr. zadnji dunajski zbor dečkov (Wiener Saengerknaben) v Buenos Airesu pel vsaj štiri njegove pesmi, seveda kot avstrijskega skladatelja.

Novije razprave o njem (Mantuani, Skubic) so dognale vsaj to: rodil se je "leta 1500. na Kranjskem"; za natančnejši datum in kraj rojstva se ne ve. Pokojni ribniški dekan Skubic je dokazoval na podlagi matrik, da se je rodil v ribniški fari iz rodbine Petelinov, ki žive še danes (družina, iz katere izhaja tuk. p. Ciril Petelin); Idriječan Zazula pa, da je rodbina iz Črnega vrha nad Idrijo, ki pa se je lahko preselila v Ribnico. Gotovo je samo, da se je Gallus podpisoval "Gallus-Carniolus", to je "Kranjc", ki je po šegi tedanjih časov prestavil svoje kranjsko ime Petelin v latinskega "gallus" — petelin in v nemškega "haendl" — petelin! Kranjc pa je za tedanji čas obenem tudi ime za Slovence (tudi Trubar iz tega časa se je podpisoval Kranjc!). To je znak, da je Petelin ohranil svojo slovansko zavest tudi v tujini, kjer je prišel do velike slave, ki traja še danes.

Ve se o njem, da je dobil svojo skladatelj-

ska izobrazbo na Dunaju pri "dvornem zboru", ki ga je ustanovil nekaj let prej dunajski nadškof in skladatelj Sladkonja — Slovenec, ustanovitelj še sedaj slavnih "Saengerknaben". Imel je zveze s cistercijanskimi samostani v Avstriji ter je pri njih deloval kot komponist in pevovodja. Prišel je v Prago in na Moravsko v Olumuc, kjer je bil kapelnik tamkajšnjega škofa. Zadnja njegova postojanka je bila zopet Praga kot dirigent pevskega zbora pri cerkvi sv. Janeza na Bregu. Tam je tudi umrl 18. julija 1591., star torej 41 let.

Bil je velik komponist svoje dobe, ki je izdal vsaj deset zbirk skladb in katerega delo, nam znano, obsega vsaj 571 kompozicij! Njegovi sodobniki so ga visoko cenili. Spada vsekakor v vrsto največjih in vodilnih skladateljev ne samo svoje dobe, temveč tudi poznejših. Z njim smo dali Slovenci svetovni kulturi velik delež.

Zato je razumljivo, da si ga je vzel na ščit slovenski pevski zbor v tujini: kot je on služil umetnosti izven domovine, pa vedno ostal kljub svetovni slavi zaveden "Carniolus-Kranjc", tako naj tudi ta pevski zbor, delujoč umetniško v tujini, služi slovenskemu dobru imenu.

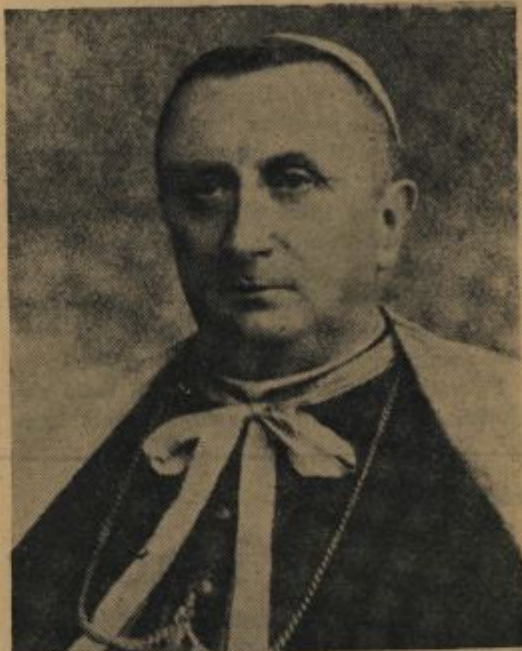
ŠKOF DR. IVAN JOŽEF TOMAŽIČ

Kakor skoraj vsi veliki slovenski možje se je rodil tudi škof dr. Tomažič v preprosti kmečki hiši, a globokoverni družini. Srednjo šolo je z odliko končal v Mariboru. Po končanem bogoslovju je nekaj časa deloval kot katehet v Celju.

Nadarjenega duhovnika je škof dr. Mihael Napatnik poslal dokončat bogoslovne študije v Kanizianum v Inomost. Po končanih študijah je bil več let škofov osebni tajnik in je poučeval tudi na mariborskem bogoslovju. Več let je bil stolni dekan in leta 1929 imenovan za pomožnega škofa dr. Andreju Karlinu. Po njegovi smrti je leta 1933 prevzel vodstvo lavantinske škofije, ki jo je vodil modro v letih miru in v letih grozot med vojno in po njej. Ves ta čas od leta 1941 je bil v nemilosti pri oblasteh. Okupator je od njega ponovno zahteval, da zapusti svojo škofijo, a on je to odločno odklonil rekoč: "Premakniti me more le sila ali pa poziv Vatikana".

Bil je kakor oče svojim duhovnikom. Imel jih je okoli 900 v svoji škofiji, pa je vsakega dobro poznal in se zanimal za delo. Udeleževal se je njihovih zborovanj in živahno posegal v razgovore. Med svojimi duhovniki je bil vedno vesel, domač a vendar vselej škofovsko dostojanstven. Vse si mu lahko zapopal, o vsem mu potožil. Imel je tudi vedno odprte oči, ko je bilo treba nadzorovati. Znanne so njegove vizitacije samostanov. Na njih je bil očetovsko skrben, a tudi zelo strog in zahteven. Ob birmovanjih je hotel do dna spoznati, kaj dela župnik in kaj kaplan, kako se kot dušna pastirja posvečata svojim vernikom in zlasti mladini. V cerkvi je redno vse do podrobnosti pregledal. enako v župni pisarni.

Bil je dober pastir svojega ljudstva. Živel in delal je zanj. Njegovi razgovori z duhovniki so se pričeli in končali z razglabljanjem, kako najti nova primerna pota in rešitve v teh ali onih razmerah. Zanimal se je zlasti za delo med mladino. Pogosto je sam po svoji iniciativi skliceval razgovore zdaj s kateheti ljudskih, zdaj meščanskih ali srednjih šol. Na teh razgovorih si šele spoznal, kako je živel za mladino, koliko je mislil na delo med njo in kako je to delo študiral in ga pripravljaval. Posebej še je želel ohraniti v svo-

ji škofiji tesno povezanost in skladno sodelovanje vseh katoliških organizacij.

V času okupacije je bil oropan svojih duhovnikov. Nad 80 odstotkov jih je okupator izgnal ali poslal v taborišča. Tudi njega je hotel izgnati na "lep" način. A ni se dal premakniti. Vzeli so mu stanovanje in mu do skrajnosti ovirali stik z duhovniki. Tako se je svojemu ljudstvu posvečal zlasti s tem, da je cele dneve spovedoval in preklečal pred Najsvetejšim.

Bil je voditelj svojih vernikov. Skrbno je sledil vsem tokovom javnega, tudi političnega življenja ter v svojih pastirskih okrožnicah vernikom jasno kazal smernice, ki se jih kot katoličani morajo držati v svojem zasebnem in javnem življenju. Pri vsem svojem delu in vodstvu je bil vedno zelo previden. Predno se je za kako važno stvar odločil, se je rad posvetoval z mnogimi. Tako je mogel razna mnenja ob tihih večerih študirati, a tudi kontrolirati. Ko se je enkrat za kako stvar odločil, si vedel: zdaj drži.

Bil je škof dela. Počitka skoraj ni poznal. Ko se je v poletni vročini za nekaj tednov umaknil na svojo pristavo, je romalo z njim kup raznih aktov in knjig. Šel je na "počitnice", da je v samoti tem laže garal. V sa-

moti je koval načrte za svoje delo v prihodnosti, študiral, česar se je prejel v razgovorih s tem ali onim le kratko dotaknil.

Bil je vedno zvest služabnik Boga in Cerkve. Koliko je molil vsak dan, ve samo njegov služabnik g. Vid. Duhovnike je ob slovesu skoraj redno prosil za "memento". Duhovne vaje je opravil vsako leto z vso skrbnostjo. V teh dneh ni poznal ne razgovorov ne obiskov. Ko si ga opazoval pred oltarjem med mašo ali med opravljanjem raznih obredov, mu je spoštljiva svečanost odsevala iz vsake kretnje in poteze v obrazu. V svojih pastirskih pismih je redno razlagal in branil verske rasnice, božje in cerkvene pravice.

Po vsem povedanem bomo mogli malo zaslutiti, koliko je trpel v zadnjih osmih letih

svojega škofovanja, ko je moral molčati, skoraj pretrgati vezi s svojimi duhovniki in s svojim ljudstvom, v letih, ko so mu sovražniki Cerkve in Boga do temeljev rušili to, za kar je on živel, za kar se je žrtvoval vse življenje. Zato je že med okupacijo začel hirati. Zdravje se mu je zrahljalo še bolj, ko je doživel razmere po vojski, katere konec si je tako zelo želel v prepričanju, da bo zopet mogel obnoviti, kar mu je uničil okupator. Doživel pa je le nova razočaranja ob vladi komunizma. To je izčrpalo njegove moči. Njegovo očetovsko skrbnost za škofijo pa vidim tudi v tem, da si je šel pred smrtjo izbrati tako vrednega naslednika, kakor je sedenji lavantinski škof dr. Maksimiljan Držečnik.

Dr. H.

LONČAR JANKO:

Koroška Kronika

Ko so prav na dan kapitulacije Nemčije 8. maja pribrzeli tanki angleške Osme armade v Celovec, ni nihče mislil, da bo s tem ogromnim vojnim valjarjem prišlo tudi toliko vojaških uradnikov, da bi mogli hitro prevzeti vso upravo v tedaj popolnem razsulu, ki je nastal, ko so čez noč prenehali vsi uradi in izginili skoraj vsi uradniki. Vse je bilo treba začeti znova in z novimi ljudmi. In je šlo dokaj hitro. Prvi teden ni bilo nobenega časopisa, pač pa je zasedbena oblast skoraj dnevno izdajala stenski časopis v nemščini. Lepili so ga na oglasne deske in zidove. Sredi maja je začela Britanska obveščevalna služba (P.W.B.) izdajati dnevnik za Koroško v nemščini ("Kärntner Nachrichten"). Sredi junija je začela delovati pisemska cenzura — pošta še ne in 20. julija 1945. je izšla prva številka slovenskega tednika "Koroška Kronika".

Tako so koroški Slovenci dobili po dolgem premoru, ko je bila slovenska beseda in črka zatrta z najbolj brezobzirnimi sredstvi, zopet glasilo v materinščini. V začetku je to bil skromen listič na štirih straneh; videti mu je bilo, da sta mu botrovali pri rojstvu naglica in pomanjkanje sposobnih sodelavcev. Toda bil je tu in je lahko trkal na vrata slovenskih domačij, ki so bile že toliko let brez tiskane slovenske besede. Prvi predstavnik koroških Slovencev, ki je navezal stike z angleškimi zasedbenimi oblastmi, je bil prelat Valentin

Podgorc, ki je kljub visokim letom takoj nastopil nešteta pota, da pribori koroškim Slovincem nazaj njihove kulturne in gospodarske ustanove, ki so jih nacisti že pred davnimi leti zasegli ali zaplenili. V intervencijah za povrnitev premoženja Mohorjeve družbe, Hranilnice in posojilnice in drugih ustanov je prišel v stik s predstavniki obveščevalne službe in jih podžigal, naj čimprej izpeljejo zastavljeno nalogo, izdati slovenski tednik. Zato je v nemali meri njegova zasluga, da je Kronika tako hitro izšla. Ko spočetka ni bilo primernih sodelavcev, je sodeloval pridno s peresom; z nasveti in predlogi pa ves čas, dokler je našel voljna ušesa.

Za Britansko obveščevalno službo začetek res ni bil lahek. Častnik David Hogg, ki je vodil prve priprave, je imel dokaj nesrečno roko pri izbiri prvih sotrudnikov. Ker koroških Slovencev ni našel, je v uredništvo Kronike sprejel Nemce, ki so znali tudi nekaj slovensko. Zato je v prvih številkah slovenščina hudo šepala, pravopis pa stokal, dočim je vsa objavljena snov bila v celoti prevedena iz nemščine. Vendar so se te začetne in najhujše napake hitro odpravile, posebno še, ker je kmalu prevzel vodstvo uredništva "Kronike" major Gerald Sharp, ki je pravtako kot njegov predhodnik že razumel nekaj slovensko. S tem častnikom je dobila Britanska obveščevalna služba res spretnega in podjetnega or-

gamzatorja. Njemu gre tudi glavna zasluga, da se je "Kronika" v razmeroma hitrem času razvila v lep in zanimiv tednik. Mr. Gerald Sharp je pokazal svojo ljubezen do Slovencev tudi v tem, da se je za časa bivanja na Koroškem lepo naučil slovenščine, kar za Angleža pač gotovo ni bila lahka naloga. Tednik je kmalu začel izhajati na osmih straneh, notranje se je preuredil iz političnih novic kratkotrajne vrednosti na dobro čtivo in politična poročila ter splošno veljavne pregleda. S tem je mnogo bolj ustregel koroškim Slovencem, katerim je zelo primanjkovalo kakršnega koli čtiva v slovenščini. Tudi v uredništvo so prišli sotrudniki, ki so bolje obvladali slovenščino.

Tako je postala "Kronika" pravi družinski list koroških Slovencev, v velikem številu pa je prihajala tudi v različna koroška begunska taborišča, kjer so slovenski antikomunistični begunci pridno segali po njej. V teh taboriščih je zrastel s časom tudi kader priložnostnih sotrudnikov, ki so s svojimi prispevki v marsičem dvignili kakovost čtiva v "Kroniki". Stalen dobavitelj podlistkov za "Kroniko" je postal pisatelj Karel Mauser, ki je spisal svojega prvenca še doma v Sloveniji, a je potem v Spittalu takoreč s "Kroniko" doraščal v zrelega pisatelja. Mlado in staro je bralo njegove povesti, kakor so to "Rotija", "Sin mrtega" in "Prekleta kri".

Uredništvo "Kronike" je poseglo tudi v druga področja, kjer je primanjkovalo primernih delavcev. Tam so se prirejale radijska poročila v slovenščini, čeprav le za pet minut na večer. Tam so se pripravljale slovenske ure za celovški radio s pevsкими, godbenimi in recitacijskimi nastopi. Samo ljubezni Mr. Geralda Sharpa do Slovencev, katerih trpljenje pod Hitlerjem je do dobra spoznal na svojih neštetih obiskih po slovenskih vaseh na Koroškem, se imajo koroški Slovenci zahvaliti, da je Britanska obveščevalna služba prevzela nase tudi stroške, ki so bili združeni s prirejanjem takih slovenskih ur v radiu. Kadar koli so nastopali pevci iz različnih koroških vasi v radijskem studiu v Celovcu, so jih skoraj vedno prepeljali tja avtomobili Britanske obveščevalne službe. Bilo je to namreč edino jamstvo, da so prišli pravočasno do nastopa. Običajni avtobusi, ki so služili osebemu prometu med podeželjem in Celovcem, tej "nalogi" skoraj nikdar niso bili kos. Zgodilo se je,

da je šofer pozabil naložiti del pevcev, da ni mogel vseh sprejeti, da je napravil izredno veliko zamudo ali pa celo obtičal. Ker se na Koroškem zaradi tega uradno ni nihče razhudil, razen "Kronike" same in koroških Slovencev, je bila pač neodvisnost v pogledu vozil edini uspešni izhod.

Že v drugem letu je "Kronika" posegla v založniško področje in s ponatimi del iz tednika težila velikansko lakoto po slovenski knjigi na Koroškem. Prvi ponatis je bil "Slomškova čitanka", ki je gotovo bila pred vsem potrebna otrokom koroških Slovencev, saj tedaj odprte šole dvojezičnice niso imele nikakršnih knjig v slovenščini. Šola brez knjig pa celo pri dobri volji z vseh strani ne more imeti posebnega uspeha. Sledil je ponatis Cankarjevega "Križa na gori", ki je bil dokaj hitro razprodan. Tudi omenjene tri Mauserjeve povesti so bile v ponatisu priljubljeno čtivo, Bazilij — Kunčičeve "Mladinske pravljice" prav tako kakor tudi vse drugo ponatisjono čtivo. Šolam naj bi služil tudi poskus skromne "Slovenske slovnice".

Vrhunec v založniškem delovanju "Kronike" je bil dosežen ob koncu leta 1947., ko je Britanska obveščevalna služba založila lep album slik iz Slovenske Koroške. Album naj bi izšel za Božič, pa je nepričakovano doživel hudo zamudo. Album je bil dotisken, prav tako naslovna stran in ovitek z naslovom: Slovenska Koroška. Pa so uradni krogi koroške vlade intervenirali pri Angleški zasedbeni oblasti in ugovarjali proti takemu naslovu. Izpodbijali so ta naslov največ z jugoslovansko zahtevo po koroškem ozemlju in uspehi, da so ubili kar dve muhi na en mah. Britanska obveščevalna služba je popustila, na novo je bilo treba tiskati naslovno stran in ovitek. Al-

Pripravljani za odhod

bum je izšel z zamudo šele po novem letu — konec januarja 1948. — in na Koroškem ni izšla knjiga, ki bi že z naslovom pričala, da je še vedno del Koroške tudi slovenski po svojem življu in tradiciji. Album sam prinaša seveda le slike iz slovenskega dela Koroške, kljub temu, da nosi naslov "Album Koroške". Vse slike je posnel major Gerald Sharp, ki je prav v tem delu ponovno pokazal svojo ljubezen do naroda, ki noče umreti.

Več kot leto dni je izhajala "Kronika" kot edini slovenski tednik z značajem časopisa (poleg verskega lista, ki je tedensko ob nedeljah bil na razpolago slovenskim vernikom in ga je izdajal celovški škofijski ordinariat), ko je začel prihajati iz Dunaja tamkaj tiskani "Vestnik", glasilo OF za Slovensko Koroško. Ta komunistična in titovska "konkurenca" priljubljeni "Kroniki" ni mogla odvzeti bralcev, pa tudi ne naročnikov. Naklada kronike se je prej ko slej sukala okrog 7.000 in je začela padati šele, ko so se pričeli seliti slovenski protikomunistični begunci iz taborišč preko morja. Prav ti so, zlasti prvima letnikoma "Kronike" očitali načelno nejasnost glede komunizma. Če upoštevamo, da je "Kro-

nika" tedaj sledila splošnim navodilom, ki so veljala za vse politično udejstvovanje zapadnih zaveznikov, ki so spregledali mnogo kasneje kakor mi, moramo priznati, da tedaj drugače biti ni moglo. Sicer pa je "Kronika" v polni meri z uspehom opravljala svoje poslanstvo med koroškimi Slovenci, tako na kulturnem kakor tudi gospodarskem področju, pri čemer je nudila še mladini z mesečno prilogo "Mladi Korotan" obilo lepega in koristnega v materinščini.

Za nas tako bridki obračun z angleško politiko povojnih dni in prvih povojnih let ima na angleški strani prav gotovo najbolj blesteča postavka z imenom "Koroška kronika".

Kulturno in narodnostno delo, ki ga je "Kronika" opravila in ga še opravlja med koroškimi Slovenci, bodo šele kasnejša leta mogla pravilno in dostojno oceniti. Zakaj šele bodočnost bo dala pravo ceno temu tedniku, ki mu je ugleden koroški Slovenec ob prvi številki, ko je izšla, mesto rojenice napovedal: "Prvi dan, ko bodo šli Angleži, tudi ne bo več 'Koroške kronike'!" — Dal Bog, da ne bi bilo tako.

Msgr. dr. Jože Jagodic — dobrotnik beguncev

Ko so se slovenski begunci, vsak s svojo bolečino v srcu, po tistih strašnih majskih dneh 1945 leta razhajali z vetrinjskega polja v taborišča, so imeli s seboj samo še vero in zaupanje v Boga. Vse jim je propadlo; če sedaj izgube še vero, izgube tudi življenjski pogum.

Za vsako ceno je bilo treba v ljudeh ohraniti ta pogum in vse stremljenje in prizadevanje usmeriti v to, da se v slovenski begunski množici ohranja in poživlja vera. To prizadevanje pa so motile in ovirale mnogotere vnanje okoliščine. Že v prvih dneh begunstva je angleška okupacijska oblast segla po našem nadpastirju, škofu dr. Gregoriju Rožmanu in ga internirala. Ta dogodek je strašno odjeknil med slovenskimi begunci.

Odlok sv. stolice o ustanovitvi "Narodnega delegata papeške misije za jugoslovanske begunce v Avstriji in Nemčiji" je prinesel novega upanja in položil temelj za organizirano dušno pastirstvo med slovenskimi begunci v Avstriji. Znak posebne naklonjenosti sv. Očeta do Slovencev je bilo tudi dejstvo, da

je na tako važno mesto za delegata postavil Slovenca — Msgr. Dr. Jožeta Jagodica. Z njim je poslej tesno povezano versko in socialno življenje slovenskih beguncev v Avstriji.

Organizacija cerkvenega življenja.

Nad številom jugoslovanskih katoliških beguncev v Avstriji nihče ni imel pregleda. Po vsej Avstriji so bili raztreseni. V začetku jih je bilo več zunaj taborišč kakor pa v taboriščih.

Takoj po imenovanju, bilo je to sredi 1946. leta, se je Msgr. Dr. Jagodic lotil dela za cerkveno organizacijo. Obiskal je vsa begunska taborišča, povsod navezal stike tudi s taboriščnimi poveljniki in njihovimi sodelavci. Prvo njegovo delo je bila organizacija dušnega pastirstva v vseh taboriščih. V vsakem taborišču je ustanovil duhovnijski urad, katerega delokrog se je raztezal na dotično taborišče in na tiste begunce, ki so živeli v njegovi neposredni bližini. Tako je vsako taborišče bilo župnija zase, katero je vodil pooblaščen dušni pastir, imenovan od Narodnega delegata. Župniku v pomoč je bil dodeljen eden

ali pa tudi po več kaplanov, kakor so to narokovale potrebe.

Taboriščni duhovnijski uradi so vodili tudi rojstno - krstno knjigo, poročno knjigo, mrliško knjigo in knjigo oznanil. Delegacije za proke so dobivali od krajevnih župnikov. Njim so bili v veliko pomoč pri vodstvu matičnih knjig. O gibanju življenja v taboriščih so redno obveščali Narodnega delegata. Ob razpustu taborišča je moral pooblaščen dušni pastir vse knjige izročiti delegatu.

Taboriščni dušni pastirji so skrbeli tudi za rast in napredek enakih verskih organizacij, kakor smo jih imeli doma.

Narodni delegat sam pa je vzdrževal redno zvezo s Papeško misijo za begunce v Frankfurtu, z nunciaturo in krajevnimi ordinariji. Nad duhovniki v taboriščih je imel škofovska pooblastila tako v pogledu duhovniške discipline kakor tudi oblasti nad verniki-begunci. Pravico spovedovanja so taboriščni dušni pastirji dobivali od Narodnega delegata. Smel je deliti tudi zakrament sv. birmе.

Poleg redne službe božje so bile po vseh taboriščih vpeljane tudi redne stanovske mesečne duhovne obnove, katerih se je redno udeleževalo vsaj 80 odstotkov vernikov. V postnem času pa so prav tako za vse stanove bile organizirane duhovne vaje. Poseben dogodek v taborišču je bila sv. birma. Tedaj se je Narodni delegat pokazal v svej svoji veljavi. Takrat je "DPs Bishop" prišel do polnega izraza. Za taborišče je bil to izreden dogodek, dan, na katerega so se taboriščniki pripravljali kakor nekaj doma.

Zanimiva in pomembna je statistika birmancev. Narodni delegat je birmal

v letu	1946	1423	birmancev
" "	1947	1098	"
" "	1948	697	"
" "	1949	15	"

Karitativna organizacija.

Nič manj, kakor v cerkvenem in verskem, je bilo pomembno delo Narodnega delegata tudi v karitativnem pogledu. Begunci so bili dejansko brezpravni ljudje, katerim so odrekli celo naravne pravice. V Avstriji so pa bila tla za slovenske begunce zelo neugodna, zlasti zaradi neposredne bližine jugoslovanske meje.

Tako je bilo otežkočeno med slovenskimi begunci kulturno in karitativno delovanje,

Msgr. Dr. Jagodic vodi procesijo Sv. Rešnjega Telesa v Špitalu.

zlasti pa delo za skupno emigracijo v Argentino. Msgr. Dr. Jagodic je ustanovil "Karitativno pisarno Narodnega delegata Papeške misije za jugoslovanske begunce v Avstriji in Nemčiji", da bi v njenem okrilju lahko izvršil delo, ki bi ga sicer moral opraviti Socialni odbor. Za generalnega tajnika je izbral Msgr. Matijo Škerbca, ki se je temu delu posvetil z vsem srcem. Ta se je takoj lotil organizacije tega dela in si za pomoč pritegnil k sodelovanju več oseb, med katerimi je zlasti omeniti dragoceno pomoč g. p. Cirila Petelina.

V okviru Karitativne pisarne, ki je spočetka imela svoje središče v Lienzu, pozneje pa v Spittalu, se je organizirala in vodila ne samo izrazita karitativna akcija, temveč tudi vse drugo delovanje, ki je bilo v korist beguncem: Narodni delegat je redno obveščal sv. Očeta o položaju slovenskih beguncev, ki so v njem imeli edinega zaščitnika.

Na Karitativni pisarni je bila vsa skrb za slovensko begunsko šolstvo, zlasti za slovensko begunsko gimnazijo v Spitalu in za slovenske visokošolce v Grazu.

V okviru Karitativne pisarne Narodnega delegata pa je bila izvršena s sodelovanjem Socialnega odbora v Rimu v glavnem tudi vsa priprava in izvedba množične emigracije naših rojakov v Argentino.

Slovenski begunci, ki so preživljali svoja huda leta v avstrijskih begunskih taboriščih, se danes s hvaležnostjo spominjajo delovanja Narodnega delegata Msgr. Dr. Jagodica, ki jim je lajšal težave in pripomogel, da so danes zopet svobodni in polnopravni udje človeške družbe in žive v deželi blagostanja in svobode.

Emigracija slovenskih beguncev v Združene Države Amerike (U.S.A.)

Ko smo v maju 1945 morali bežati pred "osvoboditelji in osvoboditvijo" v tujino, smo v začetku iz meseca v mesec, pozneje pa iz leta v leto pričakovali, da se bo režim krvi in nasilja in krivice moral umakniti — že zaradi načel Atlantske karte in se bomo mogli vrniti na svoje domove v težko pogrešano domovino. Zaman je bilo naše upanje! Po božji previdnosti mera trpljenja in zadoščevanja za nas še ni bila polna, težka šola, kaj je komunizem, pa še ne končana za vse one, ki so ostali doma.

Neobhodnost izselitve

Tako je bilo treba misliti na to, kam naprej. Mislili so na to vsi begunci, ker so videli, da jih tujina gleda kot zelo nezaželjene ali morda celo osovražene prišleke; mislili so pa na to tudi zavezniki in organizacije, katerim je bila poverjena skrb za begunce, predvsem IRO.

Pot le preko morja

In pred begunce, kot pred omenjene organizacije, je stopilo vprašanje: kam in s čim! Težko ga je bilo rešiti! V Evropi ni mesta: komunistične stranke so povsod ustvarjale močno nerazpoloženje proti beguncem — s propagando, kot jo pozna le komunizem, ki ne

Združene Države Severne Amerike — United States of Amerika. Zveza 48 držav, dveh teritorijev in zveznega distrikta. Neodvisne od 4. julija 1776. Zakonodajno oblast izvršuje kongres, sestavljen iz senata in poslanske zbornice. Izvršno oblast ima predsednik. Površina všteta tudi površina velikih jezer in ostalega vodovja 7.839.063 kv. km. Število prebivalcev nad 132 milijonov po podatkih iz leta 1948. Glavno mesto Washington z nad 700.000 prebivalci. (Po podatkih iz zadnjih let.)

izbira sredstev. Izven Evrope je pa težko. Katera prekomorska država bo sprejela evropske berače, ki jih je komunistična propagan-

R. J. Beatson, uradnik NCWC War Relief Service, je Slovincem zelo naklonjen. Člane Usove družine popisuje v taborišču za odhod v novi svet.

da povrh naslikala še kot izdajalce in kolaboraterje in kdo bo plačal dragi prevoz čez morje? Čas je pomagal rešiti ta težka vprašanja. Organizacije so začele trkati na vrata prekomorskih držav. Začele so se zanimati za begunce države južne, srednje in severne Amerike. Skoraj med poslednjimi državami so prišle tudi ZDA (USA), da izpolnijo svojo dolžnost človekoljubja.

Zakon ZDA o vselitvi DP

Zakon ZDA o imigraciji beguncev je dovolil vsega skupaj le 205.000 beguncem naselitev in to samo takim, ki so bili v begunstvu oz. izgnanstvu že pred 22. dec. 1945. Kar jih je prišlo v begunstvo šele po tem dnevu, so od naselitve izključeni (out of the date line — je označba).

Velika prednost zakona

Ima pa ta zakon nasproti navedenim minussom en velik plus. Za vsakega imigranta izmed beguncev Evrope mora biti zagotovljeno delo in stan od strani osebe, ki mu pravimo "sponsor" (boter). Ta uredba botrinstva se je sijajno izkazala za vse imigrante: ko pride sem, ima že streho in zaposlitev. Seveda je pa priprava same emigracije bila otežkočena, zamudna ravno z iskanjem botrov.

Sodelovanje IRO, države in organizacije

Zanimivo je pa, kako se je potem ta zakon izvajal. To je amerikansko in za nas Evropejce zelo podučno. Trije činitelji sodelujejo: država, IRO in zasebne organizacije (verske, dobrodelne in narodne).

Država

Za državo zopet so v funkciji: a) Komisija za reševanje (screening), ki dene kandidate na rešeto glede njih preteklosti, zlasti politične. b) Konzul daje vize le, če kandidat za imigracijo odgovarja splošnim vselitvenim predpisom z ozirom na zdravje, pridobitno zmožnost, moralno preteklost in dr. c) Imigracijski inspektorat v tranzitnem taborišču pred odhodom na ladjo (Grohn), ki še enkrat pregleda vse dokumente in preizkusi vse dosedanje ugotovitve, če držijo.

Najstarejša slov. begunka Neža Tomažin se podaja na pot k svojemu svaku v Cleveland.

IRO

Za IRO deluje posebni naselitveni oddelek (resettlement division), ki izvede ponovno registracijo (vsega 54 vprašanj oz. podatkov), zdravniški pregled in po podelitvi vize odpošilja transporte na tranzitno taborišče. Tudi prevoz preko morja oskrbi še IRO.

Zasebne organizacije

Zasebne organizacije imajo glavno nalogo v samih ZDA: iskati botre, posredovati med botri in begunci in po dohodu ladij z begunci odpravljati begunce in njih prtljago k botrom po vseh državah ZDA. Begunci, ki prihajajo semkaj, po izkušnjah priznavajo, da je to delo izborno organizirano od sestopa z ljudje pa do sprejema begunca na zadnji železn. postaji od strani botra.

Narodna kat. dobrodelna konferenca

Med organizacijami, ki v ZDA delajo za naselitev beguncev, je gotovo najmočnejša in tudi najvzornejša NCWC (National Catholic

Welfare Conference — Narodna katoliška do-
brodelna konferenca.) Ona hoče poskrbeti, da
zlasti pripadniki kat. narodov v begunstvu:
Poljaki, Litvanci, Ukrajinci (grško kat.) Lat-
vijci, Čehi in Slovaki, Hrvati in Slovenci, Ma-
džari *dobijo dobre botre in se naselijo v USA.*
Zato pod njenim okriljem in za njo deluje de-
vet nacionalnih organizacij ravno navedenih
narodnosti v ZDA.

Ta organizacija more pokazati tudi na lepe
uspehe, tako da je preko 40 % došlih imigran-
tov v ZDA doslej našlo botre in dobilo v ZDA
kruh in streho z njeno pomočjo. Ta organiza-
cija dela res čast ameriškim katoličanom.

Slovenska Liga

Za slovenske begunce dela skupaj s to
splošno kat. organizacijo Liga Slovenskih kat.
Amerikancev (Liga s sedežem v Clevelandu.
Njen predsednik je Rev. msgr. Oman, tajnik
pa dr. Miha Krek. Pri NCWC v New Yorku
pa je za slovenske begunce poseben oddelek
ali miza takoimenovani *Slovene Desk*, ki ga
vodi neumorni in požrtvovalni pater Bern.
Ambrožič.) Če bi slovenski imigranti hoteli ke-
daj pokazati hvaležnost za ves trud, vse o-
gromno delo in žrtve teh dveh mož, potem bi
morali s svojimi prispevki v ZDA zgraditi v
čast in zahvalo tema dvema možema tak spo-
menik, ne v kamnu ali bronu, ampak v veliki
slovenski kulturni dobrotelni in podporni or-

ganizaciji, ki bi nam delala čast pred Ameri-
kanci in pred svetom, kakor dela NCWC čast
ameriškim katoličanom. To bi ta dva moža.
zaslužila in gotovo tudi želela za dobrobit
Slovencev v ZDA in doma, ker vidita, da nam
nekaj takega hudo manjka. To bi nas tudi
narodno bolj držalo v ZDA, dočim se sedaj
Slovenci neverjetno hitro zgublajo, utapljajo
v morju tujine, hitreje skoro kot vsi drugi na-
rodi.

Nje delo

Kaj pa je dosegla Liga za slov. begunce?
Stvar je v teku in ne moremo podati zaključ-
nih uspehov. Toda nekaj podaktov pa že mo-
remo dati. Do dneva, ko to pišemo (t. j. 25.
sept.) je prišlo v ZDA že blizu 800 slov. be-
guncev. Toda po približnih računih je to le-
malo več kot četrtnina slov. beguncev, ki jih
upa Liga po dosedanjem zakonu spraviti v
ZDA. To pomeni, da računa Liga, da naseli v
ZDA 3000 Slovencev iz Avstrije, Nemčije in
Italije. Če pa bo sprejet v ZDA dodatni zako-
nik DP act 1948, ki predvideva povišanje DP
imigrantov od 205.000 na 339.000, bo seveda
tudi Liga poskušala število 3000 primerno po-
višati.

Težave pri iskanju botrov

Iskanje botrov med Slovenci v ZDA je bilo
težavno zlasti iz treh razlogov: a) Tito in
"osvobojena" Jugoslavija sta bila — po zaslu-

Otročičj družine
Jerneja in Zal-
ke Župan po-
prihodu iz ta-
bori š č a Tro-
faiach v Cleve-
land na vrtu
sponzorja Iva-
na Račiča.

gi ameriške oficijelne propagande — povzdignjena zelo visoko kot zaveznika, b) Titovi komunistični pristaši v ZDA in v ravno tako njih rdeči sopotniki so napravili proti slov. beguncem močno gonjo, češ, da so izdajalci in zločinci, ki jim ni mesta v ZDA; če pa to niso, naj se pa vrnejo domov. c) Slov. stari naseljenci niso premožni, po ogromni večini delavci, ki sami zase večinoma niti ne morejo dati potrebnega zagotovila za zaposlitev in stanovanje.

Neslovenski botri

Zato je pač Liga iskala botrov za Slovence tudi pri neslovenskih narodnostih, zlasti pri farmerjih angleškega jezika. Računa se, da je približno polovica botrov izmed ne-Slovencev. Med botri Slovenci so pa deloma sorodniki, deloma pa slovenski podjetniki in farmerji, ki so se odzvali povabilu Lige in vzeli obveznost botrinstva do skrajnih možnosti. Tu je z dobrim vzgledom šel pred drugimi slovenskimi kolonijami Cleveland, kjer je Liga mogla razviti najintenzivnejše delo; saj je tam njen sedež, njen odbor in še "odbor stoterih", ki tvori glavno oporo Ligi.

Razkropitev po ZDA

Omenili smo že, da vsled zahteve botrinstva vsi imigranti dobijo takoj po prihodu streho in kruh. Od doslej priseljenih smo mogli napraviti pregled za 718 naseljencev (ne vpoštevajoč pri tem duhovnike). Ti naseljenci so se razpršili na 28 držav ZDA. Vendar pa je odšlo od teh 718 slov. beguncev 592 (t. j. 82½ %) v onih šest držav, kjer so najmočnejše slovenske naselbine.

Pregled

Ta-le pregled zelo veliko govori:

Država	Štev. novih naseljencev	Odstotek
1. Ohio	272	38 %
2. New York	104	14½ %
3. Minnesota	76	10½ %
4. Illinois	58	8 %
5. Wisconsin	46	6½ %
6. Pensylvania	36	5 %
	<hr/> 592	<hr/> 82½ %

Računati moremo, da se bo to razmerje pri

Skupina Slovencev v taborišču Grohn pri Bremenu čaka na prevoz v U. S. A.

nadaljnih dohodih verjetno nekoliko spremenilo, ker se zaradi pomanjkanja botrov Liga obrača sedaj zlasti na farmerje v država Virginia in N. Dakota.

Prevoz

Prevoz iz Evrope se vrši iz Bremerhafna na voj. transport. ladjah v vzh. luke ZDA, poglavitno v New York, nekaj v Boston in nekaj malega v New Orleans. Ta prevoz po morju gre na račun IRO in zato so voj. transportne ladje ugodne, ker so poceni. Seveda potniki opravljajo delo v kuhinjah, obednicah, snaženje krovov in prostorov in včasih celo pleskanje krovov.

Prevoz iz luke do botra plača boter. Na pristaniščih v New Yorku je vedno zastopnik Lige, da pomaga pri carini in pri NCWC.

Zaposlitev je doslej še pretežno v obrtih in industriji, ali v bodoče bo rasla zaposlitev v kmetijstvu, ker se botri najdejo bolj med farmerji. Zasluzek na farmah je seveda dosti slabši kot v obrti in industriji.

Za nove naseljence izdaja Slovenska miza pri NCWC (Slovene Desk) mesečno okrožnico "Novi Amerikanec". Namenjena je cilju, da poveže naseljence in da jim daje koristne pobude in nasvete. Novi naseljenci se vključujejo v slovenske podporne enote, naročajo slovenske časopise in bodo skušali poživiti kulturno delo med ameriškimi Slovenci; le to bo

utrđilo narodno zavest, brez katere se Slovenci v ZDA že v drugi generaciji utapljaajo v morju tujine.

Poslanstvo DP

Mogoče je božja previdnost s slovenskimi begunci tudi to hotela, da slov. naseljenci v ZDA ne bodo tako hitro izgubljeni za narodno slovensko skupnost. Pomisliti je treba, da je prišlo v ZDA že doslej blizu 40 duhovnikov, da je dobilo stipendije (scholarship) za amer. univerze 16 slov. akademikov, ki bodo tako mogli nadaljevati svoje študije tu in da je prišlo in pride sem še veliko večje število akademikov, ki sicer ne bodo mogli nadaljevati studija, ampak bodo morali vsaj začasno prijeti za ročno delo. Tudi precej inteligentov je prišlo in jih še pride, ki bodo tudi svoj delež dali za poživitev kulturnega dela in utrđitev narodne zavesti, četudi morajo začasno vzeťi zaposlitev na farmi, v obrti ali tovarni.

Najvažnejše poslanstvo

Begunci so šli skozi šolo stradanja, trpljenja. Begunci so vse pustili in šli s kovčkom ali brez njega v tujino. Spoznali so, da je materializem velika nevarnost za človeštvo. Ker po prihodu semkaj vidijo, da tudi našim ameriškanskim naseljencem grozi ista nevarnost materializma, bodo prav mnogi od novih naseljencev spoznali dolžnost — delati proti materializmu s tem, da bodo v družinah molili, da bodo napolnili slov. prosvetne dvorane za idealno kulturno delo in da bodo napolnili slovenske cerkve v ZDA, ki jih je veliko in ki naj ostanejo tako slovenske kot katoliške kot so bili slovenski in katoliški oni slovenski naseljenci, ki so jih s svojimi prispevki in žulji gradili.

Dr. J. B.

In kako krasna je tvoja slovenska domovina! Vrste se visoke planine, nizki griči in rodovitne ravnine; napajajo tvojo domovino čisti studenci, bistre vode, mogočne reke, krase jo lepa jezera, podzemeljske votline, mnogoštevilne vasice in vasi, trgi in mesta. In cerkve, hrami božji, priče globoke vere slovenskega rodu, koliko jih vidiš po dolinah in hribih, kako so olepšane z umetnimi slikami in oltarji, kako mogočno done zvonovi z zvonikov!

Nadškof Dr. Jeglič.

OČIŠČENJE

V krvavi luči božje plamenice
sem našel pot do grobnice duha,
vesti tečaje je razjedla rja,
že milosti razpadajo stopnice.

Kot stopil prvič bi na prag beznice,
mi v grozi skoraj sapa je pošla,
zazrl dušo svojo sem v rakvi zla,
v spoznanju so se širile zenice.

Kot smrt zazdel sem se v rokah Pravice,
v obupu potemnele so oči,
čez me je zrasla strašna senca križa.

Ob svitu se Ljubezen mi približa:
"Tvoj duh, moj sin, ni mrtev, ampak spi."
Pokleknil v klop sem dobre spovednice.

ČRTIMIR

Z ladjo "General Elting" je prispelo 15. maja v U. S. A. 66 Slovencev. Skupina Slovencev po izkrcanju v Bostonu.

SLOVENCİ V ITALIJI

Po novi meji med Jugoslavijo in Italijo so še vedno ostali mnogi slovenski kraji v Italiji. To so Gorica z jugozahodno okolico, Beneška Slovenija in Kanalska dolina na Koroškem.

V bežnem pogledu preletimo nekoliko Slovence in njihove kraje in življenje v Italiji.

SLOVENCİ V KANALSKI DOLINI

Če začnemo s severom, imamo pred seboj Slovence v Kanalski dolini. To je tisto ozemlje, ki je pripadlo Italiji po prvi svetovni vojni. Politično in administrativno je priključeno Vidmu, kamor spada tudi v verskem pogledu. Trbiž je tu glavni kraj, vendar je Slovencev v njem le malo. Močne slovenske vasi so bile do druge svetovne vojne Žabnica, Ukve in Ovčja vas, ki so pa po nesrečni opciji prebivalstva za Nemčijo na široko odprle vrata laškemu vdoru, tako, da so zdaj v vseh teh vaseh močne italijanske postojanke. Ker so bili ti kraji vedno obmejni in pod močnim tujim pritiskom, je narodna zavest dokaj šibka. Še najbolj zavedne so Ukve, kjer so slovenstvo dramili duhovniki, dočim sta šola in občina nasprotovali. — V Ovčji vasi je pokopan duhovnik Jurij Prešeren, brat Francetov. — Iz Ovčje vasi se vzpenja strma stena na slavno božjo pot Sv. Višarje, ki spadajo v župnijo Žabnice, kjer je bil doma dr. Lambert Ehrlich. Zaradi lesne industrije in tujskega prometa je gospodarsko stanje dobro, versko slabše, dasi so v Ukvah, Žabnicah in Ovčji vasi dušni pastirji beneški Slovenci, po drugih vaseh pa Italijani. Slovensko kulturno življenje je omejeno le na redke iskre slovenskega tiska, ki prihaja iz Gorice, oziroma Trsta, ker Italija noče odpreti slovenskih šol.

BENEŠKI SLOVENCİ

Druga skupina Slovencev v Italiji so Beneški Slovenci, ki imajo veliko lažje zveze z Gorico, čeprav spadajo pod Videm. Meja proti Jugoslaviji je stara avstrijsko-italijanska meja z nepomembnimi popravki v Nadiški dolini v prid Jugoslavije.

Beneški Slovenci so naše še vedno nerešeno vprašanje, ker sedanja italijanska republika ne kaže nobenega znamenja spametova-

nja, da bi tem ljudem po dolgih stoletjih odprla pot do kulturnega življenja s ključem njihovega narodnega materne slovenskega jezika.

Narodna zavest beneških Slovencev, ki je bila bolj pokrajinskega kot splošno narodnega značaja, se vidno drami kljub krivičnemu laškemu nasprotovanju na cesti, v uradu in šoli. Cerkev, ki je v dobi beneške republike gojila slovensko bogoslužje, je od dobe fašizma prepustila Slovence tudi v cerkvi italijanskemu pritisku, ki so ga le tu in tam nekoliko omilili nekateri odločni narodno zavedni duhovniki. Krivično stanje Slovencev v Benečiji je seveda neprestan povod za komunistično propagando, česar pa Italija v svoji narodno šovinistični slepoti noče uvideti.

Beneška Slovenija je sicer majhna, pa ima mnogo značilnih, deloma legendarno, deloma zgodovinsko znanih krajev, kamor spada predvsem Čedad z Nadiško dolino, Landarsko jamo in Staro goro.

V svoji rojstni vasi v Tarčunu pod Matajurjem živi v pokoju že iz prejšnjega stoletja znani odlični voditelj beneških Slovencev Msgr. dr. Ivan Trinko. Upajmo, da doživi, da bo dih prave slovenske svobode zavel preko njegove drage Beneške Slovenije, ki je že pol drugi tisoč let naša zapadna meja.

Še živa slovenska narodna pesem po nekaterih vaseh v Beneški Sloveniji dokazuje moč slovenskega čustva v Benečiji.

GORIŠKI SLOVENCİ

Tretja skupina Slovencev v Italiji je tista okrog Gorice. Čudno postopanje pri nepotrebni in napačni podelitvi Gorice Italiji je mesto skoraj krog in krog obdalo z mejo, tako da Italijani preplašeni odpirajo usta in oči, ko ob raznih slovesnih prilikah zagore kresovi onstran meje po Krasu, Banjški planoti, Brdih. Nova meja namreč, ki priteče s Krasa se kot nekaka zanka požene okrog Gorice do Cerovega, kjer se sprostí in švigne naprej proti zahodu po južnih obronkih Brd, vendar ne po naših željah. Podrobnejši potek meje je ta. Začne se med Štivanom in Jamljami, teče vzhodno ob Jamljah ob robu planote po

Dolu do Mirna, kjer pusti Grad Jugoslaviji, Rupo Italiji, mirensko pokopališče spada ko maj še k Mirnu, ker teče meja tik ob njen in naprej vzhodno od ceste proti Gorici in Šempetru, tako da ostane železniška proga na jugoslovanski strani, tam seveda tudi Kostanjevica s frančiškanskim samostanom. Severna postaja je v Jugoslaviji in naprej proga do Soče, kjer zavije železnica ob Soči, meja pa preskoči Sočo in gre na vrh Sabotina, teče prav malo po slemenu, pade v dolino blizu Podsabotina, ki je v Jugoslaviji in teče proti jugu za Števerjanom, pod Cerovim pa zavije proti zahodu do Idrije, kjer pusti Mirnik v Italiji, naprej pa teče po stari meji iz leta 1914.

Na ta način so ostali v Italiji tile slovenski kraji: Gorica, Števerjan, Pevna, št. Maver, Podgora, Jazbine, Štandrež, Sovodnje, Peč, Rupa, Gaberje, Vrh sv. Mihaela, Dol, Poljane, Doberdob, Jamlje, Mirnik, Skriljevo, Plešivo. Razen teh seveda še drugi mešani kraji, kakor na pr. Krnin, Ločnik, Dolenje i t. d.

Upravno so ti kraji razdeljeni na občine: Gorica, Koprivno, Krmin, Dolenje, Zagrad, Ronki, Trzič. Italijani obljublajo ustanovitev slovenske občine v Števerjanu, Sovodnjah in Doberdobu, pa tega gotovo ne bodo storili, kvečjemu, če bi se jim zdeli ti kraji kot nekak gotov prid Italiji.

Cerkveno so slovenske fare združene v slovenski dekanat s sedežem v Štandrežu. Izvzet je Mirnik, ker je preoddaljen in spada zato v Krmin. Slovenski dekan je msgr. Alojzij Novak. Sedeži župnij so: Števerjan, Pevna, Podgora, št. Maver, Štandrež, Sovodnje, Rupa, Gaberje, Jamlje, Doberdob, Mirnik. Poleg tega je še v goriški stolnici en slovenski vikar, na Travniku en slovenski kaplan. Ustanovljen je bil tudi vikariat na Solkanskem polju, kjer pa ni cerkve in se zato opravlja sv. maša na Placuti...

Slovenske duhovščine je dovolj, saj so morali iti zaradi pretesnosti slovenskih far celo v Furlanijo, nekateri so pa zaposleni še kot profesorji na državnih šolah. Med štirimi slovenskimi kanoniki v goriški stolnici je dr. Mirko Brumat, skolastik, in kot tak prva digniteta med slovenskim duhovniki.

Naraščaja je bolj malo, ker je razen štirih bogoslovcev le pet dijakov v malem semenišču.

Slovenska zavoda sta Alojzijevišče s 30 dijaki in Sirotišče s 60 otroki. Alojzijevišče je

Msgr. Dr. Ivan Trinko,
narodni buditelj Beneških Slovencev.

pa v neprestani nevarnosti, da ga italijanske oblasti uničijo, saj imajo poslopje in druge prostore že do polovice zasedeno.

Versko življenje pospešujejo razne cerkvene organizacije, med katerimi je najvažnejša Dekliška Marijina družba, ki prireja od časa do časa tudi razne dokaj dobre pevske in dramske nastope in izdaja rokopisni list "Vijolica".

Redni tisk v Gorici je "Katoliški glas", ki je hkrati tudi tržaški katoliški tednik. "Pastirček" je mesečnik za otroke. "Mohorjeva družba" izda le koledar z eno knjigo. Politični tednik "Demokracija" se tiska zdaj v Trstu. Komunistično glasilo se imenuje "Soča".

Kulturne prireditve so razen že omenjenih Dekliške Marijine družbe le še nastopi šolske mladine, tako ljudske, srednješolske, kakor tudi akademske, ki se jih udeležujejo na splošno vsi Slovenci brez ozira na politično prepričanje.

V fašistični Italiji je bilo slovensko šolstvo strto in uničeno. Že vsaka tozadevna težnja, kaj še le beseda, je dirnila v najhujši laški odpor. Zahodni zavezniki, ki so pregazili Italijo, so Slovincem dovolili šolstvo, pred njimi so to storili celo Nemci. Nova Italija pa noče tega uzakoniti, marveč teži za tem, da bi ga čimbolj omejila ali celo uničila.

Vendar je zdaj stanje goriškega šolstva približno tole: nižja srednja šola v Gorici s 133 dijaki v 6 razredih z 12 profesorji, višja srednja šola in licej s 60 dijaki v petih razredih in 12 profesorji; učiteljske z 41 dijaki v 4 razredih z 10 profesorji; ravnatelj vseh teh šol je dr. Jožef Nemeč. Nadalje je v Gorici

strokovna šola s 5 razredi in 115 dijaki in 10 profesorji, ravnatelj pa je Anton Pavšič. Ljudski šoli sta v mestu 2 s skupno 313 otroki v 14 razredih in 14 učnimi močmi.

Izven mesta imajo ljudsko šolo: Podgoja, Pevma, Štmaver, Števerjan, Štandrež, Jazbine, Krmin, Skriljevo, Sovodnje, Rupa, Vrh sv. Mihaela, Dol, Jamiže, Doberdob, Ronki, Tržič. Didaktični ravnatelj za goriški okraj je dr. Lebani, ki je nadomestil nad vse zmožnega in prizadevnega Huberta Močnika, za doberdobski okraj pa Peter Lapanja.

Razen zavodov Alojzijevišča in Slovenskega sirotišča obstoja tudi komunistična ustanova Dijaški dom z Dijaškim podpornim društvom.

Omeniti je treba tudi Akademski klub Gorica s 25 člani.

Politično so Slovenci razdeljeni v dve stranki, v demokratično in komunistično. V demokratični stranki, ki nastopa pod imenom DZ (Demokratska zveza) so razen katoličanov vsi drugi nasprotniki komunizma. Zato je čutiti, da ni v stranki popolne kompaktnosti, dasi je trenje manjše kot v Trstu.

Ob volitvah v mestni svet v Gorici so dobili komunisti 4 mesta, DZ pa 2, ki ju zasedata Polde Kemperle in Bratuž.

Gospodarsko so Slovenci v Italiji po večini kmetje in delavci, nekaj je inteligence in prostih poklicev ter obrtnikov.

Med goriškimi Slovenci je kakih 3000 be-

gunccev, ki so optirali za Italijo in bi radi ostali v Italiji. Njihove prošnje za državljanstvo niso še rešene, a Italija bi se jih rada čimprej rešila. Ker so slovenski begunci, so mnogo na slabšem kot italijanski begunci, ki so v Gorici pod imenom "esuli".

Pod naslov Slovenci v Italiji spadajo seveda tudi tisti Slovenci, ki so se v dobi nad četrstoletne italijanske oblasti nad Goriško naselili in razselili po polotoku. Ker pa nikjer ne živijo v kaki znatni skupini, ne pridejo kot Slovenci v nobenem oziru do izraza, čeprav jih najdemo zastopane skoro v vseh stanovih.

Slovenci v Italiji imajo na splošno težak položaj v vsakem izrazu narodnega življenja, ker jih je razmeroma malo in je poleg tega Beneška Slovenija še premalo prebujena kot celota, zlasti pa, ker živijo ob narodno najbolj nestrpno krivičnem narodu, ki ni v dobi skoraj tridesetletne vlade nad Goriško nikdar pokazal najmanjše pripravljenosti in volje za pravično postopanje s Slovenci. Tudi zdaj po porazu nima pravzaprav za Slovence v svojih mejah drugega kot nekaj lažnivih in slepivih obljub, kajti, kar imajo Slovenci, so si priborili v prejšnjih časih. Italija je kvečjemu molče sprejela skrito željo, da vse izraze slovenstva čimprej izbríše z Goriške. Slovenci pa imajo trdno vero, da se bodo narodno na Goriškem okrepili in živeli, dokler bo šumela Soča.

Tu in tam po svetu v minulem letu

Ne samo nas, ki smo od tam doma, tudi za ves ostali kulturni svet je bil najbolj čuden mednarodni dogodek v preteklem letu **Titov spor z Moskvo**, to je z boljševiško komunistično stranko, z vlado Zveze socialističnih ljudskih republik in samim njenim predsednikom Stalinom ter z vsemi komunističnimi strankami in vladami, ki so organizirane v takozvanem komunističnem informacijskem biroju, kratko nazvanem kominform, kar ni nič drugega kot organizacija komunistične internacionale.

TITO IN MOSKVA

Kominform je Tita obsodil (junija 1948) kot dezerterja iz komunistične skupnosti in ga izključil. Izključeno je tudi celo vodstvo komunistične stranke Jugoslavije. Sledile so diplomatske note in politična pisma med vod-

stvi komunistov v Belgradu in v Moskvi in medsebojne obtožbe. Vse to ni niti malo zanimivo, ker ni trohe resnice v teh pismih in medsebojnih očitanjih. Moskva je namreč Belgradu očitala, da Titovci niso ostali zvesti komunističnemu programu v izvajanjih v Jugoslaviji, da niso dovolj korenito in naglo uvažali socializacije in komunističnega reda v narodno življenje v Jugoslaviji. To ni bilo res in Titu ni bilo nič lažjega kot dokazati, da je temeljitejši komunist, kot njegovi tovariši po drugih deželah. Dokazal je, ali pred Moskvo njegovi dokazi niso veljali prav tako nič, kakor niso veljali nič dokazi tistih, ki jih je Tito hotel spraviti s poti in jih samo zaradi parade še dal klicati in mučiti pred kakim sodiščem.

Resnični razlogi spora med Titom in Stalinom so v čisto navadni pohlepnosti za obla-

stjo. Tito se je zameril vsem drugim komunističnim potentatom na Balkanu in srednji Evropi. Izgrizli so ga zato v Moskvi z združenimi močmi bolgarski Dimitrov, rumunska Ana Pavker, italijanski Togliatti in madžarski Rakoszi. Vsem tem je bil Tito deloma osebno, deloma politično neprijeten. Tito je sklenil carinsko zvezo z Albanijo in dobival to deželo pod svoj vpliv. Tito je predlagal balkansko federacijo Dimitrovu, Tito je napram madžarskim in rumunskim sodrugom nastopal kot pokrovitelj in učitelj. Balkanska zveza ni šla v račun Moskve, ki ne želi v svoji sferi nikakih drugih zvez, kot zveze z Moskvo in sicer samo take zveze, kot jih je imel levji brlog: vse gre tja, nazaj ven ne pride nič.

KONEC MARKOSA

Prva žrtev spora je bil general-voditelj grških komunističnih partizanov Markos Vafaiades. On s Titom vred ni uveljavil rusko-komunističnih balkanskih načrtov. Po teh načrtih bi morala severna Grčija kljub vsem mednarodnim dogovorom postati del makedonske ali kakršnekoli komunistične republike, da bi komunistična oblast segla do Egejskega morja. Markos je bil s Titom preveč povezan in postal je po Titovi obsodbi neprijeten, nepotreben in celo škodljiv. In je izginil.

Druga žrtev spora so bili Koroški Slovenci. Rusija je na mednarodnih konferencah opustila brambo jugoslovenske zahteve, da se slovenska Koroška pripoji Jugoslaviji. Tako so obmejni Slovenci na vseh straneh plačali račune titovske politike. Najprej smo Slovenci izgubili Trst in Gorico, ker jih zapad ni hotel žrtvovati v komunistično sfero, kasneje so prišli na vrsto tudi koroški Slovenci.

Tretja in največja žrtev pa je ljudstvo v Jugoslaviji. Vse države komunističnega bloka so odpovedale Titu trgovske pogodbe in tudi prenehale z dobavami, ki so jih bile dolžne po dotedanjih dogovorih. V Jugoslaviji je zmanjkalo osnovnih življenjskih potrebščin. Graditve po petletnem načrtu so obstale. Beda se je razširila celo na kmete, na deželo. Jugoslavija, ki je dotlej bila najglasnejše trobilo Moskve in se je zato najbolj sprla z vsemi zapadnimi državami, je bila odrezana od vzhoda in prepuščena sama sebi. Notranje izčrpana po dolgotrajni sovražni okupaciji in roparskem vladanju je četrto leto po

vojni bila ta država siromašnejša kot sredi druge svetovne vojne in v obupno brezupnem položaju.

V tej stiski se je Tito obrnil na tisti zapad, ki ga je od svojih prvih nastopov zaničeval in proglašal za največjega sovražnika. Zapadne države so oprezno in rezervirano sprejemale njegove prošnje in jih še bolj oprezno usliševale. Vendar je minilo leto v teh pogajanjih in nagibanjih Tita na zapad. Dobil je posojilo za posojilom, dobil je ameriško, britansko, italijansko in nemško blago, da so se zaposlile vsaj njegove delovne brigade v industriji in gradbah po petletnem načrtu, a proces še traja. Nihče ne ve kam vodi. Čim več dobiva Titova vlada pomoči od zapada, tem popolnejši dezertar je v komunističnih očeh. Komunistična propaganda stori vse, da je Tito in vsa njegova družba zrela vedno za vešala ali kroglo. Odkrite vojne si Rusi s Titom ne upajo začeti, ker ne žele tvegati novega svetovnega spopada sedaj, ne vedo pa kaj bi zapadne sile storile, če bi rdeče armade vmarširale v Jugoslavijo. Na tej niti še visi Titovo življenje. Zapadne sile skrbе, da je vse sodelovanje Tita z njimi dovolj javno razglaševano, ne silijo ga pa k političnemu spreobrnjenju, ker jim v svetovnem boju koristi prav spor pravovernega komunističnega centrala, ki ogroža svet. Ni dvoma, da je ta spor vzel veliko udorne moči Moskvi, ki je bila poprej notranje neranjljiva. Dejstvo je, da je sedaj Jugoslavija brez vsakih zunanjih prijateljev, popolnoma odvisna od dogodkov kakor in kamor jo bodo gnali. Kam bo to vodilo? Ali v državljansko vojno, ali v zunanji spopad, ali se bo to stanje držalo dokler se ne bosta spopadla komunističen in drugi svet v celoti, vse to je še popolnoma nejasno. Le to je gotovo, da čim dalj ostane sedanji režim na upravi zemlje, tem temeljiteje bo izropano, zastavljeno, prodano vse, kar ljudstvo in država ima in premore.

DVE SFERI V SVETU

Svet se je v minulem letu dokončno razdelil v dve sferi: komunistično in demokratično ali protikomunistično. Protikomunistične države so nehale špekulirati z moskovsko dobrohotnostjo. Sprevidele so, da moskovski načrti segajo čez ves svet, za svetovno revolucijo, za svetovnim preobratom, za svetovnim gospodstvom. Zato smo na pariški skup-

ščini Zveze Narodov (jeseni 1948) že imeli strnjen nastop vseh narodov proti sovjetskemu bloku in poleg tega že posebne zveze držav, ki so napovedovale, da ima komunističen imperij računati s složnim in resnim odporom vsega nekomunističnega sveta. Med konferenco so zunanji ministri zapadno evropskih držav odhajali na konference v Bruselj in od tam oznanili ustanovitev zapadno-evropske zveze. Sovjetska delegacija je odhajala s pariške konference prvič po drugi svetovni vojni brez vsakih uspehov, s samimi udarci.

Kmalu potem je Vjačeslav Molotov odstopil kot zunanji minister Zveze sovjetskih socialističnih republik in sledile so druge večje spremembe v vladi, le Stalin je še ostal njen predsednik.

KOMUNISTIČNA TARČA: ITALIJA IN FRANCIJA

Predno pa je prišlo do tako odločilne zadržitve komunistične ofenzive v zapadno Evropo in sploh na zapad, so bile hude bitke in politični manevri komunističnih moči. V Italiji je komunistična stranka razmeroma najmočnejša. Dasi je bila pri državnozbornskih volitvah poražena, ni opustila upanja, da dobi oblast. Vse prvo polletje je še grozila, da bo zanesla revolucijo, povzročila državni udar ali vsaj ustavila proizvodnjo. Po nekaterih hujših, drugih manjših pouličnih bitkah, generalnih štrajkih, paradnih nastopih pa je komunistična nevarnost v Italiji upadla. Vsak Italijan je vedel, da se mora za blagostanje zahvaliti pomoči Združenih Držav severne Amerike, vsak se je zgrozil pred razmerami, kakršne so vladale v sosedni Jugoslaviji in vsak se je bal strupne in močne policije, ki jo je organiziral notranji minister Mario Scelba.

Z vso silo so se bili komunisti vrgli na Francijo. Vprizorili so bili generalno stavko premogarjev in jo razvili v demonstracijo proti buržuaziji in bitko proti policiji. Poleg tega je Francija imela ponovne generalne stavke državnih uslužbencev in celo splošno stavko vsega delavstva. Pa se ni obnesel ta komunističen manever. Padala je moč komunistične stranke, ki v nobeni stavki ni dosegla svojega političnega cilja, da bi namreč prišla nazaj v vlado, ki je bila sicer slaba in nestalna, vendar se komunističnim grožnjam ni udala. Odkar je bila vržena iz vlade komunistična stranka in je odstopil general de Gaul-

le, je imela Francija vlado srednje sile, to je koalicijo srednjih demokratičnih strank, ki je imela krepko oporo v zapadnih velesilah: USA in Veliki Britaniji.

IZREDEN POLOŽAJ FINSKE

V vseh drugih zapadno-evropskih državah so bile v minulem letu volitve in pri vseh so komunisti pokazali nazadovanje. Tako v Belgiji, ki je imela težko vprašanje vladarja, ki še živi v izgnanstvu, v Nizozemski, kjer se je zelo okrepila krščansko demokratska stranka, v Danski, Norveški, švedski in Finski. Nekdaj smo občudovali finski upor sovjetskemu navalu, sedaj se pa svet čudi, kako ta mala država, ki ima na svojem ozemlju sovjetske postojanke in baze, ki je morala skleniti s Sovjetsko Zvezo posebno neugodno pogodbo in plačati ogromno vojno odškodnino, ki ima vso vzhodno mejo neposredno s Sovjetsko Zvezo, vendar vzdrži in ne pade pod železno zaveso, dasi domači komunisti niso tudi tam opustili nobenega sredstva, da spravijo deželo v revolucijo in prikličejo sovjetsko armado na pomoč.

Posebno vlogo je v evropski politiki v minulem letu imela Španija. Frankov režim se je skušal vključiti v zapadno-evropsko zvezo. Ker socialisti Velike Britanije in Francije smatrajo, da je Franko s komunisti v civilni vojni preganjal tudi socialiste, da sedaj ne dovoli socialistične stranke, da ima nedemokratičen režim, niso nikoli dovolili, da bi bila Španija sprejeta v kakršnokoli demokratično zvezo. Na drugi strani stoji, da se je Franko uprl Hitlerju, da je bistveno omogočil ameriško izkrcavanje v severni Afriki in da je Španija v protikomunistični fronti zelo potrebna v miru, bistveno pa v vojni na evropskem kontinentu. V teh razmerah je Španija formalno izolirana, dejansko pa težko živi. Vsi Frankovi nasprotniki se tudi zavedajo, da namesto Frankove vlade ne morejo postaviti ničesar, kar bi bilo je približno toliko dobro in zanesljivo. Franko v taki situaciji vlada in Španija počasi celi rane državljanske vojne.

Grčija je celo leto preganjala upornike. Ameriški opazovalci sicer trdijo, da je to preganjanje sicer več ali manj podobno nedeljski jagi na divje golobe in je radi tega bilo precej vladnih in drugih kriz, a vendar se dežela ne pomiri tudi sedaj ne, ko gerilci ne

morejo več dobiti pomoči iz Jugoslavije. Grki trdijo, da sedaj podpirajo upornike Albanci in Bolgari. Ni pa nikjer kakega dokaza, koliko učinkovita bi bila ta podpora. Težko je kaj več kot toliko, da borce pač beže preko meje, se tam nanovo opremijo in poskusijo srečo, ko mislijo, da so grški vladni lovci najmanj pripravljeni na kak resen spopad.

BLOKADA BERLINA

Zarišče najbolj pekočih političnih dogodkov pa je ves čas po drugi svetovni vojni v Evropi Nemčija. Vse leto je svetovna javnost imela opraviti posebno z Berlinom. Po modrosti tistih, ki so delali Potsdamski sporazum, je namreč Berlin otok v morju sovjetske zone Nemčije. Angleži, Francozi in Amerikanci morajo potovati kakih 180 km po sovjetsko-nemškem ozemlju, da pridejo v svoje cone v Berlinu. To okolnost so izkoristili Rusi in zaprli vse suhozemne in vodne poti od zapada v Berlin. Mislili so, da bodo s tem prisilili zapadnjake, da mesto zapuste in ga Rusom prepuste. Sovjeti bi z glavnim mestom silno apelirali na vsakega Nemca, ko bi hoteli vso Nemčijo združevati v svoji sferi. Ameriški vojaki, Angleži in Francozi pa so se tu uprli. Nastalo je največje zračno transportno podjetje, kar svet stoji. Po zraku so Amerikanci prinašali dan in noč preko pol leta najnужnejšo hrano in druge življenjske potrebščine v zapadno cono Berlina. Britanci so prispevali svoj del in Francozi, kar so mogli. V glavnem pa je bilo na amerškem zrakoplovstvu, da izvrši monstrozno nalogo. Nепrestane jate avijonov na nemškem nebu so imele velikanski uspeh. Niso samo vzdržale Berlina, da ni klonil, dvigale so Nemce proti Rusom in vlivale respekt pred Amerikanci.

Rusi so končno v Berlinu kapitulirali in zapore zopet odprli. Njihova vzhodna cona Nemčije je vsak dan bolj beraška pokrajina, ki jo pa Rusi neutrudno izkoriščajo in odvažajo njena naravna bogastva. Na drugi strani zapadna Nemčija lepo napreduje in ima že toliko napolnjene trge, da si lahko potrebno kupiš povsod in mnogo ceneje kot n. pr. v Jugoslaviji. Nova zapadnonemška vlada, ki jo sestavljajo krščanski demokrati in liberalci, bo imela sicer precej težko nalogo ljudi zadovoljiti, ker se demontaža nemške industrije še nadaljuje in ker je zapadna Nemčija prenapolnjena z begunci iz vzhodne cone, ki

dosegajo število 3 milijonov, če vpoštevamo same Nemce, nič drugih narodnosti, ki jih je tudi še tam preko milijona. Toda, kar bo storila za povečanje nemškega imena in za olajšanje nemškega poniženja, vse bo v nemških srcih zelo hvaležno sprejeto. Nemci so Nemci ostali. Trdni, delavni, vztrajni, inicijativni, podjetni. Zaupajo in delajo. Dokler nemško vprašanje ne bo rešeno, dokler bo Nemčija razdeljena, dokler bo tam okupacijska uprava, ne moremo reči, da se je končala druga svetovna vojna v Evropi.

VSTAL JE IZRAEL

V prednji Aziji se je v minulem letu rodila nova judovska država. Nastala je s sklopom Zveze Narodov. Arabske sosedje so močno protestirale in tudi za orožje pograbile, da bi jo preprečile. Nova država je ostala. Podpirale sta jo ob rojstvu zlasti Sovjetska Zveza in Združene Države severne Amerike. Močan vpliv judovstva po celem svetu je preprečil, da bi ji mogla Arabska Zveza kaj škodovati. V novo državo Izrael se je izselilo nekaj judovskih beguncev, ki so čakali na to rešitev po taboriščih v Evropi, precej judov, ki so prišli pod komunistične vlade v srednji in vzhodni Evropi in judje iz arabskih dežel. Vojna med arabskimi in judovsko državo poslej miruje, dasi formalno še ni zaključena. Zveza Narodov beleži v Palestini svojo prvo žrtev. Grofa Bernadotte je namreč ubil nek judovski fanatik v Palestini, ko je ta z največjo vnemo skušal reševati mir v Palestini kod odposlanec Zveze Narodov.

INDIJA JE NEODVISNA

Indija je postala neodvisna republika v okviru Združenega kraljestva Velike Britanije. Med njo in drugo državo, ki je na tem polotoku nastala istočasno, Pakistanom je stalen živ prepir radi dežele Kašmir. Zveza Narodov je preprečila vojaško razračunavanje med njima in poslala tja svojo misijo, ki pa se je doslej zastoj trudila, da bi uredila vprašanje.

V Burmi je bila skoro celo leto državljanska vojska. Levičarji in pleme Karren so se skupno borili proti sedanji vladi. Izgleda, da se je v zadnjih mesecih stanje nekaj poglobilo, ker je centralna vlada dala imenovanemu plemenu poseben statut.

Filipini, ki so po drugi svetovni vojni dobili popolno neodvisnost, dosti srečno vodijo svojo novo državo in se uveljavljajo v mednarodnem svetu. Java in drugi otoki Indonezije pa so imeli hude boje z Nizozemci. Nizozemci so namreč videli, da bo nered in rop uničil vse sadove njihovega dela in kapitala, če puste, da domača vlada nove republike, dela ali ne dela, kar hoče. Napravili so takozvano "policijsko akcijo", ki je vzbudila v mednarodnem svetu mnogo razburjenja, povzročila prvo južnoazijsko konferenco in nekaj sklepov Zveze Narodov. Nizozemska je morala svoje čete umakniti in dosegla je z domačo indonezijsko vlado kar dober sporazum.

MAC ARTHUR IN NOVA JAPONSKA

Japonsko vlada general Mac Arthur. Modro je pustil cesarja, da nosi še vedno formalno odgovornost, pa so mu vzete skoro vse prerogative. Potem, ko so doživeli strašen učinek atomske bombe, so Japonci bili prepričani, da so se bogovi obrnili proti njim in so vestno in pridno izvrševali vse pogoje premirja. Ob zadnji obletnici njihovega poraza je zapisal Mc. Arthur, da so že zaslužili, da se z njimi razgovarjajo zmagovalci o miru in neodvisnosti.

Sovjetska Zveza si silno prizadeva, da bi dobila močnejšo oporo tudi na Japonskem. Komunistična stranka pa pri zadnjih volitvah ni dobila nič. Vojne ujetnike, ki jih Rusija vrača na Japonsko, je dobro izvežbala v komunistični propagandi. Nastalo je že nekaj nemirov. Pa je vlada preprečila, da bi bilo kaj hujšega in tudi biti ne more, dokler je ameriški komandant dejanski gospodar.

Korejo je nesrečna razdelitev sveta razdelila v severni, sovjetski del, ki ima seveda komunistično vlado in upravo in južni del, ki se je organiziral pod ameriškim protektoratom. Južna Koreja se že poteguje za članstvo v Zvezi narodov. Severna ima diktaturo po ruskem komunističnem vzorcu. V obeh delih je velika propaganda za zedinjenje, ob mejah pa so stalni spopadi, ker sovjetska velesila misli, da je treba tu držati ogenj mednarodnega trenja vedno živ. Južna Koreja je že ponovno pozvala svet na pomoč za slučaj napada s severa.

Kitajska je med tem propadla. Postala je plen komunistične ofenzive na Daljni Vzhod. Le v njenih južnih in srednjih goratih delih še komunisti niso mogli zavladati ali vojna za to zemljo se nadaljuje. Zapadne velesile prepuščajo dogodke v tej ogromni zemlji, da se razvijajo več ali manj brez njihovega poseganja. Ameriško javno mnenje je radi silnega napredka komunistov na Kitajskem večkrat izrazilo zaskrbljenost in zunanje tajništvo je izdalo Belo knjigo o razvoju dogodkov na Kitajskem. Knjiga je marsikaj razložila, brezbriznosti pa ni opravičila. Kitajska je sedaj največja žrtev komunističnega imperijalizma.

ANGLEŠKI IMPERIJ

Velika Britanija je med tem imela imperijalno konferenco, ki naj bi utrdila imperij. Na zunaj je poteklo vse lepo. Dejansko so pa po drugi svetovni vojni vse države članice mnogo neodvisnejše in samostojnejše kot poprej. Dobile so med vojno veliko svoje industrije in ne uvažajo na otoke matične države toliko surovin, kot so to morale poprej. Interesi matične britanske države so razdeljeni na imperij in na zapadno evropsko zvezo, ki je med tem nastala. Britanija sama ima po vojni ogromne gospodarske težave. Vojna jo je izčrpala. Delavska vlada, ki je prišla po vojni na oblast, hoče istočasno izvesti socializacijo, ko mora skrbeti za modernizacijo industrije in rudarstva ter izpopolniti svoje kmetijstvo, da bi bila čim manj odvisna od zunanjega dovoza kruha in mesa. Britanci še vedno živijo v vojnem režimu racioniranja, ki je v nekih vrstah blaga še strožje kot je bilo med vojno.

V državah članicah britanskega imperija je življenje tudi prineslo marsikaj novega. V južno-afriški Uniji je general Smuts, dolgotletni predsednik vlade te države, propadel pri volitvah. V Kanadi je pri volitvah zopet zmagala demokratska stranka pod novim voditeljem, katoličanom St. Lawrent-om. Avstralija je imela nevarno generalno stavko premogarjev, ki jo je morala vlada kar s silo potlačiti. Stavko so inspirirali komunisti, ki so hoteli to pot prodreti v javno življenje tega kontinenta.

ATLANTSKI PAKT

V obrambo proti komunizmu se je sklenila severno-atlantska zveza. S skupnimi sredstvi hoče v njej zapadno-evropske države, USA in Kanada braniti svojo posest proti vsakemu napadu na njihovo neodvisnost, pa prišel napad od zunaj ali se pojavil na znotraj. Zveza je imela za posledico, da je zapadna Evropa dobila veliko ameriško posojilo (nad eno milijardo dolarjev) za oborožitev proti napadu z vzhoda. Zveza ima skupen obrambni načrt in skupne organe. Predstavlja doslej največjo zvezo držav na svetu in v človeški zgodovini. Poizkusi napraviti podobno zvezo na Daljnem Vzhodu, so šele v začetkih.

Svetovni položaj koncem leta 1949 bi takole kratko označili. Razdeljen je med komunistično-totalitaren kompleks, ki sicer ni več toliko ofenziven, kot je bil prejšnja leta po vojni, ali še vedno dosega uspehe zlasti na Daljnem Vzhodu. Preži in čaka, kdaj se mu zopet nudi prilika, da udari in zavzame nove narode in dežele v svojo oblast — ter med demokratičen svet, ki se počasi zbira, organizira in utrjuje za obrambo. Ta razdelitev je sedanja svetovna nadloga. Vedno bolj raste med narodi prepričanje, da je treba v novi dobi napraviti nek svetoven red, svetovno osnovno postavo, ki bi naj preprečila morijo narodov nad narodi in vsako nasilno reševanje mednarodnih sporov. Svet želi utrditi mir med ljudmi, pa se zaveda, da bo to nemogoče, dokler je razdeljen, dokler so na stotine milijonov ljudi v službi režima, ki postavlja silo in nasilje na prvo mesto med sredstva za doseganje mednarodnih in sploh vseh družabnih uspehov.

JUŽNA AMERIKA — NAPOR ZA DVIG GOSPODARSTVA

Druga svetovna vojna je južnoameriški kontinent še pustila skoraj nedotaknjen. Večina držav je bila tekom te vojne skladišče in dobaviteljica glavnih življenskih potrebščin za zaveznike, ki so ogromno trošili na vseh bojiščih. Ko je bil konec vojne, je to nehalo: južnoameriški trgi so se začeli šibiti in iskati novih izhodišč za izvoz in za ohranitev reda in napredka doma. Glavni nasprotniki tega teženja pa so bili povsod komunisti. Glavni cilj komunistične ofenzive je postal Čile. Komunistična stranka je pod vodstvom tujih agentov (Titovih in ruskih komunistov) orga-

nizirala nemire in stavke; toda vlada je odločno nastopila, prekinila diplomatske stike z Jugoslavijo, Sovjetsko zvezo in ČSR. Tudi v Braziliji so bili komunisti zelo delavni in njih voditelj Prestes je tisti, ki ima po nalogu iz Moskve dolžnost vzporediti in voditi akcijo komunistov v vseh južnoameriških državah.

V Boliviji, Peruju in Venezueli pa je prišlo do notranjih preobratov. V Peruju je prevzela vlado vojaška junta, ker prejšnja vlada parlamentarnih strank ni mogla zavreti delovanja stranke apristov; ta stranka je stranka skrajne levice, zelo blizu komunistom. Tudi v Venezueli je od pomladi na oblasti vlada vojaških osebnosti. V Boliviji pa upor skrajnih nacionalistov ni uspel. Po daljši borbi so vladne čete zmagale in ohranile na oblasti vlado, ki je izšla iz ljudskih volitev. Toda predsednik republike Hertzog je iz zdravstvenih razlogov odstopil in predsedstvo republike je prevzel podpredsednik republike.

Najtežjo krizo preživlja pa že dve leti Kolumbija zaradi silne napetosti, ki vlada med obema strankama — med liberalci in konservativci. To staro nasprotstvo je dolgo ostalo v okviru običajnih časnikarskih in parlamentarnih prepиров, toda lansko leto aprila je bil v Bogoti, prestolnici republike, na ulici ubit voditelj levice v liberalni stranki, odvetnik Gaitan. Temu umoru so sledili strahotni dnevi klanja in razdejanja v Bogoti in drugih mestih Kolumbije; k starim instinktom politično še zelo zaostalega ljudstva so komunisti prilili še svoj strup in med obema glavnima strankama je nastal prepad, ki se še ni polegel in kaže, da se še dolgo ne bo. Prav koncem tega leta so volitve novega predsednika republike pripravili s silnimi nemiri in klanji. Vlada je morala uvesti obsedno stanje, vojska je edina mogla obvladati ulico in ustaviti krvavo obračunavanje. Med obsednim stanjem so bile volitve; liberalci so umaknili svojega kandidata in pri takih volitvah za enega samega kandidata je zmagal konservativec Laureano Gomez.

V staro igro strank in prevratov se v Južni Ameriki vključuje nova, najbolj nevarna sila — podtalno delo komunistov. Njih igra bo v veliki meri olajšana, ako stare tradicionalne politične sile v teh republikah ne bodo imele dovolj sil zagotoviti hiter in uspešen napredek tistega kontinenta, ki spada gotovo še med najbogatejše na svetu in ki ima pred seboj še ogromno bodočnost.

UNO — ATOMSKA ENERGIJA — EVROPSKA UNIJA

Predno se je začelo letno zborovanje glavne skupščine UNO septembra 1949 v New-Yorku, je Truman objavil, da je ameriška vlada v posesti dokazov, da je v Rusiji prišlo do eksplozije atomske energije. Ves svet je bil zelo presenečen, kajti ameriški strokovnjaki so vztrajno napovedovali, da bodo sovjeti imeli atomsko energijo najhitreje šele v letu 1952. Višinski je nekaj tednov pozneje na seji iste skupščine povedal, da imajo sovjeti "ravno toliko atomskih bomb, kolikor jih potrebujejo."

Ta potek dogodkov je bil hud in ponoven udarec za UNO; ta organizacija bi morala postaviti nove temelje za mirno in urejeno sožitje med narodi. Glavni pogoj za uspeh tega dela pa bi moral biti splošen obvezni dogovor o kontroli nad atomsko energijo. Sovjeti so štiri leta preprečevali, da bi prišlo do takega sporazuma in ko so drugi objavili — in ne Stalin —, da imajo sovjeti tako energijo, so v Kremlju potrdili tisto plat problema, pred katero se hoče ravno ves svet zavarovati — povedali so, da imajo toliko bomb, kolikor jih je ravno treba za obračun.

Kako je gledanje na potek nadaljnjega dela UNO v tej smeri, nakazujeta jasno 1. sprejem Titovega delegata kot člana Varnostnega sveta UNO in pa 2. konferenca treh zunanjih ministrov, nato vojaških poveljnikov zahoda in vojnih ministrov članic držav Atlantskega pakta v Parizu oktobra, novembra in decembra 1949. — Sovjeti so v Varnostnem svetu UNO imeli vedno dva glasova, svojega in ukrajinskega. Letos pa neha mandat Ukrajine. Sovjeti so želeli izvolitev ČSR. Toda zgodilo se je drugače: izvoljen je bil Titov delegat, ki bo lahko sedel za mizo sveta UNO 1. jan. 1950. in ostal na svojem mestu dve leti. Na konferenci Kominforma, ki je bila v Budimpešti, je bilo sklenjeno vreči Titov režim in to s silo od znotraj ali od zunaj. Za zunanjo akcijo napovedujejo nekateri silovit bliskovit naval čez Jugoslavijo, ki naj se konča hitreje, kakor pa bi bilo UNO ali drugim sploh ugotoviti, da se je zgodil slučaj napada ali vojne dejanja. Tak dogodek napovedujejo za pomlad 1950. Ta prva ponovitev proslulih Hitlerjevih napadov na nemške sosesde v Evropi bi naj bila dokaz, da je UNO nesposobna preprečiti tiste načrte Moskve, ki nazadnje slone na končni vpostavitvi komunistične obla-

sti nad vsem svetom. To presenečenje pa je ravno tisto, ki žene zahodne države Evrope k temu, da hite z organizacijo svoje enotnosti, države pa, ki pripadajo Atlantski pogodbi, pa pospešno pripravljajo vojaške ukrepe, ki naj onemogočijo sovjetom, da bi uspeli s kakim takim napadom kjerkoli v Evropi.

Atlantski pakt, obrambni dogovori med zahodnimi evropskimi državami, posebni obrambni ukrepi v Severni Afriki — vse to dokazuje, da usoda Evrope še vedno zasluži borbo proti silam komunizma, ki hočejo s koncem Evrope uničiti tudi tiste temelje kulture in civilizacije, na katerih sloni obstoj vsega človeštva. Toda v združen in enotno Evropo spada tudi Nemčija. Ta pa prehaja na prag odločilnih dogodkov razdvojena: v zahodni Nemčiji je obnovljena demokratska nemška republika z režimom parlamentarnih strank, v vzhodni Nemčiji pa so sovjeti ustoličili svojo komunistično diktaturo, ki ji načeluje v Moskvi izsolani komunist Wilhelm Pieck.

Vloga Nemčije v novi Evropi se tedaj vključuje v končni obračun med blokoma, na katera je razdeljen ves svet. Fronta ob Labi, ki sedaj deli obe Nemčiji, je danes tudi že določena bodoča fronta tistih vojska, ki bodo odločile o sporu med obema svetovnim blokom.

Hrepenenje po svobodi in samostojnosti je naravno. Svobode in samostojnosti si žele pojedinci in narodi. A uveljaviti se mora to hrepenenje v mejah pravičnosti.

Na Slovenskem stoji dom tvojega očeta in tvoje matere, na Slovenskem si se vzgajal, Slovenec so ti oče in mati; prve tvoje besede so bile slovenske, prva tvoja molitev v slovenskem jeziku!

Nikar ne zdihuj, da je preveč dela! Ljubezno do Boga in do bližnjega premore vse, žrtvuje in premaga vse; njej ni nobeno delo preveč, njej ni nikdar dela dovolj. Kdor zdihuje pod težo naloženega bremena, njemu manjka ljubezni...

Dr. JEGLIČ

Trojna nesreča rada zadeva učence: prva nesreča, če se nočeš učiti, česar ne znaš; druga, če druge po laži v zmoto zapeljaš; tretja, če ne storiš, česar se drugega ne naučiš.

SLOMSEK

OB DVAJSETLETNICI BAZOVIŠKIH^v ŽRTEV^v

5. SEPTEMBRA 1930

Fašistična Italija se ni zadovoljila samo s slovensko zemljo, hotela je tudi slovensko dušo ter je z vsemi nasilji skušala ubiti slovensko zavest med našimi Goričani in Primorci in Istrani. Gospodarsko jih je že prej uničevala in jih gonila z doma po širnem svetu, največ sem v — Argentino. Ta primorska emigracija, ki je bežala pred fašizmom, je prva slovenska politična emigracija; zdaj smo se ji pridružili v usodi tudi mi.

Na to mislimo sedaj, ko se spominjamo 20. letnice fašističnih strelav v hrbet štirim Slovincem na Bazovici v Istri. "Rimska pravica" je tedaj ubila mladeniče BIDOVCA, MARUŠIČA, MILOŠA in VALENCIČA. Ljudi, ki so goreli v domovinski ljubezni, ki so nosili v sebi ideal skupnosti vsega slovenskega naroda in verovali v svobodo slovenskih dežel, ki jim zdaj svobodo in življenje tare fašizem, prvi totalitarni sistem v novi Evropi po komunizmu, ki je ostal v Aziji. Bili so NACIONALISTI, JUGOSLOVANSKI NACIONALISTI če hočete, in dvajset let so bili našim Primorcem svetel simbol vere v SVOBODO NARODA.

Toda njihov grob je ostal na nesvobodnih letih. Osemnajst let Slovenci niso smeli romati na to posvečeno groblje. Devetnajst let pozneje pa so jih častili — slovenski in italijanski komunisti skupno... z zastavami tistih, ki so jih streljali v hrbet... Te velike bazoviške nacionaliste so njihovi nevhvaležni sonarodnjaki napravili za — MEDNARODNE KOMUNISTE... Ali niso tako tik pred dvajsetletnico dobili znova — strel v hrbet od njihovih lastnih osvobojenih bratov?...

Na to mislimo ob dvajsetletnici njihove mučeniške žrtve.

Kdaj se bo sklonila na njih grob vsa DOMOVINA, za katero se dali svoja življenja?

Bolj kot kdaj koli prej so nam tudi še zdaj ideal tega, za kar jih je ubil fašistični strel v hrbet in nam cvete iz njihovega groba:

NAROD, DOMOVINA, SVOBODA!

Kulturno življenje v Trstu

Pred prvo svetovno vojno in še nekaj časa po njej je bilo slovensko kulturno življenje v Trstu zelo razgibano. Slovenci so imeli tu svoje šolstvo, časopisje, kulturna in politična društva, pevske zборе, narodne domove, denarne zavode, gledališče in sploh vse, kar spada h kulturi kakega naroda. Uspešno so tekmovali s someščani italijanske narodnosti in jih v marsičem prekašali. To je trajalo do nastopa fašizma, ki je vse nasilno uničil, požgal narodne domove, zatrl časopisje, zaprl šole, kulturne delavce pa pregnal in pozaprl, kolikor jih ni zbežalo v Jugoslavijo. V slovenskem kulturnem življenju je zavladovala puščava, ki je trajala do 1945. leta, ko so mesto zasedli Amerikanci in Angleži. Ti so dali Slovencem spet pravico do lastnega kulturnega življenja, niso pa popravili vseh drugih krivic, ki jih je Slovencem prizadejal fašizem.

L. 1945 so morali tržaški Slovenci popolnoma od začetka graditi svoje kulturno življenje. Težave so bile ogromne: ni bilo sposobnih ljudi in ne sredstev. Neprecenljiva pridobitev so bili begunci-izobraženci, posebno profesorji, ki so se iz Jugoslavije zatekli v Trst. Ti so se takoj spravili na delo in orali ledino na vseh poljih: brez pretiravanja smemo reči, da bi brez njih ne bil mogoč ta napredek, ki so ga dosegli Slovenci danes v Trstu, in to na vseh poljih! Poudariti pa je treba, da se razvija slovensko kulturno življenje v Trstu samo iz sebe. Vsa pomoč, ki jo nudi Titova Jugoslavija Trstu, je namenjena samo ozkemu krogu komunistov za komunistično propagando. Vse delo "tovarišev" ima izrazito komunistično tendenco, pa naj bodo to "Primorski dnevnik", revija "Razgledi", "Slovensko-hrvatska prosvetna zveza", "Gregorčičeva založba" ali t. zv. "Narodno gledališče". Že sedaj ima vse to pri tukajšnjih ljudeh malo odmeva, a še ta od dne do dne pojema.

Danes je podoba slovenskega demokratskega kulturnega življenja v Trstu in okolici naslednja:

ŠOLSTVO

Imed vseh slovenskih kulturnih ustanov je najboljše razvito šolstvo. Že avg. 1945 so Za-

vezniki ustanovili slovenski strokovni odsek za šolstvo, v katerega je kap. John P. Simoni pritegnil za svojega svetovalca prof. dr. Srečka Barago. Baraga se je takoj z vso vnemo lotil šolskega vprašanja. Njegova zasluga je, da šolstvo tako lepo deluje! Pomagal je pri ustanovitvi slovenskih osnovnih, strokovnih in srednjih šol, poskrbel pa tudi za učne moči in šolske knjige. Danes deluje na Svobodnem tržaškem ozemlju 41 osnovnih šol s 3900 učenci, 6 nižjih strokovnih s 500 učenci in 4 srednje šole (Nižja gimnazija, Realna gimnazija s klasično vzporednico, Učiteljske in Trgovska akademija) z okr. 900 dijaki. Vse šole so na dostojni višini, poučujejo strokovno usposobljene moči in dosegajo lepe uspehe. Na vseh šolah so ustanovljene skromne šolske knjižnice, ki nudijo mladini domače čtivo. Vpliv šol na celokupno življenje je velik.

ŠOLSKE KNJIGE

Ob ustanovitvi šol ni bilo v Trstu nobene slovenske učne knjige. V Ljubljani so dobre stare šolske knjige uničili, nove pa so izhajale počasi in so bile tako rdeče pobarvane, da jih ni bilo mogoče uporabiti. Ker v Trstu ni bilo slovenske založbe, sta kap. Simoni in dr. Baraga rešila vprašanje slovenskih šolskih knjig tako, da se napišejo vse knjige v Trstu, denar za njihov natis pa posodi ZVU, a se ji vrača ob prodaji knjig. Marca 1946 je izšla prva slovenska šolska knjiga — Slovensko berilo za višje razrede osnovnih šol — v 5000 izvodih in bila v kratkem razprodana. Nato so izšle za osnovne šole vse Čitanke (sestavili Cegnar-Polak), Računice (Horn, Bole, Bergant, Globočnik), Zgodovinska in zemljepisna čitanka (Velikonja), Katoliški verouk in Zemljepisni atlas.

Za nižjo srednjo in strokovne šole so izšle: Slovenske čitanke I.-III. (prof. Blažina-Glavič-Jevnikar-dr. Kacin), Slovenska slovnica (dr. Kacin-Jevnikar), Angleška vadnica (Skok), Zgodovina I.-III. (Muhr, Mahnič), Zemljepis (Zupan), Aritmetika (Vovk), Geometrija (dr. Perhave), Trgovsko računstvo (dr. Turina-dr. Zubalič), Zemljepisni atlas (Visintin-Velikonja) in še kaj.

Za višje šole so naslednje knjige: Slovensko slovstvo (Beličič-Jevnikar-Gerzinič), Slo-

venska čitanka I-II. (Jevnikar, Beličič), Latinska vadnica (Abram-Muhr), Angleška vadnica (Zupan), Zgodovina I. (Šturmova), Kemija (Žitko), Pedagogika (dr. Brumen), Fizika (inž. Schart), Verouk itd.

S temi knjigami je omogočen uspešen pouk. Mnogo knjig je še v pripravi, tako da bo v nekaj letih preskrbljeno za vse predmete. Tudi pri sestavi knjig so delali predvsem profesorji begunci!

ČASOPISJE

Takoj po vojni je pognalo tudi časopisje. Najprej je začel v Gorici izhajati "Slovenski Primorec", ki je bil sprva versko glasilo, pozneje pa je prešel tudi na kulturno in politično polje. V Trstu je nekaj časa izhajal "Teden", list za življenje po veri. Oba sta prenehala, da je mogel začeti izhajati "Katoliški glas", ki je "skupno glasilo tržaških in goriških Slovencev, katerim so vera, cerkev, jezik in socialna pravičnost sveta dediščina očetov" (uvodna beseda). Danes je list pomembno glasilo katoliških Slovencev, dobro urejevan in že močno zakoreninjen med ljudstvom.

Neke vrste verska revija so bili "Božji veliči", ki jih je izdajal p. Metod Turnšek, a se niso dolgo obdržali.

Izrazito političen tednik je "Demokracija", glasilo Slovenske demokratske zveze. Izhaja že tretje leto in je mnogo prispevala k razjasnitvi političnega položaja na Primorskem. Njenega odličnega urednika Slavka Uršiča je odpeljala Ozna.

Ljudskošolski mladini je namenjen "Pastirček", mesečnik z zabavno in poučno vsebino. Močno je razširjen. Srednješolci imajo revijo "Mlado setev". Okrog nje se zbirajo mladi primorski katoliški pesniki in pisatelji. Prvi dve leti so jo pisali predvsem profesorji in že priznani pisatelji (Beličič, Simčič, Novačan i. dr.) ter je dosegla lepo umetniško višino. Zadnje leto so sodelovali predvsem dijaki sami.

Akademiki, združeni v akademskem društvu Jadran, so poskusili s slovensko-hrvatsko revijo "Jadran", a je po nekaj številkah opešala. Prav tako se ni uveljavila srednješolska "Zarja na Jadranu", ki je bila razmnožena na ciklostilu.

LEPOSLOVNE IN ZNANSTVENE KNJIGE

Samostojnih leposlovnih knjig je izšlo razmeroma malo. Knjige so drage, odjemalcev pa malo. Ljudje še ne čutijo notranje potrebe po

slovenski knjigi, kolikor pa bero, segajo rajši po starejših slovenskih pisateljih. Knjižni trg še ni urejen, zlasti manjka založb. Večinoma morajo izdajati pisatelji svoja dela v samozaložbi, kar je pa zaradi gmotne stiske malokomu mogoče.

Edina redna založba je Mohorjeva družba za Gorico in Trst. Koledar, ki ima obliko znanih in priljubljenih mohorskih koledarjev, izdaja skupaj s celovško MD. Poleg Koledarja je izdala lani še dve knjigi, eno poljudno znanstveno, drugo leposlovno.

Venceslav Sejavec (duhovnik Štefan Tonkli) je izdal v Gorici pesniško zbirko "Bežni oblaki". Knjiga prinaša globoko miselno liriko, umerjeno in v ustaljeni obliki.

Posebnost v slovenskem slovstvu je "Peti evangelij" dr. Antona Novačana. V dvanajstih spevih po dvajset sonetov je opel Kristusovo življenje do svatbe v Kani Galilejski. Umetniška vrednost je različna: nekateri soneti so močni, drugi šibkejši, vsi pa kažejo, da je Novačan prej pripovednik kot pesnik.

Zora Saksidova je izdala "Nageljčke", zbirko pravljic in pripovedk. Čeprav pisateljica vsebinsko in oblikovno ni ustvarila kaj novega, je vendar prijetno berivo za otroke.

Najdelavnejši in najpožrtvovalnejši je vsekakor p. dr. Metod Turnšek. Napisal in sam je založil "Državo med gorami", dramo v petih dejanjih iz časov pokristjanjenja Sloven-

Dr. Anton Novačan,
avtor "Petega evangelija".

cev v Karantaciji. Delo obravnava zanimivo poglavje slovenske zgodovine; poudarjena je državna in krščanska misel. Drama je napisana v tekočih verzih in ima dokaj spretno dramsko zgradbo. Spremne besede je dodal prof. Rado Lenček, ilustriral pa jo je akad. kipar Francé Goršé. Turnšek je zbral in založil tudi monumentalno "Slovenijo", almanah v slikah, ki je namenjena širnemu svetu. Prav tako je napisal dve knjigi "Pod vernim krovom", kjer spremlja ljudske običaje skozi cerkveno leto. Založila ju je goriška MD.

Rado Lenček je uredil zbornik "Ob Jadranu", ki prinaša več etnografskih zapiskov in študij, ki se nanašajo na ljudsko življenje Slovencev na tem zapletenem koščku zemlje.

Slovenska matica (kulturna organizacija Slovenske dem. zveze) je izdala prof. B. Čoklja "Zgodovinski razvoj narodnostnega stanja v Trstu", ki govori o življenju tržaških Slovencev v preteklosti.

Dr. Ivan Vrečar je ponatisnil malo izdajo molitvenika "Kristus, kralju" in na novo priredil in izpopolnil "Večno molitev" 1000 str.).

KULTURNA DRUŠTVA IN PRIREDITVE

Obe slovenski demokratični stranki: Krščansko-socialna zveza in Slovenska demokratična zveza imata svoji kulturni organizaciji; prva Prosvetni odsek kršč. soc. zveze, druga pa Prosvetno matico. Obe prirejata štirinajst-dnevne sestanke.

Najbolje so bili obiskani prosvetni večeri kršč. soc. zveze. Na njih so bila predavanja o Sloveniji, Koroški, o Primorski v slovenski literaturi, recitali so narodne in umetne pesmi, bili so pevski nastopi, skioptične slike in dr. Dvakrat so brali svoja dela tukajšnji umetniki: Stanko Janežič, Avgust Žele, Vinko Beličič, Mirko Javornik, Anton Novačan, Simon Kregar i. dr.

Tudi Matica je prirejala predavanja z aktualno vsebino, največ pa je širila obzorje svojim članom s kulturnimi filmi.

Akademiki imajo društvo Jadran, ki je hrvatsko-slovensko. Prirejajo predavanja in sestanke in so poskusili z lastno revijo, ki pa se ni obdržala. Na srednji šoli deluje Slovenska dijaška zveza, ki uspešno oblikuje svoje člane.

Igralska družina kršč. soc. zveze je priredila dve igri na Repentabru na prostem, in sicer misterij Slehernik (dvakrat) in Finžgarjevega Divjega lovca. Uspeh je bil prodoren

(po dva tisoč gledalcev). Ljudje so prihitei z vsega tržaškega ozemlja, med njimi tudi zavezniške oblasti in tuji časniki. Za to priliko je izšel tudi Gledališki list.

Ob stoletnici Prešernove smrti je bila lepa akademija v najodličnejšem tržaškem hotelu. Na prireditvi so bili vsi pomembnejši Slovenci in tuji gostje, kot tržaški škof mons. Santin i. dr. Tudi dijaška mladina je priredila nekaj uspelih akademij.

Dogodek zase je bila razstava Franceta Goršeta, največjega slovenskega živečega kiparja. Razstavil je dela iz najnovejše dobe, večinoma v glini in mavcu, in žel splošno priznanje.

RADIO

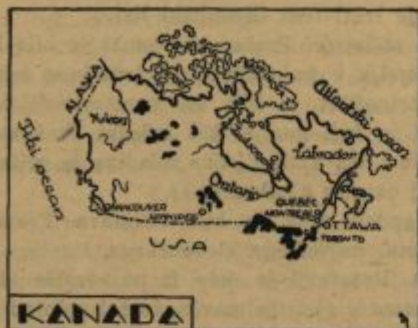
Radio spada danes med neobhodno potrebne kulturne ustanove, kajti širi kulturo, zabava, sooblikuje življenje in ustvarja javno mnenje. Vse to dela tudi slovenski radio Trst II. Ima poseben kulturni oddelek, ki ga vodi prof. Peterlin in mu pomagajo zlasti profesorji slavisti. Vsak teden je na sporedu Sloveščina za Slovence, ki razlaga in dopolnjuje materinščino. Oddaja Z domače knjižne police seznanja poslušalce z življenjem in delom slovenskih besednih umetnikov. Radio je podal tudi izčrpen pregled svetovnega slovstva. Dopolnjujejo ga Mojstri besede, kjer se bero najboljše dela svetovnih pisateljev. Radijski oder igra po dvakrat na teden večje domače ali tuje drame in komedije. Mladini so namenjeni Vzori mladini, zvočne slike iz življenja velikih mož, domačih in tujih, in druge zanimivosti. Seveda imajo tudi najmlajši svoje oddaje. Za petje skrbi Klakočerjev mešani zbor Skrjanček, vsakih 14 dni pa priredi svoj koncert Marijan Kos. Večkrat so na sporedu različne opere in druga glasba. Poleg tega je še cela vrsta kulturno važnih oddaj.

Radio se je Slovincem zelo priljubilo. To se vidi iz živahnega zanimanja zanj, iz številnih pisem, zlasti pa iz oddaje Plošče po željah, za katero prihajajo celi kupi pisem iz vseh mogočih krajev.

* *

Slovensko kulturno življenje v Trstu je šele v razvoju. Povsod brsti in klije, toda mnogo še manjka. Petindvajsetletna puščava se ne ne da tako hitro odstraniti. Največja ovira pri napredku je pomanjkanje gmotnih sredstev. Slovenci v Trstu so bili v preteklosti oropani vseh gospodarskih ustanov, ki bi lahko danes pomagale pri kulturnem vstajenju. Brez trdne

SLOVENCİ V KANADI

Kanada - britanski dominijon. Federacija 9 provinc in dveh teritorijev, ustanovljena 1. 1867. Izvršna oblast ima angleški kralj, katero v njegovem imenu izvršujeta generalni guverner in vlada. Zakonodajno oblast pa izvršuje parlament, sestavljen iz senatne in poslanske zbornice. Površina 9,569.289 kv. km. Število prebivalstva nad 10 milijonov. Glavno mesto Ottawa z nad 126.000 prebivalci.

Ko smo odhajali v Kanado, smo posebno oni iz Avstrije in Nemčije, mislili na to, da čim prej pridemo iz Evrope. Grozeča mora dnevnega pritiska, moralnega in fizičnega z vseh strani, nejasnost položaja in temna bodočnost so zlasti nam mlajšim narekovali, naj čim prej odidemo. Tako smo se javljali kanadskim komisijam, ki so prihajale v taborišča, tako smo šli skozi vse preglede in komisije, tako smo končno sprtali vse novo pridobljeno ime-tje begunskega življenja v popotno torbo in se zbrali k odhodu vlaka. Enoletna delovna pogodba nas je sicer malo tiščala in nam vezala roke, pa vedeli smo, da leto kmalu mine in da nas za tem čaka novo življenje na drugi strani Oceana.

Po prihodu na kanadska tla nas je takoj prevzel Delovni urad (Employment Office) in nam odkazal delo. Nekateri so bili poslani na delo pri gradnji novih železniških prog, drugi v gozdove, zlasti na sever, in malo-

gospodarske osnove pa ni mogoč noben napredek.

Eno je važno: Trst je danes največje svobodno slovensko središče in tu mora pognati kulturno življenje, ki bo družilo vse Slovence, razstresene po širnem svetu, in ki bo pomagalo domovini, ko se bo osvobodila.

kateri v mesta k različnim obrtom, dekleta pa večinoma za gospodinske pomočnice v zasebna gospodinjstva ali pa kot bolničarke in strežnice v vsa mogoča zdravilišča in bolnišnice. Mnogo jih je našlo zaposlitev tudi na farmah, največ v zapadnih predelih Kanade (Manitoba in Alberta). Tako smo se slovenski begunci-emigrantje kmalu razlezli po vsej Kanadi, od Vancouverja do Halifaxa, in neštivilne milje so bile med nami.

Poleg prepogostih primerov, ko so se naši ljudje znašli čisto sami sredi tujega sveta, je vendar po delovni razporeditvi prišlo do osnovanja manjših slovenskih krožkov in družbic. Okrog 40 mož in fantov je prenočevalo prve dni in tamkaj ostalo v gozdovih severno od Kapuskasinga; večja skupina je delala tudi na progi La Perade v quebeški provinci; malo manjša od te se je zbrala na železniški progi v Smithfalsu, North Bayu in drugod. Pa še tem skupinam ni bilo usojeno, da bi razprostrle svoje šotore za daljšo dobo na enem in istem kraju, ampak so se selile ob progah, kakor je to zahtevala delovna potreba. Tako je skupina fantov in mož v North Bayu prehodila celo progo od Smithfalsa do Port Arthurja. Enako premikanje je bilo na progi v Torontu ter njega bližnji in daljni okolici. So pa tudi primeri, da so nekatere skupine po opravljenem delu na železniških progah bile prestavljene v gozdove. Pa tudi tukaj so se skupine začele cepiti v manjše oddelke in se porazkropile po vsem ozemlju quebeške in ontarijske pokrajine.

A čas obveznega dela je kmalu pretekel in mislili smo lahko na preselitev v mesta in na iskanje svobodnih poklicev in zaposlitev. Večina se je zaletela v quebeško in ontarijsko pokrajino in vse kaže, da bo tamkaj postalo središčno ozemlje slovenskih beguncev-emigrantov v Kanadi. Pravo središče pa bo vsekakor v Torontu, kajti tam je trenutno največ Slovencev, tam je tudi naš slovenski duhovnik. Poleg torontske skupine se zelo krepi delovna grupa slovenskih fantov in mož v Battawi pri Trentonu, ki so zaposleni v Batovi tovarni čevljev. Manjša skupina se zbira v Montrealu; zdi se, da tamkaj posebnega novega dotoka ljudi ne bo, ker je težko najti zaposlitev in že dobljena niti stalna ni. Nekaj fantov je tudi v Londonu (prov. Ontario).

Mnoge je pot po končanem obdobju dela v kontraktu privedla k rudniškemu delu in je ena takih skupin v Norandi (Quebec), druga pa v Sudbury.

Razkropila pa so se tudi dekleta; največja skupina je vsekakor v Torontu; precej jih je tudi v Montrealu; manjše skupine pa so še v Bellwile, Guelph, Pariz, Preston, Hamilton, Cemptville (vse v ontarijski pokrajini); manjša skupina je bila poslana tudi v Winnipeg v pokrajini Manitoba ter v Quebec.

Zasluzek v času kontrakta je zelo različen. Precej dobro so zaslužili delavci na progi in tudi v gozdu, najslabše plačana so bila dekleta, ki so delala kot gospodinjske pomočnice, ter delavci na farmah, ki so delali od ranega jutra do pozne noči pa za to delo prejeli borih 40—45 dolarjev na mesec.

Pa tudi v Kanadi se je kakor povsod izkazala pridnost slovenskih rok in podjetnost slovenskega uma. Nekateri so si v teku kontrakta prihranili toliko, da že lahko mislijo na postavitev lastnega doma ali na nakup zemlje vsaj. Delajo pa seveda z združenimi močmi in je tako najbolj prišla do izraza medsebojna pomoč v dejanjih. Po dva ali trije fantje zložijo skupaj svoje prihranke in si kupijo hišo. Tako smo v Torontu doslej dobili že štiri slovenske domove, dva v Londonu (Ontario) in Paznarjeva družina si je postavila lasten dom v Smithfallsu.

Svojega dušnega pastirja Slovenci v Kanadi

precej dolgo nismo imeli. Prihajal je pogosto med Slovence v Torontu č. g. dr. Janko Pajk, ako mu je to le dopuščalo njegovo delo na župniji, kjer je nastavljen. V decembru 1948 je prišel v Toronto č. g. dr. Jakob Kolarič CM in imamo od tedaj dalje redne nedeljske maše v cerkvi Marije Čenstohovske. Včasih je prihajal maševat tudi hrvatski duhovnik č. g. dr. Rudolf Hraščanec. Udeležba je bila spočetka bolj skromna, zdaj je pa redno okrog 200 slovenskih beguncev-emigrantov, ki se zbirajo ob mašah na pomenek.

V oktobru 1948 je č. g. dr. Janko Pajk s pristankom pomožnega škofa prevzvišenega Websterja ustanovil v Torontu Slovensko dekliško Marijino kongregacijo (Sodality of Mary). Vodstvo kongregacije je po prihodu med Slovence prevzel č. g. dr. Kolarič CM. Dekleta se redno zbirajo vsak četrtek pri Sisters of Service (Wellesley Place).

Marijina kongregacija je priredila, dasi v skromni obliki, ganljivo proslavo materinskega dne, katere glavna misel in želja je bila: spomniti vse slovenske protikomunistične emigrante v Kanadi na velike žrtve, ki jih je slovenska mati morala pretrpeti v času najhujših stisk našega naroda. Kongregacija si je tudi naložila težko delo, zbirati knjige in jih kupovati ter tako sčasoma opremiti lastno knjižnico. Delo zelo lepo napreduje.

Za veliko noč 1949 so se organizirali tudi moške in fantje ter ustanovili Društvo Naj-

Živahno kramljanje po nedeljski slovenski maši na Gillespe St. v Torontu.
Med dekleti g. A. Kolander iz Clevelanda

svetejšega Imena Jezusovega. Precej jih je že organiziranih in pridno delujejo. Redne tedenske sestanke imajo v poljski dvorani in je udeležba vedno polnoštevila.

Obe društvi sta skupno priredili na večer pred Belo nedeljo 1949 ples, na nedeljo pa Molierovega "Skopuha".

Na binkoštno nedeljo smo priredili skupno romanje k božjepotni cerkvi kanadskih mužencev v Midlandu. Tam smo tudi prvič prišli skupaj s predstavnikom slovenskih naseljenecv v USA poznanim g. Antonom Grdinom iz Clevelanda, ki je prav nalašč zato prišel iz USA, da se je skupno z nami udeležil romanja.

Ko se v sobotnih večerih zbiramo v manjše družbe in pogovarjamo o naši preteklosti in naši bodočnosti, lebdijo in plešejo pred našimi očmi prelestni spomini na naš dem, pomešani z bujnimi zgodbami iskalecv zlata v kanadski zemlji in rudniških junakov; naše oči se spočijejo v temnozeleni goščavi kanadskih gozdov in nas nehote spominjajo na naše gozdove v domovini, kjer spe premnogi naši bratje in sestre svoj večni sen; in naš polet v novo življenje se utrdi, ko se znajdemo sredi dnevnega živžava kanadskih mest in si v duhu predstavljamo vrvenje na naših ulicah. Vse

okolje okrog nas in vsi tokovi, v katere nas bo še bodočnost zanesla, pa ne morejo in ne bodo mogli uničiti duha in ideje, zaradi katere smo šli kot majhen drobec po številu majhnega, a po globini neizmerne naroda v svet iskat pravico. Kot Hlapec Jernej nekoč, tako bojujemo danes mi našo pravdo za resnično svobodo in lepše življenje na slovenski zemlji ob. vznožju očaka Triglava.

Skupina Slovencev v Torontu — Kanada.

IGNACIJ KUNSTELJ:

Slovenci na Angleškem

Angleže dobro poznate, deželo pa morda malo manj. Danes mnogi napovedujejo konec njihovemu imperiju, a sam prihajam vsak dan bolj do prepričanje, da tega naroda ne bo še kmalu konec. Ima moč v sebi, posebno življensko moč, ki porabi vse, kar more za dvig svoje sile in to molče, brez velikih besed in gest.

Zgodovina Angležev se ustvarja na nekaj kvadratnih kilometrih, seveda pozidanih s palačami, sredi Londona, kjer je spravljeno bogastvo imperija v bankah, trgovinah in ministrstvih. Stavbe so solidno grajene, zidane iz kamna ter jih niti poslednja vojna ni preveč uničila. Kar pa je bilo podrtega, so kmalu molče pozidali.

Otok s svojo posebno lego, pa tudi posebno zgodovino, živi danes od industrije. Čim so odkrili nekaj sto let nazaj premog, se je de-

žela začela spreminjati. Srednja Anglija, del Škotske ter južni Wales so središča premogokopov. Tod boste našli danes tudi največ Slovencev. Manchester in okolica pa tke in prede v stotinah tovarov. Tudi železna industrija je zelo razvita. Res, kar dva svetova sta tudi tu: industrijski in kmetijski. Del dežele je še vedno kmetijski. Velika posestva pod težo davkov ter evolucije sedanje vlade prehajajo v roke velikih družb, katerim vlada nudi pomoč.

Kmet kmetuje s stroji, pa vendar rabi tudi pridne roke, ki s strojem sejejo, žanjejo in spravljajo. Tudi Slovence najdete v mnogih krajih na kmetih. In vendar ne zraste zadosti za 45 milijonov ljudi na Otoku. Če ne pripeljejo ladje, kar hitro začne primanjkovati te ali one stvari. Delavec namreč živi kot drugod po svetu iz rok v usta. Tudi brezposelnost se nikjer drugje tako hitro ne občuti kot v industrijskih deželah. Zato ni čuda, da mo-

derne države toliko povdarjajo povzdigo kmetijstva.

Za tujca je vsaj v začetku angleško podnebje težko. Kakor daje zalivski tok deželi posebno toploto, dasi je daleč na severu, pa obenem ovlaži ozračje. Treba se je privaditi, kakor povsod drugod. Poletje je navadno bolj hladno, pa tudi zime so mile. Prav prošlo poletje je bilo zelo lepo v primeri z drugimi, zima pa je bila zelo mila, da mnogi kraji na jugu niti snega niso videli. Seveda je pa razlika med Škotsko in Walesom, tam ne severu imate lahko hudo ploho, ko se vam na jugu najprijazneje smehlja sonce.

Deželo bi v mnogih predelih prav lahko primerjali naši Dolenjski. Svet je valovit, le na zapadu ter severu prehaja v večje strmine, dasi pravih gora v našem smislu ni, Severna Škotska je kamenita, premogovni revirji pa kar dobro spominjajo na Trbovlje in Zagorje.

Božična koleda.

In v to deželo sem se namenil koledovati. In opišem naj svojo koledo! Moderni kolednik potuje na moderni način.

Gre brez palice, pač pa je treba ogrniti dežni plašč, saj dežnike le malo poznajo v tej državni deželi, ter vzeti v roke kovčeg, ki nadomesti culo ali bisago. Za vsakim vogalom postoji avtobus, ki so mu dodelili še eno nadstropje, skrajšali mu pa zato ime v "bus" (izg. bas).

Unravnik hostela me je prijazno sprejel ter mi pokazal pot do dolgih pločevinastih barak, ki so nekoč služile vojakom, a danes nudijo stanovanje mladim ljudem, ki so šli s trebuhom za kruhom v svet. Navadno imate v takih hostelih kar celo zvezo narodov s približno vsemi narodi s te in one strani železne zaves. Za to podnebje življenje v takih barakah kar gre. Težje je tam, kjer gredo knapje na različne "šihte". Ko se namreč "šiht" vrne domov, ne zna priti in biti miren, ampak kratki spanje onim, ki bodo morali kmalu neprespani iti spet na delo. Kjer si pa ljudje sami urejajo tudi "upravo" v ožjem pomenu, potem pa gre kar dobro. Slovenci radi prebivajo skupaj. Se sami med seboj najbolj razumejo.

Rudar Peter

Seveda je od posameznika odvisno, kako upravljaja s svojim prostorom, kjer je postelja, omara, morda polica za vsakdanjo drobnarijo,

Velika Britanija in Severna Irska. Ustavna dedna monarhija. Zakonodajno oblast izvršuje parlament, ki ga tvorita lordska in poslanska zbornica. Izvršna oblast nominelno izvršuje krona, dejansko pa vlada. Površina 241.839 kv. km. Število prebivalstva nad 46 milijonov. Glavno mesto London, ki šteje z raznimi predmestji Velikega Londona nad 8 milijonov prebivalcev.

ki jo pač premore samski fant na tujem. Med drobnarijo spada ponavadi radijski parat in zbirka slik iz domačega kraja.

"Aha, ste že tu, gospod Kolednik", je pogledal črn obraz skozi vrata. Ni bil zamorec, ampak samo rudar Peter.

"Malo potrpite, sem šele pravkar prišel iz jame. Glejte, še na to sveto popoldne sem delal. Sedaj bomo pa štiri dni praznovali", se je opravičeval.

"Saj delo ni težko, čeprav je pod zemljo. Zaslужek pa je kar dober, dasi zaslužiimo zelo različno. Na najslabšem so mladoletni, če dobe samo osnovno plačo, jim le malo ostane. Jaz delam včasih tudi v soboto, da malo primaknem k plači. Treba je podpreti dom, kjer vsega manjka razen "svobode". Saj zame je kmalu zadosti, za kozarec piva v soboto zvečer in za papir in znamke. Potrpite za trenutek, da si izmijem jamsko nesnago z obraza, potem bom pa koj tu."

★

Brezjanska Marija - Božja Romarica med Slovenci v Angliji. Njeno milostno podobo je blagoslovil pom. škof Craven 27. II. 49 Londonu. Na sliki poleg škofa g. Ignacij Kunstelj.

★

Kmet Ciril

Za Petrom sem ujel Cirila, ki dela nekje na kmetih ter ga hitro povprašal, kako mu gre.

"Kar dobro", je hitel odgovarjati." Delo je različno, ljudje pravtako, nekateri prijazni, drugi spet pokažejo dosti jasno, da so gospodarji, redko kje te povabijo v hišo, pa povčini radi postrežejo z angleškim čajem, ki je zdravilo za vsako bolezen in za vse čase in kraje. Če imam delo na akord, več zaslužim, moram pa krepto potegniti. Nekateri so se kar preselili na kmete in pravijo, da jim gre dobro. Dosti dela, pa tudi dosti jela. Na splošno imajo nas tudi na kmetih radi, saj smo dobri delavci, vajeni trdega dela. Zaenkrat ne bi menjal."

Opekarji in plavžarji

"Pa drugi vas kaj pridno obiskujejo?" sem bil radoveden.

"Še za danes so se napovedali, železninarji in cegljarji. Pa jih najbrž ne bo. Ura je že kasna in na sveti večer, kdo bi se prevažal po svetu. Sami zase bodo praznovali ta večer, ki bo za marsikaterega že četrti na tujem. Železninarje imenujemo one, ki kurijo peči v tovarnah za pločevino, kjer so precej na to-

plem ter porabijo mnogo vode, da si tolažijo žejo. Mi je rekel Ivo, da bi bilo najbolje, ako bi cev z vodo kar v njega napeljal, tako se poti. Oni, ki so pri opeki, pomagajo graditi po vojni razbiti svet. Večinoma imajo akordno delo, zaslužek kar dober. V začetku nismo tako poznali vrednosti tega denarja, ko smo bili navajeni, da se je na velike številke le malo dobilo, zdaj pa vemo, da je treba tudi tu paziti na vsak peni. Se pa dobi za denar, kar hočete. Stvari za vsakdanjo porabo so sorazmerno poceni, luksuz pa je drag, kar je pa navsezadnje prav.

Naši gospodarji

"Sem slišal, da tu rade ženske kade in pijejo".

"Res, čeprav ne vse", se je oglasil Janez. "Vidite", človek poyosod vidi le to, kar kriči v svet. Najbrž bo vojna kriva, da se počasi tu svet spreminja ter moški svoje razvade prepuščajo ženskam. Sicer pa kaj prida iz tega ne bo. Veste kaj, povejte, kje je kaj deklet? Ženili bi se radi, pa bi si podomače uredili življenje, pa kar nič korajže nimamo. Deklet ni. Ali so pa tako štmane, da te še pogledajo ne".

Človek, ki je odtrgan od doma čuti podza-

vestno domotožje. Ceniti dom ga pa nauči tu-
jina, ki mu pokaže poleg dobrih tudi svoje
slabe strani, tako da dobro razume pomen pre-
govora, da je doma najbolje!

Hitro so minevale ure v razgovoru. Fantje
so pripovedovali o hrani, ki je marsikdaj dru-
gače pripravljena, a največ jih moti to, da je
vedno ista. Domačini na hrano ne dajo dosti.
Morda je vplivalo milo podnebje, morda trdi
dnevni red, ki daje določene ure za delo, mor-
da visoka civilizacija, da je hrana sicer mno-
gotera, a vedno dan za dnem ista. Zajutrek
je močan. Polek poriča, ki je nekaka naša ka-
ša, še jajček ali malo ocvrte gnjati ali kaj po-
dobnega z neizogibnim čajem, ki je na razpo-
lago, kolikor si ga kdo zaželi. Juho bolj malo
poznajo, pač je pri kosilu vedno krompir,
včasih v raznih oblikah, potem nekaj zelenja-
ve, meso ali riba, ki navadno ni priljubljena
pri tujcih ter običajne močnate jedi s čajem.
Sladkih stvari domačini mnogo pojedjo. Fan-
tom pa so se kmalu razni kolački in podobne
stvari uprle. Spominjajo se na črni kruh, na
kos slanine ter pol litra vina, česar pa je dan-
es tudi doma zelo malo.

Pravtako tudi na obleko ne dajo domačini
preveč. Prav lahko tujca spoznate po obleki.
Dobro se je oblekel ter je ponosen na to. Pri
domačinih pa je samo moški svet skromen.
Ženske si rade privoščijo kaj lepšega in bolj-
šega in po modi.

Angleži so znani po svoji vljudnosti, pa
vendar vas marsikdaj pusti ta prijaznost
mrzle. Fantje pogrešajo one prisrčnosti, ki je
bila pri nas, pri zabavi, v vsakdanjem življe-
nju in tudi pri delu. Ta svet kot ameriški le
preveč vidi vse v denarju.

Slovenci se dobro razumejo z domačini. Ra-
di jih imajo pri delu, pa tudi pri zabavi. Če-
prav so precej zaprti ljudje, hitro ocenijo člo-
veka ter mu nudijo vse, kar premorejo. Če-
pa se mu zamerite, potem vas niti ne pogleda
več.

Po zemljepisju navadnega Angleža ne sme-
te spraševati. Saj je za njega vseeno ali ste
doma nekje pri Trstu ali pri Pragi, za njega
je vse kontinent. Le malo ve kaj o življenju
drugod.

Mislím, da je danes vsa slovenska emigra-
cija edina v tem, da nas ni treba biti ničesar
sram, ne naše kulture, ne civilizacije, am-
pak smo lahko ponosni na to, kar smo si
vkljub stiskam od vseh strani priborili ter

svojo zemljo dvignili na višino, na kateri nas
le malo drugih narodov dosega.

Sveti večer

Peter se je med časom vrnil. Postavil je na
polico skromne jaslice, prižgal lučko pred nji-
mi ter rekel: "Treba je vsaj malo spomina".

Iz jaslic je prišla misel na sveti večer tudi
v naša srca. Janez je potihoma začel: "Sveta
noč, blažena noč..." In v duše se je selil mir,
ki ga pozna samo sveti večer.

Večer je hitro minil. Bilo je treba k pol-
nočnici, pravzaprav še preje, ker je domači
župnik prosil, da bi vsaj nekaj časa peli svoje
božične pesmi. In zamislite se: tam nekje v
Yorkshiru, v skromni cerkvi stoji gruča slo-
venskih fantov in prepeva božične pesmi pred
polno cerkviijo ljudi, ki nikdar niso slišali slo-
venske pesmi, pa dobro vedo, da je v vsaki
pesmi neizmerna lepota, ki jo je našel le trpe-
či narod, kateremu pomeni pesem pol življe-
nja. Niso razumeli besed, razumeli pa so me-
lodijo in smisel pesmi.

Kot odmev pa so vsi narodi o polnoči poz-
vzeli vsak v svojem jeziku: Sveta noč... V
tujini največkrat more le cerkev približati do-
mu. Za vse velja božja blagovest. Nikdar niso
si ljudje tako blizu kot v sveti noči.

"Bilo je kakor doma", so potrdili fantje
dr drugega dne, ko so pri veliki maši peli po
svoje. Naša pesem je kakor biser v evange-
liju, kjer je šel človek in prodal vse, samo da
je kupil biser. In nihče, ako je sami ne zapra-
vimo, nam te dragocenosti vzeti ne more.

Kaj bi še pripovedoval o božični koledij?
Bilo je lepo in Bog daj, da bi bilo še marsik-
daj tako, čeprav ne v tuji zemlji.

Božja Romarica

"Marija Pomagaj je vodnica vašega trpe-
čega naroda. Narod, ki ga ona vodi, ne bo za-
puščen. Prepričan sem, da bo po Njej rešena
vaša zemlja..." so odmevale besede škofa
Cravena pod visokimi oboki St. Jamesa v Lon-
donu. (27. II. 1949). Škof je govoril Sloven-
cem, ki so prihiteli k blagoslovu "Angleške
Marije". Res, kakor bi se posebej domenili,
skoraj iz vsakega kraja od večje skupine je
kdo prišel, da bo "doma" povedal, kako je bi-
lo.

Govoril je cerkveni govornik: "Nekoč se bo
ta podoba pridružila tolikim onim, ki so bile

na naših oltarjih drugod po svetu. Marija Angleška bo dobila mesto v naši zemlji..."

Škof je blagoslavljal. Dekleta v narodni noši so počastile božjo Kraljico in vsa srenja je pela in pela v Marijino čast.

Kmalu potem, ko so prve skupine neprostoVOLJNIH romarjev prihajale v to zemljo, je daleč na severu na škotskem duhovnik daroval božjo daritev. V skromni cerkvi pa se je dvigala pesem v čast Marijino, sprva tiho in skromno, potem pa vedno bolj glasno kot prošnja molitev. Po maši je duhovnik pristopil k skupini in dejal: "Gotovo ste Slovenci! Spoznal sem vas po vaši pesmi, ker ste peli same Marijine pesmi!" Tako nas svet spoznava, ne po velikih besedah in mogočnih dejanjih, ampak po naši skromnosti in naši pesmi.

Naša pesem je nekaj velikega. Slovenci so danes na Angleškem tako raztreseni, da jih bo zbrala najbrž samo še dolina Jozafat. Če pa se snidejo, bodo zapeli pesem, pa naj bo to v cerkvi ali na stanovanju ali pa — saj veste, kaj se pri nas navadno cerkve drži. Še to moram povedati, da se tu malo pije.

Bog mi pomagaj, kam sem spet zašel iz

cerkve v London. Lepo je bilo takrat. Marijina pesem je segala v srca in klicala miru in pomoči za preizkušano domovino.

Po blagoslovu pa je šla Marija na božjo pot, od kraja do kraja, od cerkve do cerkve. Ni bilo zvonjenja, ne velikih slovesnosti. Kakor je slovenski narod tih in skromen, tako tiho je bilo Marijino romanje. Od dela žuljava roka je položila cvetje pred Njo in prižgala lučko na skromnem oltarju. Delavec in kmet in študent, o, vsak iz slovenske srenje je pripognil koleno in iz src se je dvigala molitev k nebeški Kraljici za mir in srečo in pomoč na trdi življenjski poti.

V dobrih dveh mesecih je Marija preromala to zemljo od juga na sever, in vendar ni mogla obiskati vsakega kraja, kjer so Slovenci.

Sestali so se prijatelji, ki so prihitali iz oddaljenih krajev. Pogovorili so se tudi z Bogom in pristopili k oltarju, da jih je okrepečal Božji kruh, da bi bili vztrajni in močni in ne izgubili onega, zaradi česar so morali zapustiti dom: svobode mišljenja in vere.

Pred leti je poromala Marija s svojega

Pred vhodom v cerkev St. James v Londonu ob blagoslovlitvi podobe Marije Pomagaj.

Na sliki narodne noše okrog škofa Msgr. Craven'a. Od leve na desno gđ. Vida Zabavnik, Jožica Pavel, Francka Ribič in Tončka Zabavnik.

prestola na Brezjah na veliko pot v Ljubljano. Ne moremo, nikakor ne moremo tega romanja tu primerjati z ono potjo, vendar je Marija tiho prinašala blagoslov in milost v srca in duše.

Mnoge vezi so se potrgale v poslednjih letih, a ostala je le vez do Marije, vedno močnejša, vedno pomembnejša.

Slovensko Društvo

Najtežje je človeku, ko je sam. Osamljen trpi več kot žejo in lakoto. Težnja po prijatelju, kateremu bi mogel razodeti vso svojo notranjost in ki bi ga razumel ter mu pomagal s prijazno besedo, je tako nekaj prirodnega, da se v navadnem življenju skoraj ne zavemo tega. Šele stiska nas pouči o tem. V nas je žeja po družbi, kjer bi se mogli iz srca pogovoriti, pa tudi poveseliti in zapeti pesem. Nič velikih misli ali načrtov. Samo nuditi priliko, da res Slovenec pride do družbe, je namen Slovenskega društva v Angliji. Pa saj je o tem napisala "Svobodna Slovenija":

V dneh od 30. julija do 1. avgusta se je na mnogostransko željo zbralo v Londonu okrog 125 Slovencev in Slovencev, ki so zastopali okrog 600 ljudi močno slovensko kolonijo v Angliji. Prišli so iz vseh krajev Anglije. Sestanek je imel zlasti namen, da se ustanovi društvo Slovencev v Angliji. Slovenci so najprej poro-

mali k znanemu samostanu Tyburn. G. Kunstelj je spovedoval in daroval sv. mašo, slovenski romarji pa so posedli hodnike in stopnišča, ker je kapelica zelo majhna, odkar je bomba 1944 leta samostan razdejala. Sestre se niso mogle načuditi prelepemu slovenskemu petju, ki je odmevalo daleč tja po Hyde Parku in so se ljudje zbirali v velikih gručah in poslušali. Ustanovni občni zbor Slovenskega Društva je odobril pripravljena pravila in se takoj tudi konstituiral odbor. Slovensko Društvo naj bi bilo zbirališče in shodišče za vse Slovence v Angliji, ki so kristjani in tudi resnično krščansko žive in Slovenci in se tudi tako obnašajo in delujejo. Temu odgovarjajoče se je izvolil tudi društveni odbor v krščansko — slovenskem okvirju. Takoj po ustanovitvi Slovenskega Društva so tudi slovenski akademiki, ki so v Angliji (okrog 35) ustanovili svoje Društvo Slovenskih Akademikov v Angliji. Naslov je: Slovensko Društvo, 222 Walm Lane, London N. W. 2. ki bo posredovalo tudi za vse dopise za Društvo Akademikov. Dušni pastir Društva je g. Ignacij Kunstelj.

Kaj naj bi še nakoledoval na tej zemlji? Življenje teče po svoji poti. Sreče je malo na svetu. A v naših tli neprestano hrepenenje po njej. Naj bo dosti mojega koledovanja za letos.

S PETEGA KONTINENTA

Prav kot seme izkrvavelega naroda so nas IRO ladje razvozile po vsem svetu; najprej na zapad, nato tudi proti vzhodu. Avstralija! 24.000 km oddaljena od naše domovine je postala nova domovina tudi za nekatere Slovence. Po rdeče žgočih pustinjah Srednje Avstralije, po pragozdovih in malorečnih predelih Nove Gvineje, po Modrih gorah prijaznega Novega Južnega Walesa, po "Avstralski Sloveniji" Tasmaniji ter po Novi Zelandiji je zadonela slovenska pesem, mehka in otožna, a topla in lepa kot ljubezen naše domovine.

Avstralija je precej različna od Evrope in naredi spočetka nekako zapuščen vtis. Lepa in velika mesta, reke, gore, predvsem pa morje in na drugi strani obsežne puščave, tu in tam poraščene z redkim drevjem in kaktusi delajo deželo tajinstveno in privlačno.

Kmalu po našem prihodu semkaj smo dobili od tukajšnjih oblasti malo knjižico, v kate-

Britanski dominion. Ima svojo vlado, parlament in senat ter guvernerja. Površina nad 2 milijona kv. mil. Število prebivalstva presega 7 milijonov ljudi.

ri je popisana zgodovina avstralske zemlje; najprej smo jo na hitro prelistali; pa smo jo spet in spet brali in iz dosedanjega znanja podajamo, kar se nam zdi najvažnejše: V 16. stoletju je splošno vladalo mnenje, da leži nekje na jugovzhodu zemlja, ki so ji pravili *Terra Australis non dum cognita*; pa šele leta 1906 je uspelo to zemljo odkriti; za nekaterimi manjšimi poizkusi se je podal na pot Tasman leta 1642 in odkril majhen otok, ki je dobil tudi po njem ime — *Tasmania*; leži ta otok nekaj 100 milj južno od Sydneya; še isto leto je odkril *Novo Zelandijo*. Obširnejše akcije je izvedel *captain Cook* in v letu 1770 osvojil *Vzhodno Avstralijo*, naselivši tamkaj svoje mornarje. Prvi večji konvoj emigrantov je odplul iz Anglije v januarju 1788 (pred 160 leti!). Za tem transportom so pričeli prihajati drugi in to tako pogosto, da so novonaseljenci že leta 1840 začeli ustanavljati nove države. Kot angleška kolonija je Avstralija ves čas pridno stala Angliji ob strani v vsej njeni pestri zgodovini in kot v zahvalo leta 1900 prejela naslov dominiona; Avstralija ima svojo vlado, svoj parlament in svojo upravo, prizna pa angleška kralja kot vrhovnega predstavnika in združevalca.

Danes je Avstralija politično-upravno razdeljena na 7 držav in "capital territory": *Western Australia (W. A.)* — glavno mesto *Perth* — šteje okrog 500.000 ljudi; *South Australia (S. A.)* — glavno mesto *Adelaide*

St. Mary's Hostel v Avtraciji

— s 600.000 prebivalci; *Victoria* — glavno mesto *Melbourne* — šteje 2.055.000 prebivalcev; *New South Wales* — glavno mesto *Sydney* — s skoraj 3.000.000 prebivalcev; *Queensland* — glavno mesto *Brisbane* z 1 milijonom prebivalcem; *Northern Territory* s 10.000 prebivalci ter *Tasmania*, kjer je glavno mesto *Hobart*, s 200.000 prebivalci.

Avstralija meri 2,974.581 kvadratnih milj in ima skupo okrog 7 in pol miliona prebivalcev. Oddaljena je od Londona 9550 milj, od *Capetowna* 4710 ali 3120 od *Ceylona*. Velikost avstralskega ozemlja bi odgovarjala evropskemu, ako bi od Evrope odrezali Španijo in avstralskega ozemlja bi odgovarjala evropskemu — črncev je še okrog 400.000; so pa zelo prijazni, živijo zelo preprosto in po svojih običajih sredi gozdov. Klima je zelo različna in doseže do 50 gr. C v poletnem času; prav jo, da je podnebje milejše kot v *Buenos Airesu*. Avstralija je tudi domovina *kenjuruja*, ki je dobil svoje mesto celo v grbu.

V Avstralijo smo odhajali s podpisanim dveletnim kontraktom v žepu. Razporedili so nas po vseh mogočih koncih in krajih; večina se je pa zbrala v posameznih taboriščih, od katerih je eno najlepše urejenih *St. Mary's Hostel*, kjer poveljuje Slovincem znani in splošno priljubljeni spittalski komandant major *M. L. F. Jarvie*, v pomoč pa mu je njegova gospa soproga, tudi koroškimi beguncem znana kot *Miss Mishell*. Mislili smo, da se bomo morali strogo držati predpisov v zvezi s kontraktom, pa sedaj vidimo, da se delo lahko menja brez posebnih predhodnih dovoljenj. Tako bomo sčasoma imeli še več možnosti, da si sami po lastnem preudarku izberemo polja novega udejstvovanja.

Delovne ure so v Avstraliji obsežene v 40 urnem delovniku, tako da sta sobota in nedelja popolnoma prosti. Tudi trgovine zapro v soboto ob 12, kinematografe in druga zabavišča pa ob 11 zvečer. Prodajanje alkoholnih pijač je ob nedeljah prepovedano; le v rudniških krajih je to izjemoma dovoljeno, pa še to šele po 10 uri dopoldne, ko se končajo službe božje. Za nas ti predpisi še niso tako hudi, kot so morda za Avstralce, kajti ti popijejo po pol litra piva dnevno poprečno, vstevši dojenčke in otroke.

Nedeljske in sobotne dneve preživi Avstralec na dirkah, kjer stavijo do onemoglosti. Kakor na dirke, tako se tudi na vse druge

sportne prireditve in po službenih potih vozi. Avstranci v najmodernejših ameriških avtomobilih, prav tako pa tudi v starih Fordih še iz predpotopnih časov. Povsod je opaziti divjo mehanizacijo življenja, v katerega so predvsem Amerikanci zmetali ogromne količine svojih izdelkov. Opaziti pa je povsod tudi, da je Anglija — katere oblast ni sicer nikjer zapisana, pa je dejansko krepko občutljiva — pošiljala semkaj vse, česar ni mogla spraviti drugod v promet za drag denar. Dasi ima Avstralija ogromno zalogo masla in mišičob, je vendar vse to še vedno racionirano, ker gre v Anglijo. Življenje in zlasti prehrana je verjetno dražja kot v Argentini, pa so zato oblačilni predmeti toliko cenejši, da se razmerje nekako izravna.

Višira osnovne plače je postavljena na 6 funtov 12 šilingov in 11 penijev tedensko, vendar je po preteku enega leta možen občuten napredek. Za hrano porabimo tedensko približno 1 funt 5 šilingov. V našem upanju na napredovanje v službi nas tudi precej podpira državno zanimanje za novonaseljence, da bi se vsi čim prej naučili jezika. Zato so povsod posebni tečajji; če se jih ne morete udeleževati, vam pošiljajo lekcije po pošti in vam v radiu poskrbe za stalen učni material. Študentje imajo možnost nadaljnega študiranja; mature in diplom ne priznajo tukajšnje obla-

sti, priznajo pa doktorske naslove, vendar brez pravice izvrševanja poklica.

Raztreseni smo po vsem kontinentu. Od Perta do Sydneya in Darwina nas je najti; vsakdo živi v svojem kraju, skoraj brez zveze z drugimi, saj so med nami razdalje tisočev in tisočev milj. Najživahnejši in najbolj med seboj povezani so Slovenci v Novem Južnem Walesu. Kakšna bo naša bodočnost, se pogosto sami sebe sprašujemo. Nekateri so pridno in marljivo pričeli in imajo že svojo zemljo ter si grade nove domove. Drugi spet uživajo v izobilju hrane, obleke, pa tudi dobrega piva. Edino, česar tu najbolj pogrešamo, je naša domačnost, naša pesem, naša glasba in naša beseda. Avtralci so sicer dobri ljudje in zemlja poštena, a da je Avstralija le zbirka ljudi, ki imajo avtomobile, je splošen vtis, ki se ga ne moreš otresti.

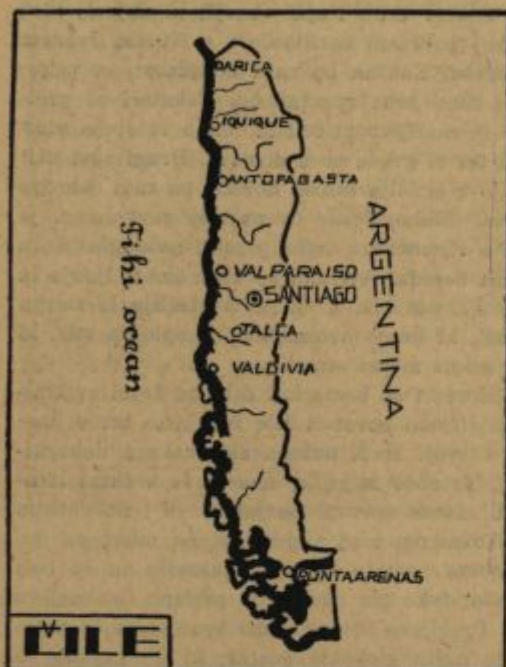
Slovenci se bomo kot družina sredi avstralske širjave povezali šele tedaj, ko bomo imeli v svoji sredi našega slovenskega duhovnika. To našo željo, ki smo jo že večkrat izrazili, danes spet poudarjamo. S slovenskim duhovnikom med nami nam bo misel na domovino postala lepša in jasnejša in še bolj topla, tako, da nam bodo prelepe Cankarjeve in Pregljeve besede samo v najtrdnjše potrdilo naših globokih čustev, ki jih gcjimo ob misli na domovino.

Bathurst — prehodno taborišče v N. S. W. v Avstraliji. Leži visoko in ima pozimi sneg.

V DEŽELI OGNJENIKOV IN POTRESOV

SLOVENCİ V CHILE-JU

REPUBLIKA CHILE

Od leta 1818 neodvisna republika.

Zakonodajno oblast vrši senat (45 članov) in poslanska zbornica (na 35.000 en poslanec). Izvršno oblast ima predsednik skupno z ministri. Velikost države: 741.767 kv. km. Prebivalstvo: okrog 6.000.000. Vera: Katoliška, znatna protestantska manjšina in pagani.

Glavno mesto republike: Santiago (1.000.000)

Kakor skoraj ni več države na svetu, kjer ne bi bilo Slovencev, zlasti Slovencev - begunca, tako tudi južnoameriška država Čile ni ostala brez naših ljudi.

Čile je najbolj oddaljena ameriška dežela od Evrope. Leži na jugozapadni strani južnoameriškega kontinenta in je po velikosti na sedmem mestu med državami Južne Amerike. Njena dolžina je 4.200 km, največja širina 400 km., površina pa 800.000 kvad. km. Prebivalcev ima nekaj nad pet milijonov. So mešanci priseljenih Špancev in domačinov. Jezik je španski. Ker je država tako dolga, je podnebje in temu primerno tudi življenje naroda celo različno. Severni del države je zelo skalnat, brez rastlinstva, ker ni dežja; bogat pa

je na rudah, zlasti solitru. V srednjem delu je zelo razvito poljedelstvo, na jugu pa je mnogo lesa in bogata ovčjereja.

Glavno mesto Santiago ima 1.500.000 prebivalcev.

V Čile-ju je zaenkrat Slovencev malo. Pred vojno te države skoraj poznali nismo. Tudi izseljenci se zanjo niso brigali. Ker je to izrazito obmorska država, so prišli z njo v stik zlasti mornarji iz Dalmacije.

Od Slovencev je tukaj najstarejši naseljencev msgr. Alojzij Rock, častni kanonik v Concepcionu, nadzornik krščanskega nauka na srednjih šolah. Med stare naseljence moremo šteti tudi nekega krojača, Bečki po imenu, ki je pred nekaj leti umrl. Bil je odličen katoliški mož, vnet delavec v čilski Katoliški Akciji. Nad dvajset let je tukaj gospa Erna Aljančič, poročena Wallner. Gospod Wallner je znan kot poštenjak in priden delavec kot prvi tehničar v tovarni za milo v Santiago.

Tukaj je tudi nekaj naših usmiljenih sester. Tem se je pridružilo še nekaj begunck. Tako je sedaj v Čile-ju šestnajst usmiljenek iz ljubljanske province. Od teh jih je na jugu na otočju Magallanes devet, ostalih sedem pa v Santiago in še bolj na severu.

Prvi transport z begunci je prišel v Čile spomladi 1948. Med temi je bilo tudi nekaj naših družin.

Poleg teh pa je v Čile-ju še 13 duhovnikov. Od teh je devet svetnih duhovnikov, trije salezijanci in en lazarist. Od svetnih duhovnikov so gg. Janez Mohar, France Kupljenik, Martin Turk in Jože Guštin v škofiji Temuco; gg. Dr. Tone Trdan, France Fekonja in Ludvik Ceglar v škofiji Rancagua; gospoda Mirko Fale in Ludvik Tomazin pa v škofiji Talca. G. Jože Mejač, lazarist, je v Punta Arenas deloma v Santiago. V decembru 1948 je imel v Santiago novo mašo č. g. Petek, salezijanec, v decembru 1949 pa bo doletela ista sreča g. Toneta Grila.

V avgustu 1949 je prišlo v Čile novih 57 slovenskih beguncev, tako da šteje sedaj naša kolonija blizu 120 ljudi.

Razmeroma je število Slovencev v Čile majhno in še ti so raztreseni po vseh krajih te dolge dežele vulkanov in potresov. Ni upanja, da bi mogli tvoriti kako pomembnejšo sloven-

sko skupnost. Treba se bo čimbolj nasloniti na slovenski kulturni center v Buenos Airesu. Prejemanje knjig, revij, časopisov in druge verske in kulturne hrane od tam naj bi omogočalo, da bi ostali slovenski ljudje tudi v Čile zvesti slovenski ideji: veri in narodu.

SLOVENSKA NASELBINA V PUNTA ARENAS

Tudi tu, v najjužnejšem čilenskem mestu in menda najjužnejšem mestu na svetu sploh, živijo Slovenci. V tem mestu jih je osemnajst. Mesto samo šteje 30.000 prebivalcev, leži ob morju ter je izpostavljeno zelo spremenljivim vremenskim prilikam.

Prvi Slovenec, neki Primorec, je prišel sem l. 1902. Od takrat dalje se je njihovo število večalo, vendar pa sta do 1915 prišla za njim samo še dva. Po prvi svetovni vojni pa so pričeli pogosteje prihajati. Mnogi niso vzdržali in so se odselili v severnejše kraje Čilea.

Slovenci v Punta Arenas so organizirani v "Zvezi družinskih poglavarjev". V župnijski cerkvi so si Slovenci postavili svoj oltar, posvečen sv. Cirilu in Metodu.

Kakor povsod po svetu, tako je tudi tu minula svetovna vojna pustila med Slovenci posledice. Tudi med njimi je prišlo do ločitve, ki pa izginja, kakor drugje, ker ljudje spregledujejo.

V raznih dobrodelnih zavodih v mestu delujejo slovenske usmiljenke, ki jih je 16. Prve štiri so prišle l. 1935.

V salezijanskem zavodu je od 12 članov 9

Martin Maroša, prekmurski rojak
v Punta Arenas.

beguncev. Prva slovenska salezijanka sta prišla tja l. 1938. Najpriljubljenejši med duhovniki v Punta Arenas je Slovenec Martin Maroša, ki je prišel tja l. 1929. Organiziral je številna društva, katoliške skavte, salezijansko godbo, ki je edina v mestu in vodi v glavnem skoro vse kulturno udejstvovanje.

V DEŽELI ZELENEGA PEKLA

(BRAZILIJ)

Malo zgodovine

Odkrili so jo Portugalci l. 1500 in 30 let pozneje so jo začeli kolonizirati. V prvem stoletju kolonija ni bila več kot dolg obmorski pas, kjer je bivalo okrog tri milijone indijancev, ljudožrcev po večini, ki so se koloniziranju silno upirali; bili pa so ali pobiti, zasužnjeni, ali pa so se umaknili v notranje pragozde. Nekatera plemena pa so le sprejela omiko in krščansko vero od misijonarjev, posebno jezuitov, med katerimi so najslavnejši Nobrega, ustanovitelj in organizator jezuitskih misijonov, Anchieta, čudodelec, pisec prve slovnice v jeziku Tupi-Guarani in usta-

novitelj mesta Sao Paulo in Viera, pridigar in branitelj človeških pravic indijancev proti izkoriščevanju kolonizatorjev.

Edino korist, ki jo je Portugal imel v Braziliji v prvih letih, je bil promet z neke vrste iesom, iz katerega so izdelovali dragoceno rdečo barvo, in ki so ga zaradi tega imenovali "pau brasil", t. j. žerjavičen les, ker je bil podoben žerjavi. Od tod tudi ime nove dežele, ki pa se je uradno imenovala "Dežela svetega Križa" — Terra de Santa Cruz.

Portugalci so deželo razdelili na 15 pokrajin ali "capitanias"; na čelu vsake je bil kapetan; vsi kapetani pa so bili podložni gene-

ZVEZNA DRŽAVA BRAZILIJA

Neodvisna država od leta 1822, Zvezna republika od leta 1899. Zakonodajna oblast je poslanska zbornica skupno z zveznim svetom. Predsednika države volijo na 6 let; ima skupno z ministri izvršno oblast.

Površina države: 8,511.189 kv. km. Prebivalstvo: 43,000.000. Vera: Katoličani-v notranjosti dežele še pagani. Glavno mesto: Rio de Janeiro (2,000.000 preb).

ralnemu guvernerju, ki je stoloval v mestu Sao Salvador, prestolnica kapetanije Baca. Razne province so se gospodarsko precej neenako razvile. Najbolj so napredovale Pernambuco in São Paulo. Ker pa je za obdelovanja zemlje manjkalo delovnih moči, so začeli uvažati črnce iz Afrike. Ta promet sužnjev je trajal do l. 1850; suženjstvo pa je bilo uradno odpravljeno šele l. 1888. Računa se, da je bilo v vsej tej črni dobi uvoženih iz Afrike 15 milijonov sužnjev.

Kot so se angleški puritanci naselili v Severni Ameriki v šestnajstem in sedemnajstem stoletju, tako so se istočasno hoteli naseliti v Braziliji francoski hugenoti; dvakrat so poskusili, v Pernambuco in v Rio de Janeiro, pa jim ni uspelo.

Ko pa je v prvi polovici sedemnajstega stoletja Portugal — in z njim tudi Brazilija — pri-

šel pod špansko vlado, so Holandci, ki so bili takrat v vojski s Španijo, zasedli za par let provinco Pernambuco, ki je bila najvažnejša v tistem času in zelo bogata zaradi velikanskega razvoja sladkorne industrije. Pa tudi Holandce so l. 1654 izgnali.

Osemnajsto stoletje pa je v Braziliji kar zažarelo v svitu zlata, srebra in draguljev in je gospodarsko središče kolonije premerilo iz Pernambuco bolj na jug, v provinco Minas Gerais. Našli so velikanske zaloge dragocenih kovin, s katerimi je Portugal, že prost španske nadoblasti, tako obogatel, da je postal največja svetovna sila. S tem pa je tudi njegov pritisk na kolonijo postal silnejši; to pa je povzročilo prve zarote in poizkuse za samostojno neodvisno ureditev dežele. Misel na neodvisnost je bila pogosto potopljenat v krvi.

Leta 1808, ko so Napoleonove čete vdrle v Španijo in pretile tudi Portugalski, je kralj Janez VI. pred nevarnostjo, z vso družino in vlado, pobegnil v Brazilijo in ustanovil v Rio de Janeiro prestolico svojega kraljestva. In ko se je po Napoleonovem padcu vrnil v Lisbono, je pustil v Braziliji, kot svojega namestnika, sina prestolonaslednika Petra. Kmalu po odhodu Janeza VI. se je Peter očetu uprl in 7. septembra l. 1822 proglasil neodvisnost dežele in je postal sam vladar pod imenom cesar Peter I. Ker pa ni bil sposoben in je vladal nasilno, se je politikom in narodu tako zameril, da je bil l. 1831 prisiljen odpovedati se prestolu. Prestol je zasedel njegov mladoletni sin Peter II., eden največjih in najslavnejših vladarjev devetnajstega stoletja. Pod tem cesarjem je Brazilija uživala največji ugled, bila največja sila v Ameriki in njena mornarica je bila tretja na svetu. Imela je izvrstne diplomate in generale, ki so krotili notranje nemire, obdržali edinost dežele in povezanost raznih provinc. Peter II. je vladal do l. 1889, ko so mu liberalci s pomočjo vojske vzeli prestol in ga poslali v pregnanstvo, kjer je umrl l. 1891. V republiki, ki je bila urejena po vzorcu Združenih držav Severne Amerike, so si predsedniki bolj ali manj redno sledili vsaka štiri leta, dokler revolucija ni postavila l. 1930 na vlado Getulia Vargas, ki je diktatorsko vladal 15 let. Leta 1945 pa je tudi njega vojska vrgla in je bil izvoljen sedanji predsednik general Enrico Gaspar Dutra. Nova ustava je bila sestavljena in proglášena l. 1946.

Opis dežele

Kratek pogled na zemljevid Južne Amerike nam pove, da ima Brazilija obliko trikotnika, kakršna je oblika celega kontinenta, katerega dobro polovico zavzema. Obširna skoraj kot cela Evropa, je po Sovjetiji in Kitajski največja dežela na svetu, saj meri 8,511.189 kvadratnih kilometrov. V njo bi lahko položili več kot 30 Jugoslavij. Od severa do juga je dolga 4319 kilometrov; in od vzhoda do zahoda je široka 4326 km., več kot od Moskve do Lisbone. Kdor bi hotel obhoditi njene meje in jo obkoliti, bi naredil skoraj tako dolgo pot, kot če bi proti vzhodu šel od Buenos Airesa do Pekina, t. j. 25.600 km. Njena morska obala meri 8000 km.

Ta velikost ji nudi najrazličnejša podnebja: silna vročina je na severnem in srednjem obmorskem delu; bolj ugodno je v notranjih goratih pokrajinah, Minas in Goias; in skoraj evropejska, sredozemska je klima v južnih krajih, S. Paulo, S. Catarina, Paraná in Rio Grande do Sul, s toploto poleti in mrzom pozimi. Preveč dežja je v Amazoniji in Pará; v mestu Belém do Pará n. pr. dežuje brezizjemno vsak dan kake pol ure popoldne; neznosno dolge so suše v severno-vzdolnih državah, Ceará, Rio Grande do Norte, Pernambu-

co; včasih v državi Ceará, n. pr. mine po več let brez kapljice dežja. Od Baie na jug je pa že bolj redna delitev suhih in mokrih dni.

Severni in južni del Brazilije, Amazonas, Pará in Rio Grande do Sul so nizke dežele; osrednji del pa je gorat. Gore pa niso visoke: nobena ne doseže 3000 metrov.

Malo je otokov ob Atlantski obali. Glavni so Kamni Petra in Pavla in otok Fernando de Norouka, daleč na širokem morju. Največji pa je Marajó v kraju, kjer se reka Amazonas izliva v ocean.

Važnejši pa so morski zalivi, kot Baía de Todos los Santos, Angra dos Reis in, pri Rio de Janeiro, Guanabara, ki slovi kot najkrasnejši zaliv na svetu.

Brazilske reke se združijo v štiri skupine okrog glavnih vodnih velikanov, ki so reke Amazonas, Parnaíba, Sao Francisco in trojka Paraná, Paraguay in Uruguay.

Amazonas je po obilici vode največja reka na svetu. Ima svoje izvire v Andskih gorovjih v Južn. Perurju in je dolga 5571 km. Ima nad 200 pritokov, ki ji prinašajo 80.000 kubičnih metrov vode vsako sekundo. Globočina reke na brazilskem ozemlju je od 20 do 130 m. Najožja je pri grlu Obidos, kjer meri 1 km in pol. Pri mestu Manaus, kjer dobi svoj naj-

Rio de Janeiro — prestolnica Brazilije. Pogled na najbogatejši del mesta: Copacabana.

Planike.

večji pritok, Rio Negro, meri 96 km na široko; ob izlivu v ocean je pa 300 km široka.

Reka Sao Francisco je znamenita, ker teče skozi izredno bogato rudarsko pokrajino in preden se izlije v ocean pade čez slap "Paolo Alfonso", visok 80 m.

V Braziliji leži veliko naravnega bogastva v lesu, rastlinah, živalih in rudah. Samo amazonski pragozd, takozvan "zelen pekel" (inferno verde), z najrazličnejšim dragocenim lesom, z neštevilnimi zdravilskimi in industrijskimi rastlinami, z vsakovrstnimi živalmi, meri 2.700.000 kvadratnih kilometrov. Raznih kovin je pa izredno veliko v srednjem in južnem delu dežele. Z železom, na primer bi lahko Brazilija založila ves svet, saj samo v državi Minas Gerais po računih strokovnjakov leži 15.000.000.000 ton železa. Pri starodavnem mestu S. Joas del Rei, kjer so nekoč bili veliki rudniki zlata, so pa ravno zdaj odkrili posebno bogato zalogo dragocenega uranija.

Nekdaj je v brazilskem gospodarstvu prevladala takozvana "monokultura" ali prirejanje ene vrste blaga: najprej promet s "pan brasil", potem sladkor, nato je prišla doba zlata in draguljev, naslednje samo kava, kavčuk ali bombaž. Danes pa se širi polikultura, to je gojitev vsake vrste pridelkov, da se le izplača, in začela se je že obširna industrializacija.

Človek v Braziliji

Steje Brazilija danes 45 milijonov prebivalcev. Etnično je teh 59% belcev, potomcev evropskih narodov, ostali so črnici, indijanci, mongolci in mešanci raznih plemen. Emigracija iz Evrope v Brazilijo se je zelo pozno začela. V minulem stoletju je skoraj ni bilo. Zanimivo pa je, da so najnaprednejše države

v brazilski federaciji tiste, v katere se je naselilo največ emigrantov: S. Paulo, S. Catarina in Rio Grande do Sul.

Največ naseljencev je Portugalcev, Italijanov, Japoncev, Nemcev, Poljakov in Špancev.

Iz Jugoslavije se je naselilo v Brazilijo lepo število Hrvatov, posebno Dalmatincev. Težko je izračunati, koliko jih je. Nič lažje pa ni ugotoviti to o Slovencih. Najbrž okrog 1000. Težko bi jih našli več. Prvi Slovenci — pa zelo maloštevilni — se odhajali v Brazilijo že pred prvo svetovno vojno, pa so bili znani kot "avstrijci". Posebno veliko število Slovencev se je odpravilo v Brazilijo takoj po prvi svetovni vojski, iz slovenskih dežel, ki jih je tedaj zasedla Italija. Potem so si pa po malem — pa načrtno — sledila naseljevanja vse do druge svetovne vojske. Ko pa je ta končala, pa se jih je nekaj stotin vrnilo v domovino. Prišlo pa je nekaj sto novih, ki so tako izpolnili praznino vrnjencev.

Slovenci so vedno imeli razna društva, samopomoč, kulturne krožke, šolske tečaje, pevske zборе, četudi ni bilo posebnega društvene-ga središča. Vsa ta društva so precej ožive-la med zadnjo vojsko, ko so naši ljudje precej storili v blagor domačemu narodu, z organiziranim Rdečim križem, za vojne ujetnike in sirote.

Gospodarsko so se prejšnji Slovenci prav dobro postavili na noge, tako da med njimi ni bilo revežev, četudi ni bilo velikih bogatašev.

Središče slovenskega naseljenstva je mesto S. Paulo in okolica. Najdete jih pa precej tudi v Rio Grande do Sul, v Goiás, Minas Gerais in v Rio de Janeiro.

Z ladjo "Ana Salen" je več Slovencev potovalo v Avstralijo.

SLOVENCİ V VENEZUELI

Južno ameriška federativna republika Venezuela seže na jugu skoraj do ekvatorja, na severu pa do 12°. Na zahodu in severu je dežela zelo gorata: "Cordilleras de los Andes". V tem gorovju niso redki vrhovi do 5000 m z večnim snegom. Na severu, ob obali se spuščajo skoraj naravnost v morje strma pobočja obalnega sklopa Cordillere, ki se v "Golfo Triste" Caribskega morja prelomi in zavije v notranjost, proti Andom ter tako loči ogromni "Llano", ki se razteza do Orinoca in preko njega daleč do Amazone, od planjav ob Maracaibskem jezeru, najbogatejših virov petroleja.

Geološki različnosti odgovarja tudi podnebje. Južne planjave, pokrite s tropičnimi pragozdi, imajo tropsko podnebje, katerega se vsak naseljence težko privadi, zlasti pri težkem telesnem delu. V gorskih predelih je podnebje prijetnejše, popolnoma podobno našemu maju ali juniju, le malo več dežja je; noči so hladne, kar pripomore k dobremu spanju. Od letnih časov poznamo tu le dva: suho in deževno dobo, tej zadnji pravijo domačini zima. Zaradi obilnega dežja ob deževni dobi je polovica dežele ločene od središča, ker so ceste tako premočene, da je vsaka vožnja nemogoča. Ker železnic ni več kot 1.000 km leži vsa teža prometa na letalih.

Prebivalstvo je približno 60% mešancev med zamorci, indijanci in španci, čistih zamorcev je okoli 15%, ostali so belci. V nekaterih delih dežele, v še neraziskanih gorah države Zulia, ob vzhodnem Orinocu, v področju Amazone, je najti še popolnoma divja ljudstva, nekatera belcem sovražno razpoložena. Nepismenih je v deželi kakih 65%, nezakonsko rojenih otrok izkazujejo statistike 56%.

Dežela živi od petroleja, ki predstavlja 93% vsega izvoza; poleg tega izvažajo še kavo in kakao, kaj drugega skoraj ne. V produkciji petroleja je danes Venezuela na drugem mestu; ker ga porabi samo kakih 5—6% doma, ga izvažajo ogromne količine in je tako kot izvoznik na prvem mestu. Petrolejske vrelce izkoriščajo 65% Amerikanci iz Združenih držav, 30% Angleži in Holandci, ostalo manjše družbe. Davek, ki ga družbe plačujejo, je ogromen, saj pripade več kot polovica zaslužka po

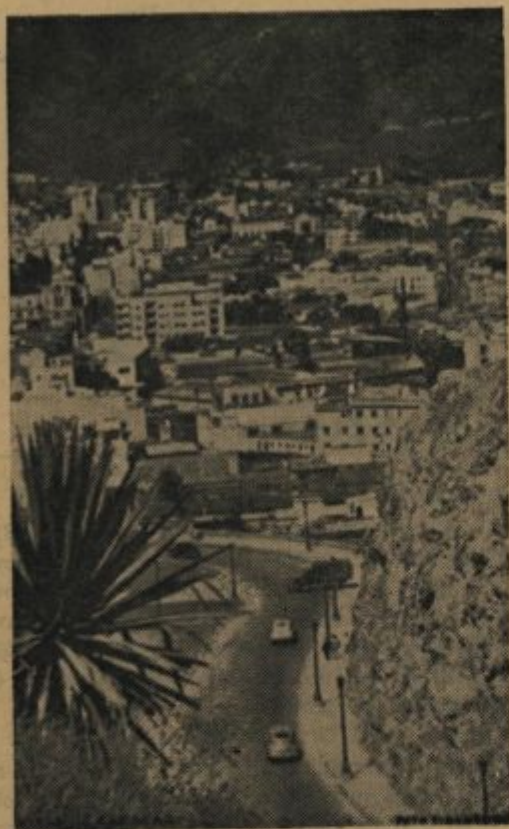
ZDRUŽENE DRŽAVE VENEZUELE

Zvezna republika. Neodvisna od leta 1811. Zakonodajno oblast ima senat (40 članov), skupno s poslansko zbornico (81 članov). Predsednika volijo na 5 let. Površina države: 912.050 kv. km. Prebivalstvo: okrog 4.000.000. Vera: Katoliška. Glavno mesto: Caracas (okrog 300.000 preb.)

zakonu državi, vključno s tem je ena družba sama imela prošlo leto okoli 80 milijonov dolarjev čistega dobička. Računajo, da bo produkcija petroleja prihodnja leta še rasla, potem pa ostala na isti višini najmanj 50 let. Pri takem bogatstvu se ni čuditi, da je država brez dolgov in njena valuta najtrdnjša v Južni Ameriki.

Po vojni vodi država širokogrudno imigrantsko politiko. Prebivalstvo štirih in pol milijona ne more izkoristi bogastva dežele. Računajo, da je prišlo v povojnih letih v deželo približno 90 tisoč imigrantov, od španskih levčarskih politikov, mnogih zdravnikov, do poljedelcev in težakov. Mnogi so si že uredili novo življenje, nekateri celo že zaslužili velike denarje, drugi pa so zopet obupali nad težkim delom in velikokrat neusmiljeno naravo; nekaj razočaranih stotin je deželo že zapustilo, nekaj jo še namerava.

Borba za obstoj je namreč tukaj v začetku neprimerno hujša kot n. pr. v Argentini. Imigrant pride brez denarja v deželo, država ga vzdržuje v svojem taborišču brezplačno največ 4 tedne, poizkusi mu tudi preskrbeti delo. Po 4 tednih mora imigrant taborišče brezpo-

Caracas — prestolnica Venezuele

gojno zapustiti, če delo ima ali ne. Mnogi se v obupu odločijo za delo, za katero niso, ga v kratki dobi zgube in so nato še v slabšem položaju kot prej.

Od kmetijskih kolonij, ki jih snuje država, jih precejšnji del propade zaradi slabe organizacije. V takem slučaju se imigrant ne znajde le na cesti, ampak celo v notranjosti dežele, kjer ni tako enostavno poprijeti se novega dela. Je premalo naselbin, ki bi ga lahko zaposlile, poleg pa so tudi življenjske prilike na zelo nizki stopnji, voda največkrat nepitna, nemogoče podnebne razmere z vročino ter številni mrčes. Če se pa kmečki koloniji posreči prebrestiti do prve žetve, gre naprej samo od sebe, kajti vsi pridelki se prav dobro prodajo na najbližjem trgu.

Doslej je prišlo v Venezuelo 150 Slovencev najrazličnejših poklicev. Redki so prišli sem do začetka leta 1947, večina je prišla v jeseni 1947, vsi iz Avstrije. Posamezniki so prišli iz Nemčije, nekateri iz Italije na svoj račun in ne s transporti IRO.

Delo so dobili takoj vsi, seveda ne vedno v svojem prejšnjem poklicu, a tisti, ki so bili pridni in so se naučili španščine, so dobili kasneje tudi uradniška mesta, ki so jim odgovarjala.

Kakih 60 jih živi v Caracasu in okolici, 20-30 v Maracaibo, najbolj vročem mestu na svetu, ostali pa so rastreseni po ostali Venezueli. Večina je ostala v svojih prejšnjih poklicih, obrtniki, delavci, uradniki, vsi so več ali manj dobili delo v svojih poklicih.

Zaslужek: Delavci imajo plače od 12-25 Ba dnevno, uradniki 400-1000 Bs mesečno. Bolivarji (denar) so prosto zamenljivi v USA dolarje po tečaju 3.35 Bs. 1 \$.

Stanovanjske razmere: V Caracasu strašno primanjkuje stanovanj, tako, da ima redko kdo izmed naših možnost stanovati v lepem evropskem stanovanju. Večina ima v najemu kako sobico, kjer si obenem tudi kuha. Stanovanjska kultura vse do zadnjih časov ni bila veliko razvita, kar pa je spričo prijetne, nikdar hladne klime čisto razumljivo.

Slovenci se tu dobro počutijo, ker zaslužek ni tako slab kot v ostalih deželah z izjemo USA in Kanade. Večina si je že prihranila par tisoč bolivarjev. Mnogi imajo seveda načrt tekom par let preseliti se v kolikor ne v domovino, pa vsaj v dežele, ki so nam po kulturi bližje.

Dr. P. U.

Ilijeva in Žibertova družina v Venezueli

KRIVDA

ODLOMEK IZ MLADINSKEGA ROMANA: "OVENELI NAGELJNI"

Tam onkraj zelenega Golovca proti dolenski strani, kjer bela Ljubljana prenaša v nizke bajte in skromno počelje, leži v skritem zatíšju Marijino svetišče. Dva visoka, na vihu prirezana stolpa, čuvata sveti dom mišosti in sprave z Bogom.

Bela vijugasta steza vodi z razdrapano Dolenske ceste gori na kraj dušnega in tudi tele-nega počitka, saj se za svetiščem razprostira osvežujoči golovski gozd.

Lep je ta kraj, poln čudovitih dogodivščin je, poln vedrih in razposajenih spominov. Če stopiš pod gozd in se razgledaš okrog, zaživi pred tabo pravljeno odprta pokrajina z revščino predmestne Galjevice in z bogastvom izanških kmetij, z leskom prebogatega razgleda proti mogočnemu Krimu in z nesnago močvirnatoga Barja.

Ko na to revščino in bogastvo posije še sonce s svojo blagoslovljeno lepoto, je ta kraj najlepši za človeka, ki je na njem preživel košček svoje mladosti.

Ob Marijinem svetišču leži mogočno polje, zavod svete Device, v katerem je v sončnih letih naše zgodovine utripalo stotine mladih src, ki so si vzgajali duha s sveto modrostjo in si urili um z božjo in svetno znanostjo.

Koliko spominov je vtisnjenih v sive zidove, koliko lepih prizorov so že gledala okna, te žarne oči mogočne stavbe. Tudi nekaj grenkih spominov je vtisnjenih kot na filmsko platno mladih dogajanj, saj nudi zavodska vzgoja poleg mnogih svetlih tudi kakšno temno stran.

Naj zaživi pred nami vsaj utrinek teh spominov!

Leto Gospodovo 1938.

Dvesto gojencev se je vsulo v zavod svete Device v začetku šolskega leta. Za vse je bilo v teh prostorih dovolj učenja, dovolj modrosti in tudi kruha, dovolj prave božje ljubezni, s katero se je vzgajala ta mladina.

Prišli so stari gojenci, ki so poznali že vse tajnosti, lepoto, dobrote in nevšečnosti teh zdov; prišli so pa tudi novinci, ki so se s solznimi očmi polavljali od domačih in se plaho podvrgli ljubeznivi vzgoji, ki sloni na izkušnjah velikega svetnika.

Pri višješolcih je bil tisto leto nadziratelj mladi duhovnik, prikupnega značaja in postave. Kmalu si je pridobil srca gojencev. Višješolska učilnica je bila svetla dvorana polkrožne oblike. Okna so gledala proti Kureščku. Za sedemdeset gojencev je bilo v njej prostora. To leto je bila do zadnjega stola zasadena.

Mladi nadziratelj se še ni prav privedil med svojimi fanti, že je bil postavljen pred težko preizkušnjo.

Oktoberski popoldan...

Gojenci so po živahni opoldanski igri prišli v učilnico. Nemirna živca vseh višješolcev sta bila Ljubljančan Božo Cerar in Celjan Jani Gruden. Pri vsakom neredu sta imela prvo besedo. Včasih sta držala skupaj proti vsemu razredu, najčešče pa sta se sama udarila. Tudi nadziratelj Mihael Pogačar je imel z njima že marsikatero težavo.

Danes sta bila pri igri nasprotnika. Obema je šlo za zmago. Toda sreča je danes zmago naklonila Božotu, zato ga je Gruden napadel, češ da je pri igri goljufal. Beseda je dala besedo, te pa so naše izraz v pesteh. Zadnje Cerarjevo brco je Jani tako nesrečno odbil, da je zadela v litersko steklenico črnila, ki je padla na tla in se z zamolklim truščem razbila.

Ko sta zagledala pred seboj na tleh veliko črno lužo, se jima je kri ohladila. Temna tekočina se je vpijala v bela, sveže poribana tla. Krivca sta se potuhnila in se izgubila vsak na svoj prostor. Oči vseh višješolcev so se uprle v črno lužo. Nikomur ni prišlo na misel, da bi pobrisal črnilo, ki je vedno bolj lezlo narazen in se vpijalo v tla.

Tedaj vstopi nadziratelj.

Vse tiho. Gospod Pogačar z nevoljo opazuje mlakužo pred katedrom.

"Kdo je polil črnilo?" vpraša strogo. Nobenega odgovora.

Tedaj mu je padlo na um, da bi bilo bolje tako zastaviti:

"Tisti, ki je polil črnilo, naj vzame cunjo in pobriše!"

Spet vse tiho.

Vseh sedemdeset obrazov je enako nedolžnih. Med nadzirateljem in gojen- ci je tih in napet molk. Nihče ne črhne besedice, nihče se ne zdrzne. Vse čaka nadzirateljeve obsodbe.

Gospodu Pogačarju je srce hitreje zatripalo.

"Tisti, ki je polil črnilo, naj vzame cunjo in naj pobriše!", je glasneje po vdaril. Njegov pogled je romal od obra- za do obraza, vrste do vrste, kakor da hoče iz obrazov razbrati krivdo.

Krivca ni.

Težko je nadziratelju pri srcu. Ne to- liko radi razbite steklenice in politega črnila, ne toliko radi škode, ker se črni- lo vpija v tla in bo črni madež mesece in leta dolgo pričal o neredu v učilnici. Nadziratelju je hudo radi tega, ker so njegovi fantje neodkritisrčni.

"Molimo!" je zapovedal tihi in uža- ljeni nadzirateljev glas.

"Začni, prosimo Gospod, naša de- janja s svojim svetim navdihovanjem in spremljaj jih s svojo pomočjo..."

Misli so zdaj daleč v stran od Boga, misli vseh so pri razbiti steklenici in pri žalostnem nadziratelju.

Mnogi poznajo krivca in bi lahko s prstom pokazali: Božo in Jani. Toda v višjih razredih ne gre, da bi tožarili. Cerar in Gruden pa zakrknjeno molči- ta. Lojze Starman, ki stoji v klopi ob Božotu, ga sune s kolenjem, češ povej! Pa je Božotov pogled vzel Lojzetu vse veselje, da bi svoj opomin ponovil. Ču- til je, da se v njegovih očeh skriva grožnja.

Odmolili so, se vsedli in pričeli brska- ti po zvezkih in knjigah. Rahel dotik ob zvonec na katedru je spravil vse go- jence v pozor.

Nadziratelj je spregovoril:

"Tretjič opozarjam tistega, ki je po-

lil črnilo, naj pobriše!"

Zopet grobna tišina. Samo pozna je- senška muha se je brenčaje preletela iz okna na velik stenski atlas in je ob- sedela nekje na črnem morju.

Krivec se ne javi.

Grenka bolečina je sedla duhovniku na dušo. Po trikratnem pozivu ni kriv- ca. Pred njim sedijo lažnjivi potuh- njenci. Duhovnika je sram teh obrazov in teh mladih postav.

V vsej učilnici tudi ni enega, ki bi rekel:

"Nisem bil jaz, ampak pobrisal bom črnilo, da se ne bo delala škoda!"

Pogledi vseh so uprti nekam v daljo in se skozi velika okna izgubljujejo med zelenimi obronki Mokreca in Krima.

Kaj naj stori nadziratelj!

Ali naj vse kaznuje? Ali naj pokliče ravnatelja?

Po sencih mu razbija kri in ne more se notranje umiriti, dasi se na zunaj razburjenost ne kaže. Počasi, skoraj podzavestno, stopi proti izhodu. Odpre vrata in izgine na širokem hodniku.

"Po ravnatelja gre!"... je završalo po učilnici.

Oči vseh so planile na Božota in Grudna. Pohlevno sta sedela v klopi.

"Zakaj nisi vstal in se javil?" je vprašal Jože Grudna.

"Nisem mogel. Beseda mi ni hotela iz ust", se je opravičeval Jani.

"Povejta, da sta bila vidva, če ne bo- mo zvečer obračunali!", so zagrozili iz- kušeni očetje iz osme.

Nadziratelj je med tem taval po hod- niku. Kaj naj stori, da bo najbolj pa- metno in tudi učinkovito.

Po ravnatelja pač ne kaže iti, ker bi s tem pred fanti nič ne pridobil. Sam mora narediti red.

Srečna rešitev zamotane zadeve se je ujela na cunji ob umivalniku:

"Sam grem pobrisat črnilo!" Pri srcu mu je odleglo.

Namoči cunjo, jo ožme in gre v učil- nico.

Glave vseh so sklonjene nad knjigo, dasi nihče to minuto ne študira. Nestr- pno čakajo, kaj bo sedaj, ker zadeva še ni rešena.

Duhovnik gre tiho po učilnici, se

skloni nad temno lužo in briše črnilo z belih tal.

Nihše si ne upa dihati. Glave vseh so še bolj sklonjene nad knjigami. Na srcih vseh sedemdesetih leži krivda kakor kamen.

Predstojnik, nadziratelj in duhovnik briše njihovo krivdo s tal. To je njegovo maščevanje za nepokorščino.

Duhovnik je še vedno sklonjen k tlom.

V učilnici je grobna tišina. Še muha se ne upa s Črnega morja nazaj proti oknu. Samo drgnjenje cunje po tleh se sliši. Obrazi vseh so rdeči od sramote. Božo in Jani sta bleda kot zid. Noben den ne more vstati, steči k nadziralju in mu strgati cunje iz rok. Kakor stot težak kamen leži nad njima. Zakričala bi od bolesti in sramote.

Duhovnik je končal.

Njegov obraz je blede, a popolnoma miren. Ob črnem talarju je bledica na obrazu še bolj povdarjena.

Tiho, kakor je cunjo prinesel, jo je tudi odnesel. Obrazi vseh so čisto nad knjigo, kakor da se hočejo skriti. Nobeno oko ne vidi črk. Nad vsako knjigo in nad vsakim zvezkom je samo ena podoba, podoba vzgojitelja, ki sklonjen k tlom briše krivdo sedemdesetih mladih ljudi. Ob tej uri nihče ne upa pogledati dobremu vzgojitelju v oči. Tako neizmerno jih je sram.

NAŠI ŠTUDENTJE V ŠPANIJI

Naši študentje v Španiji še vedno pridno študirajo v tej gostoljubni deželi.

Kakor lansko leto, so imeli tudi letos študijsko - ideološki tečaj v Madridu, na katerem so se dotaknili svojih ideoloških in organizacijskih vprašanj.

Udeležence tečaja je zapbnilo dvanajst predavanj, med njimi najzanimivejša: Slovensko katoliško gibanje, organizacija slovenske emigracijske aktivnosti, načrtna okrepitev in poglobitev katolicizma v Sloveniji in Inteligent med narodom.

Slovenske študente so na tečaju obiskali in se udeležili prireditev tudi študentje Poljaki, Ukrajinci, Hrvatje, Srbi, Slovaki, Čehi, Madžari, Romuni, Španci. Poročilo o tečaju je vključila v svoj program tudi osrednja špan-

Duhovnik Mihael Pogačar je odložil cunjo, si umil roke, obrišal potno čelo, se zbral, da gre na delo priprave za šolo sedemdesetih njemu zaupanih mladih ljudi.

Ko stopi v učilnico, že stojita pred njim Božo in Jani.

Štiri debele solze visijo na licih.

Beseda, ki je morda nameravala izzveneti v nekak: "Oprostite, midva sva bila"... je raztrgana obtičala nekje v grlu. Ni mogla na dan.

Duhovnik je položil obema roke na ramo, se nasmehnil in komaj slišno dejal:

"Bog z vama, fanta, pojdita se učiti!"

Vsa učilnica se je oddahnila.

Podoba dobrega vzgojitelja se je to uro še globlje vtisnila v srce slehernega višješolca iz leta 1938.

To je bila zadnja nepokorščina in zadnja laž v tej učilnici tisto leto.

* * *

Še stoji Marijino svetišče pod Golovcem. Še stoji zavod svete Device, toda v njem ne živi več življenje. Mrtev in ohromel sanja o lepih, davnih časih in lista po knjigi spominov ter hrepeni po dnevu, ko bo zopet sprejel vase mladino, željno uka in božje modrosti.

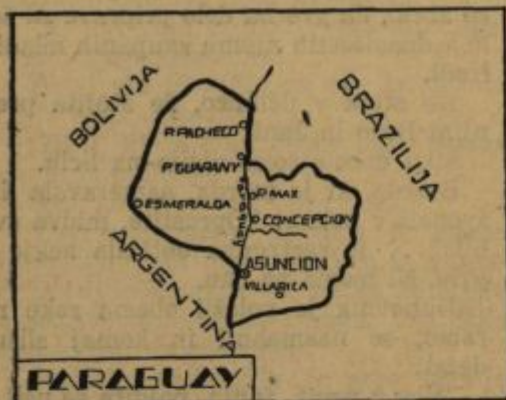
Nad svetiščem in zavodom pa trepetaje šumi golovski gozd in lahko polaga prve jesenske liste na zemljo kakor na gomilo.

ska radijska postaja Radio Nacional pod naslovom: "Ultima hora de actualidad".

Slovenski študentje so v dobrem letu, odkar so prišli v Španijo, napravili že več izpitov.

TUDI V PARAGUAYU NAS JE NEKAJ

REPUBLIKA PARAGUAY

Neodvisna od leta 1811. Predsednika države volijo na 5 let. Zakonodajna oblast je v rokah poslanske zbornice. Izvršno oblast pa ima skupno z državnim svetom, ki je imenovan po predsedniku države. Velikost države: 404.444 kv. km. Prebivalstvo: 1.200.000. Vera: katoliška, v notranjosti države še mnogo paganov. Glavno mesto: Asunción (200.000 preb.)

Ni kottička zemlje, kjer ne bi naleteli na Slovence. Tudi v Paragaju nas je nekaj, čeprav silno malo. Privedla nas je semkaj bolj volja drugih, kot naša lastna želja videti to deželo.

Paraguay leži na severu Argentine. Je skoraj še enkrat večji kot Jugoslavija in približno sedemkrat manjši kot Argentina. Prebivalstvo ima okoli 1.400.000. Od teh je okoli 30.000 Indijancev, ostali so pa potomci nekdanjih španskih priseljencev, ki so se pomešali s prvotnimi prebivalci — indijanci. Prav veliko Paragajcev živi danes v Argentini, zlasti v pokrajinah Čako, Misiones in Corrientes. Reka Paraguay deli deželo v dva približno enaka pasova: vzhodni pas, posejan z nešteti griččki do 500 metrov višine, ki je bolj obljuden, in zahodni pas, takozvani paragajski Čako, ki je ogromna ravnina, skoro popolnoma neobljudena z deviškimi pragozdovi, kjer žive Indijanci.

Paraguay leži v subtropskem pasu. Pozna le dva letna časa: zimo, če bi se to sploh smelo imenovati zima, ker nikoli ne sneži in temperatura nikoli ne pade pod ničlo ter ljudje hodijo vedno bos, in poletje, ko začne pritisniti vročina. Radi vročine marsikoga ne mika v Paraguay. Toplomer se dvigne do 40 sto-

pinj in čez. Človek se ves dan poti. Paragajec je te vročine že navajen in si temu primerno uredi življenje. Zjutraj vstaja silno zgodaj, dela v jutranjem hladu in na večer, čez dan pa počiva v senci in srka mate, ki je obenem zdravilo, pijača in hranivo. Za Evropejca je to podnebje skrajno nezno, vendar sčasoma se vsak lahko privadi. Nekateri celo trdijo, da je to podnebje veliko bolj zdravo kot v Argentini, zlasti za pljučno bolne, ker ni tolike vlage. Mnogo ljudi je priromalo v to deželo prav iz tega razloga in se počutijo prav dobro.

Paraguay je v primeri z Argentino revna dežela. Žive ljudje silno skromno. Meso in mandioka je glavno hranivo za Paragajca. Veliko je tu poramaneč, jabolka, hruške in breskve pa ne uspevajo, ker je prevročje. Ravno tako tudi ne uspeva vinska trta in je zaradi tega zelo malo vina in tudi zelo drago. Pijanci si postrežejo s slovečo paragajsko "kanjo", ki jo pridelujejo s sladkornega trsta in je enakovredna našemu žganju. Pridelujejo pa tu zlasti riž, bombaž, kavo, tobak. Tu vse kadi; pridno vleče cigare tudi nežni ženski spol, zlasti stare ženice pa tudi mlade na deželi. Ogromno bogastvo za to deželo predstavlja še skoro neizrabljeni pragozdovi z vsemi dragocenimi vrstami lesa. Paraguay slovi tudi po svojem priljubljenem zelišču "mate", ki ga ogromno izvažajo na vse konce sveta kot čaj, še več pa ga pripravijo doma, ker si ne moremo misliti pristnega "criolla", ki ne bi vlekel iz bombille od jutra do večera, v presledkih seveda.

Z industrijo šele pričenjajo. V tem oziru so daleč za Argentino. Manjka novih priseljencev, ki bi s svojo podjetnostjo in iznajdljivostjo dvignili to deželo. Kar je tu industrije, je skoro vsa v rokah tujcev, ki so tu zelo cenjeni in si s svojo podjetnostjo hitro opomorejo in postavijo na noge.

Dotok novih priseljencev je prav neznaten. V paragajskem predelu "Misiones" so v zadnjem času začeli naseljevati Ukrajince, Belgijce, Angleže. Precej je v Paragaju Nemcev, Sircev, odkril sem tudi že nekaj Hrvatov. Hrvat g. Krevs iz Zagreba gradi nadškofijsko semenišče v Asuncionu. Je v Paragaju že 17 let.

Najmanj je menda Slovencev. Vsaj dozdej se mi jih še ni posrečilo odkriti. V Asuncio-

Asunción — glavno mesto Paraguaya

nu, ki je glavno mesto Paraguaja, sedež vlade, s 150.000 prebivalci, so slovenske šolske sestre, ki imajo tu dve hiši: bolnico Rdečega križa in zavod za dekleta z ljudsko šolo. Med sestrami sta tudi dve slovenski in ena hrvaška. Iste slovenske šolske sestre imajo svoje hiše še v Concepcionu, ki leži severno odtod ob reki Paraguay, kjer tudi delujeta dve slovenski sestri, ter v Bella Vista ob paraguajsko - brazilski meji, kamor je mogoče dospeti le z letalom. Tudi tu v tako oddaljen kot zemlje sta zašli dve slovenski sestri. V Asuncionu živita in delujeta tudi dve slovenski usmiljenki, med hrvaškimi milosrdnicami, ki imajo tudi tukaj svoj kolegij, sem pa staknil slovensko prednico. Jaz sem pa bil dodeljen za profesorja tukajšnjemu nadškofijskemu semenišču, ki ga vodijo argentinski lazaristi. V Puerto Pinasco, kakih 400 km od tod po reki Paraguay navzgor, živi g. inž. Šerko s svojo mamo. Je ravnatelj tovarne za tanin. Za druge Slovence pa ne vem. Nas je torej zelo malo in tudi nas ločijo velike razdalje. Zato je tudi razumljivo, da nimamo kakšnih posebnih stikov.

Tudi nikogar ne bi vabil, naj pride v Paraguay. V primeri z Argentino bi prišel z dežja pod kap, radi slabih gospodarskih razmer, radi silne vročine, ki vlada tu in še radi jezi-

ka, ki ga tu govore. Čeprav večina zna tudi kasteljansko, vendar med seboj govore v svojem jeziku, ki se imenuje "guarani", ki je mešanica španščine in indijanščine.

Ako pa komu ugaja lov na tigre in opice ter nešteto vrst ptičev, dalje vedno prijetno zeleni grički z bujnimi gozdovi in zlasti še, če prinese s seboj nekaj premoženja, še več pa pridnosti in potrpežljivosti, si bo tu lahko ustvaril prav prijeten domek.

Kadar se modrim naukom upiraš, na duši umiraš.

Gospodarja hvali čeden dom, hlapca snažen kup nastajje, deklo metla, gospodinjo pa kolovrat. Pri vsem tem pa pregovor pravi resnico: Kakršni starši, taki otroci; po gospodarju in gospodinji se tudi družina pozna, odrasla mladina pa po šoli, ki jo župnija ima.

Dveh reči ne odlagaj na jutri: poboljšanja in pa dobrega dejanja. Odlog je najhujši sovražnik dobrega. Za danes vemo, da ga imamo, ali jutri še doživimo, ne vemo.

Svet se po samih šolah poboljšal ne bo, ako starši dobrega temelja ne položijo.

SLOMŠEK

Slovenske šolske sestre v Uruguayu

Te slovenske redovnice so se posvetile vzgoji zanemarjenih deklet. V domovini jim je vzgojno delo onemogočene in tako so tuji deležni njihovega požrtvovalnega dela. Tako delajo in živijo:

Namen "Hogar Agrario" je nuditi osirotelim, zavrženim ali padlim dekletom pošteno krščansko vzgojo in pripraviti jih za dobre gospodinje in bodoče matere.

Ta dobrodela ustanova je last "Consejo del Niño", ki je pred približno 12. leti kupilo obsežno posestvo bivšega generala in državnega predsednika Santos-a. Okrog 110 hektarjev obsežnega zemljišča je danes spremenjenih v vinograde, sadovnjake in polja; ostali svet pa služi pašnikom številne živine.

Vzgojno delo med temi mladenkami je težavno. Po naravi zapuščene in zanemarjene so le težko pristopne za vse lepo. Ker jih je življenje že v zgodnji dobi le prečesto vzelo v svojo zelo trdo šolo; ker so bile premnoge varane in zapeljane, nekatere celo po lastnih starših, so do skrajnosti nezaupne. Življenje jim je breme, ki ga človek mora nositi, a pravega namena življenja premnoge ne poznajo, ali pa v napačni luči. Dosti truda, in moči je treba, da jih človek privede do tega, da je treba živeti življenje — vredno človeka.

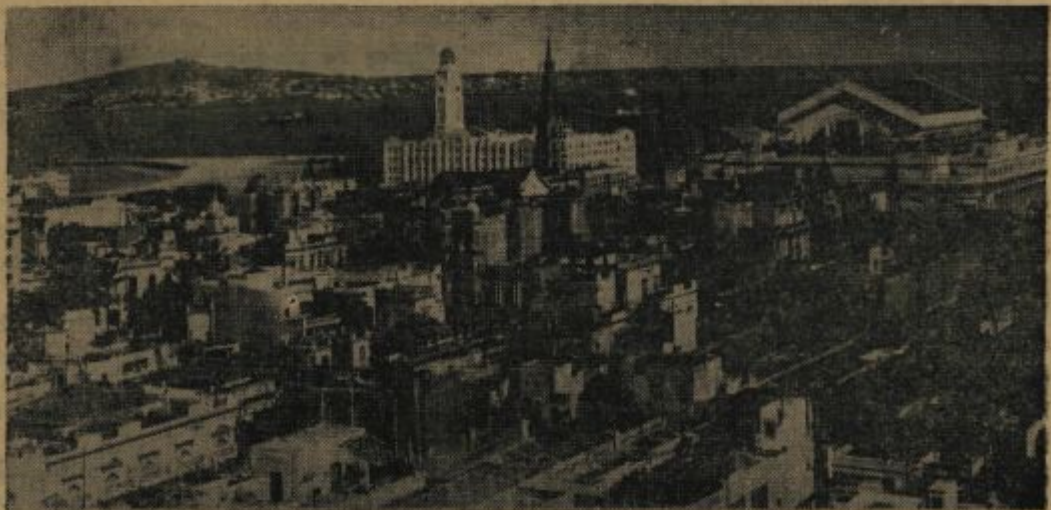
Trenotno deluje tu 9 šolskih sester. Pet Slovenk in štiri domačinke. Državne oblasti oskrbujejo hišo z vsem potrebnim, tako da gmotnih težav ni.

VZHODNA REPUBLIKA URUGUAY

Neodvisna država od l. 1828. Predsednika države volijo na 4 leta. Zakonodajno oblast vrši 30 senatorjev in 99 poslancev. Površina države: 186.926 kv. km. Prebivalstvo: okrog 2.200.000. Vera: katoliška. Glavno mesto Montevideo (okrog 800.000 preb.)

Ko po prestanem dnevnem "živzavu" zavlada večerna tišina, je pač najlepši kotichek v "Hogar Agrario" razgledni stolp, raz katerega se v morju luči beli od nas 33 km. oddaljeno mesto Montevideo in premnogokrat v teh urah pohitijo naše misli še dalje tja — čez Ocean, tja v prelepo zeleno Štajersko, ki tako zelo sliči temu našemu koticčku...

Montevideo — prestolnica Uruguaya.

EKVADOR

Povsod po svetu so raztreseni protikomunistični Slovenci. Pot jih je v begu pred rdečo pošastjo zanesla na vse strani sveta, v najbolj oddaljene kотиčke zemlje. Tako se je manjša skupina Slovencev znašla tudi v Ekvadorju, državi latinske Amerike, kate-re že samo ime pove, kje leži: na ekvatorju.

Vsa dežela je zaokrožena na 1000 do 3000 m visoki gorski planoti.

Kakor povsod drugje po svetu, tako so protikomunistični Slovenci tudi v Ekvadorju dobro znani po svoji pridnosti, vztrajnosti, prijaznosti in po svojem protikomunističnem prepričanju. Seveda tudi v Ekvadorju novodošli Slovenci niso ostali čisto sami sebi prepušče-ni v novih razmerah, pač pa se je takoj zanje zanimal že tamkaj živeči salezijanec p. Fri-derik Rijavec, ki ga vsa dežela spoštuje, vla-da pa silno rada sprejema njegove nasvete v gospodarstvu, pri gradnji državnih naprav itd. P. Rijavec je bivši indijski misijonar med Hivarci in sedaj dekan in župnik ogromne fa-re v Zarumi in ravnatelj salezijanskega za-voda. S svojo podjetnostjo in iznajdljivostjo se mu je v dveh letih posrečilo sezidati mo-gočen salezijanski zavod v Ekvadorju, prav tako gimnazijo, ima pa v načrtu še vse polno kulturnih pridobitev za to deželo. Z ekvador-

Neodvisna država od leta 1809. Od leta 1812. do 1830. združena s Columbijo.

Zakonodajna oblas je senat (32 članov) in poslanska zbornica (56 članov). Izvršno ob-last ima predsednik države skupno z vlado. Volijo ga vsako 4. leto. Površina: 537.090 kv. km. Prebivalstvo: okrog 4.000.000. Vera: ka-toličani; paganski so še indijanski rodovi v notranjosti države. Glavno mesto: Quito: (200.000 preb.)

sko vlado je v posebno dobrih stikih, odkar ji je predložil načrt za skrajšanje državne ceste, ki pelje od morja v notranjost države, za 210 km. Sam je prehodil širna področja, ponekod 4000 m visoka in napravil vse po-trebne načrte za zgraditev te ceste. Vlada ga

Slovenske šolske sestre s svojimi gojenkami v Uruguayu.

SLOVENCİ V BELGIJI

Preprosta je zgodba o Slovencih, ki žive v Belgiji. Ni nič drugega kot eno izmed številnih poglavij slovenske socialne povesti.

Leta 1928--1933 so bila v naši domovini tako težka, da se je mnogo popotnikov odpravilo v svet za delom. Kjer si je posameznik našel primerno delo, se je nastanil. Prav v tej dobi so nastale slovenske naselbine v Belgiji, Holandiji, Westfaliji in v Franciji. Brez romantike so bile te selitve, saj je večina morala začeti delo v rudnikih.

Belgija je v dobi dviganja produkcije potrebovala tujih delavcev, kajti domačih je primanjkovalo. Polog tega Belgijec ni hotel na delo v rudnik. Ta pojav se danes še vedno zaostruje, saj posebno Valonci (francosko govoreči Belgijci) se vedno bolj izmikajo rudarskemu poklicu. Slovenci so prišli v vse tri premogovne bazene Belgije. V Valoniji so najstarejši premogokopi na področju Mons-a in Charleroi-a. Tod okoli je tudi v glavnem osredotočena belgijska železna industrija. Drugi bazen je lieški (mesto Liege), ki se nahaja blizu nemške meje. Tretji predel pa je v flamski zemlji, v Limburgu, ki je najmlajši in se še vedno razvija. V tem delu so danes največji in najmodernejši rudniki Belgije. Ko so prišli tja prvi Slovenci, so se rudniki šele začeli razvijati, gradili so prve stanovaljske hiše, mnogo današnjih rudnikov sploh še ni bilo. Plast premoga se nadaljuje v Holandiji, v pokrajini, ki ima enako ime kot belgijska: Limburg. Tam so se tudi naselili Slovenci. Tu se "belgijski" in "holandski" Slovenci takorekoč stikajo. K prvim naseljencem so se pridružili prijatelji, znanci, ki so prav tako iskali delo in se odzvali povabilom in

je za njegovo delo odlikovala in mu dala vse priznanje, cesto pa začela graditi.

Vsakakor so se tudi protikomunistični Slovenci v Ekvadorju znašli in so prinesli tudi tja, kakor povsod, kamor so prišli, delovne roke, smisel za prilagoditev novim razmeram in trdno vero v lepšo in srečnejšo bodočnost.

V Ecuadorju je prišlo tudi več slov. duhovnikov, od katerih so nekateri že odšli v druge države. V Ecuadorju je pa še vedno ostal g. Andrej Križman, znani organizator slov. kat. delavstva, ki je zdaj župnik pri sv. Luciji v Guayas.

Ustavna dedna monarhija. Zakonodajno oblast izvršujeta poslanska zbornica in senat. Površina 30.506 kv. km. Ima nad 8 milijonov ljudi, ki so skoro vsi katoličani. Glavno mesto Bruselj.

dobrim novicam... Prišle so pozneje tudi žene, zaročenke... in tako so slovenske naselbine rastle.

Po vojni je bila močna propaganda za povratek domov. Veliko se jih je odzvalo. Morda veliko bolj iz želje videti domač kraj in tam preživeti starost, kot pa iz prepričanja v boljše življenje. Mnogo naivnosti, mnogo slepote je bilo v njihovih mislih in odlčitvah. Na žalost, ta vrata se le enkrat odprejo, nato pa se trdno zaprejo. Sedaj so priklenjeni na režimske okove in na delo; deliti morajo težave in trpljenje s tistimi, ki so bili doma. Razočaranje povratnikov pa je gotovo neprijetno hujše, kot pa doma ostalih.

Pred vojno so imeli Slovenci, ki živijo ob holandski meji, to se pravi v belgijskem Limburgu, svojega učitelja in dalj časa tudi svojega duhovnika. Imeli so Društvo sv. Barbare, pevsko društvo in pa narodno-podporno društvo. V teh organizacijah so se odražala in izražala razna ideološka prepričanja in razne politične usmeritve, vendar pa je bila na splošno dosežena neka trezna mera narodnega sožitja. Stik med prijatelji in sorojaki je bil, kot je še vedno, važen faktor domačnosti, ki si je vsakdo tako želi v tujini. Društva so prirejala prireditve, predvsem dramske nastope, veselice in izlete.

Med njimi je deloval pater Prah, kakor tu-

di duhovnik, ki je bil doma obsojen na težko zaporno kazen.

Danes se je število Slovencev močno skrčilo. Prišlo je sicer tudi nekaj novih protikomunističnih beguncev. Eni so prišli iz begunskih taborišč v Nemčiji, drugi pa iz Italije. Na podlagi dosedanjih podatkov je Slovencev v Belgiji preko tisoč. Med temi je beguncev, samih mladih fantov, okoli 100.

Večina slovenskih mož je zaposlena v rudniških delih. Nekaj je tudi obrtnikov. Delo je zelo naporno. Posebno akordno. Zato mnogo rudarjev boleha in precej jih mora predčasno v pokoj. Zasluzek je relativno dober. Relativno-če primerjamo življenje rudarja v Belgiji in v drugih deželah. Minimalna dnevna plača je 150 belgijskih frankov, t. j. nekaj več kot 3 U.S.A. dolarje. Povprečno zaslužijo 4 dolarje dnevno. Za predstavo o kupni moči teh plač, naj navedem ceno moških oblek, ki stane od 40 do 60 U.S.A. dolarjev. Kg. sladkorja stane ca 25 U.S.A. centov. Moški nizki čevlji stanejo okoli 10 dolarjev.

* *

Stari naseljenci so si že lepo uredili življenje. Ponajveč stanujejo po tovarniških hišah. Poslabo lepo je tako tovarniško naselje v Eisdenu. Hiše so obdane z vrtovi, ceste lepo urejene, razsvetljene in obdane z drevesi. Družine imajo na razpolago polovico ali tretjino hiše. Stanovanja so medsebojno ločena. V stanovanju je kuhinja in do štiri sobe. Na razpolago je tudi vrt. Družine so si stanovanja

Slovenski rudarji v Belgiji

kar lepo uredila. Za samce je pa slabše.

Večina beguncev je prišla v Belgijo na podlagi delovne pogodbe, ki jo je bilo treba podpisati pred prihodom v deželo. V njej se je moral vsakdo zavezati, da bo delal dve leti v rudniku. Potem si bo pa lahko svobodno poiskal drugo zaposlitev. Večini je ta dveletni rok že potekel, za zaposlitev drugod pa ni tako lahko. Delo je težko dobiti. Je tudi precej brezposelnosti v deželi.

Dobre strani življenja v Belgiji so vsekakor svoboda, dobra prehrana, plača, slovensko petje in družba, kar mnogokrat, prežene domotožje in težke misli, ki vstajajo ob doživljanju slovenske narodne tragedije.

★

Tudi
v Nemčiji
je še nekaj
Slovencev,
ki čakajo
na prevoz
v prekomorske
dežele.
Prvoobhajanci
v taborišču
Lingen
dne 19.VI.49.

★

Umetniško kulturno delo slovenske emigracije u letu 1949

Pod ta naslov nikakor nočemo spravljati vsega kulturnega dela naše emigracije v letu 1949, kajti za posamezne pokrajine je to že obdelano pod posameznimi poglavji. Vzemimo pevsko kulturo: imamo tu pevske zборе po vseh krajih, kjer žive slovenski emigranti; ti pevske zbori služijo pred vsem cerkvenim in družabnim potrebam: tako v Trstu, kakor v Kanadi ali po taboriščih, v kolikor so še; a tudi v Argentini, kjer ima vsaka večja farna skupina svoj pevske zbor. Toda pevska kultura kot glasovno koncertno umetnost pa si je postavil za cilj pevske zbor Gallus, ter s tem namenom imel več nastopov, o čemer je poročilo na drugem mestu. Kot koncertna pevka je v tem letu nastopila tudi ga. Franca Golobova, operna pevka iz Ljubljane, na sprejemni akademiji za škofa v Buenos Airesu ter žela velik umetniški uspeh. Prav takšen uspeh v vsej javnosti pa je dosegla v vlogi Azucene v "Aidi" v operi v La Plata. S tem si utira pot velika pevka širokega svetovnega formata. Spremljal jo je pianist Jože Osana, ki pa še ni nastopil s samostojnim koncertom, pač pa s skladbo "Tu es sacerdos..." za škofov sprejem, kakor tudi Andrej Pogačar z izvorno skladbo "Ecce, sacerdos magnus". — V U.S.A. je komponist dr. Anton Dolinar uglasbil nekaj pesmi, Ludvik Puš je harmoniziral in uglasbil nekaj skladb za zbirko cerkvenih pesmi p. Hajnška. Na Koroškem je zbral salezijanec Luskar okrog 400 slovenskih narodnih pesmi, ki so mu jih zapisali slovenski taboriščni študentje, v "sekirice" pa postavila njegova tovariša dr. Cigan in Mihelič. Izšla sta dva zvezka (ročno razmnožena) pod naslovom: Slovenske narodne pesmi. V U.S.A. pa deluje še drugi izredno talentirani slovenski javnosti manj znani emigrant-glasbenik — goriški duhovnik Mirko Renner. (Rev. Fred Renner v Buffalo), na katerega bi radi danes opozorili. Ima odlično glasbeno izobrazbo, v Gorici je uglasbil več pesmi, ki jih je na plošče posnela ameriška radijska postaja in oddajala vsa leta iz Trsta, uglasbil mladinske zборе in priredil izvorno glasbo k prireditvam Slovenskega odra v Gorici (in v Trstu) n. pr.

k "Divjemu lovcu"). V Gorici je vodil otroški zbor, dirigiral veliki simfonični orkester v "Teatro Verdi" in izdal več klavirskih skladb (Baletni valček) in celo simfonij (Improvizacija o tolminskih puntarjih, Velikonočna suita) itd. Renner pomeni največjo skladateljsko vrednoto med našo emigracijo.

Nikjer pa niso samostojno nastopili slovenski godbeniki kot simfonični umetniki, pač pa kot godbene skupine n. pr. Šramel slovenskih fantov v Buenos Airesu in morda še kje drugje.

Likovni umetniki se tudi uveljavljajo v tujem svetu: samostojno razstavo v Buenos Airesu v salonu "Vieux Paris" je imel ing. Mitja Švigelj, ki je doživel z njo velik uspeh. V družbi drugih umetnikov iz umetniškega kluba "Estimulos de bellas artes" pa je razstavljala tudi akademska slikarica Bara Remec. Kako so razstavljali drugi, ne vemo dobro: omeniti pa moramo (čeprav je padla še v l. 1948.) kolektivno razstavo del emigracijskega akademskega kiparja Franceta Goršeta, profesorja na gimnaziji v Trstu, ki je v Trstu dobro afirmiral slovensko umetnost. V Buenos Airesu deluje tudi akademski kipar Franci Ahčin. — Tu moramo omeniti tudi umetniške ilustracije K. Mirtiča k pesniški zbirki "Črna maša" in Goršetove plakete kot ilustracijo k Turnškovi drami "Država med gorami", ki sta v tem pogledu umetniška dogodka. Je pa še več slikarskih talentov po širnem svetu (Mihelič v Rimu, Kramolec v Kanadi, Petkovšek itd.).

Časopisje in publicistika. Prej kot preidem na besedno umetnost v knjigi, naj samo poskusim zajeti v skromnih besedah slovenski tisk izven naših mej, pri katerem je treba ločiti Koroško in Primorsko od ostale emigracije. Na Koroškem je še vedno izhajala Koroška Kronika kot glasilo zavezniških oblasti, sami Korošci pa so izdajali mesečnik "Dom in družina", tednik "Nedelja", in še kaj za krščansko vzgojo slovenskih koroških družin, ter nadaljujejo z izdajo "Mohorjeve družbe v Celovcu", ki je za leto 1949 izdala svoje prve knjige. S tem se uveljavlja in utrja

najstarejša slovenska knjižna tradicija na Koroškem. Taboriščniki — se mi zdi — niso izdali v tem letu nobene tiskane knjige, niti mi ni znano, če je Mauserjev roman "Kaplan Klemen" izšel knjižno, ali samo v podlistkih "Koroške kronike". Na Primorskem pa izdajajo v Trstu tamkajšnji Slovenci "Demokracijo", tržaški in goriški katoličani pa "Katoliški glas". Emigranti pa so izdali posebno številko "Slovenskega odra" v Trstu ob priliki gledaliških predstav na prostem v Repentabru (Slehernik, Divji lovec), ki pomenita gotovo poseben kulturni dogodek novega slovenstva v Trstu. Tudi knjižna izdaja Prešernovega "Krstja pri Savici" z uvodom prof. Peterlina za 100. letnico njegove smrti z novo podobo Prešernovo, ki jo je v nabrežinski kamen vklesal kipar Fr. Gorše, je eden najpozitivnejših spomenikov naše kulturne delavnosti. Akademiki izdajajo "Zarjo na Jadranu".

V emigracijskem svetu pa so se taboriščni šapirografirani listi spremenili v — tiskane. Tako je v Nemčiji izhajal (samo 10 številčk) časopis "Slovenija", v Angliji "Klic Triglava", v Kanadi so samo "Ameriški Domovini" pridali Kanadsko prilogo, v kateri priobčujejo svoja pisma in opisujejo svoje življenje. V New Yorku je izšel listič "Naš Amerikanec".

V Argentini predstavlja centralni slovenski tisk "Svobodna Slovenija", ki je lani iz štirnajst dnevnika postala tednik. Predstavlja list "Slovenec v Južni Ameriki" (protikomunistične seveda) in je bran tudi v Evropi in po vseh kontinentih sveta ter tako vzdržuje zvezo z begunci. V Argentini izhaja že dve leti, dočim šteje svojo tradicijo še iz časa, ko je izhajala podtalno v Sloveniji, kar vzdržuje tudi v svojem štetju (VII). Iz njenega kroga je izšla tudi založba knjig, katerih prva je bila Koledar Svobodne Slovenije za leto 1949, ki je osvojil vse izseljence in presega meje navadnega koledarja, je vse bolj že almanah in zbornik. Kot prvo leposlovno knjigo pa je izdala ta založba Kalinovo "Veliko črno mašo za pobite Slovence". Letos izdaja tudi pričujoči Koledar za leto 1950. Tako je ta založba stopila na prvo mesto tiskovne kulture med Slovenci v Argentini.

Prenovil, moderniziral in na visok nivo se je dvignil duhovni mesečnik "Duhovno življenje", ki je spremenil format in formiral od dosedanjega večletnega urednika Janeza Hladnika širši uredniški odbor. Kot priloga "Duhovnemu življenju" izhajajo "Katoliški

Akad. kipar Franci Ahčin: Pieta.

misijoni" v uredništvu Ladislava Lenčka. C. M. Lastnik "Katoliških misijonov" je pa Misijonska družba sv. Vincencija Pavelskega. Dušnopastirska pisarna izdaja vsako nedeljo verski list "Oznanilo" za vse fare. V San Martinu pa izdaja svetnik škulj še "Sanmartinski vestnik". Ta izdaja tudi knjižnico poljudnih brošur "Slovenska beseda", kjer je dosedaj izšel en zvezek "Slovenska mučeništva" v več snopičih: 1. Ušel sem smrti (zgodba domobranca, ki je po petih dneh prišel iz brezna — ki je izšla tudi v ksteljanskem prevodu pod naslovom "Historia de un fusilado"); 2. Božja pot, 3. Vetrinje in 4. Tragedija Mauserjeve družine. V U.S.A. je izšla brošura o gospodarskem stanju Trsta pod naslovom "Trst — žarišče Evrope" (spisal Berger), ne ozirajoč se na njegovo zgodovinsko problematiko. Gledališka družina Narte Velikonja izdaja lastni "Gledališki list" (5 številčk), ki seznanja občinstvo z vrednotami predstav, ki jih IDNAVE daje.

LEPOSLOVJE

To leto 1949 ni prineslo mnogo leposlovnih

knjižnih del, zdi se mi, da samo eno: Kalinovo "Črno mašo", kajti Novačanov "Peti evangelij" je izšel leta 1948 in smo o njem nasplošno govorili v lanskem koledarju; istočasno pa je izšla leta 1948 tudi v Trstu drama p. Metoda Turnška "Država med gorami", ki pa nam tedaj še ni bila znana. Ne moremo teh knjižnih novosti v Koledarju podrobneje obravnavati. Je to drama v "visokem slogu" v verzih (nadaljevanje Medvedove tradicije) iz časa prve slovenske Karantanske države in obravnava dobo pokristjanjenja Slovencev ter čas slovensko - furlanskih političnih stikov. Prva tiskana drama v slovenski emigraciji. Iz leta 1948 je tudi obširni reportažni "roman v štirih knjigah" "Brezdomci" (str. 552), ki ga je spisal prekmurski emigrant Ferry Bukvič in obravnava dobo od leta 1940 do 1945 v Prekmurju ter po obširnosti pomeni zasnutek nekakšnega našega "velikega teksta" iz teh časov, da ga ne moti prevelika reportažna tehnika, romantična, včasih skoraj neverjetna zgodba ter zlasti naturalistična seksualnost, ki prvi del (prav po nepotrebnem za celoto) skoraj približuje pornografskim scenam v slogu knjižne tradicije Miška Kranjca in Ingoliča. Pisec knjige je izšel iz vrst partizanov, ki pa je bežal v emigracijo, ko je uvidel, da je "nacionalno-osvobodilni boj" bil v resnici le boj za diktaturo komunistične partije. Tudi ta knjiga kot vse druge bi zaslužila obširnejše kritične analize in vrednotenja.

Leto 1949 pa je dalo v poeziji knjižno izdajo Kalinove "Črne maše", napisane že v letu 1946, ki je dosegla velik uspeh, ter je bila že tudi predmet raznim dramatizacijam v Buenos Airesu, kakor v Clevelandu in se tudi že interesirajo zanjo tujerodni prebivalci.

V prozi je to leto končalo Mauserjevo povest "Kaplan Klemen", ki pa še ni izšel knjižno (izhajal v Koroški kroniki); njegova povest "Ljudje pod bičem" čaka na založbo pri "Svobodni Sloveniji" (odlomki so izšli med letom v koroškem mesečniku "Družina in dom"), posebno povest pa je Mauser napisal za letošnje Mohorjeve večernice, ki pa tudi še niso prišle do nas. Tako to leto nismo videli tiskane knjige tega našega najplodnejšega emigrantskega pisatelja, ki je še vedno — taboriščnik. Njegov pozdrav izseljencem prinašamo na čelu našega Koledarja kot besedo pisatelja, ki še čaka na usodo inmigrar-ta.

V drami je to leto dalo nekaj poizkusov

(prizorov) prigradnega značaja po raznih revijah (Svetlin v Duhovnem življenju) in odrih, (v pričakovanju za škofov sprejem v Bs. Airesu) rodilo pa novo celovečerno igro "Napad", ki jo je spisal v Buenos Airesu Vinko Poznič. To je prva naša drama v Argentini, in najmočnejša naša odrska podoba domobranskega, protirevolucijskega upora. Drama, ki je bila postavljena na oder po IDNAVE v Buenos Airesu 27. novembra je izredno notranje dramatsko izgrajena z napestostjo kake Langerjeve "Konjeniške patrolje" moti jo le končni govorniški efekt, ki pada iz drame v današnji čas in težnje. Predstava pa je bila kljub še raznim neskladnostim, gledališki uspeh.

Ni pa nam znano, kaj so tiskali v tem letu naši "angleški" literati, pesnika Jeruc, Ljubo in prozaik Gorjup, ki je svoj čas tako zavdanja vredno nastopil v Domu in svetu... V letu 1948 sta tam izšli v tisku vsaj dve pesniški zbirki, ki pa mi nista prišli pred oči.

Morda naj bo tu omenjeno še to, kar je javnosti izdala "Svobodna Slovenija" dne 3. novembra 1949, da je znani prevajalec klasičnih svetovnih velepesnitev (Danteja, Puškina, Mickiewicza itd) Tine Debeljak prevel v letu 1949 tudi celotni argentinski reprezentativni gaučovski ep "Martin Fierro" obsegajoč 7210 rimanih (tudi tercine) verzov. S tem je slovenski vseljenc v Argentino podal poskus.

Akad. kipar prof. Fr. Gorše: Slovenska kneginja kot vojna poslanka.

kako se skušamo živeti tudi v duha dežele, ki nam je dala nov dom. Kdaj bo pa ep izšel, ni znano.

Tako smo nepopolno skušali podati umetniško kulturne uspehe naše emigracije v letu 1949 kot se kažejo na umetniških področjih — likovne, glasovne, besedne in gledališke umetnosti (to zadnje samo po gledališkem uspehu izvirne igre, ne pa z vidika gledališke prikazne umetnosti, kjer bi morali imenovati predvsem ustvarjanje Slovenskega odra v Trstu (Repentabor) in nekatere predstave

IDNAVE v Bs. Airesu.) Toda tu more podajati sodbe samo človek, ki je vse predstave tudi videl, ne pa se v sodbi naslanjal samo na časopisna poročila. Prave kritike to leto še ni rodilo, ker ni zanjo — prostora. Ko bo pa možno tudi to, bo tudi to polje, kakor tudi polje znanstvenega udejstvovanja, prišlo v našo obravnavo.

Vemo, da ta pregled ni popoln, služi pa naj vsaj za osnovo podobe, ki bo z novimi podatki dobila s časom marsikako dopolnilo in popravke.

France Jerman — slovenski smučarski prvak v Argentini.

Zaključna beseda

Koledar Svobodne Slovenije za leto 1949 je dal podobo zaključka naše begunske poti. Bil je še koledar slovenskih beguncev.

Koledar Svobodne Slovenije za leto 1950 pa razgrinja pred nami že sliko razmer in okolnosti, v katerih žive in se udejstvujejo slovenski protikomunisti v posameznih državah sveta. Tako je postal koledar slovenskih novonaseljencev. Slika še vedno ni popolna. Bo pa vsako leto lepša.

Koledar Svobodne Slovenije za leto 1950 je za 64 strani večji od lanskega. V njem še vedno nismo mogli objaviti vsega gradiva. Zato prosimo vse tiste, ki so nam poslali kakršnekoli prispevke, pa jih v tem koledarju ni, da nam oprostite. Vsem sodelavcem se pa iskreno zahvaljujemo za dragoceno sodelovanje in pomoč, da je knjiga lahko izšla s tako bogatim in pestrim gradivom.

Kakor lani, so tudi letos stavili in tiskali koledar slovenščine največji stavec. Zato je razumljivo, da je ostala še kje kaka napaka. Vse bralce prosimo, da jih sami po smislu in pravopisu popravijo. Na večjo napako opozarjamo samo na 3. strani, kjer je obletnica smrti Osvoboditelja generala San Martina označena s 17. julijem, mora pa biti pravilno s 17. avgustom.

UREDNIKI

KAZALO

Jeremija Kalin: Izseljenska kolednica za leto 1950	Str.	2
Ruben Dario: Argentina	"	4
Koledar	"	5
Karel Mauser: Razkropljenim rojakom	"	17
Dr. Gregorij Rožman: Vztrajajmo na pravi poti	"	24
Dr. Miha Krek: Pozdrav in prošnja	"	18
Igor: Izseljenci	"	26
Matevž Gorjan: Petrov božič	"	27
Košiček Jože: Na novih celinah	"	31
Janko: Pesmice	"	38
Dr. Ivan Ahčin: Družina	"	39
Jakopič Franc: Bohkov kot	"	54
Jeremija Kalin: Serenada	"	55
Stanko Novak: Očetova bolečina	"	56
Vinko Brumen: Na pragu življenja	"	58
Vladimir Kos: Hrepenenje	"	62
—: 150 letnica rojstva Franceta Prešerna	"	63
Dr. Alojzij Odar: Slomšek - Mahnič - Jeglič	"	64
Vladimir Kos: Čista Marija	"	70
Stanko Kociper: Prprekova Tila	"	72
—: Stoletnica rojstva pisatelja Dr. Fr. Detela	"	84
Igor: Bele sanje	"	85
Prof. A. Gerzinič: Naša kulturna preteklost v svetlobi obletnic (Ime pisca pomotoma izpuščeno pri članku)	"	86
Dr. Alojzij Odar: Rim je zopet spregovoril... ..	"	90
Matevž Gorjan: Veter s pampe	"	95
Dr. Ivan Ahčin: Spomin na Dr. Antona Korošca ob desetletnici njegove smrti ..	"	97
Marjan Jakopič: Kamrica	"	102
—: Ob petletnici smrti Narteja Velikonje	"	103
—: Pred petimi leti	"	104
Korošec: Teharje — prodani bataljoni	"	105
Janko: Majeve balada	"	105
Andrej: Pismo	"	110
Fr. Bazilij OFM: Polnoč	"	110
Matevž Gorjan: Vstajenje	"	112
Igor: Sinji orel	"	112
—: Sveto leto	"	115

Bine šulinov: Črni tekač	Str. 116
Slavko Srebrnič: Izseljenčeva otožnost	„ 117
Tonček Kolarič: Uvodna pesem iz "Žalnega venca"	„ 119
Tine Debeljak: Spev pred Argentino	„ 120
—: 1950 — Sanmartinsko leto — 1950	„ 124
—: Argentina	„ 127
—: Slovenski begunci se razhajajo v svet	„ 128
Jaka Mlinar: Bs. As. Capital Federal v številkah	„ 129
—: Slovenci v Buenos Airesu	„ 133
I. L.: V Mendoza pojdite! Tam je lepo... ..	„ 138
—: Slovensko semenišče v San Luisu	„ 147
—: "Učena Cordoba"	„ 150
N. Č.: "V deželi tekočega zlata"	„ 156
—: Provinca Tucuman	„ 152
—: Rosario	„ 158
Janez Hladnik: Dom v Argentini	„ 160
Gaj: Misijon v pampi	„ 162
Ing. Jože Brodnik: Postavil si bom hišo	„ 164
—: V Argentinskih letoviščih	„ 171
—: Miramar	„ 172
—: Mar del Sur	„ 172
V. A.: Slovenci v Bariloche	„ 173
—: Slovenski naseljenci na Ognjeni zemlji	„ 175
—: Društvo Slovencev	„ 176
—: Slovenske kulturne organizacije v Buenos Airesu	„ 179
Lojze Novak: Slovenski fantje v Buenos Airesu	„ 182
—: Slovenska dekleta v Argentini	„ 183
F. R.: O Ameriški Domovini v Clevelandu	„ 184
—: škof - misijonar	„ 187
Primož Brdnik: "Glas zaveznikov"	„ 190
—: Ob spominu na pesnika Balantiča	„ 192
Andrej: Poglavje iz "Grobovi na Rabu"	„ 193
Igor: Francetu Balantiču	„ 194
—: K 400. letnici Petelina-Gallusa	„ 196
Dr. H.: škof Dr. Ivan Jožef Tomažič	„ 197
Lončar Janko: Koroška Kronika	„ 198
—: Msgr. Dr. Jože Jagodić — dobrotnik beguncev	„ 200
Dr. J. B.: Emigracija slov. beguncev v Združene Države Amerike (U.S.A.)	„ 202
Črtimir: Očiščenje	„ 206
Slavko Srebrnič: Slovenci v Italiji	„ 207
—: Tu in tam po svetu v minulem letu	„ 209
—: Ob dvajsetletnici bazoviških žrtev	„ 216
Jurij Kozjak: Kulturno življenje v Trstu	„ 217
—: Slovenci v Kanadi	„ 220
Ignacij Kunstelj: Slovenci na Angleškem	„ 222
—: S petega kontinenta	„ 227
—: V deželi ognjenikov in potresov	„ 230
—: V deželi zelenega pekla	„ 231
Dr. P. U.: Slovenci v Venezueli	„ 235
Janko Mernik: Krivda	„ 237
—: Naši študentje v Španiji	„ 239
—: Tudi v Paragvayu nas je nekaj	„ 240
—: V Urugvayu	„ 242
—: Ekvador	„ 243
—: Slovenci v Belgiji	„ 244
Dr. Tine Debeljak: Umetniško kulturno delo slovenske emigracije v l. 1949 ..	„ 246

VSI SLOVENC

raztreseni po svetu čutimo močno potrebo po skupnem versko-duhovnem listu, ki bi nas medsebojno družil in vzpodbujal k duhovni rasti

Tak časopis je

"DUHOVNO ŽIVLJENJE"

Obravnana vse katoliške duhovne probleme človeštva, Cerkve, naroda, družbe, družine in posameznika. Seznanja nas z verskim življenjem Slovencev po vsem svetu.

Stari in mladi, preprosti in izobraženi, družina in otroci imajo v listu obilo duhovne hrane zlasti še, ker so v letu 1950. "DUHOVNEMU ŽIVLJENJU" popolnoma pridruženi tudi "Katoliški misijoni".

VSAK ZAVEDEN SLOVENEK, VSAKA SLOVENSKA DRUŽINA
BERE IN NAROČA

"DUHOVNO ŽIVLJENJE"

Ali si ga naročil tudi ti?

Če nisi nanj naročen, ga naroči takoj!

Opozorni na "DUHOVNO ŽIVLJENJE" tudi svoje prijatelje in znance ter ga zanj naroči!

"DUHOVNO ŽIVLJENJE"

Victor Martínez 50

Buenos Aires

Argentina

KAZALO SLIK

General José de San Martín	Str. 3	Slovenska domačija med goricami ...	Str. 73
Ljubljana	" 5	Že trta poganja	" 77
Maribor	" 6	Vince z gore bo grelo srce	" 81
Murska Sobota	" 7	Klopotec, zvon prleških goric	" 83
Gorica	" 8	Dr. Fran Detela	" 84
Celovec	" 9	Triglav — "naš skalni car"	" 87
Trst	" 10	Peričnik	" 89
Novo mesto	" 11	Papež Pij XII.	" 91
Celje	" 12	Ob izviru Soče v Trenti	" 93
Kranj	" 13	Čreda pod Jalovcem	" 95
Ptuj	" 14	Ljubljana — Trnovo	" 96
škofja Loka	" 15	Dr. Anton Korošec	" 97
Kamnik	" 16	Jezersko	" 99
Dr. Miha Krek	" 18	Gospa Sveta	" 100
Dr. Gregorij Rožman	" 24	Pogled z Dobrača proti Julijskim Al-	
Mrzli Studenec s Triglavom	" 28	pam	" 101
Koča na Zelenici	" 29	Narte Velikonja	" 103
Poletje pod Peco	" 32	Zaključni prizor iz Kalinove "Črne ma-	
Brezje	" 34	še" na odru IDNAVE	" 104
Svete Višarje	" 35	Teharje	" 107
Golica	" 37	Vetrinjski grad	" 109
Na poti v novi svet	" 39	Sv. Ana pod Ljubeljem	" 111
Postanek v Lizboni	" 40	Onstran Ljubelja	" 113
Družina Peregrina Usa	" 41	Vatikanska država	" 115
Slovenska mati v Argentini	" 42	Predsednik arg. republike genegal Juan	
Slovenski oče v Argentini	" 43	D. Perón z gospo soprogo in člani	
Slovenski fantje pri košnji	" 44	vlade	" 125
Kmet pri oranju	" 45	Spomenik San Martinovemu pohodu	
Na Pohorju	" 46	čez Ande v Mendoza	" 126
Najstarejša slovenska begunka — Neža		Zemljevid Argentine	" 127
Tomažin	" 47	Pogled na Bs. Aires s pristanišča	" 129
Prvo pismo od doma	" 48	Pogled na del Bs. Airesa iz zraka	" 131
Motiv v Planici	" 49	Avda Corrientes v Buenos Airesu ...	" 132
Kranjska gora	" 50	Skupina slov. beguncev ob prihodu v	
Znamenje ob poti	" 51	Argentino	" 134
Sveti Peter nad Begunjami	" 52	Avda. 9 de Julio v Bs. Airesu	" 135
Sveti Urban pri Mariboru	" 53	Santa Cruz	" 136
Kamniško sedlo	" 54	Sanluiski škof dr. Di Pasquo med Slo-	
Buenos Aires — Plaza Británica	" 57	venci	" 127
Slovenski fantje in dekleta pri škofu		Pogled na Mendoza	" 138
dr. Rožmanu	" 58	Vesela slov. družba v Mendoza	" 139
Slovenski smučarski prvaki v Argenti-		Planinski raj za Mendoza	" 140
ni — France Jerman, Janez Flere in		Na meji med Argentino in Chile-jem	" 141
Dinko Bertoncelj	" 59	Slovenski cerkveni pevski zbor v Men-	
Smuška skakalnica v Planici	" 60	dozi	" 142
Slap Vintgar	" 61	Ledenik in "spokorniki" pri Nihuilu ..	" 143
Dr. France Prešeren	" 63	Kavkovo lesno podjetje v Mendoza	" 144
Anton Martin Slomšek	" 64	Kopališče Villavicencio	" 145
Sveta gora pri Sv. Petru na Štajer-		Slovenski fantje v Bs. Airesu v svojih	
skem	" 65	prostorih	" 146
Dr. Anton Mahnič	" 66	Slovensko bogoslovje v San Luisu ...	" 147
Slap Savica	" 67	Predavalnica za bogoslovce	" 148
Dr. Anton Bonaventura Jeglič	" 69	Slovenski bogoslovci na izletu v Ca-	
Blejsko jezero	" 71	rolini	" 149

Slov. mizarji in tesarji v Mendози ...	Str. 149	Bs. Airesu	Str. 189
Cordoba — Plaza San Martin s katedralo	„ 150	Slov. fantje v Don Boscovem zavodu v Ramos Mejia	„ 189
Cruz del Eje — velik jez	„ 151	Akad. kipar Fr. Gorše: France Balantič	„ 192
Slovinci na Jazbečevem domu v Cordobi	„ 151	Člani Pisateljske družine France Balantič v Bs. Airesu	„ 192
Skupina Slovencev v Cordobi	„ 152	Slovenska nageljčka v okencu prekomorske ladje	„ 193
Slovenski imigranti v imigrantskem hotelu v Bs. Airesu	„ 153	Špitalsko taborišče	„ 195
Že pije mate	„ 154	Dr. Ivan Jožef Tomazič	„ 197
Slovenske družine na ladji	„ 155	Pripravljeni za odhod	„ 199
Petrolejsko področje v C. Rivadavia ..	„ 156	Procesija Sv. Rešnjega Telesa v špitalu	„ 201
Na sprehodu	„ 157	R. J. Beatson, uradnik NCWC na Koroškem	„ 202
Odhod iz Genove	„ 157	U. S. A.	„ 202
Comodoro Rivadavia pozimi	„ 157	Neža Tomažin se podaja na pot	„ 203
Rosario	„ 158	Slovinci v taborišču Grohn v Nemčiji ..	„ 205
Skupina Slovencev v Rosario	„ 159	Ladja "General Elting"	„ 206
Fantje na Martincu se zanimajo za parcele	„ 160	Dr. Ante Novačan	„ 219
Zadnji pozdrav Evropi	„ 161	Slovenska dekleta po nedeljski maši v Torontu v Kanadi	„ 221
Razdeljevanje parcel v Lanusu	„ 161	Skupina Slovencev v Torontu	„ 222
Na Oceanu	„ 162	Anglija	„ 223
Popoldan na ladji	„ 163	Blagoslovitev podobe Brezjanske Marije v Londonu	„ 224
Slovenska vas	„ 164	Slovenska dekleta v Angliji	„ 226
Dr. Marko Natlačen	„ 165	St. Mary's Hostel v Avtraciji	„ 228
Gibraltar	„ 166	Bathurst — prehodno taborišče v Avstraliji	„ 229
Načrti hiš	„ 168	Chile	„ 230
Načrti hiš	„ 169	Martin Maroša	„ 231
Ulica v predmestju	„ 170	Brazilija	„ 232
Chapadmalal	„ 171	Rio de Janeiro	„ 233
Slov. fantje v Mar del Sur	„ 171	Ladja "Ana Salen"	„ 234
"Likof" slov. fantov v Miramaru	„ 172	Planike	„ 234
Bariloche	„ 173	Venezuela	„ 235
Koline v Mar del Sur	„ 174	Caracas	„ 236
Slovinci v Cinco Saltos-u	„ 174	Ilijeva in Žibertova družina v Venezueli ..	„ 236
Salezijanec Ludvik Pernišek	„ 175	Avstralija	„ 227
Ushuaia	„ 175	Španija	„ 239
V nedeljo dopoldne na Martincu	„ 176	Paraguay	„ 240
V prostorih Društva Slovencev	„ 177	Asunción	„ 241
V Knjižnici Društva Slovencev	„ 177	Montevideo	„ 242
Svobodna Slovenija	„ 178	Uruguay	„ 242
Duhovno življenje	„ 178	Ecuador	„ 243
Krojač meri obleko na Martincu	„ 179	Slovenske šolske sestre v Uruguayu ..	„ 243
IDNAVE — šola za žene	„ 180	Belgija	„ 244
Slov. pevski zbor Gallus	„ 180	Slov. rudarji v Belgiji	„ 245
Ribniško žegnanje na Martincu	„ 181	Prvo sv. obhajilo otrok v taborišču v Nemčiji	„ 245
Slovenski dekleti na ladji	„ 181	Akad. kipar Franci Ahčin: Pietá	„ 247
Slov. Izseljenski oder: Deseti brod ..	„ 181	Akad. kipar Fr. Gorše: Slovenska Kneginja kot vojna poslanka	„ 248
Slov. fantje igrajo nogomet	„ 182	France Jerman	„ 249
Slov. dekleta na izletu	„ 183		
St. Clair v Clevelandu	„ 184		
James Debevec z družino	„ 185		
škof Dr. Rožman v U.S.A.	„ 187		
škof Dr. Rožman in buenosaireski nadškof Dr. Copello	„ 188		
škof Dr. Rožman med prvoobhajanci v			

Koledar Svobodne Slovenije je dotiskala tiskarna "Dorrego" dne 15. decembra 1949.

v Buenos Airesu, Argentina.

Almanaque editado por Eslovenia Libre,
terminó de imprimirse el 15 de Diciembre de 1949.

Hecho el depósito que marca la Ley.

BUENOS AIRES
REPUBLICA ARGENTINA
Imprenta "DORREGO", Dorrego 1102, Buenos Aires.

SVOBODNA SLOVENIJA

je začela izhajati v domovini kot **podtalni** list novembra 1941. v boju proti komunistom in okupatorju. Grožnje in atentati komunistov lista niso zatrli. Pregajanja in zapiranja izdajateljev in razširjevalcev po okupatorjih niso preprečila, da ne bi list izhajal vse v l. 1944.

SVOBODNA SLOVENIJA

je zopet začela izhajati v letu 1948. kot prvi list slovenskih protikomunističnih novonaseljencev v Argentini. Skromno, a vztrajno si je vse leto utirala pot kot **štirinajstdnevnik** in si pridobivala prijateljev po vseh deželah sveta, kjerkoli prebivajo Slovenci.

SVOBODNA SLOVENIJA

je v letu 1949. s pomočjo prijateljev, ki so prispevali za tiskovni sklad, s požrtvovalnim delom urednikov in sodelavcev in z uvidevnostjo naročnikov in prijateljev postala **tednik**. Želji mnogih, ne samo v Argentini, temveč v svetu, je bilo ustrezno.

SVOBODNA SLOVENIJA

bo šla v leto 1950. željam svojih prijateljev še korak dalje naproti. Izhajala bo kot tednik v zelo **povečani obliki, s posebno gospodarsko, kulturno in politično prilogo**. Slovenci v Argentini in po svetu: vztrajajte in ne plašite se žrtev! Naročajte **SVOBODNO SLOVENIJO**, prispevajte v njen tiskovni sklad, širite list in podpirajte ga, da bo dosegel tisto višino po vsebini in obliki, kakor si jo želimo vsi Slovenci v Argentini in po svetu!

SVOBODNA SLOVENIJA

**ima uredništvo in upravo na Víctor Martínez 50
Buenos Aires, Argentina**

Na ta naslov pošiljajte vsa naročila, poročila, želje in pobude!